

Järjestöjen sosiaalityö 2026

PDF-versio verkossa julkaistusta oppaasta. Sähköisen oppaan sekä työryhmän puheenjohtajan yhteystiedot löydät osoitteesta www.sosiaalityo.fi.

Sisällys

Järjestöjen sosiaalityö 2026	1
1 Asiakkaana sosiaali- ja terveydenhuollossa	9
1.1 Oikeus sosiaalityöhön ja yhdenvertaisuus	9
1.2 Syrjintään puuttuminen	9
1.3 Viranomaisen velvollisuudet	10
1.4 Sosiaalityö	10
1.4.1 Palvelutarpeen arviointi	11
1.4.2 Asiakassuunnitelma	12
1.4.3 Sosiaalityö	13
1.5 Terveystieteiden tutkimus	13
1.5.1 Terveystieteiden tutkimus	14
1.5.2 Hoitoon pääsy	14
1.5.3 Hoitopaikan valinta	15
1.5.4 Potilas- ja lääkevahingot	15
1.5.5 Potilastyö	16
1.6 Palvelun ja etuuden hakeminen	16
1.7 Palveluseteli	17
1.8 Ennakoivat asiakirjat	17
1.8.1 Edunvalvontavaltuus	17
1.8.2 Hoitotaho	18
1.9 Omaisena sosiaali- ja terveydenhuollossa	18
1.9.1 Omaisten tiedonsaantioikeus ja päätöksenteko	18
1.9.2 Toisen puolesta asiointi	19
1.9.3 Työssäkäyvän omaisten oikeudet poissaoloon	19
2 Muutoksenhaku, kantelu ja muistutus	21
2.1 Muutoksenhaku kielteiseen päätökseen	21

2.1.1 Itseoikaisu	21
2.1.2 Päätöksen tiedoksianto ja muutoksenhakuosoitus	21
2.1.3 Muutoksenhakuasiakirjan kirjoittaminen.....	22
2.1.4 Muutoksenhaku on pääsääntöisesti maksutonta	22
2.1.5 Muutoksenhaku sosiaalihuollossa.....	23
2.1.6 Muutoksenhaku terveydenhuollossa	23
2.1.7 Muutoksenhaku Kelan päätökseen	24
2.1.8 Muutoksenhaku työeläkelaitosten päätöksistä	24
2.1.9 Muutoksenhaku tapaturma- ja liikennevakuutusyhtiöiden päätöksistä	25
2.2 Muistutus ja kantelu sosiaali- ja terveydenhuollossa	25
3 Liikkuminen.....	26
3.1 Joukkoliikenne.....	26
3.2 Koulu- ja työmatkat.....	28
3.2.1 Kelan koulumatkatuki	28
3.2.2 Perusopetuksen koulumatkat.....	28
3.2.3 Työssä käymisen matkakulut, liikkuvuusavustus, kulukorvaus	28
3.3 Kuljetuspalvelut	29
3.3.1 Kuljetukset erityishuollon toteuttamiseksi.....	29
3.3.2 Vammaispalvelulain mukainen liikkumisen tuki.....	29
3.3.3 Sosiaalihuoltolain mukainen liikkumisen tuki	30
3.4 Liikkumisen apuvälineet.....	30
3.5 Oma auto.....	30
3.5.1 Autoveron palautus ja vapautus ajoneuvoveron perusverosta.....	30
3.5.2 Avustus auton hankintaan ja sen muutostöihin.....	31
3.5.3 Invalidialennus liikennevakuutuksen maksusta	31
3.5.4 Poikkeuslupa ajokorttiluvasta ja ajo-oikeudesta	31
3.5.5 Liikkumisesteisen pysäköintitunnus	32
3.6 Sairaanhoidon ja kuntoutukseen liittyvät matkat	32
4 Asuminen ja itsenäinen suoriutuminen.....	32
4.1 Yleinen asumistuki	32
4.2 Eläkkeensaajan asumistuki	33
4.3 Kotihoito ja -palvelu hyvinvointialueelta	34

4.4 Kotisairaanhoidon hyvinvointialueelta.....	35
4.5 Kotona annettavista palveluista perittävät maksut	35
4.6 Omaishoidon tuki	36
4.6.1 Omaishoitajan verotus ja mahdolliset vähennykset	37
4.7 Erityishuolto.....	38
4.8 Kotikunnan vaihtuminen ja palvelujen saanti	39
4.9 Asuntojen korjausavustukset.....	40
4.10 Esteettömän asumisen tuki	40
4.11 Asumispalvelut.....	41
4.11.1 Asumispalvelut sosiaalihoitolain mukaan	41
4.11.2 Asumisen tuki vammaispalvelulain mukaan	42
4.12 Valmennus	42
4.13 Tuettu päätöksenteko.....	43
4.14 Perhehoito	45
4.15 Henkilökohtainen apu	45
4.16 Erityinen osallisuuden tuki.....	47
4.17 Tulkkauspalvelut.....	48
4.18 Muut vammaispalvelulain palvelut ja tukitoimet	48
4.19 Päivätoiminta	49
4.20 Vanhuspalvelulaki	49
4.21 Päihdetyö sosiaalipalveluna	50
4.22 Mielenterveystyö sosiaalipalveluna.....	51
4.23 Postinjakelu kotiovelle.....	52
4.24 Vammaiskortti	52
5 Lapset ja lapsiperheet.....	53
5.1 Sosiaalityö ja palveluohjaus	53
5.2 Tukea lasten hoitoon.....	53
5.2.1 Lasten kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki ja joustava hoitoraha	53
5.2.2 Osittainen hoitovapaa	54
5.2.3 Osittainen hoitoraha.....	54
5.2.4 Alle 16-vuotiaan vammaistuki	55
5.2.5 Omaishoidon tuki.....	55

5.2.6 Hoitoapua kotiin.....	55
5.3 Varhaiskasvatus ja koulu	56
5.3.1 Varhaiskasvatus	56
5.3.2 Koulupäivän aikainen omahoidon tuki	57
5.3.3 Koulunkäyntiavustaja / Koulunkäynnin ohjaaja	57
5.3.4 Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä loma-ajan hoito	57
5.3.5 Varhennettu oppivelvollisuus	58
5.4 Kuntoutus ja sopeutumisvalmennus	58
5.4.1 Lääkinnällinen kuntoutus.....	58
5.4.2 Sopeutumisvalmennus.....	59
5.4.3 Erityishoitoraha	59
5.4.4 Kuntoutusraha vanhemmalle	61
5.5 Lasten terveydenhoito	61
5.5.1 Lapsen terveydenhoidon kustannukset.....	61
5.5.2 Vaipat.....	62
5.5.3 Lasten ja nuorten kiireetön mielenterveyspalveluihin pääsy	62
5.6 Asuminen, apuvälineet ja arjen tuki	62
5.6.1 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet	62
5.6.2 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet	62
5.6.3 Ylimääräiset vaatetuskustannukset	63
5.6.4 Tukihenkilö ja tukiperhe	63
5.6.5 Lapsen kanssa liikkuminen	63
5.6.6 Henkilökohtainen apu.....	64
5.6.7 Tulkkauspalvelut ja kommunikaation apuvälineet	65
5.6.8 Tukea pitkäaikaissairaalle tai vammaiselle vanhemmalle	65
6 Toimeentulo	66
6.1 Sairauspäivärahat.....	66
6.1.1 Sairauspäiväraha	66
6.1.2 Osasairauspäiväraha	68
6.1.3 Työhön paluuta tukevat toimet	69
6.1.4 Opiskelu sairauspäivärahalla	70
6.2 Työllistyminen	70

6.3 Eläkkeet.....	71
6.3.1 Työeläke	72
6.3.2 Kelan maksamat eläkkeet	74
6.4 Työkyvyttömyyseläke	76
6.4.1 Työeläkelaitoksen työkyvyttömyyseläke	77
6.4.2 Osatyökyvyttömyyseläke	77
6.4.3 Kelan työkyvyttömyyseläke	78
6.4.4 Työskentely työkyvyttömyyseläkkeellä	79
6.5 Perhe-eläke huoltajan tai puolison kuoleman varalta	79
6.6 Vammaistuet.....	79
6.6.1 Vammaistuki aikuiselle	80
6.6.2 Eläkettä saavan hoitotuki	81
6.7 Toimeentulotuki ja sosiaalihuollon palvelut	83
6.7.1 Toimeentulotuki	83
6.7.2 Talous- ja velkaneuvonta.....	85
6.7.3 Sosiaalinen luototus.....	85
7 Sairaanhoidon maksut ja korvaukset	86
7.1 Kelan sairaanhoitokorvaukset.....	86
7.1.1 Yksityislääkärin palkkio, tutkimus ja hoito	86
7.1.2 Yksityislääkärin kirjoittamat lääkärintodistukset	87
7.1.3 Lääkekustannusten korvaukset	87
7.1.4 Matkakorvaukset.....	91
7.2 Kelan verkkoasiointipalvelu: sairaanhoitokorvaukset.....	93
7.3 Julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon maksut ja maksukatto	94
7.3.1 Terveyskeskusmaksut.....	94
7.3.2 Hyvinvointialueen hammashoito	94
7.3.3 Sairaalamaksut	95
7.3.4 Elinluovuttajan maksuttomat terveystalvelut.....	95
7.3.5 Sarjahoito ja kuntoutushoito	96
7.3.6 Pitkäaikainen laitoshoido	96
7.3.7 Lääkärintodistukset.....	96
7.3.8 Sakkomaksu	97

7.3.9 Kotipalvelu, kotisairaanhoido ja kotihoito	97
7.3.10 Kotisairaala	98
7.3.11 Hoitotarvikkeet.....	98
7.3.12 Terveystenhuollon maksukatto	98
7.3.13 Asiakkaan maksukyvyn ottaminen huomioon	99
8 Kuntoutus	100
8.1 Kuntoutusjärjestelmä	100
8.1.1 Kuntoutusta järjestävät tahot	100
8.1.2 Kuntoutusohjaus.....	103
8.1.3 Kuntoutussuunnitelma	103
8.2 Kuntoutukseen hakeutuminen.....	104
8.2.1 Työterveyshuolto ja kuntoutus.....	105
8.3 Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntoutus.....	105
8.3.1 Lääkinnällinen kuntoutus.....	105
8.3.2 Sosiaalinen kuntoutus	106
8.3.3 Hyvinvointialueen järjestämä kuntouttava työtoiminta	106
8.3.4 Varusmiehet	106
8.3.5 Rintamaveteraanit ja sotainvalidit.....	107
8.4 Kelan kuntoutus	107
8.4.1 Vaativa lääkinnällinen kuntoutus	107
8.4.2 Kuntoutuspsykoterapia	108
8.4.3 Harkinnanvarainen kuntoutus	108
8.4.4 Kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit.....	109
8.5 Ammatillinen kuntoutus	109
8.5.1 Kelan ammatillinen kuntoutus.....	110
8.5.2 Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus	110
8.5.3 Vakuutuslaitosten ammatillinen kuntoutus	111
8.6 Kuntoutusajan toimeentulo	111
8.6.1 Kelan kuntoutusraha	111
8.6.2 Nuoren kuntoutusraha.....	112
8.6.3 Ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusraha	113
8.6.4 Kuntoutustuki	113

8.6.5 Työeläkelaitosten kuntoutusraha	113
9 Apuvälineet	115
9.1 Apuvälinekartoitus ja hankintasuunnitelma	115
9.2 Maksuttomat ja maksulliset apuvälineet	116
9.3 Apuvälinepalvelujen työnjako	116
9.4 Apuvälinepalvelujen vastuutahot	118
9.4.1 Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet	118
9.4.2 Sosiaalitoimen apuvälineet	119
9.4.3 Koulutoimen apuvälineet	120
9.4.4 Apuvälineet Kelasta	120
9.4.5 Muut apuvälineet työhön ja apu työolosuhteisiin	121
9.4.6 Apuvälineet muun lainsäädännön nojalla	121
9.5 Yleistietoa apuvälineistä Kuntoutumistalosta	122
9.6 Apuvälinepäättösten muutoksenhaku, kantelu ja muistutukset	122
10 Tapaturma-, ammattitauti- ja liikennevakuutus	122
10.1 Lakisääteiset vakuutukset	122
10.1.1 Lakisääteinen tapaturmavakuutus	123
10.1.2 Liikennevakuutus	123
10.2 Kuntoutus ja tuki tapaturma- ja liikennevakuutuksissa	124
10.2.1 Kuntoutuksen aikainen toimeentulo ja haittaraha	124
10.2.2 Ammatillinen kuntoutus	124
10.2.3 Toimintakykykuntoutus	125
10.2.4 Asunnon muutostyöt	125
10.2.5 Apuvälineet	126
10.2.6 Avo- ja laituskuntoutus	126
10.2.7 Avustus- ja tukipalveluiden järjestäminen kotiin	126
10.3 Muutoksenhaku lakisääteisissä vakuutuksissa	127
10.3.1 Tapaturmavakuutus	127
10.3.2 Liikennevakuutus	127
11 Verotuksessa tehtävät vähennykset	128
11.1 Autovero	128
11.1.1 Autoveronpalautus ja -huojennus	128

11.1.2 Vapautus ajoneuvoveron perusverosta.....	130
11.2 Veronmaksukyvyn alentumisvähennys	130
11.3 Kotitalousvähennys	131
11.4 Arvonlisäveroton kotipalvelu.....	132
11.5 Tulonhankkimismenot.....	132
12 Kansainvälinen sosiaaliturva.....	134
12.1 Tilapäinen oleskelu ulkomailla.....	134
12.2 Työnteko tai muu pidempiaikainen oleskelu ulkomailla	136
12.3 Kahdenväliset sosiaaliturvasopimukset	137
12.4 Hoitoon hakeutuminen EU/ETA-maahan tai Sveitsiin	138
12.5 Hoitoon hakeutuminen ennakkoluvalla	140
12.6 Lääkkeet ulkomaille ja eurooppalainen lääkemääräys	140
13 Omaisen kuollessa.....	142
13.1 Eri tahoille tehtävät ilmoitukset ja muut käytännön asiat	142
13.2 Hautaus	143
13.2.1 Hautauslupa, kuolintodistus ja kuolinsyyn selvitys	143
13.2.2 Hautauskulut	143
13.3 Perunkirjoitus	143
13.4 Perhe-eläke	144
13.4.1 Leskeneläke Kelasta	144
13.4.2 Lapseneläke Kelasta.....	144
13.4.3 Leskeneläke työeläkejärjestelmästä	145
13.4.4 Lapseneläke työeläkejärjestelmästä	145
13.4.5 Perhe-eläke vahinkovakuutuslaitokselta	145
13.5 Työntekijäin ryhmähenkivakuutus	146
13.6 Kuolinpesän verotus	146
13.7 Edunvalvonnan tarve kuoleman johdosta	147
13.8 Tukea surun keskellä	147

1 Asiakkaana sosiaali- ja terveydenhuollossa

1.1 Oikeus sosiaaliturvaan ja yhdenvertaisuus

Suomen perustuslaki turvaa kansalaisille oikeuden sosiaaliturvaan silloin, kun toimeentulo tai toimintakyky heikkenee esimerkiksi työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden tai vanhuuden aikana. Valtiolla ja hyvinvointialueilla on velvollisuus järjestää riittävät sosiaali- ja terveystalvelut niin, että ihmisarvoinen elämä toteutuu.

Perustuslaissa ja Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa säädetään yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kiellosta. Näitä säännöksiä täsmentää yhdenvertaisuuslaki, joka sisältää määräykset yhdenvertaisuuden edistämisestä, syrjinnän kiellosta ja syrjintää kokeneen oikeusturvasta. Syrjinnässä voi joskus olla kyse myös rikosasiasta.

Lait ja asetukset: [Suomen perustuslaki](#), [Yhdenvertaisuuslaki](#), [YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus](#)

1.2 Syrjintään puuttuminen

Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän henkilöön liittyvän syyn, kuten terveydentilan tai vammaisuuden, perusteella. Syrjintä on kiellettyä riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan asiaan. Esimerkiksi vanhemman syrjiminen lapsen sairauden tai vamman vuoksi on kiellettyä. Positiivinen erityiskohtelu, jonka tarkoituksena on lisätä tosiasiallista yhdenvertaisuutta, on lain mukaan sallittua.

Työnantajien, koulutuksen järjestäjien, viranomaisten sekä tavaroiden ja palvelujen tarjoajien on tehtävä kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi asioida yhdenvertaisesti muiden kanssa, saada tarvitsemiaan palveluja sekä osallistua työhön ja koulutukseen.

Syrjinnän muodoiksi katsotaan muun muassa:

- **kohtuullisten mukautusten epääminen:** vammaisen henkilön tarvitsemien mukautusten laiminlyönti palveluissa tai asiointissa
- **välitön syrjintä:** henkilöä kohdellaan hänen ominaisuuksiensa vuoksi huonommin kuin muita vastaavassa tilanteessa
- **välillinen syrjintä:** näennäisesti yhdenvertainen menettely, joka johtaa syrjivään lopputulokseen
- **häirintä:** henkilön ihmisarvoa loukkaava tai halventava käytös
- **kehottaminen syrjintään**

Yhdenvertaisuuden toteutumista valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta sekä työelämässä työsuojeluviranomaiset. Lainvastaisen syrjinnän epäily voidaan viedä yhdenvertaisuuslautakunnan tutkittavaksi yhdenvertaisuusvaltuutetun,

syryjinnän kohteeksi joutuneen tai tämän suostumuksella yhdenvertaisuutta edistävän yhteisön toimesta. Syryjintää kokenut henkilö voi myös vaatia hyvitystä syryjinnästä vastuussa olevalta taholta. Hyvitys haetaan käräjäoikeudesta, ja siihen liittyy oikeudenkäyntikulujen riski.

Lisätietoa [yhdenvertaisuusvaltuutetun verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Suomen perustuslaki](#), [Yhdenvertaisuuslaki](#), [Rikoslaki](#)

1.3 Viranomaisen velvollisuudet

Viranomaisten on kohdeltava asiakkaita tasapuolisesti, asiallisesti ja selkeästi. Tämä velvollisuus koskee kaikkia viranomaisia, esimerkiksi kuntia, hyvinvointialueita, valtion viranomaisia, Kelaa sekä lakisääteisiä vakuutuslaitoksia.

Asiakkailla on oikeus saada maksutonta neuvontaa niissä asioissa, jotka kuuluvat kyseisen viranomaisen toimivaltaan. Neuvontaa saa esimerkiksi hakemusten laatimiseen ja muutoksenhakuun. Jos asia kuuluu muulle viranomaiselle, asiakkaalle on kerrottava, mihin hänen tulee ottaa yhteyttä.

Jos asiakkaan asiointia vaikeuttavat kielelliset tai toimintakykyyn liittyvät esteet, viranomaisen on huolehdittava tulkkauksesta ja/tai kääntämisestä lain osoittamissa tilanteissa:

- Kun asia on tullut vireille viranomaisen aloitteesta, viranomaisella on aina vastuu tulkkauksen ja käännösten järjestämisestä (esimerkiksi oikaisu, takaisinperintä, tarkistus)
- Kun asiakas on pannut asian vireille, viranomaisen tulkkauksvastuu koskee tilanteita, joissa kyse on perustoimeentulon turvaamisesta (esimerkiksi työkyvyttömyyden perusteella saatavat etuudet)

Asiakkaalla on oikeus saada tietoa kaikista viranomaisen hallussa olevista häntä itseään koskevista asiakirjoista. Asiakirjan sisältö on annettava asiakkaalle hänen pyytämällään tavalla, esimerkiksi suullisesti tai kirjallisena kopiona.

Lait ja asetukset: [Hallintolaki](#), [Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta](#)

1.4 Sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluihin liittyvästä neuvonnasta ja palvelujen järjestämisestä vastaa hyvinvointialue. Sosiaalipalveluissa asiakkaan edun tulisi olla ensisijaista ja palveluiden oikea-aikaisia, tarkoituksenmukaisia ja riittäviä. Palveluiden tulee tukea arjessa selviytymistä, taloudellista toimeentuloa, lasten tasapainoista kehitystä sekä ehkäistä syryjytymistä. Palveluiden on vastattava tarpeisiin, jotka johtuvat esimerkiksi [päihteiden käytöstä](#), [mielenterveysongelmista](#), sairaudesta tai vammasta, ikääntymisestä tai toimintakyvyn laskusta, lähisuhdeväkivallasta, äkillisistä kriiseistä tai läheisen tuen tarpeesta.

Asiakkaan yksilölliset tarpeet ja näkemykset sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa on huomioitava mahdollisuuksien mukaan. Asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa vastuulla on antaa palvelujen järjestämiseen tarvittavat tiedot. Jos asiointia haittaavat kieli- tai kommunikaatiovaikeudet, hyvinvointialueen on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä tulkkaus. Osalla asiakkaista voi olla oikeus lakisääteiseen tulkkauspalveluun.

Asiakkaalle tulee nimetä omatyöntekijä, ellei nimeämiselle ole ilmeistä estettä tai asiakkuuteen ole jo osoitettu muuta vastuuhenkilöä.

Erityistä tukea tarvitseva henkilö

Sosiaalipalveluissa erityistä huomiota on kiinnitettävä henkilöihin, joilla on vaikeuksia hakea tai saada tarvitsemiaan palveluita. Tuen saanti voi estyä esimerkiksi silloin, kun henkilö ei kykene antamaan tai vastaanottamaan tarvittavia tietoja. Vaikeudet voivat johtua muun muassa kognitiivisesta sairaudesta tai vammasta, vakavasta päihdeongelmasta tai useista yhtäaikaista tuen tarpeista. Lapsi voi tarvita erityistä tukea myös silloin, kun kasvuolosuhteet tai lapsen oma käytös vaarantavat lapsen terveyden ja kehityksen. Korkea ikä ei yksinään ole peruste erityisen tuen tarpeelle.

Se, täyttääkö henkilö lain tarkoittaman erityisen tuen määritelmän, arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Hyvinvointialueen ja kunnan viranomaiset seuraavat ja edistävät erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvointia yhteistyössä.

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Sosiaalihuollon asiakaslaki](#), [Vammaispalvelulaki](#)

1.4.1 Palvelutarpeen arviointi

Asiakkaan polku sosiaalipalveluissa alkaa palvelutarpeen arvioinnilla, joka tarkoittaa asiakkaan tuen ja palvelujen tarpeen selvittämistä. Yleisimmin arvioidaan henkilön oikeutta koti-, asumis- ja laitoshoidon palveluihin, vammaispalveluihin, omaishoidon tukeen ja toimeentulotukeen.

Palvelutarvetta arvioitaessa huomiota kiinnitetään muun muassa asiakkaan hyvinvointiin ja omatoimisuuteen sekä siihen, miten palvelut tai etuudet vaikuttavat asiakkaan ja hänen perheensä kokonaistilanteeseen.

Kiireellisissä tilanteissa palvelutarpeen arviointi on tehtävä viipymättä. Muissakin tilanteissa arviointi on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Palvelutarpeen arviointi on aloitettava seitsemän arkipäivän kuluessa asiakkaan yhteydenotosta, jos kyseessä on:

- 75 vuotta täyttänyt henkilö
- henkilö, joka saa Kelasta ylintä hoitotukea
- vammaispalvelulain mukainen vammainen henkilö
- toimeentulotuen hakija

- lastensuojelun tai erityisen tuen tarpeessa mahdollisesti oleva lapsi

Palveluntarpeen arviointia voi pyytää henkilö itse, hänen omaisensa, laillinen edustajansa tai muu henkilö tai viranomainen. Arvioinnin yhteydessä asiakkaalle on annettava ymmärrettävästi tietoa saatavilla olevista palveluista sekä niiden hakemisesta.

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Vammaispalvelulaki](#)

1.4.2 Asiakassuunnitelma

Palvelutarpeen arvioinnin jälkeen sosiaalipalveluiden järjestämistä varten laaditaan asiakassuunnitelma. Omaishoidon tuessa laaditaan erillinen, mutta sisällöllisesti vastaava hoito- ja palvelusuunnitelma. Suunnitelma on laadittava aina, paitsi jos kyseessä on tilapäinen neuvonta tai se on jostain muusta syystä ilmeisen tarpeeton. Asiakkaan on hyvä hankkia tarpeelliset lääkärintlausunnot sekä muut selvitykset valmiiksi ennen suunnitelman laatimista.

Suunnitelma laaditaan yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa tämän omaisten tai edustajien kanssa. Suunnitelmassa huomioidaan asiakkaan etu, toiveet ja yksilölliset tarpeet. Asiakkaalle on kerrottava ymmärrettävästi hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, palvelujen järjestämisvaihtoehtoista sekä palvelujen ja tukimuotojen mahdollisista asiakasmaksuista. Asiakassuunnitelmaan kirjataan:

- arvio asiakkaan tuen tarpeesta sekä tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä
- asiakkaan ja omatyöntekijän yhdessä asettamat tavoitteet
- arvio palveluiden ja asiakkuuden kestosta
- asiakkaan ja omatyöntekijän tapaamistiheys
- tieto seurannasta sekä arvioinnista
- asiakkaan vahvuudet ja voimavarat
- palvelujen toteuttamiseen osallistuvat yhteistyötahot

Mikäli asiakkaan palveluntarve on laaja, suunnitelma voidaan laatia useamman tapaamisen aikana. Tarvittaessa suunnitelma sovitetaan yhteen muiden vastaavien suunnitelmien, kuten [kuntoutusuunnitelman](#), kanssa. Asiakkaan suostumuksella voidaan laatia myös yksi yhteinen suunnitelma, joka kattaa useita palveluja.

Asiakassuunnitelma **ei ole päätös** palvelujen tai tukitoimien myöntämisestä. Työntekijä neuvoo asiakasta siinä, miten suunnitelman tukitoimia ja palveluja haetaan. Lähtökohtaisesti suunnitelmaan kirjatut palvelut tulee myöntää asiakkaalle ja hylkääminen on mahdollista vain erityisen perustelluista syistä.

Asiakas saa sosiaalipalveluja haettuaan kirjallisen päätöksen, josta käy ilmi myönnetty palvelut, niiden kestot sekä mahdolliset asiakasmaksut. Päätös on kiireellisissä tilanteissa

toimeenpantava viipymättä. Muissakin tilanteissa päätös on toimeenpantava ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta.

Lisätietoa vammaispalvelujen asiakasprosessista [THL:n sivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuollon asiakaslaki](#), [Sosiaalihuoltolaki](#), [Vammaispalvelulaki](#), [Vanhuspalvelulaki](#)

1.4.3 Sosiaaliasiavastaava

Sosiaaliasiavastaava neuvoo asiakkaita sosiaalilainsäädännön soveltamisessa, ohjaa muutoksenhaussa ja tiedottaa asiakkaan oikeuksista ja velvollisuuksista. Hän voi myös auttaa muistutuksen laatimisessa, jos asiakas on tyytymätön saamansa kohteluun tai palveluun. Jokaisella hyvinvointialueella on omat sosiaaliasiavastaavansa, joiden yhteystiedot löydät esimerkiksi hyvinvointialueen verkkosivuilta.

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuollon asiakaslaki](#), [Laki potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista](#)

1.5 Terveystieteidenhuolto

Potilaalla on oikeus laadukkaaseen terveyden- ja sairaanhoitoon sekä ihmisarvoa, vakaumusta ja yksityisyyttä kunnioittavaan kohteluun. Hänen äidinkiensä, kulttuurinsa ja yksilölliset tarpeensa on otettava huomioon mahdollisuuksien mukaan.

Potilaalle on annettava ymmärrettävä selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, vaihtoehtoista ja vaikutuksista. Jos yhteistä kieltä ei ole tai potilas ei aisti- tai puhevian vuoksi tule ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkkauksesta. Hoito toteutetaan yhteisymmärryksessä potilaan kanssa. Jos potilas kieltäytyy hoidosta, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla.

Jos täysi-ikäinen potilas ei kykene päättämään hoidostaan, on ennen tärkeää hoitopäätöstä kuultava hänen laillista edustajaansa, lähiomaistaan tai muuta läheistään. Jos potilaan tahtoa ei voida selvittää, hoito järjestetään hänen henkilökohtaisen etunsa mukaisesti. Omaan hoitoon voi vaikuttaa myös laatimalla [hoitotahdon](#).

Alaikäisen potilaan mielipide on selvitettävä, jos se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos hän kykenee päättämään hoidostaan, hoito toteutetaan yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Muussa tapauksessa päätökset tehdään huoltajan tai laillisen edustajan kanssa.

Potilaan on hyvä varmistaa, että kaikki olennaiset terveydentilaa koskevat tiedot ovat hoitotahon käytettävissä ja virheettömiä.

Lisätietoa [potilaan oikeuksista](#) ja [potilasturvallisuudesta](#) STM:n sivuilta.

Lait ja asetukset: [Potilaslaki](#), [Terveystieteidenhuoltolaki](#)

1.5.1 Terveys- ja hoitosuunnitelma

Kiireettömässä hoidossa potilaalle laaditaan tarvittaessa terveys- ja hoitosuunnitelma yhteistyössä hänen kanssaan. Suunnitelmaan kootaan potilaan kannalta keskeiset sairaudet ja terveysongelmat, diagnoosit, hoidon tarpeet, tavoitteet ja keinot sekä tiedot lääkityksestä. Suunnitelma auttaa niin potilasta kuin terveydenhuoltohenkilöstöä pysymään ajan tasalla hoitoon liittyvissä asioissa. Suunnitelma on erityisen hyödyllinen monisairaiden potilaiden kohdalla, koska hoitoon osallistuu usein monia asiantuntijoita.

Suunnitelma tallennetaan Kanta-palveluun ja on potilaan nähtävillä. Potilas voi tarkistaa suunnitelmasta, miten toimia ja keneen olla yhteydessä ongelmien ilmetessä. Potilaan luvalla suunnitelmaa voidaan käyttää kaikissa hoitopaikoissa.

Lisätietoa terveys- ja hoitosuunnitelman perusteista [Käypä Hoidon-sivuilla](#).

Lait ja asetukset: [Potilaslaki](#), [Terveystoimilaki](#)

1.5.2 Hoitoon pääsy

Kiireellisissä tilanteissa potilaan on päästävä hoitoon asuinpaikasta riippumatta heti. Tämä koskee myös suun terveydenhuoltoa, mielenterveys- ja päihdehoitoa sekä psykososiaalista tukea. Terveysasemat ja sairaalat järjestävät ympärivuorokautisia päivystyspalveluita kiireellistä hoitoa varten.

Kiireettömässä hoidossa yhteys terveysasemaan on saatava saman päivän aikana. Myös hoidon tarpeen arviointi on tehtävä saman arkipäivän aikana. Hoito on järjestettävä perusterveydenhuollossa viimeistään kolmen kuukauden kuluessa ja suun terveydenhuollossa kuuden kuukauden sisällä.

Alle 23-vuotiaiden hoito on järjestettävä kahden viikon kuluessa, jos kyse on sairauden tai vamman tutkimisesta tai hoidosta. Jos kyse on lyhytpsykoterapian tai muun psykososiaalisen tuen tarpeesta, nuoren on päästävä hoitoon 28 vuorokauden kuluessa tarpeen toteutumisesta. Suun terveydenhuollossa hoito on järjestettävä alle 23-vuotiaille kolmen kuukauden sisällä.

Erikoissairaanhoidossa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa läheteen saapumisesta. Tarvittavat tutkimukset ja erikoislääkärin arviointi on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa ja hoito aloitettava viimeistään kuuden kuukauden kuluessa. Alle 23-vuotiaiden psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa tutkimukset on tehtävä kuuden viikon ja hoito kolmen kuukauden kuluessa.

Jos hyvinvointialue ei pysty järjestämään hoitoa määräajassa, sen on hankittava hoito muualta, esimerkiksi toiselta alueelta tai yksityiseltä palveluntuottajalta esimerkiksi [palvelusetelin](#) avulla. Potilas maksaa saman asiakasmaksun kuin julkisessa terveydenhuollossa. Hoidosta muualla voi myös kieltäytyä ja jäädä jonottamaan hoitoa valitsemassaan hoitopaikassa.

Lait ja asetukset: [Terveystenhuoltolaki](#), [Päivystysasetus](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä](#)

1.5.3 Hoitopaikan valinta

Potilaalla on kiireettömässä hoidossa oikeus valita julkisen terveydenhuollon terveysasema ja erikoissairaanhoidon yksikkö. Terveysaseman vaihtoon riittää kirjallinen ilmoitus sekä vanhalle että uudelle terveysasemalle vähintään kolme viikkoa ennen ensimmäistä käyntiä. Valinta voi kohdistua samanaikaisesti vain yhteen terveysasemaan, ja uuden valinnan voi tehdä aikaisintaan vuoden kuluttua edellisestä valinnasta. Erikoissairaanhoidon yksikön vaihtaminen edellyttää lääkärin lähetettä. Yksikkö valitaan yhteisymmärryksessä lähetteen tekävän lääkärin tai hammaslääkärin kanssa.

Jos potilas oleskelee pidempään kotikuntansa ulkopuolella esimerkiksi työn, opiskelun tai vapaa-ajanvieton vuoksi, hän voi saada hoitosuunnitelmansa mukaista hoitoa myös väliaikaisen asuinkuntansa terveysasemalla.

Potilas voi hoitopaikan mahdollistamissa rajoissa valita häntä hoitavan terveydenhuollon ammattilaisen. Jatkohoito on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan järjestämään häntä aiemmin hoitaneen lääkärin tai hammaslääkärin luona, jos se on hoidon kannalta asianmukaista.

Lait ja asetukset: [Terveystenhuoltolaki](#)

1.5.4 Potilas- ja lääkevahingot

Suomessa tapahtuneiden hoitoon tai lääkkeisiin liittyvien vahinkojen korvaamisesta huolehtivat erilliset vakuutusjärjestelmät. Ennen vahinkoilmoituksen tekoa on hyvä keskustella asiasta hoitavan lääkärin, hoitohenkilökunnan tai potilasasiavastaavan kanssa.

Potilasvahingot

Suomessa sattuneiden potilasvahinkojen korvaamisesta vastaa Potilasvakuutuskeskus. Potilasvakuutus korvaa tutkimuksissa ja hoidoissa syntyneitä haittoja potilasvahinkolain mukaisesti. Vahinkoilmoitus on perusteltua tehdä, jos tutkimuksesta tai hoidosta on aiheutunut henkilövahinko eli sairaus, ruumiinvamma tai kuolema.

Ilmoitus potilasvahingosta on tehtävä kolmen vuoden kuluessa vahingosta, erityisestä syystä viimeistään kymmenen vuoden kuluessa hoidosta. Korvauspäätökseen tyytymätön voi pyytää ratkaisusuosituksen potilasvahinkolautakunnalta tai viedä asian tuomioistuimeen.

Lisätietoa potilasvahinkoilmoituksen tekemisestä [Potilasvakuutuskeskuksen verkkosivuilta](#). Lisätietoa ratkaisusuosituksen tekemisestä [Liikenne- ja potilasvahinkolautakunnan verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Potilasvakuutuslaki](#)

Lääkevahingot

Lääkevahinkovakuutusyhtiö korvaa Suomessa myydyistä tai kulutukseen luovutetuista lääkkeistä aiheutuneita yllättäviä haittavaikutuksia. Vahinkokorvausta haetaan täyttämällä vahinkoilmoituslomake.

Ilmoitus lääkevahingosta on tehtävä kolmen vuoden kuluessa lääkkeen aiheuttaman vahingon syntymisestä. Korvausvaatimus on esitettävä viimeistään 10 vuoden kuluessa lääkkeen käytön lopettamisesta.

Lisätietoa lääkevahinkoilmoituksen tekemisestä [Suomen Keskinäisen Lääkevahinkovakuutusyhtiön verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Läkelaki](#)

1.5.5 Potilasasiavastaava

Jokaisessa terveydenhuollon yksikössä on oltava nimetty potilasasiavastaava, joka neuvoo potilaslain soveltamisessa, tiedottaa potilaan oikeuksista ja avustaa muistutusten ja kantelujen tekemisessä. Eri toimintayksiköillä voi olla myös yhteinen potilasasiavastaava.

Potilasasiavastaava ei ota kantaa lääketieteellisiin hoitopäätöksiin tai siihen, onko hoitovahinko tapahtunut. Potilasasiavastaavan yhteystiedot saat omalta hyvinvointialueeltasi.

Lait ja asetukset: [Potilaslaki](#), [Laki potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista](#)

1.6 Palvelun ja etuuden hakeminen

Hakemus palvelun tai etuuden saamiseksi tehdään yleensä kirjallisesti. Viranomaisen suostumuksella hakeminen voi tapahtua myös suullisesti. Hakemuksessa on hyvä perustella omat vaatimuksensa.

Viranomaisen on tarvittaessa annettava teknistä apua hakemuksen täyttämiseksi, esimerkiksi kirjaamalla hakijan antamat tiedot ja perustelut lomakkeisiin. Hakijan vastuulla on varmistaa, että kaikki oleelliset tiedot ovat oikein ennen hakemuksen allekirjoitusta.

Viranomaisen on käsiteltävä hakemus ilman aiheetonta viivytystä, vastattava asiakkaan tiedusteluihin ja annettava arvio hakemuksen käsittelyajasta. Kirjalliseen hakemukseen annetaan aina kirjallinen päätös, josta ilmenee ratkaisu ja sen perusteet, kuten sovelletut lainkohdat ja perustana olevat tosiseikat.

Erityiset määräajat hakemusten käsittelyssä:

- Vammaispalvelut: hakemus on kirjattava ja siihen on vastattava 7 vuorokauden kuluessa. Päätös on tehtävä 3 kuukauden sisällä
- Toimeentulotuki: kiireellisissä tapauksissa päätös on tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä. Muissa kuin kiireellisissä tapauksissa, päätös on tehtävä viimeistään 7 arkipäivän kuluessa.

Lait ja asetukset: [Hallintolaki](#), [Sairausvakuutuslaki](#), [Sosiaalihuoltolaki](#), [Laki toimeentulotuesta](#)

1.7 Palveluseteli

Palvelusetelin tarkoituksena on lisätä asiakkaan valinnan mahdollisuuksia sosiaali- ja terveyspalveluissa. Se on vaihtoehto hyvinvointialueen omalle palvelutuotannolle, mutta ei sovellu kiireelliseen tai tahdota riippumattomaan hoitoon.

Hyvinvointialue päättää palvelusetelin käytöstä ja siihen kuuluvista palveluista. Asiakkaalla ei ole oikeutta vaatia palveluseteliä, mutta hänellä on oikeus kieltäytyä siitä. Tällöin hänelle on järjestettävä palvelu muulla tavoin.

Palvelusetelin saaminen edellyttää palvelun- ja hoidontarpeen arviointia sekä tarvittavaa palvelusuunnitelmaa. Setelin arvon tulee olla asiakkaan kannalta kohtuullinen eikä maksuttomaksi säädettyistä palveluista saa jäädä maksettavaa omavastuusuutta. Palvelusetelin sekä lisätietoa saat omalta hyvinvointialueeltasi.

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä](#)

1.8 Ennakoivat asiakirjat

1.8.1 Edunvalvontavaltuutus

Edunvalvontavaltuutus on joustava tapa varautua tilanteisiin, joissa henkilö ei enää pysty hoitamaan omia asioitaan esimerkiksi sairauden vuoksi. Valtuutuksella voi etukäteen määrätä tietyn henkilön hoitamaan omia asioita. Jokainen voi itse määrittää asiat, jotka valtuutus kattaa. Siihen voi sisällyttää esimerkiksi omaisuuden hoidon ja muut taloudelliset asiat sekä terveyden- ja sairaanhoidon.

Valtuutus tehdään kirjallisesti kahden esteettömän todistajan läsnä ollessa. Jos toimintakyky on heikentynyt, voidaan pyytää lääkärinlausunto valtuuttajan ymmärryksen varmistamiseksi. Valtakirjaan kannattaa nimetä myös varavaltuutettu, joka hoitaa asioita valtuutetun ollessa esteellinen. Valtuutuksien laatimiseen suositellaan oikeudellista apua, esimerkiksi oikeusaputoimistosta.

Kun valtuuttaja ei enää pysty hoitamaan asioitaan, valtuutettu pyytää Digi- ja väestötietovirastoa vahvistamaan valtuutuksen, joka myös valvoo erityisesti taloudellisten asioiden hoitoa. On hyvä huomata, että lahjoituksia esimerkiksi lähiomaisen merkkipäivänä saa tehdä vain, jos ne on erikseen yksilöity valtuutuksessa.

Lisätietoa edunvalvontavaltuutuksen tekemisestä Suomi.fi-palvelun [Edunvalvonta ja edunvalvontavaltuutus-oppaasta](#).

Lait ja asetukset: [Laki edunvalvontavaltuutuksesta](#)

1.8.2 Hoitotahto

Hoitotahto ilmaisee henkilön toiveet omasta hoidostaan tilanteissa, joissa hän ei voi niitä kertoa esimerkiksi sairauskohtauksen tai onnettomuuden vuoksi. Hoitotahdolla voi esimerkiksi kieltäytyä tietyistä hoidoista.

Hoitotahto voidaan antaa suullisesti tai kirjallisesti, mutta kirjallinen hoitotahto tai hoitotestamentti on suositeltava. Hoitotahdon voi tehdä esimerkiksi OmaKannassa milloin tahansa. Suullinen hoitotahto on kirjattava henkilön itsensä varmentamana potilasasiakirjoihin. Jos potilaan tahtoa ei saada selvitettyksi eikä hoitotahtoa ole tehty, potilaan hoidosta kuullaan lähiomaisia.

Lisätietoa hoitotahdon tekemisestä [OmaKannan verkkosivuilta](#) sekä [Terveyskirjastosta](#).

Lait ja asetukset: [Potilaslaki](#)

1.9 Omaisena sosiaali- ja terveydenhuollossa

Omaisella ei ole itsestään selvää asemaa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Asema perustuu lainsäädäntöön ja annettuihin valtuutuksiin.

Vaikka usein oletetaan omaisten huolehtivan läheisistään, heillä ei ole siihen lakisääteistä velvollisuutta elleivät ole huoltajia, omaishoitajia tai edunvalvojia. Jos edunvalvojan tai omaishoitajan tehtävä käy liian raskaaksi, siitä voi hakea vapautusta.

Lisätietoa aikuisen edunvalvonnasta [Digi- ja väestötietoviraston verkkosivuilta](#).

1.9.1 Omaisen tiedonsaantioikeus ja päätöksenteko

Potilastiedot ovat salassa pidettäviä ja niitä voidaan luovuttaa vain potilaan luvalla tai lain perusteella. Potilas päättää itse, kenelle hänen terveydentilaansa ja hoitoaan koskevia tietoja saa antaa. Poikkeuksena ovat alle 12-vuotiaat lapset, joiden huoltajilla on lähtökohtaisesti pääsy lapsen potilastietoihin.

Mikäli henkilö ei enää kykene huolehtimaan omista asioistaan, on läheisen hyvä pyytää yhdessä henkilön kanssa oikeuksia riittävien tietojen saantiin sosiaali- ja terveydenhuollosta. Vaihtoehtona on hyvä pohtia myös edunvalvontavaltuutusta, jonka avulla tiedonsaantioikeutta voidaan jakaa useammalle henkilölle, esimerkiksi sisaruksille. Käräjäoikeudesta voidaan pyytää määräystä siitä, että omainen toimii jatkossa henkilön laillisena edunvalvojana.

Erityistilanteissa, kuten tajuttomuuden vuoksi, lähiomaisella on oikeus saada tieto potilaan henkilöllisyydestä ja terveydentilasta, ellei ole syytä olettaa potilaan kieltävän sitä. On myös muita tilanteita, joissa potilas ei kykene itse ilmaisemaan tahtoaan. Syynä voi olla esimerkiksi mielenterveydenhäiriö tai kehitysvammaisuus. Tällöin noudatetaan ensisijaisesti hoitotahtoa, mutta jos sitä ei ole tehty, läheinen voi joutua niin sanotun sijaispäättäjän rooliin.

Sijaispäättäjää kuullaan, jotta voidaan selvittää millainen hoito parhaiten vastaisi potilaan tahtoa. Päätöstä tekevän on keskeistä saada päätöksen tekemistä varten tarpeelliset tiedot potilaan terveydentilasta, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hoitoon liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätöstä tehtäessä.

Jos läheisten näkemykset hoidosta eroavat toisistaan, potilasta on hoidettava hänen henkilökohtaisen etunsa mukaan. Viime kädessä hoitolinjauksen tekee kuitenkin hoitava lääkäri lääketieteellisin perustein eikä sijaispäättäjää voi kieltää potilaan henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi annettavaa tarpeellista hoitoa. Vain potilas itse voi kieltäytyä kaikesta hoidosta.

Lait ja asetukset: [Asiakastietolaki](#), [Potilaslaki § 6](#), [Sosiaalihuollon asiakaslaki 9 §](#)

1.9.2 Toisen puolesta asiointi

Omaisien asema ei automaattisesti anna aina oikeutta asioida toisen puolesta.

Hätätilanteissa voi toimia ilman valtuutusta, mutta pääsääntöisesti puolesta asioimiseen tarvitaan valtakirja, joka voi olla suullinen tai kirjallinen. Monet tahot edellyttävät kuitenkin kirjallista valtakirjaa. Valtakirjassa tulee ilmetä kuka valtuuttaa kenet ja kuinka laaja valtuutus on. Yksi vaihtoehto on [edunvalvontavaltakirja](#), joka astuu voimaan, kun henkilö ei enää kykene hoitamaan asioitaan.

[Suomi.fi valtuutuksella](#) voi asioida toisen puolesta esimerkiksi apteekeissa ja hyvinvointialueiden palveluissa. Valtuuden voi saada kolmella tavalla:

1. Olemassa olevan roolin perusteella (esimerkiksi huoltaja tai edunvalvoja)
2. Toinen henkilö [voi antaa sinulle valtuuden](#) osoitteessa [suomi.fi/valtuudet](#)
3. Toinen henkilö [voi antaa sinulle valtuuden avustetusti](#), jos hän ei voi käyttää sähköisiä palveluja

Lue lisää toisen puolesta asioimisesta [Suomi.fi-sivuilla](#).

1.9.3 Työssäkäyvän omaisen oikeudet poissaoloon

Työsopimuslaki määrittelee oikeuksia vapaisiin omaisen tarvitseman avun vuoksi. Usein työntekijä voi näiden lisäksi neuvotella työnantajansa kanssa esimerkiksi lomapäivien, saldovapaiden tai palkattomien vapaapäivien käyttämisestä omaisen avun vaatimiin tilanteisiin.

Tilapäinen hoitovapaa (sairastunut lapsi)

Jos työntekijän lapsi tai hänen taloudessaan vakituisesti asuva alle 10-vuotias lapsi sairastuu äkillisesti, työntekijällä on oikeus saada tilapäistä hoitovapaata lapsen hoidon järjestämiseksi tai hoitamiseksi. Työ- ja virkaehtosopimuksissa voi olla sovittu ikärajasta myös toisin. Hoitovapaa voi kestää enintään neljä työpäivää kerrallaan. Työnantajalla ei ole velvollisuutta

maksaa palkkaa tilapäisen hoitovapaan ajalta, mutta monissa työehtosopimuksissa on kuitenkin sovittu palkan maksamisesta.

Poissaolo pakottavasta perhesyystä

Työntekijällä on oikeus tilapäiseen poissaoloon työstä, jos hänen välitön läsnäolonsa on välttämätöntä hänen perhettään kohdanneen, sairaudesta tai onnettomuudesta johtuvan, ennalta arvaamattoman ja pakottavan syyn vuoksi. Työntekijän on ilmoitettava työnantajalle poissaolostaan ja sen syystä niin pian kuin mahdollista. Työnantajan pyynnöstä työntekijän on esitettävä luotettava selvitys poissaolonsa perusteesta.

Poissaolo perheenjäsenen tai muun läheisen hoitamiseksi

Työnantajalla on velvoite pyrkiä järjestämään työt siten, että työntekijällä on mahdollisuus jäädä pois voidakseen hoitaa hänelle läheisen henkilön erityistä hoitoa. Työnantaja ja työntekijä sopivat vapaan kestosta ja muista järjestelyistä. Mikäli työntekijä keskeyttää vapaansa, on hänen ilmoitettava siitä viimeistään kuukautta ennen työhön paluuta. Työnantajan pyynnöstä työntekijän on esitettävä selvitys poissaolon ja sen keskeyttämisen perusteesta.

Omaishoitovapaa

Työntekijällä on kalenterivuoden aikana oikeus saada enintään viisi työpäivää vapaata työstä, jos omainen tai muu läheinen tarvitsee työntekijän välitöntä läsnäoloa edellyttävää merkittävää avustamista huomattavasti alentuneen toimintakyvyn vuoksi. Omaisella tarkoitetaan työntekijän lasta, vanhempaa, avio- ja avopuolisoa sekä työntekijän kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa olevaa.

Lähtökohtaisesti yllä mainitut vapaat ovat palkattomia, mutta asiasta on voitu päättää myös toisin työehtosopimuksissa. Tarkista työnantajaltasi mitä työehtosopimusta työpaikallasi mahdollisesti sovelletaan.

Tiettyissä tilanteissa lapsen vanhemmalla voi olla myös oikeus [kuntoutusrahaan](#) tai [erityishoitorahaan](#).

Lisätietoa työn ja omaishoitotilanteiden yhteensovittamisesta [Omaishoitajaliiton verkkosivuilta](#).

Työsopimuslaissa kuvattujen perhevapaiden päättyessä työntekijällä on oikeus palata ensisijaisesti aikaisempaan työhönsä. Jos tämä ei ole mahdollista, on työntekijälle tarjottava aikaisempaa työtä vastaavaa työsopimuksen mukaista työtä, ja jos tämäkään ei ole mahdollista, muuta työsopimuksen mukaista työtä.

Lait ja asetukset: [Työsopimuslaki](#)

2 Muutoksenhaku, kantelu ja muistutus

2.1 Muutoksenhaku kielteiseen päätökseen

Kun asiakas tai potilas on tyytymätön jostain palvelusta tai etuudesta viranomaiselta saamaansa kirjalliseen päätökseen, hän voi yleensä hakea siihen muutosta.

Muutoksenhakuun annetaan ohjeet päätökseen liitettyssä muutoksenhakuosoituksessa.

Mikäli asiakas tai potilas on tyytymätön sellaiseen viranomaisen toimintaan, josta ei anneta muutoksenhakukelpoista päätöstä, hän voi tehdä asiasta muistutuksen tai kantelun.

2.1.1 Itseoikaisu

Viranomaisilla on mahdollisuus itse muuttaa, eli oikaista tekemäänsä päätöstä. Mikäli henkilö on tyytymätön viranomaisen tekemään ratkaisuun, päätöksen tehneen viranomaisen kanssa on hyvä neuvotella ennen varsinaista muutoksenhakua. Tällöin on mahdollista esittää lisäperusteluja hakemuksen tueksi ja täsmentää jo aiemmin annettuja selvityksiä sekä pyytää viranomaista itse oikaisemaan tekemänsä päätös. Tärkeää on, että itseoikaisuuppyyntö esitetään pian sen jälkeen, kun päätös on annettu tiedoksi, jotta oikaisuvaatimus tai valitus on tarvittaessa mahdollista tehdä sille erikseen säädetyssä määräajassa. Mikäli muutoksenhauille säädetty määräaika ehtii umpeutua ja jos asiassa ilmenee uusia seikkoja hakemuksen tueksi, on aina mahdollista tehdä uusi hakemus.

Lait ja asetukset: [Hallintolaki](#)

2.1.2 Päätöksen tiedoksianto ja muutoksenhakuosoitus

Päätös on aina annettava tiedoksi joko alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä. Asiakkaan katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä siitä, kun päätös on postitettu. Seitsemän päivän määräajan laskeminen aloitetaan postituspäivää seuraavasta päivästä. Jos asiakirja annetaan asianosaisen suostumuksella tiedoksi sähköisenä viestinä, käytännössä sähköpostilla tai [Suomi.fi-viestillä](#), se katsotaan annetun tiedoksi kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Muutoksenhakuajan lasketaan alkavan siitä päivästä, jolloin asiakas on saanut päätöksen tiedoksi.

Viranomaisten päätösten liitteenä on oltava muutoksenhakuosoitus, jossa mainitaan, mille viranomaiselle muutoksenhakukirjelmä toimitetaan sekä miten ja missä ajassa päätökseen saa hakea muutosta. Muutoksenhakuosoituksessa kerrotaan, mitä muutoksenhakuasiakirjan tulee sisältää, mitä liitteitä on oltava mukana sekä ohjeistetaan, miten muutoksenhaku toimitetaan perille. Mikäli päätökseen ei voi hakea muutosta, on päätöksessä oltava tieto siitä, minkä säännöksen nojalla muutoksenhaku ei ole mahdollista.

Jos muutoksenhakuosoitusta ei ole annettu tai päätöksessä on virheellisesti ilmoitettu, ettei siihen saa hakea muutosta valittamalla, viranomaisen on annettava uusi lainmukainen muutoksenhakuosoitus. Jos muutoksenhakuosoitus on virheellinen, viranomaisen on annettava uusi muutoksenhakuosoitus, jos sitä pyydetään muutoksenhakuosoituksessa

mainitussa tai säädetyssä valitusajassa. Valitusaika alkaa kulua uuden valitusosoituksen tiedoksiannosta.

Lait ja asetukset: [Hallintolaki](#), [Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa](#), [Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa](#)

2.1.3 Muutoksenhakuasiakirjan kirjoittaminen

Muutoksenhaun ensimmäinen vaihe on muutoksenhakuasiakirjan, kuten oikaisuvaatimuksen tai valituksen, kirjoittaminen. Muutoksenhakuasiakirja voi olla vapaamuotoinen kirje tai valmis lomake. Muutoksenhakuasiakirjaa laadittaessa tulee noudattaa päätökseen liitettyä muutoksenhakuosoitusta.

Muutoksenhakuasiakirjassa on kerrottava:

- miksi on tyytymätön saamaansa päätökseen
- millä perusteilla muutosta haetaan
- mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäväksi.

Muutoksenhakuasiakirja on allekirjoitettava omakätisesti. Jos asiakas on hankkinut esimerkiksi uuden lääkärinlausunnon valituksensa tueksi, lausunto liitetään mukaan asiakirjaan. Asiakirja on toimitettava valitusajan kuluessa muutoksenhakuosoituksessa mainittuun osoitteeseen tai viranomaiselle.

Muutoksenhakuajan päättymisen jälkeen:

- uusia vaatimuksia voi esittää, jos olosuhteet ovat muuttuneet tai asiassa tulee tietoon seikkoja valitusajan jälkeen
- vaatimusten laajentaminen alkuperäisistä ei ole mahdollista
- valitusta voi täydentää esittämällä uusia perusteita vaatimusten tueksi
- täydentämisen tulee tapahtua kohtuullisessa ajassa valituksen jättämisestä
- voi vaatia valituksen kohteena olevan päätöksen täytäntöönpanon kieltämistä.

Lait ja asetukset: [Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa](#)

2.1.4 Muutoksenhaku on pääsääntöisesti maksutonta

Sosiaaliturvaan liittyvien muutoksenhakuasioiden käsittely eri muutoksenhakuelimissä on pääsääntöisesti maksutonta ja kirjallista. Sosiaaliturva-asioissa muutoksenhaku on mahdollista hoitaa itsenäisesti, ilman esimerkiksi asianajajan apua. Muutoksenhakuun voi saada maksutonta oikeusapua esimerkiksi [valtion oikeusaputoimistosta](#).

Lait ja asetukset: [Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa](#), [Tuomioistuinmaksulaki](#), [Oikeusapulaki](#)

2.1.5 Muutoksenhaku sosiaalihuollossa

Sosiaalihuollon viranhaltijan päätökseen voi hakea muutosta hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalta toimielimeltä 30 päivän kuluessa siitä, kun on saanut päätöksen tiedoksi. Oikaisuvaatimuksen käsittelevä toimielin käy ilmi päätökseen liitetystä oikaisuvaatimusosoituksesta. Toimielimen päätökseen tyytymätön voi valittaa edelleen hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Sosiaaliasiavastaavat neuvovat ja auttavat muutoksenhaussa sekä asiakkaan asemaan ja oikeuksiin liittyvissä kysymyksissä. Sosiaaliasiavastaavan yhteystiedot saa omalta hyvinvointialueelta.

Erityishuolto-ohjelmien (EHO) laatiminen loppuu uuden vammaispalvelulain

voimaantulon myötä. Hakemusta EHO:n laatimiseksi ei ole voinut enää tehdä 1.1.2025 alkaen. Mikäli EHO:a on haettu ennen 1.1.2025, hakemus käsitellään ja EHO voidaan myöntää vanhan lainsäädännön perusteella, viime kädessä muutoksenhaun kautta. EHO:t ovat siirtymäsäännösten mukaan voimassa niihin merkityn voimassaoloajan ja enintään kolme vuotta uuden vammaispalvelulain voimaantulosta (pl. kuntouttava varhaiskasvatus ks. [4.7](#)). Siirtymäaikana voimassa olevasta / voimaan tulevasta erityishuolto-ohjelmasta voi valittaa 30 päivän kuluessa tiedoksisaannista Lupa- ja valvontavirastoon, jonka päätöksestä voi valittaa edelleen hallinto-oikeuteen. Lupa- ja valvontavirastosta voi myös hakea oikaisua EHO:on ilman määräaikaa sillä perusteella, ettei EHO ole tarkoituksenmukainen.

Korkein hallinto-oikeus (KHO) on valituslupatuomioistuim. Edes subjektiivisina oikeuksina turvattuja vammaispalvelulain mukaisista palveluista koskevista hallinto-oikeuden päätöksistä ei voi tehdä jatkovalitusta KHO:een, ellei se myönnä valituslupaa. Valituslupahakemus ja valituskirjelmä on toimitettava korkeimpaan hallinto-oikeuteen kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä, kun on saanut tiedoksi hallinto-oikeuden päätöksen. Valitusluvan voi saada ennakkopäätösperusteella, ilmeisen virheen vuoksi tai muusta painavasta syystä. Muu painava syy voi olla esimerkiksi asian erittäin suuri merkitys valittajalle.

Valituslupahakemuksessa tulee mainita, millä perusteella tai perusteilla valituslupaa haetaan, ja valituslupaperustetta on syytä perustella huolellisesti. Korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen valitusluvan epäämisestä ei ole muutoksenhakuoikeutta, eikä myöskään KHO:n päätökseen, jonka se on antanut tutkimansa valituksen johdosta.

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Vammaispalvelulaki](#), [Laki kehitysvammaisten erityishuollosta](#), [Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Hallintolaki](#), [Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa](#), [Laki potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista](#)

2.1.6 Muutoksenhaku terveydenhuollossa

Terveydenhuollon toimintaan, kuten hoitopäätöksiin, ei ole muutoksenhakuoikeutta.

Terveydenhuollon toimintaan tyytymätön voi kuitenkin tehdä siitä muistutuksen tai kantelun.

Lue lisää luvusta [2.2 Muistutus ja valitus sosiaali- ja terveydenhuollossa](#).

Kun asiakas on tyytymätön terveydenhuollossa tehtyihin päätöksiin, esimerkiksi kuntoutuksen palvelujen tai apuvälineiden tarpeen arvioon ja hankintaan liittyviin päätöksiin, hänen tulee ensisijaisesti ottaa yhteyttä päätöksentekijään tai tämän esimieheen. Asiakas voi:

- tehdä muistutuksen asiasta terveydenhuollon toimintayksikön vastaavalle johtajalle, eli hyvinvointialueella johtavalle lääkärille ja terveystieteiden yksikössä ylilääkärille
- tehdä kantelun Lupa- ja valvontavirastolle, eduskunnan oikeusvaltuutetulle tai valtioneuvoston oikeuskanslerille tai
- viedä asian hallintoriitana hallinto-oikeuden ratkaistavaksi.

Hallintoriita tulee vireille hakemuksella, joka toimitetaan hallinto-oikeudelle. Hallinto-oikeuden päätökseen voi hakea muutosta edelleen korkeimmasta hallinto-oikeudesta.

Muistutus- ja kantelumenettely on käytettävissä myös silloin, jos kiireettömään hoitoon pääsy ei toteudu säädetyssä määräajassa.

Potilasasiavastaavalta saa neuvoja ja apua muutoksenhakuun, muistutukseen ja kanteluun, potilaan asemaan ja oikeuksiin sekä vahingonkorvauksiin liittyvissä kysymyksissä. Potilasasiavastaavan yhteystiedot saa omalta hyvinvointialueelta.

Lisätietoa potilaan oikeuksista sekä potilas- ja lääkevahingoista löytyy oppaan [luvusta 1 Asiakkaana sosiaali- ja terveydenhuollossa](#).

Lait ja asetukset: [Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa](#), [Laki potilaan asemasta ja oikeuksista](#), [Potilasvahinkolaki](#), [Laki potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista](#)

2.1.7 Muutoksenhaku Kelan päätökseen

Kelan päätöksiin haetaan muutosta kirjallisesti. Muutoksenhaku-aika on 30 päivää päätöksen tiedoksisaannista. Muutoksenhakijalla on oikeus saada tietoa Kelalta asian käsittelyyn vaikuttaneista asiakirjoista. Kela tutkii, voidaanko päätös oikaista. Jos kaikki muutoksenhakijan vaatimukset hyväksytään, valitus raukeaa, ja Kela antaa oikaisusta päätöksen. Jollei päätöstä oikaista, valitus siirretään lausuntoineen muutoksenhakulautakunnalle. Lautakunnan päätökseen voi hakea muutosta vakuutus-oikeudesta 30 päivän kuluessa.

Lisätietoa ja ohjeita muutoksenhakuun löytyy [Kelan sivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki Kansaneläkelaitoksesta](#), [Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta](#)

2.1.8 Muutoksenhaku työeläkelaitosten päätöksistä

Kaikissa yksityisten ja julkisten alojen työeläketurvaa koskevissa asioissa ensimmäinen muutoksenhakuaste on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta.

Muutoksenhakuasiakirja on toimitettava eläkelaitokseen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Muutoksenhakuun liitetään mukaan jäljennös päätöksestä, johon haetaan muutosta sekä selvitykset, joihin vedotaan.

Lisäselvityksiä voi toimittaa myöhemmin. Jos eläkelaitos ei katso voivansa muuttaa päätöstä, asia siirtyy työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan tutkittavaksi. Eläkelaitos toimittaa asiassa aikaisemmin kertyneet selvitykset lautakunnalle. Lautakunnan päätöksiin haetaan muutosta vakuutusoikeudelta, joka on eläketurvaa koskevissa asioissa ylin oikeusaste. Muutoksenhausta säädetään työntekijän eläkelaisissa (TyEL).

Lisätietoja ja ohjeita muutoksenhakuun löytyy [Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Työntekijän eläkelaki](#), [Yrittäjän eläkelaki](#), [Julkisten alojen eläkelaki](#), [Maatalousyrittäjän eläkelaki](#), [Merimieseläkelaki](#), [Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa](#), [Laki työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta](#), [Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa](#)

2.1.9 Muutoksenhaku tapaturma- ja liikennevakuutusyhtiöiden päätöksistä

Tapaturmavakuutuksen kuntoutusta koskeviin vakuutusyhtiöiden päätöksiin voi hakea muutosta tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta. Lautakunnan kielteisiin päätöksiin voi hakea muutosta vakuutusoikeudesta. Vastaavissa liikennevakuutuslain mukaista kuntoutusta koskevissa asioissa muutosta haetaan suoraan vakuutusoikeudesta. Asiakirjat on toimitettava muutoksenhakuelimille 30 päivän kuluessa siitä, kun on saanut päätöksen tiedoksi.

Lisätietoa ja ohjeita muutoksenhakuun saa oppaan [luvusta 10 Tapaturma-, ammattitauti- ja liikennevakuutus](#).

Lait ja asetukset: [Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#), [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#), [Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa](#)

2.2 Muistutus ja kantelu sosiaali- ja terveydenhuollossa

Julkisessa tai yksityisessä sosiaali- tai terveydenhuollossa saamaansa kohteluun tai hoitoon tyytymätön henkilö voi tehdä kirjallisen muistutuksen sosiaali- tai terveydenhuollosta vastaavalle viranhaltijalle tai toimintayksikön johtajalle tai vastuuhenkilölle. Muistutuksen voi tehdä myös asiakkaan laillinen edustaja, omainen tai muu läheinen, jos asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene itse tekemään muistutusta tai jos hän on kuollut. Toimintayksikön on tiedotettava muistutusoikeudesta riittävällä tavalla sekä järjestettävä muistutuksen tekeminen mahdollisimman vaivattomaksi. Potilas- ja sosiaaliasiavastaavat auttavat muistutusten laatimisessa.

Vaikka muistutus tehdään yleensä kirjallisesti (mukaan lukien sähköpostitse), muistutuksen voi perustellusta syystä tehdä myös suullisesti. Johtavan viranhaltijan tai toimintayksikön johtajan tai vastuuhenkilön on käsiteltävä muistutus asianmukaisesti ja annettava siihen perusteltu kirjallinen vastaus kohtuullisessa ajassa. Kohtuulliseksi ajaksi on yleensä katsottu noin kuukausi. Annettuun vastaukseen ei voi hakea muutosta, mutta samasta asiasta voi kannella kirjallisesti valvontaviranomaiselle. Valvontaviranomainen voi siirtää sille tehdyn kantelun käsiteltäväksi ensin muistutuksena. Tarkoituksena on, että asiat käsiteltäisiin ensin siinä toimintayksikössä, johon asiakkaan tai potilaan moite on kohdistunut.

Valtion [Lupa- ja valvontavirasto](#) valvoo sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuutta sekä antaa toimintaan liittyvää ohjausta. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja koskevat kantelut osoitetaan LVV:lle. Kantelu on tehtävä Lupa- ja valvontavirastolle myös silloin, kun epäillään hoitovirheen johtaneen potilaan kuolemaan tai vaikeaan pysyvään vammautumiseen.

Kantelun voi tehdä esimerkiksi hallintopäätöksistä, tosiasiallisesta toiminnasta tai asiakkaan kohtelusta. Kantelu tehdään kirjallisesti. Kantelussa tulee selvittää, mitä toimenpidettä, menettelyä tai päätöstä kantelija pitää virheellisenä tai epäasianmukaisena. Kantelu ei ole muutoksenhakukeino, eikä kanteluratkaisulla voida määrätä maksettavaksi korvauksia tai tuomita rangaistuksia. LVV voi ratkaisussaan huomauttaa kantelun kohteena olevaa tahoa tai antaa kantelun kohteelle hallinnollista ohjausta siitä, miten asiassa olisi tullut menetellä. Kahta vuotta vanhemmasta asiasta tehtyä kantelua ei tutkita, ellei siihen ole erityistä syytä.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä Kelan etuuksiin liittyvistä asioista voi kannella myös eduskunnan oikeusasiamiehelle. Kantelun voi kirjoittaa itse vapaamuotoisesti tai käyttää sen tekemiseen kantelulomaketta, joka löytyy eduskunnan [oikeusasiamiehen verkkosivuilta](#). Kanteluun on hyvä liittää kopiot asiaan liittyvistä päätöksistä ja muista asiakirjoista. Oikeusasiamies ei tutki kantelua, joka koskee yli kaksi vuotta vanhaa asiaa, ellei kantelun tutkimiseen ole erityistä syytä.

Lait ja asetukset: [Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista](#), [Laki potilaan asemasta ja oikeuksista](#), [Hallintolaki](#)

3 Liikkuminen

3.1 Joukkoliikenne

Juna

VR myöntää [alennuksia](#) eläkeläisille, opiskelijoille, lapsille ja nuorille, varusmiehille sekä siviilipalvelusta suorittaville kauko- ja lähiliikenteessä. Joissakin kunnissa lastenvaunujen kanssa matkustavat voivat matkustaa maksutta.

Vammaiset ja liikuntarajoitteiset asiakkaat voivat saada apua junamatkan aikana kaikilla palveluasemilla sekä useilla asemilla ilman lipunmyyntiä. Avustuksesta on yleensä ilmoitettava 24 tuntia etukäteen. Jos näkövammaisen tai pyörätuolia käyttävän asiakas matkustaa saattajan kanssa, saattaja matkustaa maksutta. Lisäohjeita löytyy VR:n [Esteetön junamatkustaminen- sivulta](#).

Lait ja asetukset: [EU-asetus 2021/782 rautatieliikenteen matkustajien oikeuksista](#)

Laiva

Terminaalien ja laivayhtiöiden avustamispalvelu on tarkoitettu matkustajille, joiden liikuntakyky on rajoittunut vamman tai kehitysvamman vuoksi, sekä näkö- ja kuulovammaisille, tilapäisesti liikuntarajoitteisille ja muille erityisapua tarvitseville. Avuntarve on ilmoitettava etukäteen.

[Viking Line](#), [Tallink Silja Line](#), [Eckerö Line](#) ja [Wasaline](#) tarjoavat tarkempia ohjeita verkkosivuillaan.

Lait ja asetukset: [EU-asetus N:o 1177/2010 matkustajien oikeuksista meri- ja sisävesiliikenteessä](#)

Lentokone

EU:n lentoasemat vastaavat vammaisten ja liikuntarajoitteisten henkilöiden avustamisesta. Apua saavat esimerkiksi kehitysvammaiset, näkö- ja kuulovammaiset, iäkkäät ja liikuntarajoitteiset. Palvelu on maksuton ja se tulee varata 48 tuntia etukäteen. Lisätietoa Suomen lentokenttien avustuspalvelusta löytyy [Finavian sivuilta](#).

Finnair tarjoaa tarvittaessa avustajan lentoasemalla ja koneeseen siirtymisessä. Liikkumisen apuvälineet kuljetetaan maksutta. Lentokentillä on myös pyörätuoleja käytettäväksi lähtöselvityksestä koneeseen nousuun. [Finnairin sivuilta](#) löydät lisätietoa avustamisesta ja matkustamiseen vaikuttavien sairauksien huomioimisesta. Muiden lentoyhtiöiden alennuksista ja avustuspalveluista kannattaa kysyä suoraan lentoyhtiöltä.

Lait ja asetukset: [EU-asetus N:o 1107/2006 vammaisten ja liikuntarajoitteisten henkilöiden oikeuksista lentoliikenteessä](#)

Linja-auto

Kaukoliikenteessä opiskelijat, eläkeläiset, varusmiehet ja siviilipalvelusvelvolliset saavat alennuksia Matkahuollosta. Lisätiedot ja hakuehdot löytyvät [Matkahuollon](#) sivuilta.

Liikuntarajoitteisia ja vammaisia avustetaan tällä hetkellä vain Helsingin linja-autoasemalla arkisin klo 8–16. Avustus on varattava 36 tuntia etukäteen. Jos matkustaja tarvitsee avustajan, tämä voi useimmiten matkustaa veloituksetta. Lisätietoja löytyy [Matkahuollon](#) sivuilta.

OnniBusin palveluista liikuntarajoitteisille ja vammaisille saa tietoa yhtiön [verkkosivuilta](#). Paikallisliikenteen alennuksista ja avusta kannattaa kysyä omalta kunnan liikennetoimijalta.

Lait ja asetukset: [EU-asetus N:o 181/2011 linja-autoliikenteen matkustajien oikeuksista](#)

3.2 Koulu- ja työmatkat

3.2.1 Kelan koulumatkatuki

Koulumatkatuki korvaa päivittäiset koulumatkakulut toisen asteen opiskelijoille, kuten lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeleville.

Tukea voi saada, jos:

- koulumatkoja on vähintään 10 päivänä kuukaudessa
- opiskelet päätoimisesti ja olet oikeutettu maksuttomaan koulutukseen
- opiskelet ja asut Suomessa
- koulumatka on yli 7 kilometriä

Lue lisää koulumatkatuesta ja kokeile tukilaskuria [Kelan](#) sivuilla.

Lait ja asetukset: [Laki lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta](#), [Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus eräiden koulumatkakustannusten laskentaperusteista](#)

3.2.2 Perusopetuksen koulumatkat

Peruskoulun oppilaalla on oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen, jos koulumatka on yli 5 kilometriä. Oikeus koskee myös tilanteita, joissa matka on oppilaan iän ja olosuhteiden vuoksi liian vaikea, vaarallinen tai rasittava. Päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään 2,5 tuntia, tai 3 tuntia, jos oppilas on lukuvuoden alussa täyttänyt 13 vuotta.

Esiopetusta saavalla oppilaalla on vastaava oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa esiopetukseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja takaisin. Lisätietoja saat kunnan opetustoimesta.

Lait ja asetukset: [Perusopetuslaki](#)

3.2.3 Työssä käymisen matkakulut, liikkuvuusavustus, kulukorvaus

Verotuksessa voi vähentää **työmatkakuluja** veroilmoituksella tai verokortilla. Kodin ja työpaikan väliset matkat vähennetään halvimman kulkuneuvon mukaan. Oman auton käyttö hyväksytään vain tietyissä olosuhteissa. Omavastuu on 900 €, ja jos on ollut osan vuotta työttömänä, omavastuu on pienempi. Vähennystä voi saada myös vaihtuviin työkohteisiin, viikonloppumatkoihin kotiin ja työpaikalle sekä matkoihin toissijaiselle työpaikalle.

Lue lisää työmatkakulujen vähennyksestä [Verohallinnon](#) nettisivuilta.

Liikkuvuusavustusta voidaan maksaa työttömälle, joka ottaa vastaan vähintään 2 kuukautta kestävä työn tai osa-aikatyön, jos päivittäinen työmatka kestää yli 3 tuntia (osa-aikatyössä yli 2 tuntia). Avustusta voi saada myös työn perässä muuttamisesta. Lisätietoa [Kelasta](#).

Kulukorvausta voi saada työllistymistä edistävän palvelun aikaisiin matka- ja ylläpitokustannuksiin, vaikka saisi muuta työttömyysetuutta.

Lisätietoa [Kelasta](#) ja [Työmarkkinatorista](#).

3.3 Kuljetuspalvelut

3.3.1 Kuljetukset erityishuollon toteuttamiseksi

Hyvinvointialueen on järjestettävä kuljetus henkilölle, joka on määrätty tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon tai sitä edeltävään tutkimukseen, toimintayksiköiden välillä. Kuljetusten järjestäminen ja kustannusten korvaaminen kuuluu erityishuoltoa järjestävän hyvinvointialueen vastuulle. Maksuttomuus on varmistettava ja kirjattava henkilön palvelusuunnitelmaan.

Lait ja asetukset: [Laki kehitysvammaisten erityishuollosta](#), [Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta](#)

3.3.2 Vammaispalvelulain mukainen liikkumisen tuki

Hyvinvointialueen on järjestettävä vammaiselle henkilölle kohtuullinen liikkumisen tuki, jos hän ei pysty käyttämään joukkoliikennettä ilman kohtuuttomia vaikeuksia.

Tukea annetaan esimerkiksi työ- ja opiskelumatkoihin, työllistymistä edistävään toimintaan, työtoimintaan, valmennukseen sekä huolenpitoon liittyviin matkoihin. Tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus vähintään 18 yhdensuuntaiseen matkaan kuukaudessa.

Liikkumisen tuki voidaan toteuttaa:

- kuljetuspalveluna
- henkilökohtaisena apuna
- saattajan avulla
- taloudellisena tukena (esim. kulkuneuvo tai sen hankintaan tarkoitettu tuki)
- muulla soveltuvalla tavalla

Hyvinvointialue arvioi tuen tarpeen yksilöllisesti ja voi yhdistellä eri toteutustapoja. Henkilöllä on oikeus tukeen, mutta ei tiettyyn toteutustapaan. Toteutustapa, määrä ja laajuus kirjataan asiakassuunnitelmaan. Hakemus ja arvio tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Lisätietoja saa oman alueen palveluneuvonnasta

Tarkempaa tietoa liikkumisen tuesta [THL:n](#) sivuilta vammaispalvelujen käsikirjasta.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#)

3.3.3 Sosiaalihuoltolain mukainen liikkumisen tuki

Hyvinvointialue voi järjestää liikkumista tukevia palveluja sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina. Palvelua voidaan myöntää henkilölle, joka ei kykene käyttämään julkisia liikennevälineitä sairauden, vamman tai muun toimintakykyä alentavan syyn vuoksi. Tukea saa asiointiin tai muuhun jokapäiväiseen tarpeeseen.

Yksilöllisiä kuljetuspalveluja ei myönnetä, jos henkilö on oikeutettu kuljetuksiin tai niiden kustannusten korvaukseen muun lain perusteella. Lisätietoja saa hyvinvointialueen sosiaalihuollosta.

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#)

3.4 Liikkumisen apuvälineet

Julkisen terveydenhuollon apuvälinepalvelut perustuvat lääketieteellisesti todettuun sairauteen, vammaan tai kehitysviivästymään, joka heikentää toimintakykyä ja vaikeuttaa itsenäistä selviytymistä.

Liikkumisen apuvälineitä ovat esimerkiksi kepit, sauvat, rollaattorit, rattaat, polkupyörät, pyörätuolit, sähköpyörätuolit ja mopedit sekä niihin liittyvät lisälaitteet. Lisäksi niihin kuuluvat auto lisävarusteineen, henkilönostimet ja aistivammaisien liikkumisen apuvälineet kuten näkövammaisen kepit ja äänimajakat.

Apuvälineiden järjestäminen on pääosin hyvinvointialueiden vastuulla. Terveyskeskukset tarjoavat perustason apuvälineitä (esim. kyynärsauvat, kävelykepit, rollaattorit), kun taas keskussairaalat huolehtivat vaativista ja kalliista apuvälineistä (esim. sähköpyörätuolit, sähkömopot, opas- ja avustajakoirat).

Avustajakoira on koulutettu auttamaan käyttäjiänsä päivittäisissä toimissa, kuten ovien avaamisessa, valojen sytyttämisessä, esineiden poimimisessa ja pukeutumisessa. Lisätietoja löytyy [Invalidiliiton verkkosivuilla](#).

Maksuttomia apuvälinepalveluja ovat tarpeen arviointi, sovitus, luovutus omaksi tai lainaksi, käytön opetus, seuranta sekä huolto ja korjaukset. Apuvälineistä kerrotaan tarkemmin [luvussa 9 Apuvälineet](#).

Lait ja asetukset: [Terveysministeriön asetus lääketieteellisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

3.5 Oma auto

3.5.1 Autoveron palautus ja vapautus ajoneuvoveron perusverosta

Autoveronpalautusta voi saada uutena tai käytettynä ostettuun autoon, joka rekisteröidään Suomessa ensimmäistä kertaa. Palautus myönnetään näkö- tai liikuntavammaiselle

henkilölle, jonka henkilökohtaiseen käyttöön auto tulee. Autovero voidaan palauttaa kokonaan tai osittain, jos laissa säädetyt ehdot täyttyvät.

Erityisestä syystä voi hakea harkinnanvaraista palautusta, vaikka kaikki ehdot eivät täyttyisi. Palautusta voi hakea myös läheinen, jos auto on hankittu vammaisen säännölliseen kuljettamiseen. Lisätietoja löytyy [Verohallinnon](#) sivuilla.

Ajoneuvoveron perusverosta voi saada vapautuksen, jos:

1. henkilölle on myönnetty vammaisen pysäköintilupa
2. hän kuljettaa vammaista, jolla on pysäköintilupa
3. hänelle on myönnetty autoveron palautus

Lue lisää aiheesta luvussa [11.1 Autovero](#) ja [Traficomin](#) nettisivuilta.

Lait ja säädökset: [Autoverolaki](#)

3.5.2 Avustus auton hankintaan ja sen muutostöihin

Hyvinvointialue voi vammaispalvelulain harkinnanvaraisena tukena korvata liikkumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankintahinnasta puolet. Alue päättää korvattavat kustannukset ja kriteerit.

Autonhankintatukea voidaan myöntää opiskeleville ja työssäkäyville, jotka välttämättä tarvitsevat auton matkoihin. Lisäksi hyvinvointialue korvaa vamman vaatimat välttämättömät muutostyöt, kuten käsihallintalaitteet, ohjaustehostimen, pyörätuolin nostimen sekä moottorin ja sisätilan lämmittimen.

Välttämättömät muutostyöt korvataan täysimääräisesti määrärahojen puitteissa. Auton käyttöä helpottavista lisälaitteista korvataan puolet (esim. tehtaalla asennettu lisälämmitin).

Lue lisää [THL:n](#) nettisivuilta. Lisätietoja kannattaa kysyä oman hyvinvointialueen sosiaalihuollosta.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#)

3.5.3 Invalidialennus liikennevakuutuksen maksusta

Liikennevakuutusyhtiöt voivat myöntää alennusta vakuutusmaksuista invaliditeetin perusteella, yleensä silloin kun autoveronpalautus on myönnetty ensimmäistä kertaa. Alennuksen määrä ja ehdot on tarkistettava omasta vakuutusyhtiöstä. Lisätietoja saa vakuutusyhtiöistä.

3.5.4 Poikkeuslupa ajokorttiluvasta ja ajo-oikeudesta

Traficom voi myöntää poikkeuksen B-luokan ajokortin ikävaatimuksesta erityisen painavista syistä. Ikäpoikkeus on enintään yksi vuosi. Lupia myönnetään lähinnä välttämättömiin

sairaanhoito-, koulu- tai työmatkoihin, jos hakijan tilanne on erityisen hankala eikä muita kulkumahdollisuuksia ole. Lisätietoja [Traficomista](#).

Lait ja asetukset: [Ajokorttilaki](#)

3.5.5 Liikkumisesteisen pysäköintitunnus

Pysäköintitunnus on henkilökohtainen ja myönnetään vammaiselle henkilölle, joka ajaa itse tai jota kuljetetaan. Lupaa ei siis myönnetä kuljettajalle. Myöntämisen edellytykset löytyvät [Traficomin](#) nettisivuilta ja päätöksen tekee lääkäri. Pysyvä haitta oikeuttaa lupaan 10 vuodeksi, muutoin lupa myönnetään lääkärin lausunnon mukaiseksi ajaksi.

Tunnus oikeuttaa maksuttomaan pysäköintiin maksullisilla paikoilla, pysäköintiin alueilla, joissa se on muutoin kielletty, sekä pidempään pysäköintiin rajoitetuilla paikoilla. Yksityisillä alueilla, kuten kauppakeskuksissa, noudatetaan alueen liikennemerkkejä. Tunnus on maksullinen ja haetaan [Traficomin sähköisessä asiointipalvelussa](#). Se kelpaa kaikissa EU-maissa.

Lait ja asetukset: [Tieliikennelaki](#)

3.6 Sairaanhoidon ja kuntoutukseen liittyvät matkat

Kela korvaa sairauden ja kuntoutuksen aiheuttamia matkakustannuksia, kuten matkat lääkäriin, tutkimuksiin ja hoitoon terveyskeskukseen tai sairaalaan. Tarkempaa tietoa matkakorvauksista löytyy tämän oppaan kohdasta [7.1.4 Matkakorvaukset](#) sekä [Kelan](#) nettisivuilta.

4 Asuminen ja itsenäinen suoriutuminen

4.1 Yleinen asumistuki

Yleisessä asumistuessa hyväksyttävien asumismenojen määrään vaikuttavat asunnon sijaintikunta, ruokakunnan koko ja bruttokuukausitulojen yhteismäärä. Alaikäisten lasten tulot eikä esimerkiksi toimeentulotuki tai omaishoidon tuki vaikuta asumistukeen. Tukea voidaan myöntää vuokra-, asumisoikeus- tai osaomistusasuntoon. Asumisoikeusasunnon asumismenoiksi ei hyväksytä asuntolainan korkoja. Tukea ei myönnetä omistusasunnon asumismenoihin.

Asumistuki on 70 prosenttia hyväksyttävien asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta. Hyväksyttävistä asumismenoista löydät lisätietoa [Kelan sivuilta](#).

Yleisessä asumistuessa on varallisuusraja, joka on yhden aikuisen kotitaloudessa 10 000 euroa ja kahden tai useamman aikuisen taloudessa 20 000 euroa. Rajan ylittävästä osuudesta asumistukeen vaikuttaa 20 prosenttia. Tukea ei myönnetä lainkaan, jos ruokakunnan jäsenten yhteenlaskettu nettovarallisuus on vähintään 50 000 euroa.

Yleiseen asumistukeen vaikuttaa seuraava omaisuus:

- kiinteistöt, ei kuitenkaan omassa käytössä oleva vapaa-ajan asunto
- asunto-osakkeet
- talletukset
- elinkeinotoiminnan ja maatalouden varat sekä osuudet yhtymien varoista
- metsäomaisuus
- obligaatiot, joukkovelkakirjat ja muut vastaavat
- julkisesti noteeratut osakkeet ja sijoitusrahasto-osuudet
- vakuutusinvestitukset

Omaisuudesta vähennetään pääsääntöisesti siihen kohdistuvat lainat. Lisäksi tilillä olevista talletuksista tehdään 2 000 euron käyttövaravähennys, joka ei vaikuta yleiseen asumistukeen. Käyttövaravähennys on henkilökohtainen, eli se tehdään erikseen jokaisen ruokakunnan jäsenen talletuksista.

Jos vammaisen henkilön tilantarve on apuvälineiden, avustajan tai hoidon vuoksi erityisen suuri, Kela voi hyväksyä enimmäisasumismenot yhtä henkilöä suuremman henkilöluvun mukaan kuin mitä ruokakunnan todellinen koko on.

Asumistuen määrän voi arvioida [laskurilla](#) Kelan verkkosivuilla. Asumistuki voidaan myöntää takautuvasti enintään hakemista edeltävältä kuukaudelta. Asumistuki on verotonta tuloa ja sitä haetaan [Kelasta](#).

Kela tarkistaa asumistuen vuoden välein, jos sitä ei ole syytä tarkistaa aikaisemmin. Olosuhteiden muutoksista on aina itse ilmoitettava Kelaan.

Opiskelijat siirtyivät yleisen asumistuen piiristä opintotuen asumislisän saajiksi 1.8.2025 alkaen.

Lait ja asetukset: [Laki yleisestä asumistuesta](#)

4.2 Eläkkeensaajan asumistuki

Kela voi myöntää [eläkkeensaajan asumistukea](#) pienituloiselle, 16 vuotta täyttäneelle eläkkeensaajalle. Kaikilla eläkkeensaajilla (osatyökyvyttömyys- ja osa-aika-eläkettä saavat) ei kuitenkaan ole oikeutta eläkkeensaajan asumistukeen. Tällöin on mahdollista hakea [yleistä asumistukea](#).

Eläkettä saavat henkilöt, joiden taloudessa on alle 18-vuotias lapsi tai lapsia tai muita aikuisia kuin avio- tai avopuoliso, kuuluvat yleisen asumistuen piiriin. Henkilö, joka ei ole oikeutettu eläkkeensaajan asumistukeen, voi saada yleistä asumistukea 65 vuotta täytettyäänkin.

Tuen määrä riippuu asumiskustannusten lisäksi hakijan perhesuhteista, perheen koosta sekä tulojen ja omaisuuden määrästä. Omaa asuntoa ei lueta omaisuudeksi. Tuen määrää voi arvioida Kelan verkkosivuilla eläkeläisten asumistuen [laskurilla](#).

Eläkkeensaajan asumistuki on verotonta tuloa. Sitä voidaan maksaa takautuvasti enintään puolen vuoden ajalta. Tukea voi saada myös jatkuvassa julkisessa laitoshoidossa enintään yhdeksän kuukauden ajan.

Tuki tarkistetaan aina kun olosuhteissa on tapahtunut muutos tai vähintään kahden vuoden välein. Olosuhteissa tapahtuvista muutoksista on itse ilmoitettava Kelaan.

Eläkkeensaajan asumistuen määräytymisperusteet jäädytetään vuosiksi 2024–2027. Lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannuksia ja asumismenojen enimmäismääriä ei tarkisteta vuosina 2024–2027.

Lait ja asetukset: [Laki eläkkeensaajan asumistuesta](#)

4.3 Kotihoito ja -palvelu hyvinvointialueelta

Kotihoidolla ja -palvelulla tarkoitetaan asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon, toimintakyvyn ylläpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen, asiointiin sekä muihin jokapäiväisen elämään kuuluvien toimintojen suorittamista tai niissä avustamista. Kotihoitoa annetaan alentuneen toimintakyvyn, erityisen perhe- tai elämäntilanteen, sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella silloin, kun apu on tarpeen tavanomaiseen elämään kuuluvista tehtävistä suoriutumiseksi. Lapsiperheelle hyvinvointialueen on annettava välttämätöntä kotipalvelua edellä mainittujen syiden perusteella.

Kotihoitoon ja -palveluun sisältyvinä tukipalveluina järjestetään ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalveluja sekä sosiaalista kanssakäymistä edistäviä palveluja. Lisätietoa saa hyvinvointialueen verkkosivuilta ja oppaan [luvusta 4.5](#).

Hyvinvointialue voi järjestää kotihoitoa ja -palvelua palvelusetelien avulla. Palvelusetelin käytöstä on erikseen sovittava asiakkaan kanssa. Palvelusetelin hyväksyvän henkilön on itse otettava yhteyttä hyvinvointialueen hyväksymään kotihoidon ja -palvelun tuottajaan ja sovittava palveluiden järjestämisestä käytännössä. Asiakkaalle on annettava ohjausta palvelusetelin käytöstä.

Tilapäisesti kotihoitoa ja -palvelua tarvitseva asiakas voi selvittää, onko edullisinta käyttää palveluseteliä tai kustantaa palvelut itse ja hakea verotuksen kotitalousvähennystä (ks. [luku 11.3](#)).

Kotipalvelua järjestetään ainoastaan lapsiperheille. Muille asiakasryhmille on tarjolla kotihoitoa, joka tarkoittaa kotipalvelun ja kotisairaanhoidon tehtävien muodostamaa kokonaisuutta. Kotipalvelu ja kotihoito ovat sosiaalipalveluja, joita järjestetään asiakkaan yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti. Asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen

päätös näiden palvelujen järjestämisestä. Kotipalvelua ja kotihoitoa haetaan hyvinvointialueen sosiaalitoimesta.

Katso tarvittaessa myös oppaan [luku 10](#) tapaturma- ja liikennevakuutuslain mukaan korvattavista kotiin järjestettävistä avustus- ja tukipalveluista.

Lisätietoja [Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaasta](#)

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä](#)

4.4 Kotisairaanhoidon hyvinvointialueelta

Kotisairaanhoidon huolehtii erilaisista kotona tarvittavista terveyden- ja sairaanhoidon palveluista, kuten lääkehoidon seurannasta ja hoidon sekä opastuksen antamisesta sairauden hoidossa. Kotiin on myös mahdollista saada maksutta hoidossa tarvittavia sairaanhoitotarvikkeita sekä kotona selviytymistä helpottavia apuvälineitä. Tarkoituksena on mahdollistaa asiakkaan kotona asuminen sairaudesta huolimatta.

Jatkuvan ja säännöllisen kotisairaanhoidon piiriin pääsemiseksi tarvitaan lääkärin lähete. Lisätietoja saat omalta hyvinvointialueeltasi.

Lait ja asetukset: [Terveydenhuoltolaki](#)

4.5 Kotona annettavista palveluista perittävät maksut

Jatkuvasta ja säännöllisestä kotipalvelusta veloitetaan asiakasmaksu, joka määräytyy palvelun laadun ja määrän, asiakkaan tulojen sekä perhesuhteiden mukaan. Tilapäisestä kotipalvelusta ja kotihoidosta voidaan periä hyvinvointialueen päättämä kohtuullinen maksu, joka ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia. Asiakasmaksujen tulorajat ja maksuprosentit voi tarkistaa [Sosiaali- ja terveysministeriön sivuilta](#).

Hyvinvointialue voi periä asiakkaalta kohtuullisen maksun asiakassuunnitelmaan sisältyvistä tukipalveluina järjestettävistä tai asumispalveluun liittyvistä ateria-, vaatehuolto-, peseytymis-, siivous- ja turvapalveluista, osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävistä palveluista sekä muista vastaavista asumista tukevista palveluista.

Jos asiakas on tyytymätön maksun määräytymiseen, hän voi hakea maksuun oikaisua palvelusta vastaavalta taholta. Ohjeet maksupäätöksen oikaisemiseen löydät päätöksestä.

Jos asiakkaan tai perheen toimeentulo tai lakisääteinen elatusvelvollisuuden toteutuminen vaarantuu sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen seurauksena, tulee hyvinvointialueen alentaa maksua tai jättää maksu kokonaan perimättä. Tämä koskee kaikkia sosiaalipalvelujen maksuja sekä sellaisia terveystalouden maksuja, joista peritään tulosidonnainen maksu, esimerkiksi pitkäaikainen laitoshoidon tai jatkuva ja säännöllinen kotisairaanhoidon. Lisätietoja asiakkaan maksukykyyn huomioon ottamisesta oppaan [luvusta 7 Sairaanhoidon maksut ja korvaukset](#).

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

4.6 Omaishoidon tuki

Omaishoidon tuella hyvinvointialue voi tukea sairaan, vanhuksen tai vammaisen henkilön kotona tapahtuvaa hoitoa. Omaishoidon tuki perustuu hyvinvointialueen kriteereihin ja harkintaan. Omaishoitajana voi toimia omainen tai joku muu hoidettavan läheinen henkilö. Heillä ei kuitenkaan ole velvollisuutta ryhtyä omaishoitajaksi.

Omaishoidon tukea haetaan yleensä hyvinvointialueen kotihoidosta tai kotisairaanhoidosta vastaavasta yksiköstä. Omaishoidon tukea voidaan myöntää jos:

- henkilö tarvitsee sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi hoitoa tai muuta huolenpitoa
- hoitoa voidaan antaa hoidettavan kotona
- hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö on valmis vastaamaan hoidosta yhdessä muiden tarpeellisten palvelujen kanssa
- omaishoitajan terveys ja muu toimintakyky vastaavat hoidon asettamia vaatimuksia
- hoidettavan koti soveltuu hoidon antamiseen
- omaishoidon tuen myöntäminen on hoidettavan edun mukaista ja se riittää turvaamaan hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden

Hyvinvointialue ja omaishoitaja tekevät hoidosta sopimuksen, jonka liitteeksi laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma. Omaishoidon tuki koostuu hoitajan palkkiosta ja vapaasta sekä muusta hoidon tueksi saatavasta palvelusta, jotka määritellään hoito- ja palvelusuunnitelmassa.

Hoitopalkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Hyvinvointialue päättää palkkion tasosta. Palkkion vähimmäismäärä ja hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen palkkio on säädetty laissa. Hoitopalkkio on omaishoitajalle veronalaista tuloa.

Omaishoitaja ei ole työsopimuslain tarkoittamassa työsuhteessa hyvinvointialueeseen, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Omaishoitajalle kertyy palkkiosta eläkettä julkisten alojen eläkelain mukaan. Hyvinvointialueen on otettava hoitajalle työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen vakuutus.

Hyvinvointialueen on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajalle valmennusta ja koulutusta hoitotehtävää varten. Lisäksi sen on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajalle hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan ja hoitotehtäväänsä tukevia sosiaali- ja terveyspalveluja.

Kaikilla omaishoitosopimuksen tehneillä omaishoitajilla on oikeus vähintään kahden vuorokauden vapaaseen kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajilla, jotka ovat sidottuja hoitoon yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, oikeus vapaaseen on vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Hyvinvointialue ja omaishoitaja voivat sopia, että omaishoitaja pitää vapaansa useampana alle vuorokauden pituisena jaksena. Omaishoitajan vapaapäivien ja virkistysvapaan pitäminen eivät vähennä hoitopalkkion määrää.

Hyvinvointialueen on huolehdittava hoidettavan hoidon järjestämisestä omaishoitajan vapaiden aikana. Omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikainen sijaishoito voidaan järjestää toimeksiantosopimuksella, jonka hyvinvointialue tekee sijaishoitajan kanssa. Sijaishoitajana toimii usein toinen omainen tai läheinen henkilö. Sijaishoitajan avulla toteutettava hoito järjestetään hoidettavan henkilön kotona. Hyvinvointialue päättää sijaishoidon hoitopalkkioiden suuruuden.

Hyvinvointialue voi tarvittaessa järjestää vapaata myös ilman omaishoitosopimusta omaistaan tai läheistään hoitavalle henkilölle, jonka antama hoito ja huolenpito on päivittäin sitovaa.

Omaishoidon tuen vapaan järjestämisestä hyvinvointialue voi periä asiakasmaksua, jonka enimmäismäärä on vahvistettu asiakasmaksulaissa.

Lisätietoja [sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki omaishoidon tuesta](#), [Julkisten alojen eläkelaki](#), [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

4.6.1 Omaishoitajan verotus ja mahdolliset vähennykset

Omaishoidon tuki verotetaan työkorvauksena, joka on hoitajalle veronalaista ansiotuloa. Koska omaishoitaja ei ole työsuhteessa maksajaan, ei palkan verokorttia voi käyttää. Omaishoidon palkkiota varten onkin tilattava erillinen verokortti. Tämä onnistuu ilmoittamalla omaishoidon tuesta verokorttihakemuksen vaiheessa **Muut tulot**, kohtaan **Perheperhepäivä- ja omaishoitajan tulot**.

Omaishoitajalla on joitakin kuluja, joita voi vähentää verotuksessa ja toisia mitkä eivät ole vähennettävissä.

Verotuksessa vähennettävää:

- Omaishoitajaliiton jäsenmaksu
- Matkakustannuksia voi vähentää, jos ei asu hoidettavan kanssa samassa taloudessa hoidettavan kanssa. Tällöin voit vähentää hoidettavan luona käymisen ja hoidettavan asioiden hoidosta syntyvät kulut.

Verotuksessa ei voi vähentää:

- Et voi vähentää hoidettavan hoidosta aiheutuneita kustannuksia, kuten lääkärikäyntejä tai apuvälineitä. Ne ovat hoidettavalle kuuluvia vähennyskelvottomia elantomenoja.
- Työhuonevähennys poistui 1.1.2026 alkaen. Vuoden 2025 osalta työhuonevähennystä (480 euroa) voi vielä hakea.

Muuta huomioitavaa:

- Jotta verovähennyksiä voi ylipäättänsä tehdä, tarvitaan tuloja. Esimerkiksi sopimuksettomat omaishoitajat eivät voi tehdä vähennyksiä verotuksessa, koska omaishoidosta ei kerry ansiotuloja, joista vähennykset voisi tehdä.
- Vähennykset voi tehdä suoraan kuluvan vuoden verotukseen verokorttia haettaessa. Vähennykset voi ilmoittaa veroilmoitukseen myös seuraavana vuonna.
- Tarvittaessa oikaisuvaatimuksen voi tehdä kolme vuotta verotuksen päättymisestä, eli esimerkiksi vuonna 2026 ehtii vielä hakea oikaisua 2023 verovuoden verotukseen. Oikaisujen käsittelyaika voi usein olla noin vuoden mittainen.

Lisätietoa [omaishoitajan verotuksesta](#) sekä [oikaisuvaatimuksen tekemisestä](#) löydät Verohallinnon sivuilta.

4.7 Erityishuolto

Uusi vammaispalvelulaki on tullut voimaan 1.1.2025. Samalla kehitysvammaisten erityishuollosta annettu laki on valtaosin kumottu. Kehitysvammalain nojalla tehdään jatkossa päätöksiä erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta (erityishuollon statuspäätös), rajoitustoimenpiteiden käyttämisestä sekä tahdosta riippumattomasta erityishuollosta. Erityishuollon palveluiden saaminen ei edellytä kehitysvammadiagnoosia, vaan tarpeen mukaisia erityishuollon palveluita annetaan henkilöille, joiden henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi

Erityishuolto-ohjelmien (EHO) laatiminen loppui uuden vammaispalvelulain voimaantulon myötä. Mikäli EHO:a on haettu ennen 1.1.2025, hakemus käsitellään ja EHO voidaan myöntää vanhan lainsäädännön perusteella, viime kädessä muutoksenhaun kautta. EHO:t ovat voimassa niihin merkityn voimassaoloajan ja enintään kolme vuotta uuden vammaispalvelulain voimaantulosta. Tästä pääsäännöstä poiketen kuntouttavaa varhaiskasvatusta koskeva EHO-päätös on voimassa koko päätökseen merkityn voimassaolon ajan. Siirtymäaikana voimassa olevaan erityishuolto-ohjelmaan voi aiempaan tapaan hakea muutosta aluehallintovirastolta.

Erityishuollon järjestämisestä vastaavat hyvinvointialueet, joilla tulee olla erityishuollon järjestämistä varten tarpeellisia toimintayksiköitä. Erityishuoltoon pyrkimistä koskeva aloite tulee tehdä hyvinvointialueelle. Erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta

päättää **päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä.**

Hyvinvointialueella toimii myös toinen vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä, joka tekee tutkimuksia, antaa lausuntoja sekä on asiakkaan tukena käytännön työskentelyssä.

Toistaiseksi laissa ei ole erikseen säädetty, kuka voi tehdä erityishuollon antamista tai lopettamista koskevan hakemuksen, jolloin se on mahdollista ainakin henkilölle itselleen ja hänen lailliselle edustajalleen.

Erityishuoltoon kuuluvat:

- vaativa moniammatillinen tuki, joka toteutetaan vaativan moniammatillisen tuen yksikössä
- tahdosta riippumattoman erityishuollon edellyttämät tutkimukset
- vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä työtoiminta tai päivätoiminta

Varsinaiset palvelut järjestetään erityishuollon piirissä oleville asiakkaille sosiaalipalvelujen osalta ensisijaisesti sosiaalihuoltolain ja uuden vammaispalvelulain nojalla ja terveydenhuollon osalta terveydenhuoltolain nojalla.

Kehitysvammalain rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää vain viimesijaisena keinona laissa tarkkaan määritellyissä tilanteissa. Kehitysvammaisten ihmisten laitosasumisen lopettamista tavoitellut KEHAS-ohjelma päättyi vuonna 2020, mutta työn on tarkoitus jatkua yksilöllisten asumispalvelujen kehittämisen muodossa. Uusia päätöksiä pitkäaikaisesta asumisesta kehitysvammalaitoksessa ei tule enää tehdä.

Erityishuoltoa järjestävän hyvinvointialueen on huolehdittava tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon tai sitä edeltävään tutkimukseen määrätyn henkilön kuljetuksesta toimintayksiköiden välillä.

Lisätietoja erityishuollosta saat hyvinvointialueen sosiaalitoimesta.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#), [Laki kehitysvammaisten erityishuollosta](#)

4.8 Kotikunnan vaihtuminen ja palvelujen saanti

Kotikunta ei automaattisesti muutu, jos henkilön asuminen toisessa kunnassa johtuu perhehoidosta, laitoshoidosta tai asumisesta asumispalvelujen avulla.

Pitkäaikaisessa eli yli vuoden kestävässä hoitosuhteessa kotikuntansa ulkopuolella asuvalla henkilöllä on kuitenkin kotikunnan valinta-oikeus. Oikeus koskee henkilöä, joka on sijoitettu laitoshoidon, perhehoitoon tai asumisen asumispalvelujen avulla. Lisäksi pitkäaikaisen laitoshoidon, asumispalvelujen tai perhehoidon tarpeessa oleva henkilö voi muuttaa toiseen kuntaan myös omasta aloitteestaan. Tällöin henkilölle tehdään palvelutarpeen arviointi uuden kotikunnan hyvinvointialueella ennen muuttoa.

Lait ja asetukset: [Kotikuntalaki](#)

4.9 Asuntojen korjausavustukset

Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus myöntää korjausavustusta, jolla parannetaan iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia kotona asumiseen. Kotona asuminen edellyttää, että asunto on esteetön ja sellaisessa kunnossa, että asuminen siellä on terveellistä ja turvallista ottaen huomioon asukkaan voimavarat. Avustusta myönnetään omakotitalon tai asunto-osakkeen korjaamiseen.

Avustuksen myöntämisessä on käytössä tulo- ja varallisuusrajat. Jotta avustusta voi saada, hakijan ja hänen kanssaan asuvien tulojen ja varallisuuden on oltava sellaiset, että hakija ei pystyisi toteuttamaan tarpeellisia korjauksia ilman avustusta.

Lisätietoja avustuksesta, avustuksensaajan määrittelystä sekä avustuksen hakemisesta [Ympäristöministeriön sivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista](#)

4.10 Esteettömän asumisen tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada kohtuullinen tuki esteettömään asumiseen, jos vamman tai sairauden aiheuttama pitkäaikainen toimintarajoite estää asumisen omassa kodissa ilman kyseistä tukea. Toimintarajoite voi liittyä päivittäisiin toimiin, liikkumiseen tai muihin itsenäisiin toimiin asunnossa ja sen lähiympäristössä. Tuen tarve arvioidaan yksilöllisesti, koska samanlainen vamma tai sairaus voivat eri ihmisillä johtaa hyvin erilaisiin toimintarajoitteisiin ja edellyttää erilaisia ratkaisuja.

Hyvinvointialue järjestää tukea:

- asunnon muutostöihin (esim. ovien leventtäminen, luiskat, WC-tilojen muutokset, valaistusmuutostyöt)
- esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä (esim. pihalta ja kerrostalojen porrashuoneista)
- esteettömän asumisen välineisiin ja teknisiin ratkaisuihin (esim. nostolaitteet, porrashissit, hälytyslaitteet- ja järjestelmät, turvapuhelin, sähköiset ovenavaajat, induktiosilmukka)
- esteettömän asumisen suunnitteluun

Tekniikan ja teknologian kehittyminen voi tuoda mukanaan uusia välineitä sekä muita teknisiä ratkaisuja, joilla voidaan tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja jotka kuuluvat lain mukaan korvattaviin välineisiin tai teknisiin ratkaisuihin. Siksi laissa ei yksityiskohtaisesti määritellä niitä välineitä ja muita teknisiä ratkaisuja, joiden hankkimiseen tukea voidaan myöntää.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada esteettömään asumiseen kohtuullinen tuki. Kohtuullisina kustannuksina pidetään lähtökohtaisesti tehtävän muutostyön tai hankittavan laitteen tai teknisen ratkaisun keskimääräistä markkinahintaa. Korvattavissa muutostöissä noudatetaan yleisesti hyväksyttävää ja käytössä oleva laatutasoa. Myös asumisen suunnittelukustannuksilta sekä asunnon palauttamiselta alkuperäiseen tilaan edellytetään kohtuullisuutta.

Korvausta on haettava viimeistään kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntyemisestä. Lisätietoja saa hyvinvointialueen sosiaalitoimen vammaispalvelusta tai terveydenhuollosta.

Katso tarvittaessa myös oppaan [luku 10](#) tapaturma- ja liikennevakuutuslain mukaan korvattavista asunnonmuutostöistä ja apuvälineistä.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#), [Terveydenhuoltolaki](#), [Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta](#)

4.11 Asumispalvelut

4.11.1 Asumispalvelut sosiaalihuoltolain mukaan

Hyvinvointialue järjestää asumispalveluja ikääntyneille ja pitkäaikaissairaille pääsääntöisesti sosiaalihuoltolain perusteella. Asiakasmaksut määräytyvät asiakasmaksulain mukaan, jolloin henkilön tulot vaikuttavat maksun suuruuteen. Henkilöllä tulee olla toimintakykyä niin paljon, ettei hän tarvitse laitoshoidoa. Palveluja ovat tilapäinen asuminen, tuettu asuminen, yhteisöllinen asuminen ja ympärivuorokautinen palveluasuminen.

Tilapäistä asumista järjestetään henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee asumisensa järjestämisessä hyvinvointialueen lyhytaikaista ja kiireellistä apua.

Tuetulla asumisella tarkoitetaan itsenäistä asumista, jota tuetaan sosiaaliohjauksella. Sitä järjestetään henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee apua tai tukea itsenäisessä asumisessa tai siihen siirtymisessä.

Yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa henkilöllä on käytössään tarpeitaan vastaava asunto sekä mahdollisuus sosiaaliseen toimintaan. Yhteisöllistä asumista järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä esimerkiksi korkean iän, sairauden tai vamman aiheuttaman toimintakyvyn alentumisen sekä hoidon ja huolenpidon tarpeen vuoksi.

Ympärivuorokautinen palveluasuminen tarkoittaa asumista esteettömässä ja turvallisessa hoivakodissa tai palvelukodissa, jossa henkilöllä on tarpeitaan vastaava asunto ja hän saa hoitoa ja huolenpitoa ympäri vuorokauden myös äkillisiin tarpeisiin. Palvelua järjestetään, kun jatkuvaa hoitoa ei voida toteuttaa kotihoitona, omaishoitona, perhehoitona tai muulla tavalla asiakkaan edun mukaisesti.

Ympäri vuorokautinen palveluasuminen sisältää yksilöllisen hoidon ja huolenpidon, toimintakykyä tukevan toiminnan, ateriat, siivouksen, vaatehuollon sekä sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuudet. Lisäksi henkilöllä on mahdollisuus saada tarvitsemansa lääkinnällinen kuntoutus ja muut terveydenhuollon palvelut. Ympäri vuorokautista palveluasumista järjestetään henkilön tarpeen mukaan pitkä- tai lyhytaikaisesti. Lyhytaikainen palveluasuminen voi olla tilapäistä tai säännöllisesti toistuvaa.

Lisätietoja saat hyvinvointialueen sosiaalitoimesta.

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

4.11.2 Asumisen tuki vammaispalvelulain mukaan

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee apua tai tukea voidakseen hoitaa päivittäiset toimensa. Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan toimia, joita ihmiset elämässään tekevät joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti tietyin väliajoin. Asumisen tuen avulla vammaisen henkilö voi asua mahdollisimman itsenäisesti. Asumisen tukea voivat saada sekä jatkuvasti ja runsaasti että myös vähemmän, mutta välttämättä apua tarvitsevat henkilöt.

Asumisen tuki sisältää vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisen avun ja tuen päivittäisissä toimissa, vuorovaikutuksessa, osallisuudessa sekä niissä itsehoitoa vastaavissa toimenpiteissä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon ja pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon. Tukea on järjestettävä määrä, joka vastaa asiakkaan tarvetta.

Asumisen tukea voidaan järjestää monipuolisesti erilaisissa asumismuodoissa. Tuki on mahdollista järjestää esimerkiksi henkilön yksityisasuntoon, useamman henkilön yhteiseen asuntoon, asuntoryhmään tai erillisistä asunnoista koostuvaan asuntojen verkostoon tai ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen. Tukeen ei pääsääntöisesti kuulu asuntoa. Jos asumisen tuki toteutetaan ryhmämuotoisena asumisena kuuluu myös asunto sen piiriin.

Asumisen tuki voidaan toteuttaa esimerkiksi henkilökohtaisen avun, asumisen tuen työntekijöiden, sosiaalihuoltolain mukaisten tukipalvelujen, lapsiperheiden kotipalvelun tai kotihoidon avulla taikka näitä yhdistelemällä. Asumisen tuen kokonaisuuteen voi kuulua myös omaishoidon tuki.

Katso tarvittaessa myös oppaan [luku 10](#) tapaturma- ja liikennevakuutuslain mukaan korvattavista kotiin järjestettävistä avustus- ja tukipalveluista.

Lisätietoja saat hyvinvointialueen sosiaalitoimen vammaispalvelusta.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#)

4.12 Valmennus

Vammaispalvelulain mukaisen valmennuksen tarkoitus on auttaa vammaista henkilöä hyödyntämään omia voimavarojaan ja vahvistamaan itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja.

Valmennuksen edellytyksenä on, ettei vastaavaa valmennusta ole mahdollista saada lääkinnällisenä kuntoutuksena. Vammaisella henkilöllä on oikeus saada valmennusta, jos hän tarvitsee tukea:

- oppiakseen uusia tai vahvistaakseen olemassa olevia itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja
- toimiakseen elämässään tapahtuvassa muutostilanteessa tai valmistautuakseen tällaiseen tilanteeseen.

Itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja ovat esimerkiksi kommunikaation ja vuorovaikutuksen taidot, teknisten laitteiden ja digisovellusten käyttö, ympäristön hahmottaminen ja liikkuminen erilaisissa toimintaympäristöissä, ajan hahmottaminen, kodinhoidon suunnittelu ja toteutus, asiointi, rahankäyttö ja muut vastaavat toiminnot.

Valmennus on luonteeltaan tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu, joka voi sisältää:

- tiedollisten ja toiminnallisten taitojen sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelua
- viittomakielen opetusta tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen ohjausta
- tukea toimintakyvyn, toimintaympäristön, perhetilanteen tai muun elämäntilanteen muuttuessa

Vammaisen henkilön perhe ja läheiset voivat saada viittomakielen opetusta, kommunikointikeinojen ohjausta sekä valmennus muutostilanteiden tukemiseksi, jos se tukee valmennuksen tavoitteita (subjektiivinen oikeus). Muuta valmennusta myönnetään perheelle ja läheisille harkinnanvaraisesti.

Valmennuksen tavoitteet, sisältö ja toteutustapa arvioidaan ja suunnitellaan yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa. Päätökseen on kirjattava myös vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tarpeet sekä hänen oma näkemyksensä tarvittavasta valmennuksesta ja sen tavoitteista. Tarvittaessa suunnittelu ja toteutus on tehtävä yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon, erityisesti kuntoutuksen, sekä opetuksen ammattilaisten kanssa. Valmennuksen toteutus voi olla henkilökohtaista, ryhmämuotoista tai osa muuta palvelua. Palvelun järjestäjän ja tuottajan on seurattava tavoitteiden toteutumista.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#)

4.13 Tuettu päätöksenteko

YK:n vammaisyleissopimus edellyttää, että vammainen henkilö saa oikeudellista kelpoisuuttaan käyttäessään tarvitsemansa tuen kaikilla elämänalueilla. Uuteen vammaispalvelulakiin on tämän pohjalta nostettu omana palvelunaan tuettu

päätöksenteko. Tuettu päätöksenteko vahvistaa vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta sekä mahdollisuuksia tehdä ja toteuttaa omia valintojaan elämässä ja arjessa.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada erillisenä palveluna toteutettavaa tuettua päätöksentekoa, jos hän tarvitsee **tukea voidakseen tehdä omaa elämäänsä koskevia merkittäviä päätöksiä**, jotka eivät kuulu jokapäiväiseen elämään. Vammaisen **henkilön oma näkemys tulee ottaa huomioon päätöksen merkittävyyttä arvioitaessa**. Merkittävät päätöksentekotilanteet voivat liittyä esimerkiksi:

- omaan tai läheisen vakavaan sairastumiseen
- elämän suuriin taitekohtiin (esim. koulun alkaminen, opiskelu- tai työpaikan valinta, suuret muutokset elämässä, muutto pois lapsuudenkodista tai toiselle paikkakunnalle)

Muissa kuin merkittävässä päätöksentekotilanteissa vammaisen henkilön päätöksentekoa tuetaan hänen yksilöllisen tarpeensa mukaan osana järjestettäviä palveluita silloin, kun se soveltuu palvelun luonteeseen. Pienempiin, arkisiin päätöksiin on oikeus saada tukea muissa palveluissa, kuten asumisen tuessa.

Tuettu päätöksenteko sisältää tarvittavan tuen esimerkiksi:

- tiedon hankkimisessa ja asioiden ymmärtämisessä
- päätös- tai toimintavaihtoehtojen ja niiden vaikutusten arvioimisessa
- oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa
- päätösten tekemisessä ja toteuttamisessa
- muissa vastaavissa toiminnoissa

Tukihenkilö ei saa ottaa kantaa asioihin tai päättää asioita vammaisen henkilön puolesta. Tukihenkilö ei myöskään saa ottaa kantaa tai vaikuttaa asioihin, joista päättämiseen hän antaa tukea vammaiselle henkilölle. Päätöksen tekee aina vammaisen henkilö itse. Jos vammaisen henkilö on kykenemätön valvomaan etuaan taikka huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista, jotka eivät muuten tule asianmukaisesti hoidettua, hänelle on haettava edunvalvojaa.

Tuetun päätöksenteon tarve on arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa sekä kirjattava asiakassuunnitelmaan. Erillisenä palveluna toteutettavan tuetun päätöksenteon sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen ottaen huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tarpeet ja oma näkemys tarvittavasta tuesta.

Asiakkaan palvelukokonaisuudesta vastaavan sosiaalihuollon ammattihenkilön on varmistettava, että tukihenkilö ymmärtää tuetun päätöksenteon tarkoituksen, hänellä on vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävä osaaminen ja että hän on

riippumaton suhteessa päätöksenteon kohteena olevaan asiaan. Vammaisen henkilön on mahdollisuuksien mukaan voitava osallistua tukihenkilön valintaan.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#)

4.14 Perhehoito

Perhehoito tarkoittaa henkilön hoitamista yksityisessä perheessä perheenjäsenenä tai perhekodissa oman kodin ulkopuolella. Kun perhehoito järjestetään hyvinvointialueen ja perhehoitajan välillä, tehdään toimeksiantosopimus. Jos perhehoito hankitaan yksityiseltä palveluntuottajalta, kuten ammatilliselta perhekodilta, tehdään sopimus palvelun järjestämisestä.

Asiakas voidaan sijoittaa perhehoitoon esimerkiksi vammaispalvelulain, kehitysvammalain tai sosiaalihuoltolain perusteella. Sijoitetulle asiakkaalle laaditaan aina asiakas- tai palvelusuunnitelma.

Lisätietoja saat hyvinvointialueen sosiaalitoimesta.

Lait ja asetukset: [Perhehoitolaki](#)

4.15 Henkilökohtainen apu

Henkilökohtaisella avulla varmistetaan, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu yhdenvertaisesti muiden kanssa niissäkin tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua, jos hän tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisissä toimissa, työssä, opiskelussa, vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Avun saamisen edellytyksenä on, että henkilö kykenee muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä itsenäisesti tai tuettuna valitsemaansa kommunikaation keinoa käyttäen. Lisäksi edellytetään, että hänen yksilöllisiin avun tai tuen tarpeisiinsa ei voida vastata sopivin palveluin muun lain nojalla.

Henkilökohtaista apua on oikeus saada vamman tai sairauden aiheuttamasta pitkäaikaisesta toimintarajoitteesta johtuvan yksilöllisen tarpeen mukaan. Tarpeen määrittelyssä on otettava huomioon henkilön elämäntilanne kokonaisuudessaan eli muun muassa asumis- ja muut elinolosuhteet, perhetilanne sekä opiskelu, työelämä ja vapaa-ajan toiminnot.

Päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa henkilökohtaisen avun määrä perustuu siihen, kuinka paljon henkilö toimintarajoitteensa vuoksi välttämättä tarvitsee apua ja tukea. Välttämättömyyden arvioinnissa huomioidaan yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutuminen sekä henkilön omien valintojen mahdollistaminen.

Vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen henkilökohtaista apua on järjestettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, ellei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan välttämätöntä avuntarvetta.

Hyvinvointialueen on järjestettävä henkilökohtaista apua seuraavilla tavoilla:

1. Työnantajamalli

Työnantajamallissa vammaisen henkilö palkkaa henkilökohtaisen avustajan työsopimukslain mukaiseen työsuhteeseen ja toimii avustajan työnantajana. Hyvinvointialue korvaa avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset.

Henkilökohtaisen avun järjestäminen työnantajamallilla edellyttää, että vammaisen henkilö kykenee vastaamaan työnantajan velvollisuuksista ja antaa asiakassuunnitelmaan kirjattavan suostumuksensa työnantajana toimimiseen. Työnantajana toimivan henkilön on oltava oikeustoimikelpoinen.

Ennen suostumuksen antamista hyvinvointialueen on annettava vammaiselle henkilölle riittävä selvitys työnantajan vastuista ja velvollisuuksista. Alaikäisen lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voi toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana vastaavin edellytyksin kuin vammaisen henkilö itse.

Työnantajana toimiva henkilö voi myös siirtää osan tehtävistään kolmannelle osapuolelle ostamalla tältä esimerkiksi palkanlaskennan, palkanmaksun, koulutuksen ja avustajavälityksen palveluja.

Henkilökohtaisten avustajien työehtosopimus koskee niitä avustajia, joiden työnantaja eli vammaisen henkilö on [Heta-liiton](#) (Henkilökohtaisten avustajien työnantajaliiton) jäsen. Mikäli työnantaja ei ole Heta-liiton jäsen, työsuhteeseen sovelletaan työsopimuslakia.

2. Palveluseteli

Hyvinvointialue voi antaa vammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten palvelusetelin.

Palvelusetelin arvon on oltava sellainen, että sillä on mahdollista hankkia vammaiselle henkilölle myönnetty henkilökohtainen apu. Vammaisen henkilö voi kieltäytyä hänelle tarjotusta palvelusetelistä, jolloin henkilökohtainen apu on järjestettävä hänelle muulla tavalla.

3. Omatoiminta, yhteistoiminta muiden hyvinvointialueiden kanssa tai ostopalvelu

Hyvinvointialue tuottaa avustajapalvelut itse, yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkii ne ostopalvelusopimuksella muilta palvelujen tuottajilta.

Toteuttamistavan valinta

Päätettäessään henkilökohtaisen avun toteuttamistavasta hyvinvointialueen on otettava huomioon vammaisen henkilön oma mielipide, elämäntilanne ja asiakassuunnitelmaan kirjattu avun tarve.

Henkilökohtaisen avun eri toteuttamistapoja voidaan yhdistää toisiinsa sekä muihin vammaispalvelulain ja muun sosiaalihuollon lainsäädännön mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin.

Henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyjen tuottamis- ja toteuttamistavat avustajan poissaolotilanteiden varalta on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja palvelua koskevaan päätökseen.

Perheenjäsen avustajana

Henkilökohtaisen avustajan tulee pääsääntöisesti olla perheen ulkopuolinen henkilö. Henkilökohtaisena avustajana voi kuitenkin erityisestä syystä toimia vammaisen henkilön perheenjäsen, jos sitä voidaan pitää vammaisen henkilön edun mukaisena sekä hänelle sopivana ja tarkoituksenmukaisena ratkaisuna. Rajausta koskee kaikkia henkilökohtaisen avun toteuttamistapoja.

Katso tarvittaessa myös oppaan [luku 10](#) tapaturma- ja liikennevakuutuslain mukaan korvattavista kotiin järjestettävistä avustus- ja tukipalveluista.

Lisätietoja saat hyvinvointialueen sosiaalitoimen vammaispalvelusta.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#)

4.16 Erityinen osallisuuden tuki

Vammaispalvelulain soveltamisalan piiriin kuuluvalla vammaisella henkilöllä on oikeus saada erityistä osallisuuden tukea, jos hän tarvitsee yksilöllisesti toteutettua toisen henkilön tukea päästäkseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa tai osallistuakseen vapaa-ajan toimintaan. Erityistä osallisuuden tukea ei voida järjestää samanaikaisesti vapaa-ajan henkilökohtaisen avun kanssa. Asiakas itse päättää, tarvittaessa laillisen edustajan, omaisen tai muun läheisen tuella, kumpaa palvelua hän hakee vapaa-ajan avustamistarpeisiinsa.

Erityisessä osallisuuden tuessa vammaiselta henkilöltä ei edellytetä, että hän kykenisi muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä. Tuen tarkoituksena on turvata vammaisen henkilön oikeus osallistua sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja vapaa-ajan toimintaan myös silloin, kun hän ei pysty itsenäisesti tai tuettuna ilmaisemaan tahtoaan avun sisällöstä tai kun henkilökohtainen apu ei ole hänelle sopiva palvelu.

Erityinen osallisuuden tuki sisältää tarvittavan ohjauksen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa sekä avun mieluisan vapaa-ajan toiminnan löytämisessä ja toteuttamisessa. Tukea voidaan järjestää kodin ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan tai osittain tai kokonaan kotona tapahtuvaan toimintaan, jos se on vammaisen henkilön toiveiden ja edun mukaista.

Tuen vähimmäismäärä kasvaa portaittain:

- vähintään 10 tuntia kuukaudessa 1.1.2025 alkaen
- vähintään 20 tuntia kuukaudessa 1.1.2026 alkaen

- vähintään 30 tuntia kuukaudessa 1.1.2027 alkaen

Erityistä osallisuuden tukea antaa ensisijaisesti sosiaalihuollon tai terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu soveltuvan tutkinnon suorittanut henkilö.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#)

4.17 Tulkkauspalvelut

Kuulo-, kuulonäkö- ja puhevammaisten tulkkauspalvelua haetaan Kelasta, ja sitä voi saada työssäkäyntiin, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastuksiin ja virkistykseen. Tulkkauspalveluiden käyttö edellyttää, että henkilö pystyy ilmaisemaan itseään tulkkauksen avulla ja käyttää jotakin toimivaa kommunikointimenetelmää.

Oikeutta tulkkauspalveluun haetaan yleensä vain kerran. Lisätunteja, opiskelutulkkauksia ja tulkkausta ulkomaanmatkoille on haettava erikseen. Palvelu voidaan järjestää myös etätulkkauksena.

Kuulo- tai puhevammaisella henkilöllä on oikeus käyttää tulkkauspalvelua vähintään 180 tuntia vuodessa. Kuulonäkövammaisella henkilöllä vastaava vähimmäismäärä on 360 tuntia vuodessa. Opintoihin liittyvää opiskelutulkkauksia voi saada siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä. Ulkomaanmatkalle tulkkauspalvelua myönnetään yleensä enintään kahden viikon ajaksi. Tulkkauksentunteja voidaan myöntää enemmän kuin vähimmäismäärä, jos se on perusteltua. Lisätuntien myöntämisessä otetaan huomioon käyttäjän yksilölliset tarpeet.

Lisätietoa vammaisten tulkkauspalvelusta löydät [Kelan verkkosivuilta](#). Tulkkauspalveluun liittyvät hakemukset käsittelee Kelan Vammaisten tulkkauspalvelukeskus eli VATU-keskus.

Lait ja asetukset: [Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta](#)

4.18 Muut vammaispalvelulain palvelut ja tukitoimet

Hyvinvointialue voi myöntää vammaiselle henkilölle muita palveluja ja tukitoimia käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa. Hyvinvointialue päättää määrärahojen kohdentamisesta ja määrittää palvelujen edellytykset. Näillä palveluilla ja tukitoimilla voidaan joustavasti täydentää vammaisen henkilön tarvitseman avun ja tuen kokonaisuutta.

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräiset vaatekustannukset sekä erityisravinnosta aiheutuvat kustannukset.

Ylimääräiset vaatekustannukset tarkoittavat kustannuksia, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen vuoksi vaatteiden tavanomaista nopeammasta kulumisesta. Niitä voi syntyä myös tilanteissa, joissa henkilö ei voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita.

Ylimääräiset erityisravintokustannukset aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita vammaisen henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti.

Lisätietoja saat hyvinvointialueen sosiaalitoimen vammaispalvelusta.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#)

4.19 Päivätoiminta

Vanhuuseläkeikää nuoremmalla vammaisella henkilöllä on oikeus osallistua päivätoimintaan, jos hän tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea. Lisäksi edellytyksenä on, että hän ei pysty osallistumaan vanhan sosiaalihuoltolain (710/1982) perusteella järjestettyyn työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan, tai että nämä eivät vastaa henkilön yksilöllisiä tarpeita.

Vammainen henkilö, joka tekee ansiotyötä tai osallistuu työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan, voi osallistua osittain myös päivätoimintaan, jos se edistää hänen osallisuuttaan tai työllistymismahdollisuuksiaan.

Vanhuuseläkeikäisen vammaisen henkilön sosiaalista osallisuutta tukevaa toimintaa voidaan järjestää osana hänen muita palveluja, sosiaalihuoltolain perusteella tai vammaispalvelulain mukaisena muuna palveluna.

Päivätoiminnalla tuetaan vammaisen henkilön sosiaalista vuorovaikutusta, osallisuutta, toimintakykyä ja omia vahvuuksia. Jokaiselle päivätoimintaan osallistujalle määritellään yksilölliset tavoitteet toimintakyvyn ja osallisuuden tukemiseksi. Näistä tavoitteista sovitaan ja niiden toteutumista seurataan yhdessä vammaisen henkilön ja päivätoiminnan työntekijöiden kanssa.

Päivätoiminnan tulee olla aktiivista ja monipuolista sekä vastata osallistujien tavoitteisiin. Sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen eri keinoin on tärkeää. Toiminta voi sisältää esimerkiksi liikuntaa, retkeilyä ja luovaa toimintaa. Mahdollisuuksien mukaan tulee hyödyntää hyvinvointialueen ja kunnan yleisiä tiloja, palveluja ja toimintoja.

Vammaisella henkilöllä on oltava mahdollisuus osallistua päivätoimintaan viitenä päivänä viikossa, ellei pienempi määrä riitä vastaamaan hänen tarpeisiinsa

Päivätoiminnan sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen.

Lisätietoja hyvinvointialueen sosiaalitoimesta.

Lait ja asetukset: [Vammaispalvelulaki](#)

4.20 Vanhuspalvelulaki

Vanhuspalvelulaki ei velvoita hyvinvointialuetta järjestämään uusia palveluja vanhusten sosiaalihuoltoon, vaan se täydentää muuta sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä. Lain tavoitteena on varmistaa, että iäkkäät ihmiset saavat yksilöllisten tarpeidensa mukaista hoitoa ja huolenpitoa.

Lain lähtökohtana on kotiin annettavien palvelujen ensisijaisuus. Pitkäaikaishoito voidaan toteuttaa laitoshoidona vain, jos siihen on lääketieteelliset perusteet tai se on iäkkään henkilön edun mukaista. Pitkäaikaishoidossa puolisoille on järjestettävä mahdollisuus asua yhdessä.

Iäkkään henkilön palveluntarve on arvioitava viivytyksettä ja laadittava palvelusuunnitelma. Palvelujen vaihtoehtoista on neuvoteltava iäkkään henkilön kanssa, ja hänen näkemyksensä on kirjattava suunnitelmaan. Sosiaalipalvelut on järjestettävä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa päätöksenteosta ja kiireellisissä tapauksissa viipymättä.

Iäkkään henkilön palvelujen on oltava laadukkaita, ja yksi edellytys on riittävä henkilöstömäärä. Henkilöstön mitoituksia ohjaa [ikäihmisten palvelujen laatusuositus](#). Vuoden 2025 alusta alkaen henkilöstömitoitus iäkkäiden henkilöiden ympärivuorokautisissa palveluissa on 0,6 hoitajaa asiakasta kohden.

Hyvinvointialue on nimettävä iäkkäälle henkilölle vastuuhenkilö, jos hän tarvitsee apua palvelujen toteuttamisesta ja yhteensovittamisesta.

Lisätietoja saa hyvinvointialueen sosiaalitoimesta sekä [sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista](#)

4.21 Päihdetyö sosiaalipalveluna

Päihdetyön tavoitteena on tukea päihteettömyyttä, vähentää riskitekijöitä sekä vahvistaa voimavaroja ja hyvinvointia tukevia tekijöitä. Yhteisöllisyyttä ja osallistumista voidaan edistää esimerkiksi sosiaalisella isännöinnillä.

Sosiaalipalveluna järjestettävän päihdetyön muotoja ovat:

- ohjaus ja neuvonta
- päihteiden ongelmakäyttäjille ja heidän läheisilleen suunnatut palvelut (esimerkiksi A-klinikka, painopisteenä avopalvelut)
- muut päihteettömyyttä tukevat tai ongelmakäytön haittoja vähentävät sosiaalipalvelut (esimerkiksi asumisen tukeminen tai riittävän pitkä kuntoutus katkaisuhoidon jälkeen)

Potilaan ja asiakkaan asema ja oikeudet vaihtelevat sen mukaan, järjestetäänkö palvelut sosiaalipalveluina vai terveydenhuollon palveluina. Terveydenhuollossa noudatetaan terveydenhuoltolain mukaista hoitotakuuta. Se on luonteeltaan tosiasiallista toimintaa, jossa ei tehdä muutoksenhakukelpoisia hallintopäätöksiä. Sen sijaan sosiaalihuolto perustuu keskeiseltä osin hallintopäätöksiin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa sovelletaan niitä säännöksiä, jotka parhaiten turvaavat asiakkaan edun mukaiset palvelut ja lääketieteellisen tarpeen mukaisen hoidon.

Sosiaalipalveluna järjestettävä päihdetyö on toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden hyvinvointialueen muiden mielenterveys- ja päihdepalvelujen kanssa.

Raskaana olevalla on subjektiivinen oikeus saada välittömästi riittävät päihdeettömyyttä tukevat palvelut. Tarvittavat palvelut, esimerkiksi ensikotipalvelu, on järjestettävä viipymättä, jotta voidaan turvata tulevan lapsen terveys ja kehitys.

Lisätietoja hyvinvointialueen sosiaalitoimesta, [sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilta](#) sekä [sosiaalihuoltolain soveltamisoppaasta](#).

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä](#)

4.22 Mielenterveystyö sosiaalipalveluna

Mielenterveystyön tavoitteena on vahvistaa mielenterveyttä suojaavia tekijöitä sekä poistaa tai vähentää mielenterveyttä vaarantavia tekijöitä. Mielenterveystyön muotoja ovat:

- ohjaus ja neuvonta
- yksilön ja perheen tarpeen mukainen psykososiaalinen tuki
- yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen äkillisissä, järkyttävissä kriisitilanteissa
- muut yksilön mielenterveyttä tukevat sosiaalipalvelut

Useat sosiaalipalvelut tukevat välillisesti mielenterveyttä ja toimivat osana mielenterveystyötä. Kotiin voidaan tarvittaessa järjestää ateriapalveluja tai muuta kotipalvelun tukea päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen. Liikkumista tukevana palveluna voidaan tarjota esimerkiksi saattajapalvelua, joka voi auttaa hoitoon osallistumisessa tai muussa asiointissa.

Sosiaalihuollon mielenterveystyö on toteutettava niin, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. Sosiaalipalvelut voivat tukea mielenterveysongelman tunnistamisessa, hoitoon ohjaamisessa ja motivoinnissa sekä hoitosuhteessa olevan potilaan kuntoutuksen ja mahdollisen työelämäpolun suunnittelussa ja toteuttamisessa. Mielenterveyttä ja kuntoutumista tukevia sosiaalipalveluja voivat olla esimerkiksi erilaiset asumispalvelut, sosiaalinen kuntoutus sekä sosiaalityö ja -ohjaus.

Lisätietoja oman hyvinvointialueen sosiaalitoimesta, [sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilta](#) sekä [sosiaalihuoltolain soveltamisoppaasta](#).

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Terveydenhuoltolaki](#), [Mielenterveyslaki](#)

4.23 Postinjakelu kotiovelle

Postilain mukaan kirjelähetykset on jaettava pientaloihin kohtuullisen matkan päähän postin saajan osoitepaikasta ja kerrostaloihin rakennukseen asiakaskohtaisena jakeluna. Postilakia ja Viestintäviraston sen nojalla antamia määräyksiä ei sovelleta sanoma- ja aikakauslehtien jakeluun.

Viestintäviraston määräysten mukaan yksittäistapauksissa voidaan ottaa huomioon postin saajan henkilökohtaiset erityistarpeet. Tällainen tarve voi olla esimerkiksi liikuntaesteisyys tai vähintään 75 vuoden ikä. Liikuntaesteisyys voi johtua postin saajan invaliditeetista, kroonisesta tai muuten pitkäaikaisesta sairaudesta tai korkeasta iästä.

Liikuntaesteisellä sekä 75 vuotta täyttäneellä postin saajalla on pyynnöstä oikeus saada kirjepostinsa jaetuksi joko tontin rajalle ajo- ja kulkuliittymään sijoitettuun postilaatikkoon tai huoneistokohtaiseen postiluukkuun. Poikkeavan jakelun edellytyksenä on, että jokainen saman talouden postinsaajista on oikeutettu poikkeavaan postinjakeluun. Poikkeuspalveluun on oikeutettu myös yhteistaloudessa asuva liikuntaesteinen tai 75-vuotias henkilö, joka joutuu säännönmukaisesti tai toistuvasti olemaan yksin siten, että kirjepostin noutaminen huomattavasti vaikeutuu.

Kirjelähetyksen siirtopyynnöt tulee esittää oman postitoimipaikan jakelupäällikölle. Jakelupisteen siirto lähemmäs on maksutonta vain silloin, kun se tapahtuu hyväksytyn erityistarpeen perusteella.

Lisätietoa [Traficomien verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Postilaki](#)

4.24 Vammaiskortti

EU:n vammaiskortti on vapaaehtoinen kommunikoinnin ja osallistumisen apuväline. Sitä voi käyttää Suomessa ja EU-maissa. Korttia kannattaa näyttää asioidessaan kulttuuri-, liikunta- tai matkailukohteissa. Kulttuuri-, liikunta- ja matkailukohteet sekä palveluntarjoajat, jotka huomioivat vammaiset ihmiset omissa palveluissaan, voivat halutessaan ilmoittautua vammaiskorttikohteiksi.

Vammaiskorttia haetaan Kelasta. Kortti myönnetään kymmeneksi vuodeksi ja sen hinta on kymmenen euroa.

Vammaiskorttia voi hakea tietyillä päätöksillä, joilla on myönnetty hakijalle etuutta. Näitä ovat:

- Kelan myöntämät vammaistuet ja eläkettä saavan hoitotuki, tulkkauspalvelut
- vammaispalvelulain mukainen päivätoiminta, kuljetuspalvelu, henkilökohtainen apu ja palveluasuminen
- sosiaalihuoltolain mukainen liikkumisen tuki (kuljetuspalvelu)

- näkövammaiskortti
- omaishoitosopimus
- erityishuolto-ohjelman mukainen päätös palveluineen
- erityisen tuen päätös

Lisää tietoa Vammaiskortista löydät [Vammaiskortti.fi-sivustolta](https://vammaiskortti.fi). Vammaiskorttikohteeksi ilmoittautuneet löytävät sivun kohdasta [Korttikohteet](#).

5 Lapset ja lapsiperheet

5.1 Sosiaalityö ja palveluohjaus

Hyvinvointialueen sosiaalityöntekijät ja vammaispalveluohjaajat antavat tietoa sosiaaliturvasta ja ohjaavat hakeutumaan palveluihin. He auttavat, kun tarvitset palvelutarpeesi arviointia ja laativat kanssasi palvelusuunnitelman. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen ole muutoin ilmeisen tarpeetonta. Myös sairaaloiden sosiaalityöntekijät, kuntoutusohjaajat, potilas- ja vammaisjärjestöt sekä yhteispalvelupisteiden henkilökunta neuvovat ja ohjaavat palveluihin.

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Vammaispalvelulaki](#)

5.2 Tukea lasten hoitoon

5.2.1 Lasten kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki ja joustava hoitoraha

Lasten kotihoidon tuki

Vanhempainrahakauden päätyttyä tai vähintään kuusi kuukautta lapsen syntymän jälkeen alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmat voivat valita kunnallisen varhaiskasvatuspaikan, lasten kotihoidon tuen ja lasten yksityisen hoidon tuen välillä. Kotihoidon tukea haetaan Kelasta. Kotihoidon tukea voi saada, kun alle 3-vuotias lapsi ei ole kunnallisessa varhaiskasvatuksessa ja häntä hoidetaan kotona. Alle 3-vuotiaan kotona hoidettavan lapsen muista alle kouluikäisistä sisaruksista voidaan myös maksaa kotihoidon tukea, jos heillä ei ole kunnallista varhaiskasvatuspaikkaa.

Yksityisen hoidon tuki

Yksityisen hoidon tukea voi saada, jos alle kouluikäistä lasta hoitaa palkattu hoitaja tai yksityinen varhaiskasvatuksen tuottaja. Tukea maksetaan aikaisintaan sen kuukauden alusta, jolloin lapsi täyttää yhdeksän kuukautta. Yksityisen hoidon tukea voidaan maksaa siihen saakka, kunnes lapsi menee kouluun. Kotihoidon tukeen ja yksityisen hoidon tukeen kuuluu hoitoraha sekä tulosidonnainen hoitolisä ja kuntalisä kotikunnasta riippuen.

Joustava hoitoraha

Jos vanhempi tai huoltaja lyhentää työpäiväänsä alle 3-vuotiaan lapsen hoitamisen vuoksi siten, että hänen työaikansa on korkeintaan 30 tuntia viikossa tai enintään 80 prosenttia normaalista kokotyöajasta, hän voi hakea Kelasta joustavaa hoitorahaa. Joustavan hoitorahan määrä on porrastettu työtuntien perusteella kahteen luokkaan. Joustavaa hoitorahaa voivat saada molemmat vanhemmat, kun he hoitavat lasta eri aikaan.

Joustavaa hoitorahaa voi saada samaan aikaan yksityisen hoidon tuen kanssa ja myös silloin, kun lapsi on osan aikaa kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Joustavaa hoitorahaa maksetaan kerrallaan vain yhdestä lapsesta.

Lait ja asetukset: [Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta](#)

5.2.2 Osittainen hoitovapaa

Kun lapsi menee kouluun, vanhempi tai huoltaja voi lyhentää työaikaansa lapsensa kahden ensimmäisen lukuvuoden ajalta (1.-2.-luokilta) eli saada osittaista hoitovapaata. Varhennetun oppivelvollisuuden (ks. [luku 5.3.5](#)) piirissä olevan lapsen osalta osittaista hoitovapaata voi saada kolmannen lukuvuoden päättymiseen saakka. Vammaisen tai pitkäaikaisesti sairaan lapsen vanhemmilla on oikeus käyttää osittaista hoitovapaata kunnes lapsi täyttää 18 vuotta, jos lapsi vaatii erityistä huolenpitoa tai hoitoa.

Osittaisella hoitovapaalla työaika voi lyhentää esimerkiksi tekemällä 6-tuntisia työpäiviä tai 4-päiväistä työviikkoa. Keskimäärin lyhennetty työskentelyaika voi olla enintään 30 tuntia viikossa. Järjestelyistä tulee sopia työnantajan kanssa. Työajan lyhennyksen osalta ei makseta palkkaa. Kela maksaa osittaista hoitorahaa kouluikäisen lapsen kahdelta ensimmäiseltä lukuvuodelta.

Lait ja asetukset: [Työsopimuslaki](#)

5.2.3 Osittainen hoitoraha

Kelasta voi hakea osittaista hoitorahaa, kun lapsi aloittaa koulun ja vanhempi tai huoltaja lyhentää lapsen hoidon vuoksi työaikaansa eli on osittaisella hoitovapaalla. Osittaista hoitorahaa maksetaan 1. ja 2. luokalla olevasta lapsesta lukuvuoden loppuun asti (31.7.). Vanhemmat, joiden lapsi on varhennetun oppivelvollisuuden piirissä, voivat saada osittaista hoitorahaa jo esikoulun ajalta siihen saakka kunnes lapsi päättää kolmannen perusopetusvuotensa.

Osittaisen hoitorahan edellytyksenä on, että vanhemman keskimääräinen viikoittainen työaika on enintään 30 tuntia viikossa. Osittaista hoitorahaa voidaan maksaa molemmille vanhemmille, mutta he eivät saa hoitaa lasta yhtä aikaa. Toinen vanhemmista voi lyhentää työaikaansa esimerkiksi aamusta ja toinen illasta. Osittaista hoitorahaa maksetaan kerrallaan vain yhdestä lapsesta. Sama vanhempi ei voi saada samaan aikaan osittaista hoitorahaa yhdestä ja joustavaa hoitorahaa toisesta lapsesta.

Lait ja asetukset: [Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta](#)

5.2.4 Alle 16-vuotiaan vammaistuki

Kela voi myöntää alle 16-vuotiaan vammaistukea, jos pitkäaikaisesti sairaan tai vammaisen lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu vähintään kuuden kuukauden ajan tavanomaista suurempaa räsitusä ja sidonnaisuutta. Sairausten tai vamman diagnoosi ei yksin ratkaise lapsen oikeutta vammaistukeen.

Vammaistuki voidaan myöntää määrääjaksi tai siihen asti kun lapsi täyttää 16 vuotta. Kela ratkaisee asian sen mukaan, miten pysyvä lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva räsitus on, ja miten paljon nämä sitovat perhettä. Määrääjaiseksi myönnettyyn tukeen voi hakea jatkoa.

Tuen määrät v. 2026 ovat:

- perustuki 110,49 euroa/kk
- korotettu tuki 257,82 euroa/kk
- ylin tuki 499,93 euroa/kk.

Perusvammaistuen edellytyksenä on, että lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu tavanomaista suurempaa, vähintään viikoittaista räsitusta ja sidonnaisuutta. Korotettua vammaistukea maksetaan, kun lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva räsitus ja sidonnaisuus ovat vaativia tai vievät päivittäin huomattavasti aikaa. Ylin vammaistuki on tarkoitettu lapsille, joiden hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu perheelle vaativaa ja ympärivuorokautista räsitusta ja sidonnaisuutta. Hakemukseen liitetään lääkärinlausunto.

Kun nuori täyttää 16 vuotta, hänellä voi olla oikeus 16 vuotta täyttäneen vammaistukeen. Kelan kuntoutustukea, työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutusrahaa tai sairauspäivärahaa voi saada 18-vuotiaasta alkaen.

Lait ja asetukset: [Laki vammaisuuksista](#)

5.2.5 Omaishoidon tuki

Ks. [luku 4.6](#)

5.2.6 Hoitoapua kotiin

Hyvinvointialueen sosiaalitoimistosta, kotipalvelusta tai lasten neuvolasta voi tiedustella tilapäistä hoitoapua kotiin ja hoidosta perittäviä maksuja. Lapsiperheillä on oikeus saada kotipalvelua, kun se on välttämätöntä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kotipalvelun saaminen ei edellytä lastensuojelun asiakkuutta. Voit saada lapsiperheiden kotipalvelua, kun perheesi tarvitsee tilapäistä apua ja tukea vanhemmuuteen ja arjessa selviytymiseen tai lastenhoitoapua esim. yllättävän sairastumisen tai vanhemman välttämättömän asioinnin, kuten lääkärikäynnin ajaksi.

Lastenhoitoapua voi tiedustella myös yksityisiltä hoito- ja hoivapalveluiden tuottajilta.

Jotkut kunnat järjestävät myös tilapäistä varhaiskasvatusta kotona hoidettavalle lapselle. Tilapäinen varhaiskasvatus on väliaikaista. Hoitopäivät laskutetaan erikseen ja maksut riippuvat hoitopäivän pituudesta. Tilapäistä varhaiskasvatusta voi tiedustella varhaiskasvatuksen tai yksittäisen päiväkodin johtajalta tai perhepäivähoidon ohjaajalta.

Vammaisella lapsella, joka tarvitsee apua tai tukea päivittäisissä toimissa tai valvontaa turvallisuuden vuoksi, on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa silloin, kun huolenpidosta vastaavat läheiset ovat lyhytaikaisesti estyneet huolehtimasta hänestä. Vammaisilla lapsilla on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa myös, jos kunta ei järjestä perusopetuslain 48 b §:n perusteella sellaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, joka vastaa vammaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Lyhytaikaista huolenpitoa voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna tai muun palvelun osana.

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Vammaispalvelulaki](#)

5.3 Varhaiskasvatus ja koulu

5.3.1 Varhaiskasvatus

Kunnalla on lakisääteinen velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta alle kouluikäisille lapsille kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti. Oikeus varhaiskasvatukseen alkaa siitä kuusta, jolloin lapsi täyttää yhdeksän kuukautta. Perheen tilanne, esimerkiksi vanhemman työttömyys tai hoitovapaa, ei vaikuta lapsen oikeuteen saada varhaiskasvatusta. Kaikilla lapsilla on yhtäläinen oikeus varhaiskasvatukseen.

Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Tarvittaessa suunnitelmaan kirjataan lapsen tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. Erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevalle lapselle tulee taata riittävä yksilöllinen tuki ja ohjaus varhaiskasvatuksessa esimerkiksi avustajan avulla tai huomioimalla lapsi henkilömäärässä. Varhaiskasvatuksessa annettava tuki on kolmiportaista. Tuki on yleistä, tehostettua tai erityistä tukea lapsen tuen tarpeen mukaan. Tehostetusta ja erityisestä tuesta tehdään muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös.

Lisätietoja varhaiskasvatuksen vaihtoehtoista saa kuntien varhaiskasvatuksen palveluneuvojilta ja erityislastentarhanopettajilta. Kunnallisen päivähoidon vaihtoehtona perhe voi hakea Kelasta lasten kotihoidon tukea alle 3-vuotiaalle lapselle tai yksityisen hoidon tukea alle kouluikäiselle lapselle (ks. [luku 5.2](#)).

Kehitysvammalain nojalla myönnettyä kuntouttavaa varhaiskasvatusta koskeva päätös on voimassa koko päätökseen merkityn voimassaoloajan, vaikka kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestämisestä vammaisille lapsille tarkoitettuna maksuttomana

erityispalveluna luovutaan vammaispalvelujen uudistuksen myötä. Kehitysvammalain mukainen kuntouttava varhaiskasvatus on maksuton palvelu.

Lait ja asetukset: [Varhaiskasvatuslaki](#), [Asetus varhaiskasvatuksesta](#), [Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta](#), [Laki kehitysvammaisten erityishuollosta](#)

5.3.2 Koulupäivän aikainen omahoidon tuki

Pitkäaikaissairaalla lapsella on oikeus saada yksilöllisesti tarvitsemansa tuki sairautensa omahoitoon koulupäivän aikana. Tukeen voi kuulua esimerkiksi lääkehoidon toteuttamisessa avustamista. Pitkäaikaissairaalan lapsen omahoidon tukeminen kuuluu kouluterveydenhuollon palveluihin yhteistyössä muun oppilashuollon toimijoiden kanssa.

Lait ja asetukset: [Terveystieteiden lae](#)

5.3.3 Koulunkäyntiavustaja / Koulunkäynnin ohjaaja

Perusopetuksen oppilaalla, jolla on vaikeuksia osallistua opetukseen tai suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Avustaja on yksi tukimuoto. Koulunkäyntiavustaja tai koulunkäynninohjaaja voi olla oppilas- tai ryhmäkohtainen. Ryhmäkohtainen avustaja auttaa useita lapsia ryhmässä, oppilaskohtainen avustaja on haettu tiettyä oppilasta varten. Avustajan tarvetta arvioitaessa tulee riittävästi ja monipuolisesti selvittää lapsen yksilöllinen tilanne, avun tarve ja muu saatavilla oleva tuki. Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen päätös oppilaskohtaisena tukitoimena myönnettävästä avustajasta.

Lait ja asetukset: [Perusopetuslaki](#)

5.3.4 Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä loma-ajan hoito

Kunta voi järjestää koululaisille aamu- ja iltapäivätoimintaa aamulla ennen koulupäivän alkua, iltapäivällä koulupäivän jälkeen ja koulun loma-aikoina. Perusopetuslain mukainen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on tarkoitettu 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien oppilaille, joille on tehty oppilaskohtaisen tuen (1.8.2025 saakka erityisen tuen päätös) tai varhennetun oppivelvollisuuden päätös. Kunta päättää toiminnan laajuudesta. Jos kunta ei järjestä aamu- ja iltapäivätoimintaa, joka vastaa vammaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, on vammaisella lapsella oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa vammaispalvelulain perusteella.

Toimintaan osallistumisesta voidaan periä kohtuullisia kuukausimaksuja, jotka vaihtelevat sen mukaan, kuinka monta tuntia lapsi osallistuu toimintaan. Lisätietoja saa oppilaan koulusta tai kunnan opetustoimesta. Vammaispalvelulain perusteella lyhytaikaisena huolenpitona järjestettävään aamu- ja iltapäivätoimintaan liittyvä ylläpito on maksutonta.

Vammaisille lapsille on mahdollista hakea avustajaa myös aamu- ja iltapäivätoimintaan. Myös pitkäaikaissairaalan lapsen omahoidon tuesta on huolehdittava aamu- ja

iltapäivätoiminnassa.

Vammaisille lapsille tulee järjestää lyhytaikaista huolenpitoa, jos huolenpidosta vastaavat läheiset ovat omaan elämäänsä liittyvien velvoitteiden tai levon tai virkistykseen tarpeen vuoksi lyhytaikaisesti estyneet huolehtimasta hänestä. Tämä lyhytaikaisen huolenpidon tarve voi syntyä esimerkiksi vanhemman työssäkäynnin vuoksi koulujen loma-aikana. Kunta voi järjestää loma-ajan hoitoa myös muille lapsille, usein kohderyhmänä ovat tällöin nuorimmat alakoululaiset.

Lait ja asetukset: [Perusopetuslaki](#), [Vammaispalvelulaki](#)

5.3.5 Varhennettu oppivelvollisuus

Jos lapsella on oppimiskykyyn vaikuttava vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, ja hän ilmeisesti sen vuoksi tarvitsee lisää aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, lapsen esiopetuksen alkamista varhennetaan ja hänen oppivelvollisuutensa alkaa vuotta yleistä oppivelvollisuutta aikaisemmin. Varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta ennen perusopetuksen alkamista. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua Lupa- ja valvontavirastolta.

Varhennetussa oppivelvollisuudessa suoritetaan perusopetuksen oppimäärä joko erityis- tai yleisopetuksessa. Yksittäisiä oppiaineita tai koko oppimäärä voidaan yksilöllistää lapsen tilanteen mukaan rajaamalla oppiaineen oppimäärän tavoitteita ja sisältöjä.

Lapsella on aina oikeus tarvitsemaansa oppimisen ja koulunkäynnin tukeen sekä avustaja- ja apuvälinepalveluihin.

Lait ja asetukset: [Perusopetuslaki](#)

5.4 Kuntoutus ja sopeutumisvalmennus

5.4.1 Lääkinnällinen kuntoutus

Lasten lääkinällistä kuntoutusta järjestävät pääasiassa hyvinvointialueet (sosiaali- ja terveyskeskukset ja sairaalat) sekä Kela. Ensisijainen vastuu kuntoutuksesta on hyvinvointialueella, ja se vastaa kuntoutukseen ohjauksesta ja toteutumisen seurannasta. Lääkinnällisen kuntoutuksen tarve, tavoitteet ja sisältö määritellään kirjallisessa yksilöllisessä kuntoutussuunnitelmassa. Lääkinnällistä kuntoutusta ovat esimerkiksi kuntoutustutkimukset ja -neuvonta, erilaiset terapiat, sopeutumisvalmennus sekä apuvälineet. Kuntoutus on pääosin maksutonta.

Kela järjestää vaativaa lääkinällistä kuntoutusta vaikeavammaisille lapsille, mutta ryhmäterapiat päättyvät vuoden 2025 lopussa. Vaativan lääkinällisen kuntoutuksen tavoitteet eivät ole hoidollisia, vaan osallisuuteen ja arjessa suoriutumiseen liittyviä. Kuntoutuksen saaminen edellyttää julkisessa terveydenhuollossa tehtyä asianmukaista

kuntoutussuunnitelmaa. Kela korvaa myöntämäänsä kuntoutukseen liittyvät matkat omavastuun ylittävältä osalta kuntoutujalle ja tarvittaessa hänen kuntoutukseen osallistuvalla omaisellaan/läheisellään (ks. [7.1.4](#)).

Apuvälinepalvelut kuuluvat hyvinvointialueen järjestämiin lääkinnällisen kuntoutuksen palveluihin. Vammaisen lapsen tarvitsemat jokapäiväiset liikkumisen, toimimisen ja kommunikoinnin apuvälineet saa sote-keskuksen apuvälinejakelusta tai sairaalasta tai erikoissairaanhoidon toimipaikasta (ks. [luku 9](#)). Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet ovat terveydenhuollon asiakasmaksulain nojalla käyttäjälleen maksuttomia.

Lait ja asetukset: [Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista](#), [Terveydenhuoltolaki](#), [Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#).

5.4.2 Sopeutumisvalmennus

Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus pitkäaikaissairaana tai vammaisen lapsen ja läheisten arjessa pärjäämisen tukemiseksi. Sopeutumisvalmennusta järjestetään kursseina ja vertaistukitoimintana osana kuntoutusta, se voi toteutua yksilöllisesti tai ryhmäkohtaisesti ja tarvittaessa olla myös toistuvaa.

Sopeutumisvalmennusta järjestävät Kela sekä hyvinvointialueet. Lapsille suunnatut kurssit järjestetään perhekursseina, joille vanhemmat ja sisarukset voivat osallistua. Palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia. Sopeutumisvalmennukseen hakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto B, josta selviää tarve sopeutumisvalmennukselle. Joissakin erityistapauksissa, kuten omaishoitajan kursseilla, hakuprosessi voi olla kevyempi. On tärkeää tarkistaa kunkin kurssin tarkat ehdot ja sisältö Kelan verkkosivuilta tai ottamalla yhteyttä Kelaan, sillä lapsiperheille suunnattujen kurssien vaatimukset ja sisällöt voivat erota muista kursseista. Sopivaa kurssia voi etsiä [Kelan kuntoutuskurssihausta](#) ja kysyä sairaalasta tai muusta hoitoyksiköstä. Lisätietoa sopeutumisvalmennuksesta [Kelan verkkosivuilta](#).

Potilas- ja vammaisjärjestöt toteuttavat erilaisia kursseja kohderyhmilleen, esimerkiksi sairausryhmäkohtaisia perhekursseja. Näiden kurssien ajalta ei voi hakea kuntoutusrahaa eikä Kelan matkakorvauksia.

Lait ja asetukset: [Terveydenhuoltolaki](#), [Vammaispalvelulaki](#), [Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#)

5.4.3 Erityishoitoraha

Kelan maksama erityishoitoraha korvaa vanhemman ansionmenetystä siltä ajalta, jona hän osallistuu alle 16-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen eikä voi tästä syystä tehdä työtään eikä saada kyseiseltä ajalta palkkaa. Kyseessä voi olla oma

lapsi, avio- tai avopuolison lapsi tai adoptiolapsi. Myös henkilö, joka vanhemman tavoin hoitaa lasta, voi saada erityishoitorahaa.

Erityishoitorahan saaminen edellyttää, että lapsen hoitaja:

- osallistuu alle 7-vuotiaan lapsen hoitoon tai kuntoutukseen sairaalassa, poliklinikalla tai kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssilla,
- osallistuu 7–15-vuotiaan vaikeasti sairaan lapsen sairaala- tai poliklinikkahoitoon tai kuntoutukseen, tai
- hoitaa kotona alle 16-vuotiasta vaikeasti sairasta lasta ja kotihoito liittyy lapsen sairaalahoitoon tai sairaalan poliklinikkahoitoon ja kun toipumassa oleva lapsi on palaamassa kouluun tai päivähoitoon ja hoitaja on varalla koulu- tai päivähoitokokeilun ajan.

Erityishoitorahan saaminen edellyttää, että lasta hoitava lääkäri on katsonut vanhemman osallistumisen lapsen hoitoon tai kuntoutukseen tarpeelliseksi ja että henkilö on lapsen hoitoon osallistumisen takia estynyt tekemästä työtään tai opiskelemasta päätoimisesti. Kokoaikatyötä tekevän huoltajan tulee osallistua lapsen hoitoon tai kuntoutukseen vähintään 4 tuntia päivässä matkoineen, ja osa-aikatyötä tekevillä tämä vähimmäiskesto voi olla alle 4 tuntia.

Kotihoidon sekä 7–15-vuotiaan sairaala- ja poliklinikkahoidon ajalta maksetaan erityishoitorahaa vain, jos lapsen sairaus on nopeasti kehittyvässä tai vaativassa hoidollisessa vaiheessa. Hoitava lääkäri arvioi asian. Vaikea sairaus voi olla esimerkiksi leukemia tai muu pahanlaatuinen kasvain, vaikea sydänvika, vaikea palovamma tai tapaturma, vaikeasti tasapainotettava diabetes ja diabeteksen hoidon aloitusvaihe, vaikea mielenterveyden häiriö, vaikea kehitysvamma, vaikea keuhkoastma ja vaikea nivelreuma.

Erityishoitorahaa maksetaan saman sairauden perusteella enintään 60 arkipäivältä lasta kohden, mutta tämä enimmäisaika lasketaan erikseen sairaalahoidon ja kotihoidon ajalta. Maksuaikaa voidaan kotihoidon osalta jatkaa vielä 30 arkipäivällä, ja sairaalahoidon ajalta erittäin painavista lääketieteellisistä syistä pidempäänkin. Erityishoitorahapäivät ovat lapsikohtaisia. Molempien vanhempien saamat erityishoitorahapäivät siis lasketaan yhteen.

Erityishoitorahan suuruus määräytyy vanhempien vuositulon perusteella ja erityishoitoraha on veronalaista tuloa. Erityishoitorahaa on haettava neljän kuukauden kuluessa takautuvasti lapsen hoidon alkamisesta. Erityishoitorahaa voi saada vain niiltä päiviltä, joilta ei makseta palkkaa.

Jos erityishoitorahapäiviä on kertymässä runsaasti, kannattaa selvittää kuntoutusrahan mahdollisuus. Kuntoutusrahan suorituspäivillä ei ole enimmäisaikaa kuten erityishoitorahassa. Jos et tiedä, kumpaa etuutta kannattaisi hakea, voit kysyä Kelasta. Lisätietoa [Kelan verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#)

5.4.4 Kuntoutusraha vanhemmalle

Kela voi maksaa kuntoutusrahaa korvauksena lyhytaikaisesta ansionmenetyksestä vanhemmalle, joka osallistuu lapsensa sopeutumisvalmennukseen tai perhekuntoutukseen ja on sen vuoksi estynyt tekemästä työtään. Omaisen tai läheisen kuntoutukseen osallistumisen tarpeellisuus on aina perusteltava kuntoutussuunnitelmassa. Kuntoutusraha määräytyy vuositulon mukaan ja on veronalaista tuloa (ks. [luku 8.6.1](#)). Kuntoutusrahaa voi saada Kelan ja hyvinvointialueen järjestämän kuntoutuksen tai sopeutumisvalmennuksen ajalta.

Vuonna 2025 kuntoutusrahaan tulee muutoksia, kuten laskukaavan muuttuminen ja alaikärajan nousu. Näiden muutosten ei kuitenkaan pitäisi vaikuttaa vanhempien mahdollisuuteen saada kuntoutusrahaa osallistuessaan lapsensa sopeutumisvalmennukseen tai perhekuntoutukseen. On kuitenkin suositeltavaa tarkistaa ajantasaiset tiedot Kelan verkkosivuilta tai olla yhteydessä Kelaan varmistaakseen oikeutensa ja saadakseen lisätietoja mahdollisista muutoksista.

Lait ja asetukset: [Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista](#)

5.5 Lasten terveydenhoito

5.5.1 Lapsen terveydenhoidon kustannukset

Julkisen terveydenhuollon avosairaanhoidon lääkäripalveluista ei peritä maksuja alle 18-vuotiailta. Alaikäisten poliklinikalla saama hoito ja tutkimukset ovat niinkään maksuttomia. Lasten sairaalahoito julkisessa terveydenhuollossa on maksutonta seitsemän vuotuisen omavastuupäivän jälkeen.

Julkisten sosiaali- ja terveysten palvelujen asiakasmaksuille on vuotuinen maksukatto, jonka tarkoitus on suojella asiakkaita kohtuuttoman suurelta maksurasitukselta. Perheen lasten julkisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen asiakasmaksut lasketaan yhteen toisen vanhemman maksujen kanssa (ks. [luku 7.3.1](#)). Kun maksukatto täyttyy, ovat palvelut maksuttomia kaikille niille, joiden maksut ovat kerryttäneet maksukattoa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin on mahdollista hakea huojennusta tai vapautusta eli maksun perimättä jättämistä. Huojennusta haetaan siitä yksiköstä, jossa kyseinen asiakasmaksu on määritetty (ks. [luku 7.3.13](#)). Laskussa on ohjeet, miten toimia, jos ei kykene maksamaan maksua.

Yksityisestä sairaanhoidosta voi saada korvausta Kelan taksan mukaisesti. Esimerkiksi yleis- ja erikoislääkärin vastaanottokäynnin korvaus on pääosin 8 euroa, ja loput asiakas maksaa itse. Yksityisen sairaanhoidon matkakustannuksia korvataan vain, jos matka on tehty Kela-korvattavan hoidon saamiseksi.

Lait ja asetukset: [Terveystenhuoltolaki](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Sairausvakuutuslaki](#)

5.5.2 Vaipat

Yli 3-vuotiaat lapset, jotka tarvitsevat vaippoja edelleen päivittäin pitkäaikaisen sairautensa tai vammansa johdosta, saavat vaipat maksutta hoitotarvikejakelusta tai sote-keskuksesta. Vaippatarve käy ilmi lapsen hoitosuunnitelmasta, joka laaditaan yhdessä lapsen hoitavan lääkärin ja perheen kanssa.

Lait ja asetukset: [Terveystenhuoltolaki](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

5.5.3 Lasten ja nuorten kiireetön mielenterveyspalveluihin pääsy

Alle 23-vuotiaiden nuorten perusterveydenhuoltoon kuuluva lyhytpsykoterapia tai psykologiseen vuorovaikutukseen perustuva psykososiaalinen hoito on aloitettava 28 vuorokauden kuluessa siitä, kun tarve hoidolle on todettu (ns. terapiatakuu). Palvelu on maksutonta. Alle 23-vuotiaan psykiatrinen erikoissairaanhoito on järjestettävä viimeistään kolmen kuukauden kuluttua hoidon tarpeen arvioinnista. Äkillisessä ja kiireellisessä mielenterveyspalveluiden tarpeessa tulee ottaa yhteys omaan terveysasemaan tai päivystykseen.

Lait ja asetukset: [Terveystenhuoltolaki](#)

5.6 Asuminen, apuvälineet ja arjen tuki

5.6.1 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

Vaikeavammaisen lapsen kodin muutostyöt, suunnittelu ja esteiden poistaminen sekä asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet korvataan uuden vammaispalvelulain (1.1.2025) mukaisesti, mikäli ne ovat välttämättömiä lapsen vammasta tai sairaudesta johtuvan toimintarajoitteen vuoksi. Muutostöiden korvaamisessa painotetaan nyt entistä vahvemmin yksilöllistä palvelutarpeen arviointia. Tukea haetaan hyvinvointialueen vammaispalveluista, ja palvelun tarve kirjataan osaksi lapsen yksilöllistä palvelusuunnitelmaa (ks. [luku 4.10](#)).

Lait ja asetukset: [Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista](#)

5.6.2 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Hyvinvointialueen sosiaalityö voi myöntää tukea muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden, koneiden ja laitteiden kustannuksiin. Uuden vammaispalvelulain mukaan tällaisille välineille on tehtävä yksilöllinen tarpeen arviointi, ja ne tulee kirjata palvelusuunnitelmaan. Tämä koskee erityisesti välineitä, jotka helpottavat lapsen itsenäistä suoriutumista arjessa. (ks. [luku 4](#)).

Lait ja asetukset: [Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista](#), [Laki kehitysvammaisten erityishuollosta](#)

5.6.3 Ylimääräiset vaatetuskustannukset

Vammainen henkilö voi vammaispalvelulain perusteella saada korvausta ylimääräisistä vaatetuskustannuksista, jos kuluminen johtuu lapsen vammasta tai sairaudesta, tai jos lapsi tarvitsee yksilöllisesti räätälöityjä vaatteita tai jalkineita. Korvauksen hakeminen edellyttää hyvinvointialueen tekemää arviointia, jossa otetaan huomioon vamman vaikutukset arkeen.

Lait ja asetukset: [Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista](#)

5.6.4 Tukihenkilö ja tukiperhe

Sosiaalipalveluna voidaan järjestää erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai perheelle vapaaehtoinen tai ammatillinen tukihenkilö tai -perhe. Palvelu on tarkoitettu ensisijaisesti tukemaan lapsen osallistumista normaaliin arkeen ja vahvistamaan perheen jaksamista. Tukihenkilö auttaa ja tukee esimerkiksi viettämällä aikaa lapsen tai nuoren kanssa, viemällä harrastuksiin, tukemalla koulunkäynnin tai motivaation haasteissa ja arjen sujumisessa. Vuonna 2025 voimaan astunut uusi vammaispalvelulaki painottaa lapsen osallisuutta: lapsen mielipiteet ja tarpeet on huomioitava tukihenkilön tai tukiperheen valinnassa ja toiminnan suunnittelussa.

Tukiperhetoiminta tarkoittaa tukea tarvitsevan lapsen tai perheen tukemista järjestelyin, jossa lapsi osallistuu normaaliin arkielämäänsä tukiperheessä ja yöpyy tukiperheen luona esimerkiksi viikonloppuisin. Tukihenkilöä ja tukiperhettä haetaan oman hyvinvointialueen lastensuojelun tai vammaispalvelun sosiaalityöntekijältä. Tukihenkilötoiminta voi olla vapaaehtoistyötä tai ammatillista toimintaa.

Vapaaehtoisuuteen ja vertaisuuteen perustuvaa tukihenkilötoimintaa järjestävät myös monet vammais- ja potilasjärjestöt.

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Lastensuojelulaki](#), [Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista](#)

5.6.5 Lapsen kanssa liikkuminen

Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom) voi myöntää vaikeasti vammaiselle henkilölle tai vaikeasti vammaisen henkilön kuljettamista varten liikkumisesteisen pysäköintitunnuksen (ent. vammaisen pysäköintilupa). Luvan saaminen voi perustua lapsen liikuntavammaan tai johonkin muuhun lapsen erityisongelmaan, jonka vuoksi lapsen saattaminen autosta määränpäähän on vaikeaa (ks. [luku 3.5.5](#)).

Lapsen vammaisuuden perusteella voidaan myöntää myös veroetuus auto- ja ajoneuvoveroon. Mikäli auto on tarpeellinen vaikeavammaisen lapsen kuljetuksen vuoksi, voidaan uutena hankittavaan autoon hakea autoveron palautusta tai huojennusta (ks. [luku 11.1](#)). Vapautus ajoneuvoveron perusverosta voidaan myöntää, mikäli auton hankintaan on

saatu autoveronpalautusta tai mikäli lapselle on myönnetty liikkumisesteisen pysäköintitunnus. Pysäköintitunnusta ja vapautusta ajoneuvoveron perusverosta voi hakea [Traficomin sähköisessä palvelussa](#) tai [Ajovarman toimipisteissä](#). Autoveron palautusta tai huojennusta voi hakea [Verohallinnolta](#) OmaVerossa tai toimipisteissä.

Kuljetuspalveluja saattajapalveluineen voidaan myöntää hyvinvointialueen sosiaalitoimesta vaikeavammaiselle lapselle, joka ei vammansa takia voi vapaa-ajan matkoilla käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä. Kuljetuspalvelujen tulee mahdollistaa lapsen täysipainoinen osallistuminen yhteiskuntaan, kuten harrastuksiin ja sosiaalisiin aktiviteetteihin mm. asiointiin sekä harrastus- ja virkistystoimintaan tarvittaviin matkoihin. Kuljetuspalveluja ei voi käyttää terveyden- ja sairaanhoidon matkoihin, vaan ne korvataan muulla perusteella (ns. Kela-kyyti, ks. [luku 7.1.4 Matkakorvaukset](#))

Kaikilla esikoululaisilla ja perusopetuksen oppilailla on oikeus koulukuljetukseen, jos matka kouluun on yli viisi kilometriä tai se on oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen oppilaalle liian vaikea, rasittava tai vaarallinen. Vaikeavammaisilla ja pitkäaikaissairailla lapsilla on oikeus koulutoimen järjestämiin koulukuljetuksiin, jos he eivät kykene käyttämään julkista liikennettä. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus. Lapset, jotka kuuluvat pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, ovat oikeutettuja koulukuljetukseen. Lisätietoa koulukuljetuksista saa kunnan opetustoimesta. Lastenneuvola voi myös tarjota yleistä neuvontaa, mutta koulukuljetuksia koskevat päätökset ja käytännöt vaihtelevat kunnittain, joten on suositeltavaa olla suoraan yhteydessä oman kunnan opetustoimeen.

Lait ja asetukset: [Autoverolaki](#), [Ajoneuvoverolaki](#), [Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista](#), [Laki kehitysvammaisten erityishuollosta](#), [Perusopetuslaki](#), [Tieliikennelaki](#)

5.6.6 Henkilökohtainen apu

Vaikeavammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus henkilökohtaiseen apuun (ks. [luku 4.15](#)). Lapsen oikeus henkilökohtaiseen apuun on aina arvioitava yksilö- ja tilannekohtaisesti.

Henkilökohtaista apua annetaan niiden toimintojen tukemiseen, mitkä saman ikäinen vammaton lapsi jo tekisi itse, painottaen lapsen yksilöllistä tarvetta ja oikeuksia. Avun tarve määritellään siten, että se mahdollistaa lapselle hänen ikätasoaan vastaavan itsenäisen elämän ja osallistumisen. Henkilökohtaisen avun tarve ei saa perustua ensisijaisesti hoivaan, hoitoon tai valvontaan eikä se siis ole esimerkiksi päivähoitoa korvaava palvelu. Lapsen palvelujen tarve tulee kartoittaa kokonaisvaltaisesti ja pyytää hyvinvointialueen sosiaalitoimea laatimaan kattava palvelusuunnitelma (ks. [luku 1.4.2](#)). Varhaiskasvatuksessa tarvittavan avustajan järjestää varhaiskasvatus ja koulussa opetustoimi.

Lait ja asetukset: [Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista](#), [Varhaiskasvatuslaki](#), [Perusopetuslaki](#)

5.6.7 Tulkkauspalvelut ja kommunikaation apuvälineet

Kelalla on tulkkauspalvelujen järjestämisvelvollisuus kuulonäkö-, kuulo- ja puhevammaisille lapsille (ks. [luku 4.17](#)). Hyvinvointialueet ovat vastuussa kuulonäkö-, kuulo- ja puhevammaisten henkilöiden tarvitsemista muista palveluista. Esimerkiksi tulkkauspalvelujen tarpeen arviointiin liittyvä selvittelytyö toteutetaan osana vammaispalvelulain mukaista palvelutarpeen arviointia ja palvelusuunnitelman laatimista.

Kommunikaatioapuvälineet, elleivät ne liity suoraan tulkkauspalveluun, ovat osa hyvinvointialueiden järjestämää lääkinnällistä kuntoutusta. Viittomakielen opetus ja muu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä opastus kommunikaation parantamiseen ovat vammaispalvelulain tai kehitysvammalain mukaista sopeutumisvalmennusta.

Lait ja asetukset: [Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista](#), [Terveystieteidenhuoltolaki](#), [Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista](#), [Laki kehitysvammaisten erityishuollosta](#)

5.6.8 Tukea pitkäaikaissairaalle tai vammaiselle vanhemmalle

Uusi vammaispalvelulaki (1.1.2025) korostaa vanhempien palvelutarpeiden huomioimista kokonaisvaltaisesti osana perheen hyvinvointia. Hyvinvointialueiden on varmistettava, että pitkäaikaissairaavat tai vammaiset vanhemmat saavat tarvittavat palvelut ja tuen arkeen. Vanhempien tukeminen voi sisältää myös moniammatillista yhteistyötä perheneuvolan ja muiden perhepalveluiden kanssa.

Apua arjen sujumiseen ja vanhemmuuteen pitkäaikaissairaana tai vammaisena vanhempana kannattaa kysyä omasta hoitoyksiköstä tai hyvinvointialueen muista sote-keskuksista. Vanhemmuuden tuen tarve ja suunnitelma sen järjestämiseksi voidaan kirjata vanhemman omaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja palvelusuunnitelmaan.

Sosiaalitoimessa tai sote-keskuksessa voidaan kartoittaa vanhempien oman tuen ja perheen kokonaistuen tarve. Palveluita voivat olla esimerkiksi taloudellinen tuki, lasten varhaiskasvatus, kodinhoitoapu ja lasten lomatoiminta, tukihenkilö tai tukiperhetoiminta. Hyvinvointialueiden perheneuvolat tukevat pari- ja perhekriiseissä sekä lasten kasvatusongelmissa. Tilanteesta riippuen tukea voi saada neuvolan terveydenhoitajalta ja neuvolapsykologilta tai sote-keskuksen psykologilta.

Hyvinvointialueen sosiaalipäivystys vastaa kiireelliseen hoivan, turvan ja avuntarpeeseen kaikkina vuorokauden aikoina ja viikonpäivinä.

Potilas- ja vammaisjärjestöt järjestävät perheille tukea. Erityistä tukea tarvitseville perheille on järjestöjen toimintana tarjolla esimerkiksi perhekursseja, teemailtoja ja vertaistukihenkilötoimintaa. Useat potilas- ja vammaisjärjestöt antavat sekä ammattimaista että vertaisuuteen perustuvaa apua ja neuvontaa. Verkosta löytyy pitkäaikaissairauden tai vamman koskettamille perheille vertaisten some-ryhmiä, joita ylläpitävät yksityishenkilöt tai potilas- ja vammaisjärjestöt.

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#)

6 Toimeentulo

6.1 Sairauspäivärahat

Sairauspäivärahat korvaavat sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden aikaista ansionmenetystä silloin, kun työkyvyttömyys kestää alle vuoden. Sairauspäivärahaa voidaan maksaa täysi- tai osamääräisenä riippuen siitä, kuinka paljon henkilö kykenee työskentelemään.

Sairauspäivärahajärjestelmään kuuluvat myös harvinaisemmat tartuntatautipäiväraha ja luovutuspäiväraha. Tartuntatautipäivärahaa maksetaan, kun henkilö joutuu olemaan poissa työstä tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Luovutuspäivärahaa maksetaan elinluovutuksesta ja siihen liittyvistä välttämättömistä tutkimuksista aiheutuvista ansionmenetyksistä.

Lisätietoa sairauspäivärahoista [Kelan sivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#)

6.1.1 Sairauspäiväraha

Sairauspäiväraha korvaa alle vuoden kestäväen työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansionmenetystä. Kela maksaa sairauspäivärahaa 18–67-vuotiaalle hakijalle, jos hän ei sairautensa vuoksi kykene tekemään työtä.

Sairauspäiväraha koskee ansiotyössä olevia, yrittäjiä, päätoimisia opiskelijoita, työttömiä työnhakijoita, omais- ja perhehoitajia, oman talouden hoitajia sekä vuorottelu- tai sapattivapaalla olevia. Myös alle 68-vuotias eläkkeensaaja, joka tekee eläkkeellä ollessaan työtä, voi saada sairauspäivärahaa.

Sairauspäivärahan hakemiseen tarvitaan lääkärintodistus A silloin, kun sairausloma kestää enintään 60 arkipäivää. Jos sairausloma kestää pidempään, tarvitaan B-lausunto tai muun laajempi selvitys työkyvyttömyydestä. Lisäselvityksiä saatetaan pyytää jo aiemmin. Sairauspäivärahaa on haettava 2 kuukauden sisällä työkyvyttömyyden alkamisesta.

Ostavastuu aika

Hakijalla on oikeus päivärahaan, kun hänen työkyvyttömyytensä on kestänyt yhtäjaksoisesti omavastuuajan, joka on yleensä sairastumispäivä ja yhdeksän seuraavaa arkipäivää. Arkipäiviä ovat päivät maanantaista lauantaihin, arkipyhät pois lukien. Työnantaja maksaa yleensä omavastuuajalta palkkaa työehtosopimuksen mukaisesti.

Työtön työnhakija voi hakea omavastuuajalta työttömyyspäivärahaa työttömyyskassasta tai Kelasta.

YEL-vakuutetulla yrittäjällä omavastuu-aika on vain sairastumispäivä. MYEL-vakuutetulla omavastuu-aika on sairastumispäivä ja sitä seuraavat kolme kalenteripäivää. Omavastuujalta voi kuitenkin saada YEL- ja/tai Mela-päivärahaa.

Lisätietoa sairauspäivärahan omavastuujaoista [Kelan sivuilta](#).

Sairauspäivärahan kesto

Sairauspäivärahaa maksetaan enintään 300 arkipäivältä eli noin vuoden ajan. Saat sairauspäivärahaa enintään sen kuukauden loppuun, jota seuraavan kuukauden aikana 300 päivärahopäivää tulisi täyteen. Enimmäisaikaan lasketaan mukaan edeltäneeltä kahdelta vuodelta kaikki päivät, joilta sinulla on ollut oikeus sairauspäivärahaan. Jos olet kuitenkin ollut edeltäneen 2 vuoden aikana työkykyinen yhtäjaksoisesti 12 kuukauden ajan, tätä edeltäneitä sairauspäivärahopäiviä ei oteta huomioon enimmäisajan laskennassa.

Kun sairauspäivärahaa on maksettu 60 arkipäivältä eli noin kolmelta kuukaudelta, Kela selvittää, olisiko kuntoutuksesta apua sairauden parantamisessa. Tarvittaessa Kela selvittää kuntoutustarpeen myös, kun sairauspäivärahaa on maksettu 150 ja 230 päivää.

Jos olet ansiotyössä, sairauspäivärahan maksaminen 90 arkipäivän jälkeen edellyttää työterveyslääkärin lausuntoa jäljellä olevasta työkyvystä ja työssä jatkamisen mahdollisuuksista. Yrittäjien, opiskelijoiden, työttömien ja omaa talouttaan hoitavien ei tarvitse toimittaa Kelaan työkykylausuntoa.

Puolen vuoden sairauspäivärahan (150 arkipäivää) jälkeen Kela lähettää kirjeen, jossa kerrotaan kuntoutusmahdollisuuksista sekä työkyvyttömyyseläkkeen hakemisesta.

On mahdollista saada jatkoaikaa 50 päivän ajalle saman sairauden aiheuttamalle työkyvyttömyydelle, jos palaa töihin vähintään 30 päiväksi. Jos sairaus jatkuu yli vuoden, voi hakea [työkyvyttömyyseläkettä](#).

Sairauspäivärahan suuruus

Päivärahan suuruus perustuu vuosituloon, joka lasketaan 12 kalenterikuukauden tarkastelujaksolta. Tarkastelujakson ja päivärahan alkamisajankohdan väliin jää 1 kuukausi, jonka aikana saatuja tuloja ei oteta huomioon. Kela saa yleensä tarvitsemansa tiedot tulorekisteristä ja vakuutuslaitoksista, eikä niitä tarvitse ilmoittaa erikseen.

Jos hakijalla ei ole tuloja tai ne ovat hyvin pienet, hän saa vähimmäispäivärahaa, joka on 31,99 euroa/arkipäivä (v. 2026). Arkipäiviä ovat päivät maanantaista lauantaihin, arkipyhät pois lukien. Muut samanaikaiset etuudet ja eläkkeet voivat vaikuttaa vähimmäismäärän suuruuteen. Oman sairauspäivärahan määrää voi arvioida [Kelan sivuilla olevalla laskurilla](#).

Jos työnantaja maksaa työntekijälle sairausloman ajalta palkkaa, sairauspäiväraha maksetaan työnantajalle.

Jos työtön työnhakija sairastuu ja hakee sairauspäivärahaa, työnhaku on pidettävä voimassa, näin et menetä työttömyystukeasi, vaikka sairauspäivärahahakemuksesi hylättäisiin. Sairauspäivärahan käsittelyssä Kela arvioi työkykyäsi suhteessa siihen työhön, josta olet jäänyt työttömäksi, tai siihen läheisesti verrattavaan työhön. Jos olet ollut pitkään työttömänä, työkykyäsi voidaan arvioida suhteessa myös muuhun työhön, johon sinulla on koulutus tai josta sinulla on työkokemusta.

Lisätietoa sairauspäivärahasta löydät [Kelan sivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#)

6.1.2 Osasairauspäiväraha

Osasairauspäiväraha on tarkoitettu 18–67-vuotiaalle kokoaikatyötä tekeväälle työntekijälle tai yrittäjälle. Sen tarkoituksena on tukea työssä pysymistä ja paluuta työhön sairausloman jälkeen. Työajan pitää lyhentyä 40–60 prosenttiin aiemmasta työajastasi. Voit saada osasairauspäivärahaa, vaikka olisit lyhentänyt työaikaasi jo ennen kuin työkyvyttömyytesi alkoi. Työaikaa on mahdollista lyhentää tilapäisesti esimerkiksi osittaisen hoitovapaan tai terveydellisten syiden takia.

Osasairauspäiväraha on vapaaehtoinen järjestely, johon tarvitaan sekä työntekijän että työnantajan suostumus. Osa-aikainenkaan työ ei saa vaarantaa henkilön terveyttä eikä toipumista, jonka vuoksi järjestelystä sovitaan työterveyslääkärin tai muun työolosuhteet tuntevan lääkärin arvion perusteella.

Hakemuksen liitteeksi tarvitaan työterveyslääkärin tai muun työolosuhteesi tuntevan lääkärin kirjoittama A- todistus tai laajempi tai B-lausunto. A-todistuksella osasairauspäivärahaa voi saada kuitenkin enintään 60 päivää.

Ostavastuu aika

Oikeus osasairauspäivärahaan alkaa vasta omavastuuajan jälkeen, joka on sairastumispäivä ja sitä seuraavat 9 arkipäivää. Osa-aikaisen työskentelyn voi kuitenkin aloittaa jo omavastuuajalla ilman, että se vaikuttaa omavastuuajan kulumiseen.

Jos olet yrittäjä, jolla on YEL- tai MYEL-vakuutus, voit saada omavastuuajalta YEL-päivärahaa tai Mela-sairauspäivärahaa.

Osasairauspäivärahaa maksetaan ilman omavastuuaikaa, jos sen maksu jatkuu välittömästi sairauspäivärahan tai kuntoutusrahan jälkeen. Jos työkyvyttömyys alkaa samasta syystä uudelleen 30 päivän kuluessa edellisen sairaus- tai osasairauspäivärahan maksamisesta, omavastuu aika on 1 arkipäivä.

Osasairauspäivärahan kesto

Osasairauspäivärahaa maksetaan vähintään 12 ja enintään 150 arkipäivää (vajaa viisi kuukautta). Arkipäiviä ovat päivät maanantaista lauantaihin, arkipyhät pois lukien.

Enimmäisaikaan lasketaan kaikki osasairauspäivärahan päivät viimeisen kahden vuoden ajalta. Enimmäisaikaan laskettavat päivät voivat olla eri sairauksien aiheuttamia. Osasairauspäivärahaa voi saada, vaikka olisi jo saanut enimmäisajan eli 300 arkipäivää [sairauspäivärahaa](#).

Jos enimmäisaika täyttyy, voi saman sairauden vuoksi saada osasairauspäivärahaa uudelleen vasta, kun on ollut työkykyinen yhtäjaksoisesti vuoden ajan. Jos enimmäisajan jälkeen palaa töihin vähintään 30 päiväksi, voi osasairauspäivärahaan saada 50 lisäpäivää.

Osasairauspäivärahan suuruus

Osasairauspäiväraha on puolet sairauspäivärahan määrästä, joka määräytyy vuositulon perusteella. Vuositulo lasketaan 12 kuukauden tarkastelujaksolta. Päivärahasta vähennetään muut saman työkyvyttömyyden perusteella maksettavat ansionmenetyskorvaukset.

Jos työnantaja maksaa osa-aikatyön ajalta kokoaikatyön palkkaa, osasairauspäiväraha maksetaan työnantajalle.

Osasairauspäivärahaa haetaan Kelasta, lisätietoa saa [Kelan sivuilta](#). Osasairauspäiväraha on veronalaista tuloa, ja veroprosentti on yleensä sama kuin palkkasi veroprosentti. Voit tarvittaessa muuttaa veroprosenttia hakemalla [muutosverokortin \(vero.fi\)](#).

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#)

6.1.3 Työhön paluuta tukevat toimet

Töihin paluu lyhyen sairauspoissaolon jälkeen sujuu yleensä hyvin, mutta pitkä poissaolo saattaa vaatia työhön paluuta helpottavaa tukea. Työhön paluu ja sen järjestelyt onnistuvat parhaiten työntekijän, työnantajan ja työterveyshuollon yhteistyönä.

Sairauspoissaolon aikana työntekijän kannattaa pitää yhteyttä työpaikkaan, jotta työhön paluuta tukevat järjestelyt, kuten muutokset työajoissa tai -tehtävissä toteutuvat joustavasti. Jo sairauden alussa kannattaa miettiä työhön paluuta tukevia toimenpiteitä ja sitä, miten yhteydenpito työpaikkaan järjestetään sairauspoissaolon aikana.

Sairauspäivärahan maksaminen 90 arkipäivän jälkeen edellyttää Kelaan toimitettavaa työterveyslääkärin lausuntoa työkyvystä ja työssä jatkamisen mahdollisuuksista. Sairauspäivien määrä lasketaan kahden vuoden aikana kertyneistä päivistä. Kela pyytää lausuntoa kirjeitse jokaiselta sairauspäivärahan saajalta, jota asia koskee tai saattaa koskea.

Työkykylausuntoa ei tarvita yrittäjiltä, opiskelijoilta, työttömiltä, omaa talouttaan hoitavilta eikä ulkomaan työkomennuksella olevilta työntekijöiltä.

Kun työntekijä tarvitsee kuntoutusta, on otettava yhteyttä hoitavaan lääkäriin tai työterveyslääkäriin. Kuntoutukseen hakemiseen tarvitaan lääkärinlausunto ja/tai kuntoutussuunnitelma (ks. [luku 8](#)).

6.1.4 Opiskelu sairauspäivärahalla

Kun opiskelija sairastuu, hän voi saada sairauspäivärahaa, jos sairausloma kestää yli kymmenen arkipäivää. Opintorahaa ja sairauspäivärahaa ei kuitenkaan voi saada samaan aikaan. Lyhyen sairauden aikana voi pysyä opintotuella, mutta pidempien sairauslomien kohdalla kannattaa hakea sairauspäivärahaa, jotta opintotuen tukikuukaudet eivät kulu sairastamisen aikana. Kun opintotuella olevalle opiskelijalle myönnetään sairauspäiväraha, opintotuki lakkaa automaattisesti ilman erillistä ilmoitusta. Silloin ei voi saada opintotuen asumislisää, mutta on mahdollista hakea yleistä asumistukea. Kun sairauspäivärahasi päättyy, sinun täytyy hakea opintotukea ja asumislisää uudelleen.

Vaikka saat sairauspäivärahaa, voit opiskella sairauslomalla noin 3 opintopistettä kuukaudessa opiskellessasi korkeakoulussa. Lukiossa voit suorittaa noin 2 opintopistettä tai yhden kurssin kuukaudessa tai yhden ylioppilastutkintoon kuuluvan kokeen lukukaudessa. Ammatillisessa oppilaitoksessa voit suorittaa noin kolme osaamispistettä tai kaksi opintoviikkoa kuukaudessa tai osallistua enintään kymmeneen opetustuntiin viikossa.

Lisätietoa [Kelan sivuilta](#).

6.2 Työllistyminen

Kaikilla on oikeus yhdenvertaiseen kohteluun työelämässä. Syrjinnän kieltö työelämässä koskee esimerkiksi työnhakua, työhaastatteluja, työehtoja sekä työssä etenemistä. Syrjintää on myös sellaisten kohtuullisten mukautusten epääminen, jotka ovat tarpeen henkilön työtehtävien suorittamiseksi. Mukautuksia voivat olla esimerkiksi työtilojen esteettömyys, työvälineiden muokkaaminen, joustavat työajat tai työnkuvan tarkentaminen. Yhdenvertaisuuslain noudattamista työelämässä valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu ja työsuojeluviranomainen.

Työllistymistä ja työssä pysymistä tukevat monet palvelut, joiden tarkoituksena on edistää työ- ja toimintakykyä sekä poistaa työn tekemisen esteitä. Työkykyä tukevia palveluja on muun muassa:

- Kuntoutuspalvelut (ks. [luku 8](#)), kuten ammatillinen kuntoutus, työkokeilut ja uraohjaus.
- Apuvälinepalvelut (ks. [luku 9](#)), jotka voivat tarjota työn tekemiseen tarvittavat välineet.
- Tulkkauspalvelut (ks. [luku 4.17](#)), jotka mahdollistavat esimerkiksi kuulo- tai puhevammaisen henkilön osallistumisen työtehtäviin.
- Vammaispalvelulain mukaiset palvelut, kuten kuljetuspalvelut, henkilökohtainen apu ja auton hankintaan tai muutostöihin liittyvät tuet (ks. luvut [3.3](#), [3.4](#) ja [4.15](#)).

Kuntien työvoimapalvelut

Kunnat ja kuntien yhteistoiminta-alueet vastaavat työvoimapalveluiden järjestämisestä. Kunnat tarjoavat työllistymisen tueksi erilaisia palveluja, joihin voi sisältyä esimerkiksi

neuvontaa, uravalmennusta, koulutusta tai työkokeiluja. Tavoitteena on auttaa työnhakijaa löytämään omaa osaamistaan ja työ- tai koulutusmahdollisuuksiaan vastaava polku.

Tutustu oman alueesi työvoimapalveluihin [Työmarkkinatorin aluesivuilla](#).

Työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteistoimintamalli on tarkoitettu työttömille, joiden työllistymisen esteenä on esimerkiksi terveydentila, elämäntilanne tai työ- ja toimintakyky. Mallissa kunnan työvoimaviranomainen, hyvinvointialue ja Kela arvioivat henkilön palvelutarpeet ja tekevät monialaisen työllistymissuunnitelman. Suunnitelmassa sovitaan tarkoituksenmukaisista palveluista sekä seurataan työllistymisen etenemistä. Lisätietoa mallista saa oman alueen työvoimaviranomaiselta.

Työnantajat voivat saada kunnan TE-palveluista taloudellista tukea osatyökykyisen tai vammaisen henkilön työllistämiseen. Vaihtoehtoina ovat:

- palkkatuki, jota voidaan myöntää esimerkiksi vammaisen, pitkäaikaissairaana tai osatyökykyisen henkilön työllistämiseen
- työolosuhteiden järjestelytuki, jolla voidaan kattaa työn tekemistä helpottavia muutoksia työpaikalla, kuten työvälineiden hankintaa tai työpisteen muutostöitä

Tuilla pyritään madaltamaan työnantajan kynnystä rekrytoida henkilöitä, joiden työkyky voi olla osittain rajoittunut, mutta joilla on osaamista ja halua työskennellä.

Lait ja asetukset: [Yhdenvertaisuuslaki](#), [Laki yksityisyyden suojasta työelämässä](#), [Työaikalaki](#), [Työehtosopimuslaki](#), [Työsopimuslaki](#), [Työterveyshuoltolaki](#), [Työttömyysturvalaki](#), [Työturvallisuuslaki](#)

6.3 Eläkkeet

Suomen eläkejärjestelmä turvaa toimeentulon vanhuuden, työkyvyttömyyden ja perheenhuoltajan kuoleman varalta. Lakisääteinen eläkejärjestelmä koostuu työeläkkeestä ja kansaneläkkeestä. **Työeläke** on ansioiden mukaan kertyvä eläke, jonka maksaa työeläkelaitos. **Kansaneläke** on tarkoitettu niille, joille ei ole kertynyt lainkaan työeläkettä tai joiden kertynyt työeläke on pieni. Kansaneläkkeen maksaa Kela.

Molempien eläkejärjestelmien etuuksiin kuuluvat vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke ja perhe-eläke. Järjestelmät poikkeavat hieman toisistaan. **Vanhuuseläke** mahdollistaa ikääntyneen jäämisen pois työelämästä osa-aikaisesti tai kokonaan. **Työkyvyttömyyseläke** korvaa pitkäaikaisen työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansiotulojen menetystä. Kuntoutustuki on määräaikainen työkyvyttömyyseläke. **Perhe-eläkettä** maksetaan kuolleen henkilön leskelle ja lapsille.

Eläkejärjestelmä	Työkyvyn heikkeneminen	Eläkeiän saavuttaminen	Omaisien kuolema
Työeläke Maksajana työeläkelaitokset	Kuntoutusetuudet Työkyvyttömyys- ja osatyökyvyttömyys-eläke	Vanhuuseläke Osittainen vanhuuseläke	Perhe-eläke leskelle ja lapsille
	Työuraeläke	Työuraeläke	
Kelan eläkkeet Kun työeläke on pieni	Sairauspäivärahat Kuntoutusetuudet Kuntoutustuki tai työkyvyttömyys-eläke	Varhennettu vanhuuseläke Vanhuuseläke	Perhe-eläke leskelle ja lapsille
	Takuueläke	Takuueläke	

Suomen eläkejärjestelmä

Kaikkia eläkkeitä täytyy hakea. Työeläkettä haetaan siltä eläkelaitokselta, jossa työntekijä tai yrittäjä on ollut viimeksi vakuutettuna. Neuvontaa, hakuohjeita ja -lomakkeita kaikkiin eläkkeisiin saa [Eläketurvakeskuksesta](#) ja [Kelasta](#).

Lakisääteistä pakollista eläketurvaa on mahdollista täydentää työnantajan järjestämällä tai itse hankitulla lisäeläketurvalla.

6.3.1 Työeläke

Työeläkejärjestelmä perustuu useaan lakiin. Omat eläkelakinsa on muun muassa työntekijöille, merimiehille, kuntien ja valtion työntekijöille sekä yrittäjille.

Työeläkettä saa henkilö, jolle on kertynyt ansioiden mukaista eläkettä työsuhteessa tai yrittäjätoiminnassa. Työeläkkeen suuruus määräytyy ansioiden mukaan. Työeläkeyhtiöt lähettävät vakuutetuille vuosittain työeläkeotteen, josta voi seurata eläkkeen karttumista.

Vanhuuseläkeikä nousee astettain kolmella kuukaudella aina vuonna 1961 syntyneisiin asti. Vuoden 1965 jälkeen syntyneiden eläkeikä on sidottu elinajan odotteeseen. Syntymävuosi siis vaikuttaa siihen, milloin vanhuuseläkkeelle voi jäädä. Oman eläkeiän voi tarkistaa [Työeläke-sivuston laskurilla](#).

Vanhuuseläkkeen myöntäminen edellyttää työsuhteen päättämistä. Eläkettä hakiessa on tiedettävä työsuhteen päättämispäivämäärä, vaikka työsuhde hakemusta jätettäessä vielä jatkuisi. Eläke voi alkaa vasta, kun työsuhde on päättynyt.

Elinaikakerroin

Eläke kerrotaan sen alkaessa elinaikakertoimella, joka vaikuttaa pysyvästi eläkkeen määrään. Ihmisten eliniän pidentyessä saman eläkepotin pitää riittää pidemmäksi ajaksi.

Elinaikakertoimen tarkoituksena on rajoittaa elinajan pitenemisestä johtuvaa eläkekustannusten kasvua sekä lykätä eläkkeelle siirtymistä. Jos elinajanodote kasvaa, elinaikakerroin vähentää kuukausieläkettä. Kerroin määrätään kullekin syntymävuosiluokalle 62 vuoden iässä, eikä se muutu sen vahvistamisen jälkeen.

Lue lisää elinaikakertoimesta [Eläketurvakeskuksen-verkkosivuilta](#).

Lykkäyskorotus

Työeläke on sitä suurempi, mitä pidempään työskentelee ja mitä myöhemmäksi eläkkeelle jäämistä siirtää. Lykkäyskorotus korottaa eläkettä 0,4 % jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeelle jäämistä lykätään alimman eläkeiän jälkeen. Eläkkeen lykkääminen vuodella tuo eläkkeeseen siis yhteensä 4,8 % korotuksen.

Korotuksessa otetaan huomioon koko työuran aikainen eläkekertymä aina eläkkeelle jäämiseen asti. Lykkäyskorotus koskee myös sitä eläkettä, jonka ansaitset alimman eläkeiän jälkeen. Työskentely eläkkeellä kerryttää siis uuden työeläkkeen lisäksi myös lykkäyskorotuksia.

Lue lisää lykkäyskorotuksesta [Työeläke.fi-sivustolta](#).

Osittainen varhennettu vanhuuseläke

Eläkkeelle voi jäädä osittain jo ennen alinta vanhuuseläkeikää, mutta se vähentää lopullista eläkettä pysyvästi. Osittaisella vanhuuseläkkeellä työskentelyä ei rajoiteta eikä edellytetä. Voit valita otatko eläkkeestä maksuun neljäsosan (25 %) vai puolet (50 %). Maksuun otetusta osasta pienennetään pysyvästi 0,4 % jokaiselta kuukaudelta ennen alinta vanhuuseläkeikää. Vähennys sekä elinaikakerroin vaikuttavat koko eläkeajan kuukausieläkkeen määrään.

Jos osittainen vanhuuseläke alkaa alimman vanhuuseläkeiän jälkeen, maksettavaa eläkettä korotetaan lykkäyskorotuksella 0,4 %. Korotus tehdään jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeen alkamista on myöhennetty.

Alaikäraja osittaisen vanhuuseläkkeen hakemiseen vaihtelee ikäryhmittäin, voit tarkistaa oma ikärajasi Työeläkelaitoksen sivuilta löytyvältä [laskurilta](#). Osittainen vanhuuseläke ei muutu vanhuuseläkkeeksi ilman hakemusta.

Lue lisää osittaisesta vanhuuseläkkeestä [Työeläke.fi-sivustolla](#).

Lait ja asetukset: [Työtekijän eläkelaki](#), [Yrittäjien eläkelaki](#), [Merimieseläkelaki](#), [Julkisten alojen eläkelaki](#)

Työskentely työeläkkeellä

Eläkkeellä ollessa voi aloittaa uuden työsuhteen, joka kerryttää uutta eläkettä ylimpään vanhuuseläkeikään asti. Vanhuuseläkkeen, osittaisen vanhuuseläkkeen ja perhe-eläkkeen rinnalla voi työskennellä ilman tulorajoja. Työstä saadut ansiotulot eivät siis vaikuta työeläkkeen määrään. Uusi eläke voi vaikuttaa kuitenkin verotukseen ja Kelan etuuksiin.

Työskentelyä voi jatkaa myös ylimmän vanhuuseläkeiän jälkeen, mutta työstä ei enää kerry uutta eläkettä.

Jos työskentelet työkyvyttömyys- tai työuraeläkkeellä, varmista tulorajasi. Näissä eläkemuodoissa on rajat sille, kuinka paljon eläkkeellä ollessa voi ansaita.

Lue lisää työskentelystä eläkkeellä [Työeläke.fi-sivustolta](https://tyoelake.fi).

Työuraeläke

Raskas ja pitkä työura voi antaa mahdollisuuden hakeutua eläkkeelle jo 63-vuotiaana. Työuraeläkettä voi hakea 38 vuoden työskentelyn jälkeen, jos on työskennellyt rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavassa työssä ja työkyky on heikentynyt. Työuraeläke ei edellytä yhtä suurta työkyvyn heikentymistä kuin työkyvyttömyyseläkkeen saaminen.

Työuraeläke on määrältään eläkkeen alkamiseen mennessä karttunut eläke. Vaadittuun 38 vuoden pituuteen lasketaan mukaan vanhempainpäivärahakaudet enintään kolmen vuoden ajalta. Mukaan lasketaan myös vähäiset poissaolojaksot sairauden, lomautuksen tai tilapäisen työttömyyden vuoksi.

Työuraeläkettä haetaan työuraeläkehakemuksella, johon liitetään mukaan työterveyshuollossa tehty lääkärinlausunto B. Lausunnossa tulee kertoa henkilön terveydentilasta, työn sisällöstä, rasittavuudesta ja kuluttavuudesta sekä työnantajan kuvaus työstä.

Lue lisää työuraeläkkeestä [Työeläke.fi-sivustolta](https://tyoelake.fi).

6.3.2 Kelan maksamat eläkkeet

Kelan maksama kansaneläke voi olla työkyvyttömyyseläkettä tai vanhuuseläkettä. Kansaneläkettä voi saada, jos työeläke on pieni tai sitä ei ole ollenkaan. Eläkettä saavan henkilön on kuuluttava Suomen sosiaaliturvan piiriin eivätkä muut eläkkeet tai korvaukset saa ylittää kansaneläkkeen tulorajaa. Muut tulot ja omaisuus eivätkä puolison tulot kuitenkin vaikuta vanhuuseläkkeenä maksettavan kansaneläkkeen määrään.

Kansaneläkkeen täysi määrä vuonna 2026 on yksinasuvalle **787,07 euroa/kuukausi**. Avio- tai avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevalla täysi määrä on **702,69 euroa/kuukausi**.

Täyttä eläkettä voi saada ainoastaan silloin, jos henkilön työeläkkeiden ja muiden etuuksien yhteismäärä ennen veroja on alle 66,54 euroa/kuukausi (v. 2026). Jos työeläkkeitä on tätä enemmän, kansaneläke pienenee. Kansaneläkettä ei saa lainkaan, jos eläke ylittää vuonna

2026 yksinasuvalla 1 624,63 euroa/kuukausi tai parisuhteessa olevalla 1 455,88 euroa/kuukausi.

Kansaneläkkeen maksaminen muihin EU- ja ETA-maihin, Isoon-Britanniaan ja Sveitsiin on päättynyt 1.2.2025. Lue lisää eläkkeistä ulkomailla asuessa [Kelan sivuilta](#).

Eläkkeensaaja voi hakea myös erikseen eläkkeensaajan asumistukea (ks. luku [4.2](#)) tai eläkkeensaajan hoitotukea (ks. luku [6.6.2](#)).

Lue lisää kansaneläkkeestä [Kelan verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki kansaneläkkeestä](#)

Vanhuuseläke

Kelan vanhuuseläke on kansaneläkkeen eläkelaji, joka on tarkoitettu 65 vuotta täyttäneille. Vanhuuseläkkeen ikäraja on sidottu työeläkelakien eläkeikään. Oman eläkeiän voi tarkistaa [Työeläke.fi-sivuston](#) laskurista.

Lykkäyskorotuksilla kannustetaan henkilöitä jatkamaan työelämässä. Jos vanhuuseläkkeen alkamista lykätään, eläkettä korotetaan joko 0,6 % (ennen v. 1962 syntyneet) tai 0,4 % (v. 1962 eteenpäin syntyneet). Korotus tulee jokaiselta kuukaudelta, jolla vanhuuseläkkeen alkamista lykätään eikä niillä ole ylärajaa.

Lue lisää vanhuuseläkkeestä [Kelan verkkosivuilta](#).

Varhennettu vanhuuseläke

Jos jäät työeläkkeelle ennen kuin täytät 65 vuotta ja jos eläkkeesi on pieni, voit saada Kelasta tavallista aikaisemmin vanhuuseläkettä. Varhennettua vanhuuseläkettä voi saada 64-vuotiaana, jos on syntynyt ennen vuotta 1962.

Varhennettu vanhuuseläke pienentää 65-vuotiaana alkavaa vanhuuseläkettä pysyvästi. Vanhuuseläke vähenee 0,4 % jokaiselta kuukaudelta, jolla varhennat eläkettä. Lue lisää varhennetusta vanhuuseläkkeestä [Kelan sivuilta](#).

Vanhuuseläke pitkäaikaistyöttömälle

Pitkään työttömänä ollut 64-vuotias henkilö, voi saada Kelasta vanhuuseläkkeen hieman aikaisemmin lisäpäivien perusteella. Henkilön on pitänyt saada peruspäivärahaa Kelasta tai ansiosidonnaista päivärahaa työttömyyskassasta.

Vanhuuseläkettä voi saada lisäpäivien perusteella, jos on syntynyt ennen vuotta 1962. Työmarkkinatuen saajalla eikä yrittäjällä ole oikeutta saada vanhuuseläkettä lisäpäivien perusteella.

Lue lisää pitkäaikaistyöttömien vanhuuseläkkeestä [Kelan verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Kansaneläkelaki](#)

Takuueläke

Takuueläke parantaa kaikkein pienituloisimpien eläkeläisten toimeentuloa vähimmäiseläkkeellä, joka on **990,90 euroa/kk** (v. 2026). Takuueläkkeen saaminen edellyttää, että kaikki saadut eläkkeet ovat enintään **982,90 euroa/kk** (v. 2026).

Takuueläkkeen suuruuteen vaikuttavat kaikki muut henkilön saamat eläkkeet Suomesta ja ulkomailta. Ne vähennetään takuueläkkeen täydestä määrästä. Täyden takuueläkkeen saa, jos mitään muita eläkkeitä ei ole. Perhesuhteet eivät vaikuta takuueläkkeeseen.

Eläkettä saavan hoitotuki, pääomatulot, omaishoidon tuki, rintamalisä, omaisuus tai eläkkeen lapsikorotus eivät vaikuta takuueläkkeen määrään. Myöskään ansiotulot eivät pienennä takuueläkkeen määrää, ellei kyseessä ole työkyvyttömyyseläke. Takuueläke vaikuttaa kuitenkin asumistukeen ja toimeentulotukeen.

Tuloraja ja vähimmäiseläke jäävät pienemmäksi silloin, kun eläkkeensaaja on varhentanut vanhuuseläkkeelle siirtymisen. Takuueläkettä ei makseta, jos hakija saa pelkästään työeläkettä, osittaista varhennettua vanhuuseläkettä, osa-aikaeläkettä, osatyökyvyttömyyseläkettä tai perhe-eläkettä.

Lisätietoja takuueläkkeestä [Kelan verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki takuueläkkeestä](#)

6.4 Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläkettä voi saada, jos ei sairauden tai vamman vuoksi kykene ansaitsemaan toimeentuloaan. Eläke korvaa pitkäaikaisen työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansiotulojen menetystä. Yleensä sitä myönnetään vasta, kun hakija on saanut [sairauspäivärahaa](#) noin vuoden ajalta. Työkyvyttömyyseläkettä voi maksaa työeläkelaitos, Kela tai molemmat.

Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää määräaikaisena, jos on toiveita työkyvyn palautumisesta. Määräaikaisesta työkyvyttömyyseläkkeestä käytetään nimeä kuntoutustuki (ks. [luku 8.6.4](#)). Mikäli työkyky ei palaudu kuntoutustuen aikana, henkilö voi olla oikeutettu toistaiseksi jatkuvaan työkyvyttömyyseläkkeeseen. Tällöin työkyvyttömyyseläke jatkuu alimpaan vanhuuseläkeikään asti.

Hakijan työkykyä arvioidaan lääkärinlausunnon perusteella. Huomiota kiinnitetään myös ikään, ammattiin, koulutukseen, asuinpaikkaan, työkokemukseen sekä kuntoutusmahdollisuuksiin. Arvioinnissa huomioidaan myös kyky hankkia ansiotuloja sellaisella työllä, johon henkilön arvioidaan kohtuudella kykenevän.

Jos haet kuntoutustukea tai työkyvyttömyyseläkettä ja oikeutesi sairauspäivärahaan päättyy ennen päätöstä tai eläkehakemus hylätään, toimeentulon turvaamiseksi voi hakea työttömyysetuutta Kelasta tai työttömyyskassasta. Etuus turvaa toimeentulon myös silloin, kun kuntoutustuen tai sairauspäivärahan maksaminen on päättynyt, mutta jatkohakemuksen käsittely on vielä kesken.

Ilmoittaudu työnhakijaksi TE-palveluihin seuraavana arkipäivänä siitä, kun oikeutesi sairauspäivärahaan päättyy. Työnhakua ei saa voimaan takautuvasti. Työnhakijaksi voi ilmoittautua myös työsuhteessa oleva henkilö, jonka työnantaja ei kykene tarjoamaan työkyvyn mukaista työstä.

Lait ja asetukset: [Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämisestä, Kansaneläkelaki](#)

6.4.1 Työeläkelaitoksen työkyvyttömyyseläke

Työeläkelaitokset maksavat työkyvyttömyyseläkettä työeläkkeenä ansiotulojen perusteella. Täyttä työkyvyttömyyseläkettä voi saada 17 vuotta täyttänyt henkilö, jonka työkyky on heikentynyt vähintään 60 %. Työkyvyttömyyseläkkeen ja kuntoutustuen määrät ovat samansuuruisia.

Työeläkejärjestelmän vaihtoehtoina ovat myös osatyökyvyttömyyseläke ja osakuntoutustuki. Niitä voi saada, jos työkyky on heikentynyt vähintään 40 %.

Työkyvyttömyyseläke muodostuu ennen työkyvyttömyyttä kertyneestä eläkkeestä sekä tulevan ajan eläkeosasta. Jo kertyneen työeläkkeen määrän voi tarkistaa työeläkeotteelta. Jos työeläke jää pieneksi tai sitä ei ole lainkaan, voit saada työkyvyttömyyseläkettä Kelan kansaneläkkeenä.

Tulevan ajan eläkeosa on eläkkeen osa, joka henkilölle kertyisi, jos hän kykenisi jatkamaan työskentelyä alimpaan vanhuuseläkeikänsä asti. Sen tarkoituksena on korvata työkyvyttömyyden vuoksi pois jääviä työansioita vanhuuseläkeikänsä asti, jonka vuoksi osa on usein merkittävä nuorten työkyvyttömyyseläkkeissä. Eläkettä karttuu 1,5 % vuodessa työkyvyttömyyden alkamisvuoden alusta alimpaan vanhuuseläkeikänsä asti.

Työkyvyttömyyseläkkeellä on mahdollista työskennellä jonkin verran. Eläkettä menettämättä voi ansaita ainakin 990,90 euroa kuukaudessa (v. 2026), mutta yksilöllinen ansioraja voi olla myös tätä korkeampi. Omat ansaintarajat voit selvittää omasta työeläkelaitoksesta.

Täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä voi ansaita enintään 40 % eläkettä edeltäneestä ansiotasosta. Jos ansiot ylittävät ansaintarajat eläke voidaan keskeyttää vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Täysi eläke voidaan muuttaa myös osatyökyvyttömyyseläkkeeksi.

Kun henkilö saavuttaa alimman vanhuuseläkeikänsä, työkyvyttömyyseläke muuttuu automaattisesti samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi.

Lue lisää työeläkelaitosten työkyvyttömyyseläkkeestä [Työeläke.fi-sivustolta](#).

6.4.2 Osatyökyvyttömyyseläke

Työeläkelaitokset tarjoavat osatyökyvyttömyyseläkettä henkilölle, joka pystyy edelleen jatkamaan ansiotyötä sairaudestaan huolimatta. Työkyvyn täytyy olla heikentynyt vähintään

40 prosenttia. Eläkettä voi saada myös työtön, joka voisi sairaudestaan huolimatta tehdä työtä. Kelan kansaneläkettä ei voi saada osatyökyvyttömyyseläkkeenä.

Osatyökyvyttömyyseläke myönnetään joko toistaiseksi tai määräaikaisena osakuntoutustukena. Osatyökyvyttömyyseläkettä ja osakuntoutustukea maksetaan työeläkejärjestelmän mukaan. Suuruudeltaan ne ovat puolet täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrästä.

Osatyökyvyttömyyseläkkeen rinnalla voi tehdä työtä ja ansaita korkeintaan 60 % eläkettä edeltävästä ansiotasosta. Ansioiden pitää siis alentua vähintään 40 % aikaisemmasta vakiintuneesta keskiansiosta. Osa-aikatyöstä on sovittava työnantajan kanssa.

Osatyökyvyttömyyseläkkeeseen voi hakea ennakkopäätöstä. Myönteinen ennakkopäätös on voimassa yhdeksän kuukautta, jonka aikana henkilön on päätettävä eläkkeelle siirtymisestä.

Lisätietoa työtapaturman, ammattitaudin ja liikennevahingon perusteella maksettavista ansionmenetyskorvauksista löytyy luvusta [10 Tapaturma-, ammattitauti- ja liikennevakuutus](#).

Lisätietoja osatyökyvyttömyyseläkkeestä [Työeläke.fi-sivustolta](#).

6.4.3 Kelan työkyvyttömyyseläke

Kelan työkyvyttömyyseläkettä voi saada 18-64-vuotias henkilö, jonka työeläke on jäänyt pieneksi tai sitä ei ole lainkaan. Tällöin henkilö ei voi saada työkyvyttömyyseläkettä työeläkelaitoksista. Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää toistaiseksi tai [määräaikaisena kuntoutustukena](#). Kela ei tarjoa vaihtoehtoina osatyökyvyttömyyseläkettä eikä osakuntoutustukea.

Kelan työkyvyttömyyseläke maksetaan kansaneläkkeestä. Kansaneläkkeen täysi määrä yksinasuvalle on 787,07 euroa/kuukausi (v. 2026). Avio- tai avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevalla täysi määrä on 702,69 euroa/kuukausi (v. 2026). Eläkkeen määrä riippuu myös siitä, kuinka kauan henkilö on asunut Suomessa.

Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi henkilön saavutettua vanhuuseläkeiän. Tällöin eläkkeen määrä voi muuttua, jos alat saada jotakin uutta eläkettä tai työeläkkeisiin tulee muutoksia.

Neuvontaa, hakuohjeita ja -lomakkeita saa [Eläketurvakeskuksesta](#) ja [Kelasta](#). Työtapaturman, ammattitaudin ja liikennevahingon johdosta maksettavista ansionmenetyskorvauksista on lisätietoa [luvussa 10 Tapaturma-, ammattitauti- ja liikennevakuutus](#)

Lisätietoja Kelan työkyvyttömyyseläkkeestä [Kelan verkkosivuilla](#).

Lait ja asetukset: [Kansaneläkelaki](#)

6.4.4 Työskentely työkyvyttömyyseläkkeellä

Työkyvyttömyyseläkkeellä voi työskennellä ja opiskella jonkin verran. Yksilöllinen ansioraja ilmoitetaan eläkepäätöksessä ja sen voi aina tarkistaa työeläkelaitokselta ennen ansiotyön alkua. Aina voi ansaita kuitenkin 990,90 euroa kuukaudessa (v. 2026). Jos aloitat palkallisen työnteon, muista ilmoittaa siitä. Katso lisätietoa [Kelan sivuilta](#).

Kela keskeyttää työkyvyttömyyseläkkeen maksun, jos työtulosi ylittävät kuukausittain 990,90 euroa kolmen peräkkäisen kuukauden aikana. Maksu keskeytetään vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi.

Jos työkyvyttömyyseläkkeen maksaa työeläkelaitos, yksilöllinen ansioraja voi olla myös korkeampi. Täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä voi ansaita enintään 40 % eläkettä edeltäneestä ansiotasosta. Jos ansiot ylittävät ansaintarajan, eläke voidaan keskeyttää vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Täysi eläke voidaan muuttaa myös osatyökyvyttömyyseläkkeeksi.

Lisätietoja [Kelasta](#) ja [Työeläke.fi-sivustolta](#)

Lait ja asetukset: [Kansaneläkelaki](#)

6.5 Perhe-eläke huoltajan tai puolison kuoleman varalta

Kuolemantapauksen kohdatessa perhettä, puolison ja lasten toimeentulo turvataan perhe-eläkkeellä. Maksajana voi olla Kela tai työeläkelaitos, jolloin eläkkeen suuruus perustuu edunjäntäjän ansaitsemaan työ- ja yrittäjäeläkkeeseen. Perhe-eläke koostuu leskeneläkkeestä ja lapseneläkkeestä.

Työtapaturman tai ammattitaudin seurauksena kuolleen lapsille ja leskelle maksetaan eläkettä ja kuolinpesälle hautausavustusta tapaturmavakuutuksesta. Niitä haetaan vakuutusyhtiöltä tai valtionkonttorilta, jos vainaja oli valtion palveluksessa. Lapset ja puoliso voivat saada myös korvausta työnantajan ryhmähenkivakuutuksesta tai sairauskassasta.

Lue lisää perhe-eläkkeistä oppaan [luvusta 13 Omaisen kuollessa](#).

6.6 Vammaistuet

Aikuisen vammaistukea voi saada silloin, kun sinulla on lääkärin toteama pitkäaikainen vamma tai sairaus, joka heikentää toimintakykyäsi vähintään vuoden ajan.

Alle 16-vuotiaalle voidaan maksaa vammaistukea. Lapsen hoidon ja huolenpidon tai kuntoutuksen tarpeen täytyy olla hänen ikäisiinsä lapsiin verrattuna tavanomaista suurempaa, ja sen täytyy kestää vähintään 6 kuukautta. Lue lisää alle 16-vuotiaan vammaistuesta luvusta [5 Lapset ja lapsiperheet](#).

Vuoden 2027 alusta vammaistuen ikärajiin tulee muutoksia niin, että lapsen vammaistukea maksetaan siihen saakka, kun tuen saaja täyttää 18-vuotta. Aikuisen vammaistuen ja eläkettä saavan hoitotuen alaikäraja nousee tuolloin 18 vuoteen.

6.6.1 Vammaistuki aikuiselle

Vammaistukea maksetaan Suomessa asuvalle 16 vuotta täyttäneelle pitkäaikaisesti sairaalle tai vammaiselle henkilölle, jonka toimintakyky on heikentynyt vähintään vuoden ajan eikä hän ole eläkkeellä. Vammaistuki on tarkoitettu helpottamaan arjessa selviämistä ja tukemaan opiskelua tai työskentelyä.

Toimintakyvyn katsotaan heikentyneen silloin, kun sairaus tai vamma heikentää kykyä huolehtia itsestä, selviytyä välttämättömistä kotitaloustöistä tai selviytyä työ- ja opiskelutehtävistä. Lisäksi sairaudesta tai vammasta aiheutuu haittaa tai tarvitset sen vuoksi apua, ohjausta tai valvontaa. Vammasta tai sairaudesta aiheutuva haitta arvioidaan Kelassa tapaturma- ja ammattitautilain mukaisen haittaluokituksen perusteella. Aikuisen vammaistuki voidaan myöntää joko määräajaksi tai toistaiseksi.

Vammaistukea myönnetään:

- perusvammaistukena **110,49 euroa/kk**, jos vammasta tai sairaudesta aiheutuu olennaista haittaa
- korotettuna vammaistukena **257,82 euroa/kk**, jos vammasi tai sairautesi aiheuttaa huomattavaa haittaa sekä tarvitset säännöllistä ohjausta ja valvontaa tai apua arjen toiminnaissa.
- ylimpänä vammaistukena **499,93 euroa/kk**, jos henkilö on vaikeasti vammaisen (esimerkiksi sokea, liikuntakyvytön tai varhaiskuuro) ja tarvitset päivittäin paljon apua tai ohjausta ja valvontaa arjen toiminnaissa. Ylintä vammaistukea ei voi saada erityiskustannusten perusteella.

Jos sinulla on oikeus perusvammaistukeen ja sairaudesta tai vammasta aiheutuu jatkuvia ja ylimääräisiä kustannuksia, voit saada korotettua vammaistukea. Sairaudesta tai vammasta johtuvia erityiskustannuksia täytyy olla joka kuukausi vähintään korotetun vammaistuen verran.

Erityiskustannuksia ovat:

- palveluasumisen hoivamaksu
- kotihoito tai kotisairaanhoido
- siivouspalvelu tai kauppapalvelu
- ateriapalvelun kuljetusmaksu
- lääkärikäynnit
- lääkärin määrämä kuntoutus ja hoito
- lääkkeet

- sairauden hoitoon tai kuntoutukseen liittyvät matkakustannukset

Vammaistukea voidaan myöntää takautuvasti enintään kuudelta kuukaudelta. Vammaistuki on verotonta tuloa. Vammaistuen määrään eivät vaikuta tulot tai varallisuus.

Kun vammaistuen saaja siirtyy vanhuuseläkkeelle, täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle, kuntoutustuelle (määräaikainen työkyvyttömyyseläke) tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle, hän voi hakea eläkettä saavan hoitotukea.

Vammaistukea haetaan Kelasta. Lisätietoja aikuisen vammaistuesta saa [Kelasta](#).

Lait ja asetukset: [Laki vammaisetuksista](#)

6.6.2 Eläkettä saavan hoitotuki

Eläkettä saavan hoitotuki on tarkoitettu yli 16-vuotiaille eläkkeensaajille, joilla on pitkäaikainen vamma tai sairaus. Hoitotuen tarkoitus on helpottaa arkea sekä tukea hoitoa ja kuntoutusta. Toimintakyvyn tulee olla heikentynyt sairauden tai vamman vuoksi yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan. Toimintakyvyn heikentymisen arvioinnissa otetaan huomioon sekä fyysinen, psyykkinen että sosiaalinen toimintakyky. Toimintakyvyn katsotaan olevan heikentynyt, kun sairaus tai vamma heikentää kykyä huolehtia itsestään (esim. peseytyä tai pukeutua), tehdä välttämättömiä kotitaloustöitä tai asioida kodin ulkopuolella. Lisäksi sairauden tai vamman täytyy aiheuttaa säännöllistä avuntarvetta, ohjauksen tai valvonnan tarvetta.

Hoitotuen saaminen edellyttää, että asiakas saa jotain alla mainittua, hoitotukeen oikeuttavaa eläkettä tai korvausta. Eläkkeen tulee olla kokoaikainen tai täyteen työkyvyttömyyteen perustuva. Vastaava eläke voidaan maksaa myös ulkomailta.

Eläkettä saavan hoitotukea voi saada 16 vuotta täyttänyt henkilö, joka saa:

- Kelan eläkkeistä
 - työkyvyttömyyseläke
 - kuntoutustuki (määräaikainen työkyvyttömyyseläke)
 - takuueläke
 - vanhuuseläke
 - varhennettu vanhuuseläke
 - eläketukilain mukainen eläketuki
- Työeläkkeistä
 - työkyvyttömyyseläke
 - kuntoutustuki

- työuraeläke
- vanhuuseläke
- varhennettu vanhuuseläke
- perhe-eläke, kun eläkettä saava henkilö on täyttänyt 65 vuotta
- täyteen työkyvyttömyyteen perustuvaa lakisääteisen tapaturmavakuutuksen, liikennevakuutuksen, sotilasvammalain tai sotilastapaturmalain mukaista jatkuvaa eläkettä tai korvausta

Hoitotukea ei makseta hakijalle, joka saa osatyökyvyttömyyseläkettä, osa-aikaeläkettä tai työttömyyseläkettä, mutta silloin voi olla oikeutettu saamaan [16 vuotta täyttäneen vammaistukea](#).

Eläkettä saavan hoitotuki maksetaan avuntarpeen, ohjauksen ja valvonnan tarpeen perusteella, kolmeen ryhmään porrastettuna.

Perushoitotuki 84,56 euroa/kk: Perushoitotukea voi saada, jos tarvitsee vähintään viikoittainapua tai ohjausta ja valvontaa itsestään huolehtimiseen. Avun, ohjauksen tai valvonnan tarve pelkästään kotitaloustöissä tai asioiden hoidossa ei oikeuta hoitotukeen. Sokealla ja liikuntakyvyttömällä on aina oikeus vähintään perushoitotukeen.

Korotettu hoitotuki 184,22 euroa/kk: Korotettua hoitotukea voi saada, jos tarvitsee päivittäin paljon apua tai ohjausta ja valvontaa useissa henkilökohtaisissa toiminnoissa kuten esimerkiksi liikkumisessa, pukeutumisessa, peseytymisessä, syömisessä ja lääkkeiden ottamisessa.

Ylin hoitotuki 389,54 euroa/kk: Ylintä hoitotukea voi saada, jos tarvitsee ympärivuorokautistahoitoa ja valvontaa ja pärjää yksin vain lyhyitä aikoja. Ylintä hoitotukea voi saada esimerkiksi asiakas, joka tarvitsee apua tai valvontaa lähes kaikessa toiminnassa.

Jos on oikeus perushoitotukeen ja sairaudesta tai vammasta aiheutuu jatkuvia ja ylimääräisiä kustannuksia, voi saada korotettua hoitotukea. Erityiskustannuksia täytyy olla joka kuukausi vähintään korotetun hoitotuen verran. Erityiskustannukset ovat tarpeellisia ylimääräisiä kustannuksia, jotka sairaus tai vamma aiheuttaa. Kustannuksina hyväksytään vain jatkuvat kustannukset. Niitä tulee olla vähintään kuuden kuukauden ajalta.

Erityiskustannuksia ovat:

- palveluasumisen hoivamaksu
- siivouspalvelu tai kauppapalvelu
- ateriapalvelun kuljetusmaksu
- lääkärikäynnit

- lääkärin määrämä kuntoutus ja hoito
- lääkkeet
- sairauden hoitoon tai kuntoutukseen liittyvät matkakustannukset

Hoitotukea voidaan myöntää takautuvasti enintään kuudelta kuukaudelta. Hoitotuki on verotonta tuloa. Hoitotukeen eivät vaikuta eläkkeensaajan ja hänen perheensä tulot eikä varallisuus.

Eläkettä saavan hoitotukea haetaan Kelasta. Lisätietoja saa [Kelasta](#).

Lait ja asetukset: [Laki vammaisetuuksista](#)

6.7 Toimeentulotuki ja sosiaalihuollon palvelut

Jos henkilön tulot eivät riitä kattamaan välttämättömiä menoja eikä hänellä ole muuta omaisuutta, hän voi saada toimeentulotukea. Mikäli taloudelliset vaikeudet kuormittavat elämää tai henkilö on velkaantunut, tukea ja apua on saatavissa sosiaalitoimen kautta, esimerkiksi aikuissosiaalityön ja sosiaalisen luototuksen muodossa.

Lisäksi talous- ja velkaneuvontaa saa oikeusaputoimistosta. Sosiaalitoimen palveluihin kannattaa hakeutua ajoissa, jotta sosiaalityöntekijä voi auttaa selvittämään keinoja taloudellisen tilanteen parantamiseksi sekä vaikeuksien ennaltaehkäisemiseksi.

Lisätietoa sosiaalipalveluista [STM:n sivuilta](#).

6.7.1 Toimeentulotuki

Toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki, jolla voidaan kattaa elämän perusmenoja. Se on tarkoitettu lyhytaikaiseksi etuudeksi, ja sen tarkoituksena on auttaa tilapäisten vaikeuksien yli, ehkäistä sellaisten syntymistä ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuessa on kolme osaa:

- perustoimeentulotuki, haetaan Kelasta
- täydentävä toimeentulotuki, haetaan sosiaalitoimistosta
- ehkäisevä toimeentulotuki, haetaan sosiaalitoimistosta

Ennen harkinnanvaraisten täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemista edellytyksenä on, että päätös perustoimeentulotuen myöntämisestä tai hylkäämisestä on saatu ensin Kelalta. Vain kiireellisissä tapauksissa Kelan toimipisteiden ollessa suljettuina, voi kunta myöntää tukea ilman Kelan päätöstä.

Perustoimeentulotuen määrään vaikuttavat perheen kaikki käytettävissä olevat tulot ja varat. Huomioon otettavat tulot ja menot on määriteltä tarkkaan toimeentulotukilaissa. Mahdollisuuden perustoimeentulotukeen voi itse arvioida Kelan verkkosivuilla olevalla [laskurilla](#).

Lakimuutos vaikuttaa toimeentulotukeen 1.2.2026 alkaen.

Lakimuutos velvoittaa ihmisiä hakemaan kokoaikatyötä ja pitämään työnhaku voimassa. Lisäksi tulee ennen toimeentulotuen hakemista hakea ensisijaisia tukia kuten esimerkiksi sairauspäivärahaa tai työttömyystukea. Jos tuen hakija ei toimi ohjeiden mukaan voidaan toimeentulotuen perusosaa alentaa 50 prosenttia.

Lakimuutoksen seurauksena kaikkien 18 vuotta täyttäneiden perusosaa leikataan 2–3 prosenttia. Perusosan leikkaus tehdään 1.3.2026 alkaen. Lisäksi 150 euron kuukausittainen ansiotulovähennys poistetaan kaikilta yli 18-vuotiailta eli ansiotulot vaikuttavat jatkossa tukeen täysimääräisesti. Myös yli 18-vuotiaiden saamat avustukset huomioidaan jatkossa täysimääräisinä.

Perustoimeentulotukea myönnettäessä huomioidaan menoina perusosan lisäksi kohtuulliset asumismenot ja välttämättömiin muuttoihin liittyvät menot, taloussähkö, kotivakuutus, isot terveydenhoitomenot pääsääntöisesti julkisella puolella, reseptilääkkeet sairauden hoitoon, lasten päivä- ja iltapäivähoitomenot, lasten tapaamisista aiheutuvat kulut ja henkilötodistuksen, oleskeluasiakirjan tai matkustusasiakirjan hankintamenot.

Perusosa kattaa jokapäiväiseen elämään kuuluvat menot:

- ravinto
- vaatteet
- vähäiset terveydenhoitomenot
- puhtaus
- paikallisliikenteen käyttö
- sanomalehdet
- puhelimen ja tietoliikenteen käyttö
- harrastus- ja virkistystoiminta
- muut vastaavat menot

Perustoimeentulotukea voi hakea Kelan verkkosivujen kautta. Myös liitteet voi toimittaa OmaKelassa. Perinteisellä hakemuksella hakeminen on myös edelleen mahdollista. Kela neuvoo ja ohjaa hakemuksen teossa. Voit varata ajan Kelan toimistoon tai puhelinpalveluun. Kelan on annettava päätös hakemukseen seitsemän arkipäivän kuluessa.

Sekä sosiaalitoimen että Kelan päätöksistä voi valittaa. Päätöksissä on aina oltava muutoksenhakuohjeet. Sosiaalitoimen päätöksestä valitetaan ensin hyvinvointialueen sosiaalilautakuntaan (tai vastaavaan) ja sieltä edelleen hallinto-oikeuteen. Kelan päätöksissä valitus osoitetaan Kelan oikaisuvaatimuskeskukseen ja sieltä edelleen hallinto-oikeuteen.

Jos olet tyytymätön perustoimeentulotuen päätökseen, varmista ensin, voidaanko päätös oikaista Kelassa. Kelassa tarkistettavia tilanteita ovat selkeät virheet ja tilanteet, joissa päätös on tehty puutteellisten tietojen perusteella.

Lisätietoja [Kelasta](#) ja [toimeentulotukilaskurista](#).

Terveydenhuoltomenot toimeentulotuessa

Vähäiset terveydenhuollon menot sisältyvät toimeentulotuen perusosaan, johon kuuluu esimerkiksi itsehoitolääkkeet, perusvoiteet, vitamiinit ja laastarit. Erikseen toimeentulotukea voi saada myös terveydenhuollon asiakasmaksuihin, reseptilääkkeisiin, terveydenhuoltoon liittyviin matkakuluihin ja silmälaseihin.

Keliakiasta aiheutuvia ylimääräisiä ravintomenoja huomioidaan toimeentulon laskelmassa 38 eurolla kuukaudessa. Vuoroviikoin vanhempien luona asuvien yli 16-vuotiaiden lasten keliakian kustannuksia huomioidaan puolet eli 19 euroa kuukaudessa. Tuki koskee jokaista keliakiaa sairastavaa perheenjäsentä, joka on täyttänyt 16 vuotta. Alle 16-vuotiaat lapset voivat saada keliakan perusteella [alle 16-vuotiaan vammaistukea](#).

Liitä korvauksen saamiseksi toimeentulotuen hakemukseen selvitys, kuten lääkäritodistus tai epikriisi, jossa todetaan keliakian asianmukainen toteaminen verinäytteenä tai koepalalla. Liitettävä ei tarvita, jos keliakian vuoksi on aikaisemmin saanut ruokavaliokorvausta tai alle 16-vuotiaan vammaistukea ja olet toimittanut tiedot näiden hakemusten yhteydessä Kelaan.

Lait ja asetukset: [Laki toimeentulotuesta](#)

6.7.2 Talous- ja velkaneuvonta

Jos henkilö tarvitsee apua maksu- ja velkaongelmien hoidossa, hän voi ottaa yhteyttä talous- ja velkaneuvontaan. Neuvoja auttaa kokonaistilanteen kartoittamisessa, sovintoratkaisuehdotusten laatimisessa, velkajärjestelyhakemusten ja maksuohjelman laatimisessa ja tarkistamisessa. Neuvoja kertoo myös tarvittaessa muista tukipalveluista ja voi olla mukana sovintoneuvotteluissa velkojien kanssa. Neuvonta on maksutonta. Palvelusta vastaavat valtion oikeusaputoimistot.

Takuusäätiö antaa maksutonta puhelinneuvontaa 0800 9 8009 ma-to klo 10.00 – 14.00.

Lisäksi Takuusäätiö vastaa kysymyksiin chatissa ja järjestää ryhmächat-keskusteluja

Lisätietoja ja apua [oikeuspalveluvirastosta](#) ja [Takuusäätiöstä](#).

6.7.3 Sosiaalinen luototus

Mahdollisuutta sosiaaliseen luottoon voi tiedustella oman hyvinvointialueen sosiaalitoimesta.

Hyvinvointialue määrittää sosiaalisen luoton myöntämisen perusteet lain mukaisesti. Sosiaaliseen luottoon ei ole subjektiivista oikeutta, vaan kyseessä on määrärahasidonnainen palvelu.

Sosiaalinen luotto on tarkoitettu pienituloiselle ja vähävaraiselle henkilölle, joilla ei ole esimerkiksi vakuuksien puuttumisen tai maksuhäiriömerkintöjen vuoksi mahdollisuutta saada kohtuuhintaista lainaa pankista. Sosiaalista luottoa voidaan myöntää talouden tasapainottamiseen ja velkakierteen katkaisemiseen. Lisäksi sitä voidaan myöntää kodin hankintoihin, pieniin asunnon muutostöihin, takuuvuokriin, työn edellyttämän auton tai työvälineiden ostoon, vuokra- ja osamaksurästeihin, sekä muihin itsenäiseen selviytymiseen liittyviin menoihin.

Ennen luoton myöntämistä on selvitettävä hakijan mahdollisuus saada toimeentulotukea.

Lue lisätietoa sosiaalisesta luototuksesta [STM:n sivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki sosiaalisesta luototuksesta](#)

7 Sairaanhoidon maksut ja korvaukset

7.1 Kelan sairaanhoitokorvaukset

Kansaneläkelaitos maksaa korvauksia muun muassa lääkärin määräämistä lääkkeistä, lääkärimaksuista sekä lääkärintodistuksista. Sairauden, raskauden, synnytyksen ja kuntoutuksen vuoksi tehdyistä matkoista on myös mahdollista saada korvausta.

7.1.1 Yksityislääkärin palkkio, tutkimus ja hoito

Yksityislääkärin vastaanottokäynnin korvaus on 8 euroa. Myös etävastaanotoista (video-, puhelin- ja chatti-vastaanotto) korvaus on 8 euroa. Hammaslääkärin tekemän suun perustutkimuksen korvaus on 30 euroa. Psykiatrin vastaanottokäynnistä ja hoidosta maksettavat korvaukset ovat vastaanottoajasta riippuen 50-60 euroa. Korvaus maksetaan myös etävastaanotosta. Gynekologin vastaanottokäynnistä maksettava Kela-korvaus on enintään 70 euroa.

65 vuotta täyttäneille käynnistyi syksyllä 2025 valinnanvapauskokeilu, jonka aikana voi käydä yksityisellä yleislääkärillä julkisen terveydenhuollon asiakasmaksun 30,20 euroa hinnalla. Edellytyksenä on, että lääkäri on liittynyt mukaan valinnanvapauskokeiluun. Vuonna 2026 korvauksen saa enintään kolmelta lääkärikäynniltä. Kokeiluun kuuluvista laboratoriotutkimuksista ja näytteenotosta korvataan puolet Kelan vahvistamasta enimmäishinnasta. Lue lisää [Kelan verkkosivuilta](#).

Yksityisen terveydenhuollon fysioterapiakäyntejä korvataan ilman lääkärin lähetettä enintään neljä kalenterivuoden aikana. Korvauksen saa edelleen niistä yksityisen sairaanhoidon tutkimuksista ja toimenpiteistä, jotka on määrännyt psykiatrian erikoislääkäri, suu- ja leukasairauksien lääkäri sekä hammaslääkäri tai erikoishammaslääkäri. Korvaus on enintään Kelan taksan suuruinen.

Suun ja hampaiden tutkimus

Yksityisen hammaslääkärin tekemästä suun ja hampaiden tutkimuksesta saa Kela-korvauksen joka toinen kalenterivuosi. Korvaus tarkastuksesta voidaan kuitenkin maksaa vuosittain, jos hammaslääkäri arvioi sen tarpeelliseksi esim. pitkäaikaissairauden vuoksi. Yksityisen suuhygienistikäynnin korvauksen saa ilman hammaslääkärin lähetettä enintään kahdesta käynnistä vuodessa.

Kela korvaa myös hammashoitoon liittyviä lääke- ja matkakustannuksia.

Rintamaveteraaneille ja miinanraivaajille on hammashoidossa erityiskorvauksia, joista saa lisätietoja Kelasta.

Lisätietoja [Kelan taksoista](#) sekä [yksityisen hammashoidon korvauksista](#).

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#), [Terveystieteidenhuoltolaki](#)

7.1.2 Yksityislääkärin kirjoittamat lääkärintodistukset

Sairausvakuutuskorvausta voi hakea yksityislääkärin kirjoittamien lääkärinlausuntojen palkkioista, kun lausunto on kirjoitettu sairautenvakuutuslain mukaista etuutta varten. Korvausta saa muun muassa lääkekorvausta, sairauspäivärahaa tai kuntoutustarpeen arviointia varten kirjoitetuista lausunnoista ja todistuksista, jotka Kela on pyytänyt lisäselvityksiä varten.

Korvausta ei voi saada esimerkiksi ajokorttia, oppilaitokseen pyrkimistä, työhöntulotarkastusta, eläkettä tai kuntoutusta varten kirjoitetuista lääkärinlausunnoista.

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#), [Terveystieteidenhuoltolaki](#)

7.1.3 Lääkekustannusten korvaukset

Kelasta voi hakea korvausta lääkkeistä, perusvoiteista ja kliinisistä ravintovalmisteista, joita lääkäri on määrännyt sairauden hoitoon.

Korvausryhmät

Lääkeostoista maksetaan korvauksia kolmessa eri korvausryhmässä. Suurin osa reseptilääkkeistä kuuluu peruskorvausryhmään. Luettelo erityiskorvauksiin oikeuttavista sairauksista löytyy [Kelasta](#). Korvaus maksetaan prosenttiosuutena lääkkeen viitehinnasta tai hinnasta. Lääkekustannusten alkuomavastuuseen tuli indeksikorotus ja vuonna 2026 alkuomavastuu on 70,33 euroa. Asiakas saa siis Kela-korvattavista lääkkeistä korvauksen vasta, kun on ensin maksanut itse omavastuun.

Lääkereseptit ovat voimassa pääsääntöisesti kaksi vuotta. Biologisten lääkkeiden ja biosimilaarien reseptit ovat voimassa yhden vuoden. Myös biologiset lääkkeet kuuluvat lääkevaihdon piiriin. Apteekit voivat vaihtaa biologisia lääkkeitä ja biosimilaareja, jotka Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea on arvioinut keskenään vaihtokelpoisiksi. Vaihto ei koske alaikäisiä biologisten lääkkeiden käyttäjiä eikä lyhytvaikutteisia insuliineja. Pitkävaikutteiset insuliinivalmisteet tulevat vaihdon piiriin vuonna 2026.

Alkuomavastuu	70,33 euron alkuomavastuuta sovelletaan sen vuoden alusta, jolloin henkilö täyttää 19 vuotta. Lääkkeistä maksetaan korvausta vasta, kun alkuomavastuu on täyttynyt.
Peruskorvaus	40 prosenttia lääkkeen viitehinnasta tai hinnasta
Alempi erityiskorvaus	65 prosenttia lääkkeen viitehinnasta tai hinnasta
Ylempi erityiskorvaus	100 prosenttia lääkkeen viitehinnasta tai hinnasta. Omavastuu 4,50 euroa/lääke.

Kelan korvauksen saa apteekissa esittämällä Kela-kortin. Kela voi korvata lääkärin määräämiä lääkkeitä vain, jos lääkkeiden hintalautakunta on vahvistanut lääkkeelle korvattavuuden ja kohtuullisen tukkuhinnan. Markkinoilla on myös reseptilääkkeitä, joista ei saa sairausvakuutuskorvausta. Lääkekuluja ei korvata, jos lääkkeet on määrätty terveydentilan ylläpitämiseksi tai sairauden ehkäisemiseksi.

Yhdellä ostokerralla voit hankkia enintään kolmen kuukauden aikana tarvitsemasi lääkkeet. Korvausta voi saada uudelleen lääkkeestä, kliinisestä ravintovalmisteesta ja perusvoiteesta vasta sen jälkeen, kun aiemmin ostettu erä on käytetty annetun ohjeen mukaisesti lähes kokonaan loppuun. Jos lääkkeitä tarvitaan kolmea kuukautta pidemmäksi ajaksi, tulee ottaa yhteyttä Kelaan.

Lue lisää lääkekorvauksista [Kelan sivuilta](#).

Lääkekustannusten vuotuinen omavastuu (lääkekatto)

Reseptilääkkeiden kustannusten vuotuinen omavastuu eli lääkekattoa on vuonna 2026 636,12 euroa. Lääkekaton täytyttyä maksat loppuvuoden ajalta 2,50 euroa per korvattava lääke. Lääkekattoa kerryttävät korvattavista lääkkeistä, kliinisistä ravintovalmisteista ja perusvoiteista maksetut omavastuuosuudet. Maksukaton omavastuuosuuden kertymistä voit itse seurata [OmaKelasta](#). Tieto lääkekaton täyttymisestä näkyy heti apteekeissa, ja tällöin maksat loppuvuoden ajan vain 2,50 euron omavastuun jokaisesta korvattavasta lääkevalmisteesta.

Erityisen kalliiden lääkkeiden korvaaminen

Erityisen kallista lääkettä voit ostaa kerralla määrän, jolla lääkekustannusten vuosiomavastuu 636,12 euroa ylittyy. Erityisen kalliiksi luokitellaan lääke, jonka yksittäinen lääkepakkaus maksaa ennen Kela-korvausta yli 1 000 euroa. Läkettä toimitetaan kuukauden tarvetta vastaava määrä kerrallaan.

Lääkettä voi esimerkiksi ulkomaanmatkan vuoksi saada kuitenkin kuukauden tarvetta suuremman määrän. Matkan vuoksi tehtävä poikkeus saada lääkkeitä suorakorvattuna edellyttää, että asiakas pyytää Kelan toimistosta poikkeusluvan. Poikkeusluvalla lääkettä voi ostaa enintään kolmen kuukauden määrän.

Lue lisää erityisen kalliista lääkkeistä [Kelan sivuilta](#).

Ulkomailla syntyneet lääkekulut

Ulkomailla syntyneistä lääkekuluista voi maasta riippuen saada korvausta paikallisesta sairausvakuutuslaitoksesta tai anoa sitä jälkikäteen Kelasta. Suomessa kirjoitetulla eurooppalaisella lääkemääräyksellä voi ostaa lääkkeitä EU- ja Eta-maissa sekä Sveitsissä. Oikeus koskee lääkkeitä, joita vastaava lääkevalmiste on hyväksytty Suomessa korvattavaksi. Asiakas maksaa lääkkeitä kokonaan ja hakee myöhemmin korvausta Kelasta ([katso luku 12.6](#)).

Rajoitetusti korvattavat lääkkeet

Osa kalliista lääkkeistä on rajoitetusti perus- tai erityiskorvattavia. Tämä tarkoittaa sitä, että tietyille potilaille tietyissä sairauksissa näillä lääkkeillä on merkittävä hoidollinen arvo. Rajoitetusti erityiskorvattavien sairaudet on määritelty laissa. Korvattavuutta haetaan B-lääkärinlausunnolla.

Lisätietoa [rajoitetusti peruskorvattavista lääkkeistä](#) sekä [rajoitetusti erityiskorvattavista lääkkeistä](#) saa Kelasta.

Lait ja asetukset: [Lääkelaki](#)

Viitehintajärjestelmä

Lääkärin määräämä lääke voidaan apteekissa vaihtaa halvempaan vastaavaan valmisteeseen. Vaihto tehdään lääkevalmisteiden kesken, jotka sisältävät samaa lääkeainetta ja ovat teholtaan ja turvallisuudeltaan vastaavia.

Viitehintajärjestelmä koostuu viitehintaryhmistä, jotka muodostuvat keskenään vastaavista, samaa lääkeainetta sisältävistä korvattavista lääkevalmisteista. Viitehintaryhmälle asetettava viitehintaa on korkein hinta, jonka perusteella ryhmään kuuluvalla lääkkeelle maksetaan korvaus. Jos lääke ei kuulu viitehintajärjestelmän piiriin, Kela maksaa korvauksen lääkkeen myyntihinnasta.

Lääkevaihdoista voi myös kieltäytyä ja ostaa lääkärin määräämän viitehintaa kalliimman lääkkeen. Tällöin korvauksen saa kuitenkin vain viitehinnasta. Viitehinnan ylittävä osuus tulee tällöin maksaa itse. Erotus ei kerrytä vuotuista lääkekattoa.

Lääkäri voi kieltää hoidollisin tai lääketieteellisin perustein lääkkeen vaihdon edullisempaan valmisteeseen tekemällä siitä merkinnän reseptiin. Tällöin potilas saa korvauksen lääkärin määräämästä lääkkeestä ja omavastuuosuus kerryttää vuotuista lääkkeiden maksukattoa.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea vahvistaa luettelon keskenään vaihtokelpoisista valmisteista.

Lue lisää viitehintajärjestelmästä [Lääkkeiden hintalautakunnan](#) ja [Kelan](#) verkkosivuilta.

Annosjakelu

Annosjakelulla tarkoitetaan sitä, että tabletti- ja kapselimuotoiset lääkkeet voi ostaa joistakin apteekkeista kerta-annoksiin pakattuina yleensä kahden viikon erissä. Annosjaeltavat lääkkeet korvataan samojen periaatteiden mukaan kuin muutkin lääkkeet.

Apteekit perivät annosjakelusta palkkion. Mikäli henkilö on yli 75-vuotias ja käytössä olevia annosjakeluun soveltuvia ja korvattavia lääkkeitä on vähintään kuusi, Kela voi korvata osan palkkiosta. Mikäli lääkäri katsoo annosjakelun tarpeelliseksi, hän tekee siitä merkinnän lääkemääräykseen. Hyvinvointialue vastaa kokonaisuudessaan annosjakelupalkkiosta aiheutuvista kustannuksista silloin, kun se hankkii lääkkeiden annosjakelun ostopalveluna.

Lisätietoa annosjakelusta [Kelan verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Läkelaki](#), [Sairausvakuutuslaki](#)

Sähköinen resepti

Sähköinen resepti on lääkemääräys, jonka lääkäri laatii ja allekirjoittaa sähköisesti ja tallentaa Reseptikeskukseen. Lääkemääräyksen tiedot säilyvät Reseptikeskuksessa 2,5 vuotta kirjoittamispäivämäärästä. Myös tämän jälkeen reseptit ovat nähtävissä.

Potilas saa lääkäriltä potilasohjeen, jossa on tiedot määrätystä lääkkeestä. Lääkettä ostaessa tulee esittää Kela-kortti apteekissa lääkekorvauksen saamiseksi.

Lääkkeen voi hakea mistä tahansa apteekista. Reseptin uusimista voi pyytää apteekista tai terveydenhuollosta tai lähettää uusimispyynnön itse OmaKannassa.

Suomessa kirjoitetulla sähköisellä reseptillä voi hankkia lääkkeitä myös Virossa, Kroatiassa, Portugalissa, Puolassa, Liettuassa, Tsekissä ja Espanjassa. Myöhemmin palvelu laajenee muualle Eurooppaan. Ulkomailla ostetuista lääkkeistä ei ole mahdollista saada suorakorvausta. Korvaukset on haettava myöhemmin Suomessa Ulkomailla syntyneet sairaanhoitokustannukset -lomakkeella.

Lait ja asetukset: [Laki sähköisestä lääkemääräyksestä](#)

OmaKanta-palvelu

Palveluun kirjaudutaan esimerkiksi henkilökohtaisilla verkkopankkitunnuksilla, sähköisellä henkilökortilla tai mobiilivarmenteella. OmaKannasta näkee omat hoitoon liittyvät kirjaukset, tutkimukset ja lausunnot. Palvelulla voi pyytää reseptien uusimista, päättää omien tietojen luovuttamisesta sekä tallentaa hoitotahdon ja elinluovutustahdon. Sosiaali- ja

terveydenhuollon tietojen näkymisessä on vielä eroja. Sosiaalipalvelujen tiedot tulevat hyvinvointialueilla OmaKantaan vaiheittain.

Huoltaja tai muu henkilö, jolla on oikeus saada tietoa lapsen asioista, voi asioida OmaKannassa alle 18-vuotiaan lapsen puolesta. Jos lapsella on digitaaliset tunnistautumisvälineet, hän voi myös itse asioida OmaKannassa. OmaKannassa voi katsella lapsen reseptejä ja terveystietoja, katsella sosiaalipalveluissa tallennettuja lapsen asiakastietoja, katsella lapsen reseptejä ja terveystietoja, pyytää lapsen reseptin uusimista, [kuitata Kanta-informoinnin](#) ja [antaa luovutuslupia](#).

Täysi-ikäinen ja täysivaltainen henkilö voi asioida toisen aikuisen puolesta OmaKannassa. Asiointi perustuu sähköiseen valtuutukseen [Suomi.fi-valtuuksilla \(suomi.fi\)](#). Valtuuden nimi on *Terveydenhuollon asioiden hoito*. Iäkkäät vanhemmat voivat haluta antaa lapselleen asiointimahdollisuuden, vaikkapa reseptien uusimisen.

Lisätietoja [OmaKannan verkkosivuilta](#).

7.1.4 Matkakorvaukset

Kela korvaa sairauden, raskauden, synnytyksen ja Kelan järjestämän kuntoutuksen vuoksi aiheutuneita matkakustannuksia. Matkat yksityiseen terveydenhuoltoon korvataan vain silloin, jos siellä annettu hoito on sairausvakuutuksesta korvattavaa. Jos matka tehdään taksilla tulee maksusitoumus tai palveluseteli mainita etukäteen tilausvälityskeskukselle.

Asiakas voi hakea matkakorvausta verkko- ja paperihakemuksen lisäksi suullisesti Kelan puhelin- tai asiakaspalvelussa. Tällöin Kelan toimihenkilö täyttää verkkohakemuksen asiakkaan puolesta.

Asiakas saa yleensä matkakorvausta matkasta, jonka hän tekee vakinaisesta kotiosoitteestaan siihen hyvinvointialueen hoitopaikkaan, jonne hänet on ohjattu julkisesta terveydenhuollosta tai jonne hänen tarvitsemansa hoito on keskitetty. Jos asiakas valitsee julkisen terveydenhuollon hoitopaikkansa [valinnanvapauden](#) perusteella, matka perusterveydenhuoltoon korvataan enintään niiden kustannusten mukaan, jotka syntyisivät asiakkaan matkustaessa vakinaisesta kotiosoitteestaan lähimpään kattavat perusterveydenhuollon palvelut tarjoavaan hoitopaikkaan. Matka erikoissairaanhoidon korvataan enintään niiden kustannusten mukaan, jotka syntyisivät asiakkaan matkasta vakinaisesta kotiosoitteestaan siihen yliopistolliseen sairaalaan, joka vastaa asiakkaan hoidosta hänen asuinpaikkansa perusteella.

Matkaomavastuu

Sairauden tai kuntoutuksen vuoksi tehtyjen matkojen omavastuuosuus on 25,00 euroa yhteen suuntaan tehdyltä matkalta. Omavastuuosuudet kerryttävät vuotuista matkakattoa, joka on 300 euroa. Myös omavastuuta halvemmat, tarpeelliset matkakulut kerryttävät matkakattoa. Kaikki matkakuitit kannattaa siis säilyttää.

Matkakustannukset voivat olla henkilön omia, hänen saattajansa tai perheenjäsenen kustannuksia. Korvausta tulee hakea kuuden kuukauden kuluessa matkan maksamisesta. Matkojen omavastuuosuuden täyttymistä voi seurata Kelan sähköisestä asiointipalvelusta

Oma auto

Oman auton käytön kustannuksista on mahdollista saada korvausta 0,33 euroa/kilometri yhdensuuntaisen omavastuun 25,00 euroa ylittävältä osalta. Terveystieteidenhuollosta saat tarvittaessa todistuksen oman auton käytöstä (SV 67).

Todistusta ei tarvita matkakorvaushakemuksen liitteeksi, kun matkustaa omalla autolla terveyskeskukseen, julkiseen sairaalaan tai Kelan järjestämään kuntoutukseen ja yhdensuuntainen matka on alle 200 kilometriä. Yli 200 km:n matka korvataan silloin, kun oman auton käyttö johtuu puutteellisista liikenneolosuhteista tai joukkoliikennettä ei ole käytettävissä tai asiakkaalla on terveydenhuollon antama todistus. Matkat yksityiseen terveydenhuoltoon korvataan vain mikäli tutkimus tai hoito on Kelasta korvattavaa ja tällöin oman auton käyttö edellyttää aina SV 67 todistusta.

Matkakorvaus kuntoutusmatkoista

Kelan järjestämästä kuntoutuksesta aiheutuneita matkakuluja korvataan omavastuun 25,00 euroa per suunta ylittävältä osalta. Matkat kuntoutukseen korvataan Kelan tai julkisen terveydenhuollon tekemän kuntoutuspäätöksen perusteella.

Matkakatto

Vuotuinen omavastuuosuus, eli matkakatto, on 300 euroa. Jos matkakatto täyttyy kalenterivuoden aikana, Kela korvaa ylittävän osan kokonaan. Kela ei enää lähetä vuosiomavastuukorttia (ns. matkakattokortti) asiakkaalle osoituksena vuosiomavastuun 300 euroa täyttymisestä. Taksien tilausvälityskeskukset saavat Kelasta automaattisesti tiedon, jos matkasta ei tarvitse periä omavastuuta. Jos matkasta on peritty omavastuu, vaikka vuosiomavastuu on täyttynyt, Kela palauttaa maksun automaattisesti asiakkaalle. OmaKelasta voit itse seurata matkakorvauksia ja omavastuun kertymistä.

Taksimatkojen korvaus

Matka täytyy tilata aina [alueellisesta tilausvälityskeskuksesta](#). Tällöin asiakas maksaa matkasta vain omavastuuosuuden, joka on enintään 25 euroa yhteen suuntaan tehdyltä matkalta. Asiakas saa matkakorvauksen heti taksissa näyttämällä Kela-korttia. Korvausta ei voi hakea jälkikäteen Kelasta. Samalla tilauspuhelulla asiakas voi tilata tulevalla kahdella viikolla tiedossa olevat matkat.

Taksia tai muuta erityiskulkuneuvoa käytettäessä tulee pyytää hoitopaikan todistus (SV 67) matkan tarpeellisuudesta. Mikäli terveydenhuollon ammattihenkilö tilaa yksittäisen taksimatkan asiakkaan terveydentilan perusteella, ei erillistä todistusta tarvita.

Erikseen tehtyä lääkkeiden hakumatkaa apteekkiin ei korvata.

Terveydenhuollosta saatu todistus tai muu selvitys oikeudesta taksin käyttöön tulee säilyttää, sillä Kela voi pyytää sitä myöhemmin. Myös kiireellisissä sairaustapauksissa matkan voi tilata tilausnumerosta.

Vakiotaksiasiakkuuden saanut henkilö voi tilata ja sopia matkan ajankohdan suoraan valitsemaltaan taksinkuljettajalta. Edellytyksenä on, että tilausvälitysyhtiö pystyy osoittamaan vakituisen kuljettajan tai aiempi kuljettaja toimii tilausvälitysyhtiön alihankkijana.

[Taksimatkojen tilausnumerot ja ohjeet](#) löytyy Kelan verkkosivuilta.

Saattaja

Matkan aikana tarvittavan saattajan matkakuluista voi myös saada korvausta. Edellytyksenä on, että hoitohenkilökunta on katsonut saattajan tai perheenjäsenen hoitoon osallistumisen tarpeelliseksi. Mikäli saattajan tarve on perusteltu (esim. asiakas on lapsi), ei erillistä selvitystä tarvita. Saattaja hakee korvausta saatettavan henkilön nimissä. Tieto saattajan mukaan tulemisesta taksimatkalta tulee ilmoittaa aina matkan tilauspuhelussa.

Potilaan ja hänen saattajansa matkat korvataan yleensä sen mukaan, mitä matka olisi tullut maksamaan halvinta matkustustapaa käyttäen (yleensä junalla tai linja-autolla). Muu matkustustapa kuten oma auto, tulee erikseen perustella terveydenhuollosta saatavalla todistuksella (SV 67).

Yöpyminen

Kelasta voi hakea yöpymisrahaa, jos matkalla joudutaan yöpymään tutkimuksen, hoidon, kuntoutuksen tai liikenneolosuhteiden takia. Sitä voi saada enintään 20,18 euroa vuorokaudessa. Yöpymiskustannuksista tulee esittää kuitti. Yöpymisraha ei kerrytä vuotuista matkakattoa.

Lisätietoa matkakorvauksista [Kelan verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#)

7.2 Kelan verkkoasiointipalvelu: sairaanhoitokorvaukset

Kelan sähköisessä asiointipalvelussa, OmaKelassa, voit seurata sairaanhoitokorvaustesi ja hakemustesi käsittelyä kohdassa *omat etuudet*. OmaKelassa näet ajan tasalla olevat lääkekorvaustesi ja matkakorvaustesi vuosiomavastuiden kertymät.

Yksityiset edunvalvojat ja edunvalvontavaltuutetut voivat myös hoitaa edustettavansa asioita OmaKelassa. Edustettavan puolesta voi seurata etuusasioita ja maksuja sekä nähdä päätökset ja muut kirjeet. Lisäksi OmaKelassa voi hakea joitakin etuuksia ja toimittaa mm. kuntoutukseen, vammaistukeen ja sairaanhoitoon liittyviä hakemuksia ja liitteitä.

Lisäksi OmaKelassa voi hoitaa asioita läheisensä puolesta Suomi.fi-valtuudella.

Lisätietoja OmaKelasta [Kelan verkkosivuilta](#).

7.3 Julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon maksut ja maksukatto

Julkisten sosiaali- ja terveystalveluiden enimmäismaksut perustuvat lakiin ja asetukseen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista. Maksut tarkistetaan indeksikorotusten mukaan. Hyvinvointialueet voivat myös järjestää palvelut enimmäismäärää alhaisemmilla maksuilla tai kokonaan maksuttomina.

7.3.1 Terveyskeskusmaksut

Lääkärin vastaanotolla kertamaksu 18 vuotta täyttäneillä on enintään 30,20 euroa. Yhdessä terveyskeskuksessa maksu voidaan periä enintään kolme kertaa kalenterivuodessa.

Vaihtoehtoisesti voidaan periä vuosimaksu, jonka suuruus on enintään 60,30 euroa kalenterivuodessa. Hoitoon liittyvä lääkärin puhelu tai chat maksaa 19,90 euroa.

Terveyskeskuksen päivystyskäynniltä voidaan periä enintään 41,40 euroa. Päivystysmaksu voidaan periä arkisin klo 20-8 välillä sekä lauantaisin, sunnuntaisin ja pyhäpäivinä. Maksu voidaan periä myös vuosimaksun maksaneelta tai henkilöltä, joka on käynyt kolme kertaa vastaanotolla.

Alle 18-vuotialta ei peritä maksua terveyskeskuksen antamista avopalveluista (esimerkiksi käynti lääkärin vastaanotolla tai hammashoidossa).

Terveyskeskuksessa ei peritä maksua neuvolakäynneistä, käynnistä terveydenhoitajan vastaanotolla (esim. rokotusohjelman mukainen rokotus) eikä terveyskeskuksen määräämistä laboratorio- tai röntgentutkimuksista.

Lisätietoa [STM:n verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

7.3.2 Hyvinvointialueen hammashoito

Hammashoidosta peritään perusmaksu, jonka summa määräytyy hoidon antajan koulutuksen mukaan. Esimerkkejä perusmaksuista:

- suuhygienisti 14,80 euroa
- hammaslääkäri 19,10 euroa
- erikoishammaslääkäri 28,10 euroa

Perusmaksun lisäksi hampaiden hoidosta ja tutkimuksesta peritään erillisiä toimenpidemaksuja. Maksujen suuruus määräytyy hoidon vaativuuden ja käytetyn ajan

mukaan. Maksujen perusteena käytetään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämää kansallista Suun ja terveydenhuollon toimenpideluokitusta.

Hyvinvointialueen hammashoito on maksutonta alle 18-vuotiaille. Veteraaneille hampaiden tarkastus ja proteeseihin liittyvä kliininen työ on maksutonta julkisessa hammashoidossa.

Lisätietoa [STM:n verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Terveidenhuoltolaki](#)

7.3.3 Sairaalamaksut

Sairaalat voivat periä maksun poliklinikkakäynnistä, päiväkirurgisesta toimenpiteestä, hoitopäivältä, sarjahoidosta ja kuntoutuksesta.

Sairaalan poliklinikkamaksu on enintään 71,30 euroa käynniltä. Hoitoon liittyvä puhelu, chat tai muu digitaalinen yhteydenotto 35,70 euroa (maksu peritään vain yhdestä yhteydenotosta vuorokaudessa).

Päiväkirurgisesta toimenpiteestä voidaan periä enintään 233,80 euroa. Päiväkirurgian maksun lisäksi voidaan periä hoitopäivämaksu silloin, kun potilas joutuu esim. komplikaation vuoksi jäämään hoitoon yön yli.

Sairaalan hoitopäivä maksaa enintään 71,50 euroa. Maksukaton täyttymisen jälkeen hoitopäivästä voidaan periä enintään 26,80 euron maksu. Päivä- tai yöhoito sairaalassa maksaa enintään 32,80 euroa vuorokaudessa.

Psykiatrisen sairaalan hoitopäivä sekä päivä- tai yöhoito maksaa 32,80 euroa. Psykiatrian poliklinikalla käynneistä ei peritä maksua.

Vuodeosastohoidosta voidaan alle 18-vuotiaalta periä hoitopäivämaksu sekä terveystieteidenkeskuksessa että sairaalassa enintään seitsemältä päivältä kalenterivuodessa. Poliklinikkamaksua ei peritä alle 18-vuotiailta.

Lisätietoa [STM:n verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Terveidenhuoltolaki](#)

7.3.4 Elinluovuttajan maksuttomat terveystieteidenpalvelut

Elinluovuttajille toimenpiteestä aiheutuvat kustannukset, tutkimukset ja hoito ovat maksuttomia. Maksuton hoito sisältää luovutukseen liittyvät tutkimukset ja toimenpiteet sekä avo- että laitoshoidossa. Maksutonta on myös luovuttajalle luovutuksesta mahdollisesti aiheutuvien komplikaatioiden tutkimus ja hoito. Henkilö on oikeutettu myös luovutuspäivärahaan. Luovutuspäiväraha korvaa vuoden alusta alkaen todellisen

ansionmenetyksen, joka aiheutuu elimen, kudoksen tai solujen luovutuksesta tai siihen liittyvistä välttämättömistä tutkimuksista. Lääkkeisiin voi hakea sairausvakuutuskorvausta.

Anonyymillä luovuttajalla ei ole sairausvakuutuslain mukaan oikeutta saada kustannuksista korvausta vaan hänen tulee maksaa matkoista aiheutuvat kustannukset itse.

Lait ja asetukset: [Laki ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä](#)

7.3.5 Sarjahoito ja kuntoutushoito

Sarjahoito maksaa enintään 19,90 euroa hoitokerralta. Maksun saa periä enintään 45 käynnistä kalenterivuodessa mukaan lukien eri sarjahoidot sekä terveystieteellisessä että erikoissairaanhoidossa. Sarjahoitoa ovat muun muassa lääkinnällinen kuntoutus, jatkuva dialyysihoito, säde- ja sytostaattihoito, valohoito sekä puhe- ja äänihäiriöhoito.

Terveystieteellisessä annettu hyposensibilisaatio-, puhe- ja äänihäiriöhoito sekä säde- ja sytostaattihoito on kuitenkin maksutonta. Alle 18-vuotiaan sarjahoito on aina maksutonta.

Kuntoutushoidosta voidaan periä enintään 24,60 euroa hoitopäivältä, kun vammaisuus tai kehitysvammaisuus saa kuntoutushoitoa laitoksessa.

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

7.3.6 Pitkäaikainen laitoshoido

Pitkäaikaisesta laitoshoidosta peritään enintään 85 prosenttia hoidettavan nettotuloista. Jos laitoshoidossa olevalla on kotona asuva pienituloisempi puoliso, maksu on 42,5 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista nettotuloista. Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakkaalle on jätävä omaan käyttöön vähintään 182 euroa kuukaudessa ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalle vähintään 122 euroa kuukaudessa.

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Terveydenhuoltolaki](#)

7.3.7 Lääkärintodistukset

Lääkärintodistuksesta ei peritä maksua silloin, kun todistus liittyy hoitoon, esimerkiksi sairauslomatodistus työnantajalle. Maksuttomia ovat perusterveydenhuollossa muun muassa B-todistus kuntoutusta varten, lääkinnälliseen kuntoutukseen liittyviä apuvälineitä varten ja lääkekorvausoikeuden saamista varten. Todistukset potilaan kuljetuksesta sekä neuvola- ja kouluterveydenhuollon todistukset (esim. nuorison terveystodistus) ovat myös maksuttomia. Myös veteraanien todistukset ovat maksuttomia.

Hoitoon liittymättömät todistukset, joilla haetaan etuuksia, ovat maksullisia. Ajokortin saamiseksi tarvittavan lääkärintodistuksen maksu on enintään 72,80 euroa ja muiden maksullisten todistusten enimmäismaksu on 60,60 euroa.

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Terveydenhuoltolaki](#)

7.3.8 Sakkomaksu

Käyttämättä ja määräajassa peruuttamatta jääneestä palvelusta voidaan 18 vuotta täyttäneeltä periä enintään 73,70 euron maksu. Tällaisia ovat terveyskeskuslääkärin vastaanotto, erikoissairaanhoidon avohoidon käynti, hammashuollon käynti tai kuvantamistutkimus.

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

7.3.9 Kotipalvelu, kotisairaanhoido ja kotihoito

Kotipalvelun ja kotisairaanhoidon maksut määräytyvät sen mukaan, onko hoito tilapäistä vai jatkuva. Tilapäisestä kotipalvelusta voidaan periä kunnan päättämä kohtuullinen maksu, kuitenkin enintään 27,60 euroa lääkärin tai hammaslääkärin suorittamasta kotikäynnistä ja enintään 17,50 euroa muun henkilön, kuten esim. kodinhoitajan tai sairaanhoitajan suorittamasta kotikäynnistä ([ks. luku 4.5](#)).

Asiakkaan kotona annetusta erikoissairaanhoidosta voidaan periä sairaalan poliklinikkamaksua vastaava maksu. Sarjassa annettavasta hoidosta saadaan kuitenkin periä enintään sarjahoidon maksu (19,90 euroa hoitokerralta enintään 45 kertaa kalenterivuodessa).

Tilapäisen kotisairaanhoidon ja tilapäisen kotisairaalahoidon maksut kerryttävät maksukattoa.

Jatkuvasta kotihoitosta peritään kuukausimaksu, joka määräytyy palvelun laadun, määrän ja saajan maksukykyyn sekä perheen koon mukaan. Maksukykyä määriteltäessä otetaan huomioon palvelun saajan ja hänen kanssaan yhteistaloudessa elävän puolison tulot. Kuukausimaksun enimmäismaksuprosentit tulorajan ylittävistä bruttotuloista perheen koon mukaan [löytyvät STM:n sivuilta](#).

Hyvinvointialueet voivat tarjota henkilölle palveluseteliä, joka lisää asiakkaan valintamahdollisuuksia sosiaali- ja terveyspalveluissa. Setelillä voi itse hankkia tarvitsemansa kotipalvelun tai kotisairaanhoidon palvelut hyvinvointialueen hyväksymältä palveluntuottajalta. Palvelusetelin arvo on joko tasasuuruinen kaikille tai määräytyy tulorajojen mukaan. Palvelusetelistä voi kieltäytyä, lue lisää palvelusetelistä luvusta [oppaan luvusta 1.7](#).

Lait ja asetukset: [Sosiaalihuoltolaki](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

7.3.10 Kotisairaala

Kotisairaalahoito on lääkärijohtoista, ja lyhytaikaista ympärivuorokautista kotihoitoa, joka korvaa osastohoidon. Kotisairaalahoito tarvitsee lääkärin lähetteen ja hoidontarpeen arvioinnin. Lisätietoa [STM:n sivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Terveystenhuoltolaki](#), [Sosiaalihuoltolaki](#)

7.3.11 Hoitotarvikkeet

Kotona tapahtuvaan pitkäaikaisen sairauden hoitoon saa terveyskeskuksesta erilaisia hoitotarvikkeita, kuten diabeteksen hoitovälineitä, sidetarpeita, avannetarvikkeita tai vaippoja. Hoitosuunnitelmaan kuuluvat hoitotarvikkeet ovat maksuttomia.

Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut toimenpide-ehdotukset koskien terveyskeskusten hoitotarvikkeiden jakelua.

Palvelutalossa asuminen rinnastetaan kotona asumiseksi ja pitkäaikainen sairaudenhoito siellä määritellään avohoidoksi. Avohoidon asiakkaalla, jolla on pitkäaikaissairaus, on oikeus saada hoitotarvikkeet maksutta, eikä kunta tai yksityinen palveluntuottaja voi niistä erikseen periä maksua tai sisällyttää kustannusta osaksi palveluasumisen asiakkaan maksamaa hoitomaksua.

Pitkäaikaissairauden hoitoon kuuluvien hoitotarvikkeiden jakelun tulee perustua aina yksilöllisesti määriteltyyn tarpeeseen ja terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamaan arviointiin ja seurantaan.

Lait ja asetukset: [Terveystenhuoltolaki](#)

7.3.12 Terveystenhuollon maksukatto

Julkisen terveydenhuollon asiakasmaksuissa on kalenterivuositainen maksukatto. Vuonna 2026 maksukatto on 815 euroa. Sen täyttymisen jälkeen asiakasmaksuja ei enää peritä maksukaton piiriin kuuluvista palveluista lukuun ottamatta lyhytaikaisen laitoshoidon tai -palvelun ylläpitomaksua. Laskulla on oltava tieto siitä, kerryttääkö asiakasmaksu maksukatto.

Maksukatto kerryttävät

- terveyskeskuksen avosairaanhoidon lääkäripalvelujen maksut
- fysioterapiamaksut
- sarjahoidon maksut
- sairaalan poliklinikkamaksut
- päiväkirurgian maksut

- lyhytaikaisen laitoshoidon ja laitospalvelun maksut terveydenhuollon ja sosiaalihuollon laitoksissa
- yö- ja päivähoidon maksut
- kuntoutushoidon maksut
- suun terveydenhuollon käynti- ja toimenpidemaksut (hammasteknisiä kuluja, kuten proteeseista, purentakiskoista, oikomiskojeista ja uniapneakiskoista aiheutuvia hammasteknisiä kuluja lukuun ottamatta)
- tilapäisen kotisairaanhoidon ja kotisairaalan maksut
- terapioiden perityt maksut
- toimeentulotuella maksetut maksut

Maksukattoa kerryttävät myös ostopalveluina tuotetut palvelut, jos ne kuuluvat hyvinvointialueen järjestämisvastuulle.

Tulosidonnaisista palveluista, sairaankuljetuksesta, lääkärintodistuksista, täysin yksityisistä palveluista, yksityislääkärin läheteellä tehdyistä laboratorio- ja kuvantamistutkimuksista ja sosiaalihuollon palveluista (lukuun ottamatta lyhytaikaista laitospalvelua) perityt maksut, palvelusetelin omavastuuosuus ja kuljetuspalvelujen omavastuuosuus eivät kerrytä maksukattoa.

Kun maksukatto ylittyy, palvelut ovat maksuttomia kaikille niille henkilöille, joiden maksut ovat yhdessä kerryttäneet maksukattoa. Lyhytaikainen laitoshoido on edelleen maksullista, mutta hoitopäivämaksu alenee 26,80 euroon.

Maksukaton täyttymistä on seurattava itse. Tätä varten voi pyytää terveydenhuollosta seurantakortin. Alkuperäiset maksukuitit on kuitenkin säilytettävä ja ne on esitettävä tarvittaessa ennen kuin saa todistuksen maksukaton täyttymisestä. Todistuksen antaa se terveyskeskus tai muu julkinen terveydenhuollon yksikkö, jossa maksukatto täyttyy.

Lisätietoa [STM:n verkkosivuilta](#).

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

7.3.13 Asiakkaan maksukyvyn ottaminen huomioon

Asiakasmaksua voidaan alentaa tai jättää perimättä yksilöllisen tarve- ja tilannearvion perusteella. Asiakasmaksulain 11 § velvoittaa, että sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyn mukaan määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava, jos maksun periminen vaarantaa asiakkaan tai perheen toimeentuloa tai lakisääteisestä elatusvelvollisuuden huolehtimista. Hyvinvointialue voi myös alentaa tai jättää perimättä muitakin maksuja kuten tasasuuruisia terveydenhuollon

maksuja, mutta se on vapaaehtoista hyvinvointialueille. Laissa kuitenkin painotetaan, että maksun alentamisen ja perimättä jättämisen on oltava ensisijaista toimeentulotukeen nähden.

Hyvinvointialue arvioi yleensä asiakkaan hakemuksen perusteella, täyttyvätkö maksun alentamisen edellytykset. Maksun alentamisesta tai perimättä jättämisestä annetaan muutoksenhakukelpoinen päätös. Lisätietoa hakumenettelystä asiakasmaksujen alentamiseksi tai poistamiseksi saa omalta hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiltä ja -ohjaajilta. Lisäksi tarvittaessa voi hyödyntää oppaamme materiaaleista löytyvää hakemuspohjaa: ”[Lomake asiakasmaksun alentamisesta tai perimättä jättämisestä](#)”. EAPN-Finin terveys- ja köyhyystyöryhmä on laatinut tämän asiakasmaksun alentamista tai perimättä jättämisen hakemista helpottavan lomakkeen.

Lait ja asetukset: [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#)

8 Kuntoutus

8.1 Kuntoutusjärjestelmä

Kuntoutuksella pyritään parantamaan kuntoutujan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä. Tarkoituksena on turvata henkilön työ- ja toimintakykyä sekä tukea mahdollisimman itsenäistä selviytymistä arjessa sekä elämän eri vaiheissa.

Kuntoutusjärjestelmä on eri vastuutahojen johdosta monimutkainen ja hajanainen palveluita tarvitseville. Sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten, Kelan, kuntien TE-palveluiden, työeläkelaitosten sekä muiden toimijoiden välillä tarvitaan kattavaa yhteistyötä.

Kuntoutujan, ja tarvittaessa hänen läheistensä, aktiivinen osallistuminen ja sitoutuminen kuntoutuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin on keskeistä. Tämä ei ole aina mahdollista, mutta silloinkin kuntoutuksen tulee toteutua henkilön tarpeen mukaan. Kuntoutuja voi joutua hakemaan palveluja usealta eri taholta.

Kuntoutuksen järjestämisen tueksi on sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille ja kuntoutuksen parissa työskenteleville laadittu opas: [Valtakunnalliset lääkinnälliseen kuntoutukseen ohjaamisen perusteet](#). Siitä voi olla hyötyä myös lääkinnällistä kuntoutusta tarvitseville ihmisille.

8.1.1 Kuntoutusta järjestävät tahot

Kuntoutusta järjestävät sosiaali- ja terveydenhuolto, Kela, vakuutus- ja työeläkelaitokset, opetustoimi, kuntien TE-palvelut sekä työterveyshuolto.

Hyvinvointialueilla on lakisääteinen vastuu terveydenhuollon, lääkinnällisen kuntoutuksen ja sosiaalihuollon kuntoutuksen järjestämisestä. Kela korvaa vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta, ammatillista kuntoutusta sekä harkinnanvaraista kuntoutusta. Työeläkelaitokset

kustantavat ammatillista kuntoutusta. Kuntoutusta voi hakea myös tapaturma- ja ammattitautilain, liikennevakuutuslain ja sotilasvammalain perusteella (työtapaturmat ja ammattitaudit sekä liikennetapaturmat, ks. oppaan [luku 10 Tapaturma-, ammattitauti- ja liikennevakuutus](#)).

Kuntoutuksen järjestäjä	Kohderyhmä	Tavoite	Kuntoutuksen keskeinen sisältö
Terveystieteiden tutkimuskeskus, hyvinvointialue	Koko väestö	Työ- ja toimintakyvyn parantaminen	– työ- ja toimintakyvyn arviointi – kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävä tutkimus – apuvälinepalvelut – sopeutumisvalmennus – kuntoutusohjaus – terapia- ja kuntoutusjaksot
Sosiaalihuolto, Hyvinvointialue	Koko väestö	Erityisesti sosiaalisen selviytymisen ja osallistumisen ylläpito ja kehittäminen	– sosiaalinen kuntoutus – perhekuntoutus – työllistymistä tukeva toiminta -valmennus
Kela	Alle 65-vuotiaat, harkinnanvaraisesti yli 65-vuotiaat	Työelämään pääsy tai siellä pysyminen työ- ja toimintakyvyn tukeminen	– kuntoutus selvitykset ja -tutkimukset – sopeutumisvalmennus – perhekurssit – vaativa lääkinällinen kuntoutus – KIIILA-kuntoutus – työkokeilu ja työhönvalmennus -elinkeinotuki – ammatillinen koulutus – psykoterapia – avo- ja laituskuntoutus – apuvälineet

Kuntoutuksen järjestäjä	Kohderyhmä	Tavoite	Kuntoutuksen keskeinen sisältö
Vakuutusyhtiö	Työtapaturman, ammattitaudin tai liikenneturman vammauttamat henkilöt	Tapaturman aiheuttaman menetyksen korvaaminen kuntoutuksen tarjoamin mahdollisuuksin, työ- ja/tai toimintakyvyn turvaaminen	– kuntoutusselvitykset ja -tutkimukset – työ- ja koulutuskokeilut – työhönvalmennus – ammatillinen koulutus – elinkeinotuki -työolosuhteiden järjestelytuki -avo- ja laitostuntoutus – vammaisen itsenäisyyden tukeminen (mm. apuvälineet, asunnon muutostyöt)
Työeläkelaitokset	Työkyvyttömyyden uhan alla olevat henkilöt	Työelämässä jatkaminen tai sinne paluu	Ammatillinen kuntoutus eri muodoissa: – työkokeilu – työhönvalmennus – uudelleen koulutus -elinkeinotuki
TE- palvelut	Vammaiset ja osatyö-kykyiset työnhakijat	Ammatillinen kehittyminen, työllistyminen tai työssä pysyminen	– ammatinvalinta ja uraohjaus -työnhaku- ja uravalmennus – koulutuskokeilut – työhönvalmennus ja työkokeilu – valmentava ja ammatillinen työvoimakoulutus – työolosuhteiden järjestelytuki – palkkatuki työnantajalle

Kuntoutuksen järjestäjä	Kohderyhmä	Tavoite	Kuntoutuksen keskeinen sisältö
Valtiokonttori	Sotainvalidit ja -veteraanit sekä heidän puolisonsa, varusmies-palveluksessa vammautuneet, valtion työntekijät	Toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukeminen	– avo- ja laitostuntoutus

Alkuperäinen lähde *Kuntoutuskirja*, Duodecim 2008. Taulukko päivitetty 29.1.2026.

8.1.2 Kuntoutusohjaus

Kuntoutusohjauksen tavoitteena on auttaa pitkäaikaissairasta tai vammaista henkilöä saavuttamaan mahdollisimman hyvä toimintakyky, hyvinvointi ja elämänhallinta. Kuntoutusohjaus on kuntoutujan ja hänen lähiyhteisönsä tukemista, neuvontaa, ohjausta sekä palveluista tiedottamista ja niihin ohjaamista.

Kuntoutusohjaajat työskentelevät useimmiten yliopisto- ja keskussairaaloissa, joillakin alueilla myös perusterveydenhuollossa. Kuntoutusohjaajat ovat yhdyshenkilöitä kuntoutujan ja hänen perheensä, hoitoon ja kuntoutukseen osallistuvien ammattihenkilöiden sekä eri palvelujärjestelmien välillä. Kuntoutusohjaus on asiakkaalle maksutonta eikä lähetettä välttämättä tarvita.

Lue lisää kuntoutusohjauksesta [Terveyskylästä](#).

8.1.3 Kuntoutussuunnitelma

Kuntoutussuunnitelma on kuntoutusta koossa pitävä työkalu, joka laaditaan työ- ja toimintakyvyn sekä osallisuuden tukemiseksi. Kuntoutussuunnitelma tulisi laatia tilanteissa, joissa sairaus tai vamma aiheuttaa tarvetta kuntoutukselle. Se on lakisääteinen edellytys tiettyjä etuuksia tai palveluja haettaessa, mutta se tulisi tehdä muulloinkin pitkäaikaissairaana tai vammaisen tulevaisuutta suunniteltaessa. Kuntoutussuunnitelma voi olla myös suunnitelma omatoimisen kuntoutumisen tukemiseen.

Kuntoutuksen tarve, tavoitteet ja toteutus suunnitellaan yhteistyössä hoitavan lääkärin ja kuntoutujan sekä mahdollisesti tämän läheisten kanssa. Tarvittaessa kuntoutuksen suunnittelussa tulee hyödyntää myös muiden ammattiryhmien, kuten fysioterapeutin, psykologin tai sosiaalityöntekijän osaamista. Kuntoutussuunnitelma tehdään aina julkisessa terveydenhuollossa, vaikka hoito ja kuntoutus toteutettaisiin yksityisen palveluntuottajan toimesta. Vastuu kuntoutussuunnitelmasta on julkisen terveydenhuollon hoitavalla lääkäriä.

Kuntoutussuunnitelmassa kerrotaan kuntoutujan:

- tämänhetkisestä toimintakyvystä ja nykytilasta
- arjen sujumisesta eri ympäristöissä
- opiskelu- tai työtilanteesta
- mahdollisen aiemman kuntoutuksen vaikutuksista
- kuntoutuksen tavoitteista ja tarvittavista kuntoutuspalveluista
- oma sitoutuminen ja motivaatio kuntoutukseen

Suunnitelmaan kirjataan lisäksi miten ja kuka seuraa kuntoutussuunnitelman toteutumista. Kuntoutussuunnitelma tehdään yleensä 1-3 vuodeksi. Tarvittaessa kuntoutussuunnitelmaan kirjataan perustelut myös läheisen osallistumiselle kuntoutukseen.

Kuntoutujalla tulee olla selkeä käsitys siitä, kuinka suunnitelma etenee ja kenellä on vastuu sen eri vaiheiden toteutumisesta.

Lait ja asetukset: [Terveystieteiden lae](#), [Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista](#), [Työeläkelait](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#), [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#), [Vakuutuslak](#), [Hallintolaki](#), [Lastensuojelulaki](#), [Päihdehuoltolaki](#) ja -asetus, [Sotilasvammalaki](#), [Laki rintamaveteraanien kuntoutuksesta](#), [Vammaispalvelulaki](#)

8.2 Kuntoutukseen hakeutuminen

Aloitteen kuntoutukseen hakeutumisesta voi tehdä asiakas itse, sosiaali- ja terveydenhuolto, työterveyshuolto, Kela, vakuutusyhtiö, kuntien TE-palvelut ja opetushenkilöstö. Tahojen tulee ohjata asiakas hänelle sopivien kuntoutuspalvelujen piiriin. Pääosa kuntoutuspalveluista on maksuttomia. Osasta palveluita, kuten terapiaista ja kuntoutuslaitosjaksoista, voidaan periä asiakasmaksu.

Kuntoutushakemuksen liitteeksi tarvitaan yleensä lääkärinlausunto B (SV 7). BC-lääkärinlausunto on Kelaan tuleva uusi, sähköinen lääkärinlausunto, joka korvaa nykyiset B- ja C-lausunnot syksyllä 2026. Kelalta haettavan vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen hakemukseen tarvitaan liitteeksi lisäksi kirjallinen [kuntoutussuunnitelma](#). Myös vakuutusyhtiöt vaativat yleensä kuntoutussuunnitelman julkisesta terveydenhuollosta tai suosituksen kuntoutukseen.

Jos on tyytymätön saamaansa muutoksenhakukelpoiseen kuntoutuspäätökseen, siihen voi hakea muutosta päätökseen liitetyn muutoksenhakuosoituksen mukaisesti. Jos kuntoutuksen epäämisestä ei tehdä muutoksenhakukelpoista päätöstä, siitä voi tehdä muistutuksen tai kantelun tai viedä asian hallintoriitana hallinto-oikeuteen (ks. oppaan luvut [2. Muutoksenhaku, kantelu ja muistutus](#) ja [10.4 Muutoksenhaku lakisäätöisissä vakuutuksissa](#)).

8.2.1 Työterveyshuolto ja kuntoutus

Työterveyshuollolla on keskeinen rooli työntekijän kuntoutustarpeen ja työkyvyn selvittämisessä sekä kuntoutukseen ohjaamisessa. Työkykyä arvioitaessa toimenpiteinä voidaan käyttää esimerkiksi työnantajan kanssa sovittavia työkokeiluja ja työaikamuutoksia. Työterveyshuollon on tarvittaessa ohjattava työntekijä Kelan ammatillista työkykyä tukevaan Kiila-kuntoutukseen työssä jaksamisen tukemiseksi.

Työterveyshuollon on arvioitava sairauspäivärahalla olevan työntekijän jäljellä oleva työkyky viimeistään silloin kun tämä saanut sairauspäivärahaa 90 arkipäivältä.

Työeläkelaitokset järjestävät tietyin edellytyksin ammatillista kuntoutusta työntekijöille, joilla on terveydentilan perusteella odotettavissa työkyvyttömyyden uhka lähivuosina.

Lisätietoa [työeläkelaitoksista](#), [Kelasta](#) ja omasta työterveyshuollosta.

8.3 Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntoutus

8.3.1 Lääkinnällinen kuntoutus

Terveydenhuoltolain mukaan hyvinvointialue eli sitä kautta terveysasemat ja sairaalat vastaavat lääikinnällisestä kuntoutuksesta silloin, kun se liittyy sairaanhoitoon sekä tilanteissa, joissa lääikinnällisen kuntoutuksen järjestäminen ei kuulu KELA:n vastuulle. Kuntoutuksen tarve voi johtua esimerkiksi pitkäaikaissairaudesta ja sillä tuetaan kuntoutujan elämäntilanteen hallintaa sekä selviytymistä jokapäiväisistä askareista.

Lääikinnällisen kuntoutuksen palveluja ovat esimerkiksi:

- kuntoutusneuvonta ja -ohjaus
- kuntoutustarvetta selvittävät tutkimukset
- sopeutumisvalmennus
- kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa
- apuvälinepalvelut

Tavallisimmat apuvälineet kuten rollaattorit tai suihkuistuimet saa perusterveydenhuollosta. Vaativammat apuvälinepalvelut kuten sähköisen liikkumisen apuvälineet ja näkemisen tai kuulemisen apuvälineet luovutetaan erikoissairaanhoidosta. Lue lisää apuvälineistä sosiaaliturvaoppaan luvusta [9 Apuvälineet](#).

Lääikinnällisestä kuntoutuksesta voidaan peritä asiakasmaksuja [asiakasmaksulainsäädännön](#) mukaisesti. Hyvinvointialue voi järjestää lääikinnällistä kuntoutusta omana toimintanaan tai ostaa sitä yksityiseltä tai julkiselta palveluntuottajalta.

Hyvinvointialueella on vastuu myös yli 65-vuotiaiden vaativasta lääkinnällisestä kuntoutuksesta.

8.3.2 Sosiaalinen kuntoutus

Hyvinvointialueen sosiaalipalvelu voi järjestää sosiaalista kuntoutusta sosiaalisen toimintakyvyn ja elämänhallinnan parantamiseksi ja ylläpitämiseksi sekä osallisuuden edistämiseksi. Tavoitteena voi olla arkielämän taitojen oppimista, päihteettömän arjen hallintaa, koulutukseen tai työhön tarvittavien asioiden harjoittelua tai tukea ryhmässä toimimiseen.

Sosiaalinen kuntoutus voi olla esimerkiksi:

- kuntoutusohjausta ja -neuvontaa
- sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittämistä
- valmennusta
- ryhmätoimintaa
- tukea sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin

Hyvinvointialue voi ostaa palveluja myös yksityisiltä palveluntuottajilta, ammatinharjoittajilta tai järjestöiltä.

8.3.3 Hyvinvointialueen järjestämä kuntouttava työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu niille työttömille, jotka eivät työ- ja toimintakyvyn rajoitusten vuoksi voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön. Kyseessä on siis toissijainen palvelu TE-palveluihin nähden.

Kuntouttava työtoiminta on hyvinvointialueen järjestämää toimintaa, jonka tavoitteena on työ- ja toimintakyvyn parantaminen, siten että siirtyminen työelämään mahdollistuu.

Kyse voi olla esimerkiksi yhdistyksen tai säätiön järjestämästä työpajasta tai seurakunnan toiminnasta. Myös hyvinvointialueet voivat tuottaa palvelua itse.

Kuntouttavan työtoiminnan määrä ja sisältö mitoitetaan tarpeiden mukaan. Jakso kestää vähintään kolme kuukautta ja kertoja on viikossa yhdestä neljään. Kuntouttavan työtoiminnan ajalta on oikeus työttömyysturvaan, minkä lisäksi voi saada kulu- tai matkakorvausta.

Kuntouttavaan työtoimintaan tarvitaan työvoimaviranomaisen ja hyvinvointialueen kanssa laadittu aktivointisuunnitelma tai monialainen työllistymissuunnitelma.

Lait ja asetukset: [Laki kuntouttavasta työtoiminnasta](#)

8.3.4 Varusmiehet

Puolustusvoimat tai siviilipalveluspaikka vastaa varusmies- tai siviilipalveluksen aikana tapahtuneesta tapaturmaisesta loukkaantumisesta tai palveluksen aiheuttamasta

sairaudesta. Palveluksen päättyessä vamman tai palvelussairauden hoitokustannuksista sekä muista lainmukaisista korvauksista vastaa Valtiokonttori.

Valtiokonttori korvaa vammautumisen kohdalla sairaanhoidon, lääkinnällisen ja toimintakykyyn liittyvän kuntoutuksen (esim. fysioterapia) sekä ammatillisen kuntoutuksen mikäli palaaminen entiseen työhön tai opiskelupaikkaan ei ole enää mahdollista.

Lisätietoa [Valtiokonttorista](#).

8.3.5 Rintamaveteraanit ja sotainvalidit

Rintamaveteraanien ja sotainvalidien kuntoutuspalvelut on tarkoitettu henkilöille joilla on rintamasotilastunnus, rintamapalvelustunnus tai rintamatunnus.

Rintamaveteraanien ja sotainvalidien kuntoutuslakien mukaisen kuntoutuksen korvaa Valtiokonttori. Kuntoutusta haetaan oman alueen sosiaali- ja terveystoimesta.

Lisätietoa rintamaveteraanien palveluista saa [Valtiokonttorista](#).

Lisätietoa sotainvalidien palvelusta saa [Valtiokonttorista](#).

8.4 Kelan kuntoutus

Kela korvaa vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta alle 65-vuotiaille, ammatillista kuntoutusta työikäisille sekä harkinnanvaraista kuntoutusta. Kelan kuntoutuksen tavoitteena on parantaa ja tukea työ- ja toimintakykyä sekä edistää työelämään pääsyä tai sinne paluuta.

Kelan on selvitettävä kuntoutustarve viimeistään silloin, kun henkilölle on maksettu sairauspäivärahaa 60 arkipäivää. Kela lähettää kirjeen, jossa kerrotaan kuntoutuksen vaihtoehtoista ja järjestäjästä. Kuntoutustarpeen voi tarvittaessa selvittää myös silloin, kun sairauspäivärahaa on maksettu 150 ja 230 arkipäivää. Kelan on tiedotettava kuntoutusmahdollisuuksista ja työkyvyttömyyseläkkeen hakemisesta 150 sairauspäivärahopäivän jälkeen. Lisätietoa sairauspäivärahoista löydät sosiaaliturvaoppaan luvusta [6 Toimeentulo](#).

Kelan kuntoutukseen haettaessa mukaan on liitettävä lääkärinlausunto, josta selviävät kuntoutustarve, kuntoutuksen perusteena oleva sairaus tai vamma sekä sen aiheuttamat haitat. Yleensä kuntoutusta haetaan lääkärinlausunnolla B. Vaativaan lääkinnälliseen kuntoutukseen haettaessa on hakemukseen liitettävä [kuntoutussuunnitelma](#). Monelle Kelan sopeutumisvalmennus- tai perhekuntoutuskurssille voi hakea myös omainen ja läheinen yhdessä kuntoutujan kanssa. Tällöin läheisen osallistuminen tulee kirjata kuntoutussuunnitelmaan.

8.4.1 Vaativa lääkinnällinen kuntoutus

Alle 65-vuotiaiden vaativalla lääkinnällisellä kuntoutuksella pyritään tukemaan kuntoutujan mahdollisuuksia selviytyä arkielämän toiminnoista sairaudesta tai vammasta huolimatta.

Kuntoutusta järjestetään työstä, opiskelusta tai muista arjen toiminnoista suoriutumista ja osallistumista varten.

Vaativaa lääkinällistä kuntoutusta voi saada alle 65-vuotias henkilö, jonka

- sairaus tai vamma aiheuttaa huomattavia vaikeuksia selviytyä arjen toiminnoissa ja osallistumisessa
- kuntoutustarve kestää vähintään vuoden
- kuntoutus ei liity välittömästi sairaanhoitoon
- kuntoutuksen tavoitteet eivät ole ainoastaan hoidollisia, vaan mahdollistavat henkilön suoriutumista ja osallistumista arkielämän toimintoihin
- kuntoutus on perustellusti tarpeen

Vaativan lääkinällisen kuntoutuksen hakemuksen liitteenä on oltava julkisessa terveydenhuollossa tehty kirjallinen [kuntoutussuunnitelma](#). Omaisen kuntoutuskurssille osallistumisen tarpeesta on oltava maininta kuntoutussuunnitelmassa.

Kun asiakas täyttää 65 vuotta, vastuu kuntoutuksen järjestämisestä siirtyy Kelalta julkiselle terveydenhuollossa. Kela voi kuitenkin myöntää yli 65-vuotiaille harkinnanvaraisesti kuntoutusta.

Lisätietoa vaativasta lääkinällisestä kuntoutuksesta saa [Kelan sivuilta](#).

8.4.2 Kuntoutuspsykoterapia

Kela korvaa kuntoutuspsykoterapiaa sitä tarvitseville 16–67-vuotiaille henkilöille, joiden työ- tai opiskelukyky on mielenterveyden häiriön vuoksi uhattuna. Korvaaminen edellyttää kolmen kuukauden pituista asianmukaista hoitosuhdetta sekä psykiatrin arviota hakijan diagnoosista ja kuntoutustarpeesta. Terapiaa myönnetään vuodeksi kerrallaan ja enintään kolmeksi vuodeksi.

Kela korvaa yksilöterapiasta 57,60 euroa/käyntikerta. Loput terapiakuluista maksetaan itse. Alle 16-vuotiaiden terapiasta vastaa julkinen terveydenhuolto. Korvauksen kuntoutuspsykoterapiasta saa yleensä jo käynnin yhteydessä, mutta sitä voi hakea myös jälkikäteen Kelasta.

Lisätietoa kuntoutuspsykoterapiasta saa [Kelan sivuilta](#).

8.4.3 Harkinnanvarainen kuntoutus

Kela järjestää ja korvaa harkinnanvaraista kuntoutusta eri vamma- ja sairausryhmiin kuuluville henkilöille eduskunnan myöntämän vuotuisen määrärahan puitteissa. Tämä kuntoutus on tarkoitettu pääasiassa työikäisille, joilla sairaus tai vamma haittaa työkykyä.

Harkinnanvarainen kuntoutus voi olla esimerkiksi

- yksilöllisiä kuntoutusjaksoja
- ryhmämuotoisia kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseja
- kuntoutusta tai kuntouttavaa hoitoa
- neuropsykologista kuntoutusta
- ammatillista työkykyä tukevaa kuntoutusta

Harkinnanvaraista kuntoutusta voivat joissain tapauksissa saada myös työelämän ulkopuolella olevat yli 65-vuotiaat, joiden toimintakykyä ja elämänlaatua voidaan parantaa kuntoutuksella.

Haettaessa harkinnanvaraiseen kuntoutukseen hakemukseen liitetään lääkärinlausunto B.

Harkinnanvaraisen kuntoutuksen kuntoutuspäätöksistä ei ole valitusoikeutta.

Lisätietoa Kelan kuntoutusvaihtoehtoista ja harkinnanvaraisesta kuntotuksesta saa [Kelan sivuilta](#).

8.4.4 Kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit

Kela järjestää monenlaisia kursseja eri sairausryhmille. Kurssit toteutetaan ryhmämuotoisena kuntoutuksena ja niistä saa tietoa, vertaistukea sekä tukea arjen toimintoihin.

Myös järjestöt järjestävät sopeutumista tukevia kursseja sekä muuta kuntoutusta tukevaa toimintaa. Järjestöjen kurssit ovat vertaistukipainotteisia, eikä niihin ole mahdollista saada Kelan taloudellista tukea. Sinulle sopivista kursseista voit kysyä potilas- tai vammaisjärjestöiltä.

Lisätietoa Kelan kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseista saa [Kelan sivuilta](#).

8.5 Ammatillinen kuntoutus

Ammatillisen kuntoutuksen tarkoituksena on parantaa tai ylläpitää kuntoutujan työkykyä ja ansiomahdollisuuksia. Tavoitteena on, että pitkäaikaissairas tai vammainen henkilö pystyy jatkamaan työelämässä hänelle soveltuvassa työssä tai palaamaan työhön.

Ammatillisen kuntoutuksen järjestäjiä ovat Kela, työeläkelaitokset ja tapaturma- ja liikennevakuutusyhtiöt. Kuntoutuksen aikaisen toimeentuloturvan suuruus ja ehdot määräytyvät kuntoutuksen järjestäjää koskevan lainsäädännön mukaan.

Kela vastaa työttömien, opiskelijoiden ja vasta vähän aikaa työelämässä olleiden sekä pitkään työelämästä poissa olleiden ammatillisesta kuntoutuksesta. Työelämässä olevien sekä pidempään työskennelleiden ammatillisesta kuntoutuksesta vastaa työeläkelaitos. Tapaturmien ja ammattitautien osalta ammatillisen kuntoutuksen järjestää yleensä vakuutusyhtiö.

8.5.1 Kelan ammatillinen kuntoutus

Kela korvaa ammatillista kuntoutusta henkilöille, joilla asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma aiheuttaa tai sen arvioidaan aiheuttavan lähivuosina työ- tai opiskelukyvyn ja ansiomahdollisuuksien olennaista heikentymistä. Heikentymistä arvioitaessa huomioidaan sairauden lisäksi myös henkilön muu kokonaistilanne, kuten psyykkinen, fyysinen ja sosiaalinen toimintakyky sekä muut elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät.

Tarkoituksenmukaisella ammatillisella kuntoutuksella pyritään säilyttämään tai parantamaan työ- ja ansiokykyä. Tavoitteena on edistää hakijan työssä jatkamista, tukea työelämään pääsyä tai sinne paluuta.

Ammatillinen kuntoutus voi olla

- [NUOTTI-valmennusta](#) 16-29-vuotiaalle
- [ammatillisen kuntoutusselvityksen](#) tekeminen
- [koulutusta](#) ja [koulutuskokeilua](#)
- [työkokeilu](#) ja [työhönvalmennus](#)
- työelämässä olevien [Kiila-kuntoutusta](#)
- [apuvälineitä](#) työhön tai opiskeluun
- [elinkeinotukea](#) yrityksen perustamis- tai muuttamiskustannuksiin

Lisätietoa ammatillisesta kuntoutuksesta saa [Kelan sivuilta](#).

8.5.2 Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus

Työelämässä pidempään olleiden henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta vastaavat pääasiassa työeläkelaitokset. Kuntoutusmuotoja ovat esimerkiksi työkokeilu, työhönvalmennus ja uudelleen koulutus.

Työeläkelaitoksen kuntoutukseen voi hakea alle alimman vanhuuseläkeiän oleva henkilö,

- jonka sairaus tai vamma aiheuttaa lähivuosina todennäköisen uhan joutua työkyvyttömäksi
- jonka työkyvyttömyyden uhkaa voidaan siirtää tai estää työeläkekuntoutuksen avulla
- jolla on viimeisen viiden vuoden ajalta työansioita vähintään 42 048,18 euroa (2025)
- jolla on työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioita 36 kuukauden aikana (tai hoitanut alle 3-vuotiaasta lasta)
- jolla ei ole oikeutta kuntoutukseen tapaturma- tai liikennevakuutuksen perusteella

Työeläkelaitosten ammatillista kuntoutusta voi hakea yhteistyössä työterveyshuollon ja työnantajan kanssa omalta työeläkelaitokselta. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan

lääkärinlausunto ja [kuntoutussuunnitelma](#). Eläkelaitokselta voi hakea myös ennakkopäätöstä oikeudesta kuntoutukseen, vaikka kuntoutussuunnitelmaa ei vielä olisikaan.

Lisätietoa saa [Työeläke.fi-sivustolta](https://tyoelake.fi)

8.5.3 Vakuutuslaitosten ammatillinen kuntoutus

Tapaturma- ja liikennevakuutusyhtiöt huolehtivat kuntoutuksesta, jos sen tarpeen on aiheuttanut ammattitauti tai työ- tai liikennetapaturma. Niihin liittyvää ammatillista kuntoutusta haetaan vakuutusyhtiöltä.

Edellytyksenä ammatilliselle kuntoutukselle on, että työ- ja ansaitsemiskyky on alentunut tai saattaa myöhemmin alentua korvattavan vahingon vuoksi (ks. sosiaaliturvaoppaan [luku 10 Tapaturma-, ammattitauti- ja liikennevakuutus](#)). Ensisijaisesti selvitetään mahdollisuudet sijoittua omaan työhön mukautetuin työjärjestelyin.

Tapaturmavakuutuksen ja liikennevakuutuksen korvaama ammatillinen kuntoutus voi olla:

- kuntoutusselvityksiä
- työ- ja koulutuskokeiluja
- työhönvalmennusta entisessä tai uudessa työssä
- koulutusta
- lainaa ja avustusta elinkeinotoiminnan tukemiseksi
- apuvälineitä tai laitteita työhön
- avustusta tai korotonta lainaa työmatkalla tarvittavan kulkuneuvon hankkimiseksi
- opiskelukustannuksia
- ammattitautitutkimusta

8.6 Kuntoutusajan toimeentulo

8.6.1 Kelan kuntoutusraha

Kelan kuntoutusrahaan on oikeutettu 18-67-vuotias henkilö siltä ajalta, jolloin hän on kuntoutuksen vuoksi estynyt tekemästä työtään. Kuntoutusrahaa maksetaan, jos kuntoutuksen tarkoituksena on työelämään pääsy, siellä pysyminen tai sinne paluu. Kuntoutujalla on oltava Kelan tai muun kuntoutuksen järjestäjän tekemä kuntoutuspäätös.

Kuntoutuksen ajalta saa joko palkkaa tai kuntoutusrahaa. Jos kuntoutusajalta saa palkkaa, Kela maksaa kuntoutusrahan työnantajalle. Kuntoutusraha voidaan maksaa myös osakuntoutusrahana, jos työskentely kuntoutuspäivänä on mahdollista. Tällöin työaika on kuntoutuksen vuoksi kuitenkin lyhennetty vähintään 40 % päivittäisestä työajasta.

Kuntoutusraha määräytyy vuositulon perusteella, kuten sairauspäiväraha (ks. [luku 6.1 Sairauspäivärahat](#)). Jos tulot ovat pienet tai niitä ei ole, päiväraha on vähintään vähimmäismääräinen 31,99 euroa/arkipäivä (2026). Arkipäiviä ovat päivät maanantaista lauantaihin, arkipyhät pois lukien. Osakuntoutusrahan määrä on puolet täydestä kuntoutusrahasta.

Kuntoutusrahaa ei voida myöntää samanaikaisesti vanhuuseläkkeen tai täyden ansionmenetyskorvauksen kanssa. Muut sosiaaliturvaetuudet voivat vaikuttaa kuntoutusrahan määrään.

Kuntoutusrahaa maksetaan omavastuuajan jälkeen. Omavastuu aika on 0-30-päivää, riippuen järjestettävästä kuntoutuksesta sekä sitä edeltävistä sosiaaliturvaetuuksista. Lue lisää eri omavastuuajoista [Kelan sivuilta](#). Kuntoutusrahaa voivat saada myös sopeutumisvalmennukseen ja perhekuntoutukseen osallistuvat omaiset.

Omavastuun jälkeen kuntoutusrahaa maksetaan kuntoutuspäiviltä, jotka kestävät vähintään neljä tuntia matkoineen tai estävät työn tekemisen sekä toimeentulon ansaitsemisen.

Lisätietoa kuntoutusrahasta saa [Kelan sivuilta](#).

8.6.2 Nuoren kuntoutusraha

Nuoren kuntoutusrahaa maksetaan opiskelun tai muun työelämään tähtäävän kuntoutuksen ajalta. Kuntoutuksen realistisena tavoitteena tulee olla työelämään siirtyminen niin, että nuori pystyisi työllään hankkimaan ainakin jonkin verran tuloja.

Voit saada nuoren kuntoutusrahaa, jos

- olet 18–19-vuotias (jos olet syntynyt ennen 1.1.2009, alaikäraja on 16 vuotta)
- työkykysi tai mahdollisuutesi valita ammatti tai työ on heikentynyt sairauden tai vamman vuoksi
- tarvitset erityisiä tukitoimia, jotta voit opiskella tai osallistua muuhun työllistymistä edistävään kuntoutukseen (esim. työkokeilu tai -harjoittelu)
- sinulle on laadittu hyvinvointialueellasi henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma (KHOPS) opiskelun tai muun kuntoutuksen ajalle.

Myöntämisedellytykset eivät täyty, jos koulutuksen tavoitteena on pelkästään harjaannuttaminen selviytymään jokapäiväisistä toiminnoista, eikä opiskelu- ja kuntoutussuunnitelmassa osoiteta mahdollisuuksia työelämään tähtääviin ammatillisiin jatkosuunnitelmiin. Jos ammatillisen kuntoutumisen mahdollisuuksia on kuntoutussuunnitelman mukaan vaikea ennakoida esimerkiksi sairauden laadun vuoksi, tulee pääsääntöisesti myöntää nuoren kuntoutusraha. Jos kuntoutus on opiskelua, Kela selvittää samalla oikeuden ammatilliseen kuntoutukseen koulutuksen ajalta.

Kuntoutusraha määräytyy vuositulon perusteella, kuten sairauspäiväraha (ks. [luku 6.1 Sairauspäivärahat](#)). Jos tulot ovat pienet tai niitä ei ole, päiväraha on vähintään vähimmäismääräinen 31,99 euroa/arkipäivä (2026). Arkipäiviä ovat päivät maanantaista lauantaihin, arkipyhät pois lukien. 1.1.2024 alkaen kuntoutusrahan määrä on laskettu samoilla perusteilla riippumatta siitä, mistä kuntoutuksesta on kyse.

Kuntoutuspäätöksen ja kuntoutuksen väliseltä ajalta sekä kuntoutusjaksojen välissä kuntoutusraha maksetaan yleensä 20 % pienempänä. Voit saada nuoren kuntoutusrahaa sekä odotusajalle että väliajalle enintään kolme kuukautta 1 kalenterivuoden aikana. 16 vuotta täyttäneen vammaistukea (ks. [luku 6.6.1](#)) ja nuoren kuntoutusrahaa voidaan maksaa yhtä aikaa. Alle 20-vuotiaalle nuorelle työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää vain, jos mahdollisuuksia ammatilliseen kuntoutukseen ei ole.

8.6.3 Ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusraha

Kuntoutusraha määräytyy vuositulon perusteella, kuten sairauspäiväraha (ks. [luku 6.1 Sairauspäivärahat](#)). Jos tulot ovat pienet tai niitä ei ole, päiväraha on vähintään vähimmäismääräinen 31,99 euroa/arkipäivä (2026). Arkipäiviä ovat päivät maanantaista lauantaihin, arkipyhät pois lukien.

Tietyissä tilanteissa, kuntoutusrahan ollessa pieni, voi Kela maksaa harkinnanvaraisesti verotonta ylläpitokorvausta. Sen tarkoituksena on korvata kuntoutukseen osallistumisesta aiheutuneita kustannuksia (matkat). [Ylläpitokorvausta](#) voidaan maksaa pääasiassa avomuotoisen kuntoutuksen ajalta. Mikäli kuntoutuja ei saa työttömyysturvaa kuntoutuksen jälkeen tai ansiotaso uudessa työssä on huomattavasti edellistä heikompi, voi Kelasta kysyä mahdollisuutta harkinnanvaraiseen kuntoutusavustukseen. [Kuntoutusavustus](#) on enintään kuntoutusrahan suuruinen.

8.6.4 Kuntoutustuki

Kuntoutustuki on määrääkertainen työkyvyttömyyseläke, jota voidaan yleensä myöntää vasta, kun hakija on saanut noin vuoden ajan sairauspäivärahaa. Tuen tavoitteena on paluu töihin tai opiskelemaan.

Kuntoutustukea voi maksaa työeläkelaitos, Kela tai molemmat. Jos työkyky ei kuitenkaan palaudu tai parane hoidon tai kuntoutuksen aikana, henkilöllä voi olla oikeus toistaiseksi jatkuvaan työkyvyttömyyseläkkeeseen. Lue lisää työkyvyttömyyseläkkeestä sosiaaliturvaoppaan luvusta [6.4 Työkyvyttömyyseläke](#).

Lisätietoa saat [Kelan sivuilta](#).

8.6.5 Työeläkelaitosten kuntoutusraha

Työeläkelaitokset maksavat kuntoutusrahaa työeläkekuntoutuksen ajalta. Kuntoutusrahan suuruus on sama kuin hakijan laskennallinen työkyvyttömyyseläke korotettuna 33 prosentilla.

Osakuntoutusraha (puolet täydestä kuntoutusrahasta) voidaan maksaa henkilölle, joka jatkaa osittain ansiotyötään ammatillisen kuntoutuksen rinnalla.

Kuntoutuskorotus maksetaan työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutustuella oleville aktiivisen kuntoutuksen ajalta. Korotus on 33 prosenttia maksussa olevien eläkkeiden määrästä. Jos osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleva joutuu olemaan pois työstä kuntoutuksen aikana, voidaan hänelle tältä ajalta maksaa täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen eläke sekä siihen perustuva kuntoutuskorotus.

Työeläkekuntoutujalle voidaan myöntää harkinnanvaraista kuntoutusavustusta esimerkiksi kuntoutukseen pääsyä odottaessa tai kuntoutusjaksojen väliajalle, mikäli kuntoutuja ei saa sairauspäivärahaa tai työttömyysturvaetuuksia.

Työeläkelaitoksesta voi tiedustella myös muiden kuntoutuksesta aiheutuvien kulujen korvaamisesta (matkat, opiskelu) sekä yrittäjien ja ammattiharjoittajien elinkeinotukea.

Etuus	Kuka voi saada	Suuruus
Kuntoutusraha	Työelämässä oleva henkilö, jonka työkyvyttömyyttä ehkäistään työeläkekuntoutuksella.	Työkyvyttömyyseläke +33 %
Osakuntoutusraha	Henkilö, joka jatkaa osittain ansiotyössä työeläkekuntoutuksena tuetun kuntoutusohjelman rinnalla.	Puolet kuntoutusrahan määrästä
Harkinnanvarainen kuntoutusavustus	Esimerkiksi työeläkekuntoutuja, jonka kuntoutussuunnitelman laatiminen on kesken tai joka odottaa kuntoutusohjelman alkamista.	Työkyvyttömyyseläke
Kuntoutustuki	Määräaikaisesti työkyvytön henkilö, jonka työkyky on palautettavissa kuntoutuksella.	Työkyvyttömyyseläke
Osakuntoutustuki	Määräaikaisesti osatyökyvytön henkilö	Osatyökyvyttömyyseläke
Kuntoutuskorotus	Kuntoutustukea tai työkyvyttömyyseläkettä saava henkilö,	33 % kuntoutustuesta tai eläkkeestä. Kuntoutustuki tai eläke jatkuu kuntoutuksen ajan.

Etuus	Kuka voi saada	Suuruus
	jonka työhön paluuta tuetaan työeläkekuntoutuksella.	
Muiden kustannusten korvaus	Kuntoutusrahan tai kuntoutuskorotuksen saaja esimerkiksi opiskeluiden ajalta.	Työeläkevakuuttajat TELAn ohjeiden mukaan.

Työeläkejärjestelmän kuntoutusetuudet

Lue lisää Työeläkelaitosten kuntoutusrahasta [Työeläke.fi-sivustolta](https://tyoelake.fi).

9 Apuvälineet

9.1 Apuvälinekartoitus ja hankintasuunnitelma

Esteettömyys- ja saavutettavuusratkaisujen ohella tarvitaan usein apuvälineitä. Niiden avulla henkilö, jonka toimintakyky on rajoittunut vamman, sairauden, ikääntymisen tai kehitysviivästymän vuoksi, voi toimintarajoitteista huolimatta selviytyä mahdollisimman omatoimisesti kotona, koulussa, opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana.

Apuvälinehankinta käynnistyy apuvälinetarpeen arvioinnilla, jonka perusteella tehdään apuvälineen hankintasuunnitelma. Apuvälinepalveluprosessi on osa kuntoutus-, hoito- tai palvelusuunnitelmaa. Vastuu apuvälineen järjestämisestä ja kustantamisesta määräytyy sen mukaan, mihin käyttötarkoitukseen apuväline tarvitaan, katso [luku 9.4](#).

Apuvälineprosessin vaiheet:

1. **Yhteydenotto vastuutahoon.** Henkilö itse, läheinen, ammattilainen, työnantaja tai koulu voi ottaa yhteyttä apuvälineistä vastaavaan tahoon apuvälinetarpeen arvioimiseksi
2. **Apuvälinetarpeen arviointi.** Vastuutaho arvioi henkilön toimintakykyä ja -ympäristöä, apuvälineen käyttötarvetta sekä sopivimpia apuvälinevaihtoehtoja.
3. **Hankintasuunnitelman laatiminen.** Arvioinnin perusteella toteutetaan hankintasuunnitelma, jossa määritellään mitä apuvälineitä tarvitaan ja miten ne hankitaan.
4. **Apuvälineen käyttöönotto ja opastus.** Käytännön opastus apuvälineen käyttöön sekä tarvittavat säädöt tehdään vastuutahon ohjauksessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon apuvälinetarpeesta voi keskustella esimerkiksi sairaalan kuntoutusohjaajan kanssa. Perusterveydenhuollossa apuvälinetarpeen arviointi on tehtävä

viimeistään kolmantena päivänä yhteydenotosta, ja tarpeelliseksi todettu apuväline on järjestettävä kolmen kuukauden kuluessa. Erikoissairaanhoidossa apuvälineen tarpeen arviointi on tehtävä kolmessa viikossa lähetteen saapumisesta tai vastaanottokäyntiä edellyttävissä tapauksissa kolmen kuukauden kuluessa lähetteen saapumisesta. Tarpeelliseksi todetulle erikoissairaanhoidon apuvälinepalvelulle on asetettu kuuden kuukauden enimmäisaika tarpeen toteutamisesta.

9.2 Maksuttomat ja maksulliset apuvälineet

Lähtökohtaisesti tavanomaisiksi luokiteltavat apuvälineet ovat asiakkaalle maksuttomia. Vammaispalvelulain mukaisista päivittäisten toimintojen tukemiseen tarkoitetuista välineistä, koneista ja laitteista saatetaan korvata vain puolet.

Lisäksi maksuttomia ovat esimerkiksi lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden sovitin, käytön opetus, tarpeellinen uusiminen sekä huolto, ellei niitä korvata muun lain perusteella. Myös asumispalveluyksiköiden asukkaiden tulee saada tarvitsemansa apuvälineet maksutta käyttöönsä.

9.3 Apuvälinepalvelujen työnjako

Apuvälineiden hankintaprosessin käynnistämiseksi on tarpeen hahmottaa, mitä kautta tarvittava apuväline on hankittavissa käyttäjälle. Apuvälinepalvelujen työnjako on koottu seuraavaan taulukkoon. Taulukosta ilmenee vastuutaho, menettelytapa apuvälineen hankintaan, apuvälineen kuvaus sekä lainsäädäntö. Pelkistetystä taulukosta selviää, kenen puoleen tulee kääntyä apuvälinehankinnassa, kun niitä hankkii eri käyttöympäristöihin.

Vastuutaho	Menettelytapa	Kuvaus	Lainsäädäntö
Hyvinvointialueen perusterveydenhuolto	Oma yhteydenotto hyvinvointialueelle / terveyskeskukseen, josta ohjataan apuvälineyksikköön tai fysio- ja toimintaterapia-osastoon	Arkielämään liittyvät lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet.	Terveystieteiden tutkimuslaki STM:n asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta
Hyvinvointialueen erikoissairaanhoito	Lähete apuvälineyksikköön tai erikoisalan yksikköön	Vaativat apuvälineet	Palvelusetelilaki Asiakasmaksulaki

Vastuutaho	Menettelytapa	Kuvaus	Lainsäädäntö
Hyvinvointialueen sosiaalitoimi	Oma hakemus ja asiantuntijalausunto	Vammaispalveluna osittain tai kokonaan	Vammaispalvelulaki Kehitysvammalaki ja -asetus
Koulutoimi	Osana koulun hankintoja	Opetukseen liittyvät apuvälineet	Perusopetuslaki Laki ammatillisesta koulutuksesta Yhdenvertaisuuslaki
Kela	Oma hakemus ja asiantuntijalausunto	Vaativaa ammatillista kuntoutusta varten työhön ja, opiskeluun; lisäksi apuvälineitä osittain myös vapaa-aikaan	Kelan kuntoutuslaki Tulkkaukspalvelulaki
Työnantaja	Oma yhteydenotto	Kohtuulliset mukautukset	Yhdenvertaisuuslaki
Kunnalliset TE-palvelut	Työnantajan hakemus ja lääkärinlausunto ml. tuen välttämättömyydestä työterveyshuollolta/ työsuojelu-viranomaiselta	Työolosuhteiden järjestelytuki välineisiin ja työolosuhde-muutoksiin (työtoverin opastukseen)	Työvoimapalvelulaki
Valtiokonttori	Oma hakemus ja asiantuntijalausunto	Sotainvalidien ja veteraanien apuvälineet	Sotilasvammalaki Laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta

Vastuutaho	Menettelytapa	Kuvaus	Lainsäädäntö
Vakuutuslaitokset	Oma hakemus ja asiantuntijalausunto	Liikenne- ja tapaturmavahinkojen vuoksi tarvittavat apuvälineet	Työtapaturma- ja ammattitautilaki Laki liikennevakuutus- kuntoutuksesta

9.4 Apuvälinepalvelujen vastuutahot

Apuvälineen käyttötarkoitus määrittää vastuutahon, jota kautta apuväline hankitaan ja yleensä kustannetaan. Apuvälineistä vastaavat seuraavat tahot: hyvinvointialueilla perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido ja sosiaalitoimi sekä lisäksi kuntien koulutoimi, Kela, työnantaja, kunnalliset TE-palvelut, valtiokonttori ja vakuutuslaitokset.

9.4.1 Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet

Hyvinvointialueet vastaavat lääkinällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluiden järjestämisestä terveydenhuoltolain mukaisesti. Lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline tarpeen arviointi on osa asiakkaan hoito- ja kuntoutusprosessia. Apuväline tarpeen arvioinnissa todetut tarpeet kirjataan hoito- tai kuntoutussuunnitelmaan.

Hyvinvointialueiden on sovittava terveydenhuollon järjestämissuunnitelmassa siitä, miten perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido tekevät yhteistyötä ja miten apuvälinepalvelujen toimintakäytännöt toteutetaan. Lisäksi suunnitelmassa on sovittava yhteistyöstä sosiaalitoimen, muiden hallinnonalojen ja yksityisten toimijoiden kanssa.

Terveydenhuollon apuvälinepalvelut on porrastettu perus- ja erikoissairaanhoidon välille. Perusterveydenhuolto vastaa hyvinvointialueella perustason apuvälineistä, joita ovat esimerkiksi kävelykeppi, suihkutuoli, rollaattori ja manuaalipyörätuoli. Näkövammaiselle perustason apuvälineitä ovat myös esimerkiksi valkoiset kepit ja sanelukoneet. Perustason apuvälineisiin ei tarvita lähetettä.

Perustason apuvälineisiin ei tarvita lähetettä. Perusterveydenhuolto vastaa hyvinvointialueella perustason apuvälineistä, joita ovat esimerkiksi kävelykeppi, suihkutuoli, rollaattori ja manuaalipyörätuoli. Perustason apuvälineitä näkövammaiselle ovat valkoiset kepit sekä sanelukoneet ym.

Erikoissairaanhoidon vastuulla ovat vaativat lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineet, joihin tarvitaan lähete. Vaativia apuvälineitä ovat esimerkiksi liikkumisen, kommunikoinnin, tiedonsaannin ja ympäristöhallinnan kalliit apuvälineet. Niihin kuuluvat muun muassa:

- sähköpyörätuoli ja sähkömopedi

- käsikäyttöisen pyörätuolin sähköinen kelauskeventäjä
- sähköinen pyörätuolin työntöapulaite avustajan käyttöön
- puhevammaisen henkilön tietokone apuvälineineen
- raajaproteesit sekä mikroprosessoriohjatut nivelet
- tietokoneohjelmat, erikoishiiret ja oheislaitteet.
- näkövammaisen henkilön silmä- ja piilolasit, lukutelevisio, televisioon liitettävä elektroninen lukulaite, matkapuhelimen pistenäyttö ja opaskoira

Hyvinvointialueen erikoissairaanhoidon vastaa ympäristöhallintajärjestelmästä, mutta yksittäiset ympäristön hallintaan liittyvät laitteet (oven aukaisu ja ovipuhelin ym.) kuuluvat pääsääntöisesti sosiaalitoimen vastuulle.

[Tikoteekki -verkosto](#) tarjoaa vaativan kommunikoinnin ja tietokoneen käytön apuvälinepalveluita. Verkosto toimii 14 alueella lähinnä apuvälinekeskusten yhteydessä, ja palvelujen käyttö edellyttää lähetettä.

Sosiaali- ja terveysministeriön opas [Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet](#) antaa lisä kiteereitä apuvälineisiin, esimerkiksi painehaavapatjoihin ja sormiproteeseihin. Lisätietoa löytyy myös STM:n julkaisuista [Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet](#) ja [Apuvälinepalveluiden laatusuositus](#).

Lait ja asetukset: [Terveystalolaki](#), [Asetus lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta](#), [Palvelusetelilaki](#), [Asiakasmaksulaki](#)

9.4.2 Sosiaalitoimen apuvälineet

Oman hakemuksen ja asiantuntijalausunnon nojalla vammaiselle voidaan korvata hyvinvointialueen sosiaalitoimesta vamman tai sairauden johdosta aiheutuvia hankintakustannuksia – muita kuin lääkinällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvia – esteettömän asumisen turvaamiseksi.

Vammaisen voi hakea korvausta erilaisiin asunnon välineisiin ja laitteisiin, joita aiemman vammaispuvelulain mukaan tulkittiin olevan esimerkiksi kodinkoneet, nostolaite, porrashissi, nostolevy ja erilaiset hälytyslaitteet, turvahälytysjärjestelmä ja hälytysjärjestelmä (optinen tai akustinen); puhelin, turva- tai tekstipuhelin; induktiosilmukka; ulko-oven sähköinen ovenavausjärjestelmä sekä exit-työntöpainike.

Hyvinvointialueen sosiaalitoimi voi myöntää vammaiselle henkilölle tukea myös auton hankintaan sekä tarpeellisiin teknisiin muutostöihin.

Lait ja asetukset: [Vammaispuvelulaki](#), [Kehitysvammalaki](#) ja [-asetus](#)

9.4.3 Koulutoimen apuvälineet

Opetustoimi on velvollinen järjestämään vammaiselle tai muuta erityistukea tarvitsevalle oppilaalle maksutta koulu- ja luokkakohtaiset apuvälineet perusopetuslain perusteella. Tällaisia ovat esimerkiksi opetusvälineisiin ja oppimateriaaleihin kuuluvat kommunikointia tukevat materiaalit ja välineet, erityispulpetit ja -tuolit sekä koulussa esteettömän liikkumisen mahdollistavat luiskat, hissit ja kaiteet. Koulun apuvälinepalveluita haetaan kouluterveydenhuollon kautta.

Yhdenvertaisuuslain mukaan pitkäaikaissairaana henkilön koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin henkilön koulutukseen pääsyn varmistamiseksi. Kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon toimista aiheutuvat kustannukset, koulutuksen järjestäjän taloudellinen asema sekä mahdollisuus saada tukea julkisista varoista tai muualta.

Oppilaan henkilökohtaiset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet hankitaan terveydenhuollon kautta. Peruskoulun yläasteelta alkaen opiskelussa tarvittavat vaativat opiskelun apuvälineet hankitaan Kelan kautta.

Lait ja asetukset: [Perusopetuslaki](#), [Laki ammatillisesta koulutuksesta](#), [Yhdenvertaisuuslaki](#)

9.4.4 Apuvälineet Kelasta

Vaikeavammaisen voi hakea Kelasta ammatillisen kuntoutuksen apuvälineinä teknisesti vaativia ja kalliita välttämättömiä apuvälineitä työhön tai ammatilliseen kuntoutukseen. Näihin tarkoituksiin hankittavia vaativia apuvälineitä ovat esimerkiksi lukutelevisio, piste- ja isonäytöt sekä tietokoneet. Työ- ja opiskelukyvyn huomattavana rajoitteena voidaan pitää esimerkiksi vaikeaa näkövammaa, aivohalvauksen jälkitilaa, CP-oireyhtymää, lihassairautta, reumaa tai kuulovammaa.

Hakemukseen tulee liittää asiantuntijalausunto. Kelalta voi hakea myös apuvälinekartoitusta, ellei sitä ole aiemmin tehty. Kela vastaa myös apuvälineidensä opastuksesta ja huollosta.

Kelasta haettaviksi ammatillisen kuntoutuksen apuvälineiksi luetaan myös lukiossa, peruskoulun seitsemännellä tai sitä ylemmällä luokalla opiskelevan vaikeavammaisen henkilön kalliit ja vaativat välttämättömät apuvälineet, jotka on kirjattu kuntoutussuunnitelmaan pohjautuvaan hyväksyttyyn ammatillisen koulutuksen toteuttamissuunnitelmaan.

Kansaneläkelaitos järjestää etätulkkaukspalveluihin oikeutetulle kuulonäkö-, kuulo- tai puhevammaiselle henkilölle tarvittavat kohtuuhintaiset tulkkauksvälineet ja laitteet sekä vastaa etäyhteyden käytöstä aiheutuvista välttämättömistä kustannuksista.

Lait ja asetukset: [Kelan kuntoutuslaki](#), [Tulkkaukspalvelulaki](#)

9.4.5 Muut apuvälineet työhön ja apu työolosuhteisiin

Työpaikan esteettömyyspulmissa on tarpeen kääntyä työterveyshuollon ja työsuojeluvaltuutetun tai luottamushenkilön puoleen. Työpaikan esteettömyyskartoituksessa kannattaa hyödyntää Työterveyslaitoksen [Ergonomian tietopankkia](#), josta löytyy ratkaisuja työn keventämiseen ja työprosessien sujuvoittamiseen.

Pitkäaikaissairaana henkilön työnantajan on yhdenvertaisuuslain mukaan tarvittaessa ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin henkilön työhön pääsyn varmistamiseksi, työssä selviämiseksi ja työuralla etenemiseksi. Kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon toimista aiheutuvat kustannukset, työnantajan tai koulutuksen järjestäjän taloudellinen asema sekä heidän mahdollisuutensa saada tukea julkisista varoista tai muualta.

Työnantaja voi hakea kunnallisilta TE-palveluilta työolosuhteiden järjestelytukea apuvälineisiin, jotka ovat vamman tai sairauden vuoksi välttämättömiä mutta työnantajalle kohtuuttoman kalliita. Tukea voidaan hakea myös pitkäaikaissairaana tai vammaisen työntekijän työtoverin antamaan opastukseen. Hakemukseen liitetään lääkärinlausunto sekä työterveyshuollon tai työsuojeluviranomaisen lausunto tuen välttämättömyydestä. Tuen kattamat kustannukset ja enimmäismäärät määritellään valtioneuvoston asetuksessa.

[Luvussa 9.4.4](#) on esitelty lisäksi Kelan apuvälinepalvelut vaikeavammaiselle työhön tai opiskeluun.

Lait ja asetukset: [Yhdenvertaisuuslaki](#), [Työvoimapalvelulaki](#)

9.4.6 Apuvälineet muun lainsäädännön nojalla

[Oppaan luku 10](#) käsittelee lakisääteisten tapaturma-, ammattitauti- ja liikennevakuutuksen nojalla myönnettäviä palveluita ja etuuksia, kuten apuvälineitä, asunnonmuutostöitä ja kuntoutusta. Tapaturma- ja liikennevakuutus ovat ensisijaisia korvaajia niiden korvausvastuulle kuuluvissa tapauksissa.

Ensisijaisen korvauksen lisäksi vammautuneella voi olla oikeus lisäkorvauksiin muista vakuutuksista, kuten tapaturmavakuutuksesta, vapaa-ajan vakuutuksesta, matkavakuutuksesta, henkivakuutuksesta ja sairauskuluvakuutuksesta. Niiden korvausperusteet vaihtelevat vakuutusyhtiöittäin vakuutusehtojen mukaisesti. Vapaaehtoiset tapaturma- ja sairausvakuutukset tai urheilulisenssit harvoin korvaavat apuvälineitä. Mikäli vakuutus ei kata kaikkia tarvittavia apuvälineitä, siirtyy järjestämisvastuu hyvinvointialueen terveydenhuollolle ja sosiaalitoimelle tai Kelalle, käyttökohteesta ja välineestä riippuen.

Sotilasvamma- ja -tapaturmalakien mukaan korvattaviin apuvälineisiin tehdään oma hakemus Valtiokonttoriin ja mukaan liitetään lääkärinlausunto. Korvattavuutta kannattaa tiedustella etukäteen puhelimitse Valtiokonttorista, joka voi kustantaa tekojäseniä ja kohtuuhintaisia apuvälineitä omaksi tai käytettäväksi. Tämä taho voi myös harkinnan mukaan antaa opaskoiran sokean käyttöön. Asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita sekä asunnon

muutostöitä voidaan korvata vahingoittuneelle tai sairastuneelle, jonka työkyvyttömyysaste on vähintään 10 prosenttia.

Potilasvahingon sattuessa on oikeus käyttää oman hyvinvointialueen apuvälinepalveluita. Terveystieteiden osastolle korvataan potilasvahinkoon liittyvät kustannukset. Potilasvakuutuksesta korvataan potilaalle se osuus potilasvahingosta johtuvista kustannuksista ja menetyksistä, jota muut lakisääteiset etuudet ja vakuutukset eivät kata. Alkuperäisen, hoidettavana olevan sairauden tai muiden sairauksien aiheutumien haittojen perusteella luovutettavia apuvälineitä ei korvata potilasvahinkona. Oppaan [luvussa 1.5.6](#) on ohjeistus potilasvahinkoasioiden hoitamiseen.

Lait ja asetukset: [Sotilasvammalaki](#), [Laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta](#)

9.5 Yleistietoa apuvälineistä Kuntoutumistalosta

Yleistä tietoa apuvälineistä ja apuvälinepalveluista löytyy yliopistosairaaloiden ylläpitämästä Terveyskylän [Kuntoutumistalosta](#), jonka sivuilta löytyy kansainvälinen [Apuvälineluokitus](#). Apuvälineluokitusta käytetään sosiaali- ja terveydenhuollossa apuvälineitä ja niiden käyttöä koskevan tiedon hallintaan. Luokituksen koodien avulla voidaan rekisteröidä ja varastoida apuvälineitä. Luokitus helpottaa mm. välineiden kierrätystä, lainausta, tilastointia ja vertailua.

Invalidiliiton [liikkumisen videoilla](#) esitellään yleisimmät liikkumisen apuvälineet: rollaattori, manuaalipyörätuoli, sähköpyörätuoli sekä sähkömopo ja niiden ergonominen käyttö.

9.6 Apuvälinepäätösten muutoksenhaku, kantelu ja muistutukset

Kun asiakas tai potilas on tyytymätön jostain palvelusta tai etuudesta viranomaiselta saamaansa kirjalliseen päätökseen, hän voi yleensä hakea siihen muutosta eli valittaa päätöksestä. Ohjeet löytyvät päätökseen liitetystä muutoksenhakuosoituksesta.

Sellaisesta viranomaisen toiminnasta, josta ei anneta muutoksenhakukelpoista päätöstä, voi tyytymätön asiakas tai potilas tehdä muistutuksen tai kantelun.

Oppaan [luvussa 2](#) on lisätietoja päätösten muutoksenhakuun, kanteluun ja muistutusten tekemiseen, apuvälinepalvelujen työnjakotaulukon (ks. [luku 9.3](#)) mukaisesti.

10 Tapaturma-, ammattitauti- ja liikennevakuutus

10.1 Lakisääteiset vakuutukset

Työtapaturmasta ja ammattitaudista sekä liikenteen henkilövahingosta korvaukset määrittyvät suoraan lain nojalla.

Lakisääteisten vakuutusten lisäksi on olemassa myös vapaaehtoisia henkilövakuutuksia, kuten tapaturma-, matka- ja henkivakuutuksia sekä sairauskuluvakuutuksia. Näiden

vakuutusten korvaukset määräytyvät vakuutusehtojen mukaisesti. Vakuutusehdot sairaanhoidon ja kuntoutuksen korvauksissa vaihtelevat vakuutusyhtiöittäin. Korvauksien tarkka sisältö selviää tutustumalla vakuutuskirjaan ja vakuutusehtoihin sekä kysymällä vakuutusyhtiöstä. Seuraavassa esitellään lakisääteiset vakuutukset, joiden korvauskäytännöt ovat vakuutusyhtiöstä riippumatta yhtenäiset.

Tapaturma- ja liikennevakuutuksia hoitavat yksityiset vakuutuslaitokset. Vakuutuslaitoksen toiminta lakisääteisissä vakuutuksissa rinnastuu viranomaisen toimintaan ja niihin sovelletaan ao. lakien lisäksi mm. hallintolain säännöksiä.

Tapaturma- ja liikennevakuutus ovat ensisijaisia korvaajia niiden korvausvastuulle kuuluvissa tapauksissa. Ensisijaisen korvauksen lisäksi vammautuneella voi olla oikeus lisäkorvauksiin muista vakuutuksista.

Lait ja asetukset: [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#), [Liikennevakuutuslaki](#).

10.1.1 Lakisääteinen tapaturmavakuutus

Työtapaturma- ja ammattitautivakuutus vastaa työtapaturmissa vahingoittuneiden ja ammattitautiin sairastuneiden korvauksista. Sen perusteella korvataan tapaturmasta tai ammattitaudista aiheutuneita sairaanhoitokuluja, maksetaan päivärahaa, tapaturmaeläkettä, haattarahaa, perhe-eläkettä ja muita korvauksia, kuten haitta-, vaate- ja opaskoiralisää, korvauksia lisääntyneistä kodinhoitokustannuksista tai korvausta esinevahingoista sekä hautausapua.

Tapaturma- ja ammattitautivakuutus on aina ensisijainen korvaaja. Työtapaturma saattaa syntyä myös liikennevahingossa. Tällöin vammautuneella on usein oikeus saada lisäkorvausta liikennevakuutuksesta. Oikeus korvaukseen tapaturmavakuutuksesta perustuu työ- tai virkasuhteeseen. Työntekijällä on aina oikeus saada korvauksia työtapaturmasta tai ammattitaudista vaikka työnantajalla ei olisikaan vakuutusta.

Lait ja asetukset: [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#)

10.1.2 Liikennevakuutus

Liikennevakuutus vastaa liikennevahingosta aiheutuvien kustannusten ja menetysten korvaamisesta vammautuneille ja heidän kuntoutuksen korvaamisesta. Korvauksia maksetaan sairaanhoitokustannuksista ja muista tarpeellisista kustannuksista, ansionmenetyksestä, kivusta, särystä sekä tilapäisestä haitasta ja pysyvästä haitasta.

Lait ja asetukset: [Liikennevakuutuslaki](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#)

10.2 Kuntoutus ja tuki tapaturma- ja liikennevakuutuksissa

Sekä työtapaturma- että liikennevakuutuksesta korvataan vammautuneen henkilön kuntoutusta. Edellytyksenä kuntoutuksen korvaamiselle on työ- ja toimintakyvyn taikka ansiomahdollisuuksien heikentyminen tai heikentymisen uhka. Kuntoutuksena korvataan kuntoutuksesta aiheutuneet kustannukset ja ansiomenetystä.

Myönnettävän kuntoutuksen tavoitteena on edistää ja tukea kuntoutujan työhön paluuta, ehkäistä tai vähentää työ- ja toimintakykyyn vaikuttavia haittoja sekä ylläpitää ja parantaa hänen itsenäistä suoriutumiskykyä. Vakuutusyhtiön tulee selvittää vakuutetun toimintakykyä tukevan eli lääkinnällisen kuntoutuksen sekä ammatillisen kuntoutuksen tarvetta.

Lait ja asetukset: [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#)

10.2.1 Kuntoutuksen aikainen toimeentulo ja haittaraha

Sekä tapaturma- että liikennevakuutuksesta maksetaan kuntoutuksen ajalta ansionmenetyskorvausta. Korvauksen perusteena on pääsääntöisesti onnettomuushetken työansioden perusteella määritetty ns. vuosityöansio.

Haittaraha maksetaan aiheutuneen haitan perusteella. Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut asetuksen tapaturmavakuutuslaissa tarkoitetusta haittaluokituksesta. Tapaturma- ja liikennevakuutus hyödyntävät lääketieteellisen haitan arviossa sosiaali- ja terveysministeriön antaman asetuksen liitteenä julkaistua haittaluokitusta.

Tutustu [haittaluokitukseen](#).

Lait ja asetukset: [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#)

10.2.2 Ammatillinen kuntoutus

Mikäli liikenne- tai työtapaturmassa vammautuminen heikentää olennaisesti työ- ja ansiokykyä, vammautuneella henkilöllä on oikeus saada tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta. Kuntoutuksella voidaan tukea työelämässä jatkamista tai työelämään paluuta. Terveystilan muutosten myötä työnkuvan räätälöinti, työpaikan vaihto tai uudelleen koulutus voi olla tarpeen.

Ammatilliseen kuntoutukseen voi sisältyä:

- ammatinvalinnan ohjausta
- kuntoutustutkimusta
- työ- ja koulutuskokeiluja
- työhön valmennusta

- ammatillista (ja muuta) koulutusta
- työvoimaneuvontaa ja työhön sijoitusta
- elinkeinotukea
- työn tai opiskelun apuvälineitä
- työolosuhteiden järjestelytukea

Lait ja asetukset: [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#) , [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#)

10.2.3 Toimintakykykuntoutus

Liikennevahingon tai työtapaturman jälkeen tarvitaan usein toimintakykyä edistävää ja ylläpitävää kuntoutusta. Toimintakykykuntoutuksessa on tavoitteena mahdollisimman sujuva, omatoiminen ja itsenäinen elämä. Sitä varten tarvitaan kuntoutus- ja tukipalveluja.

Toimintakykykuntoutuksessa keinoina ovat esimerkiksi avo- ja laituskuntoutus, tarvittavat apuvälineet sekä kodinmuutostyöt ja muut tukipalvelut.

Järjestämisvastuu toimintakykykuntoutuksen osalta on hyvinvointialueella. Vakuutusyhtiö korvaa vamman vuoksi välttämättömästä kuntoutuksesta aiheutuvat kustannukset.

Lait ja asetukset: [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#) , [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#)

10.2.4 Asunnon muutostyöt

Jotta kotona liikkuminen ja toimiminen onnistuvat mahdollisimman itsenäisesti, saattaa työtapaturmassa tai liikennevahingossa pysyvästi vammautunut tarvita asuntoonsa muutostöitä. Näitä ovat esimerkiksi tukikaiteet, oviaukkojen leventäminen sekä keittiön ja peseytymistilojen muutostyöt. Vakuutusyhtiö korvaa vammasta aiheutuneiden toiminnanrajoitteiden vuoksi tarvittavat välttämättömät muutostyöt.

Asunnonmuutostyöselvittely käynnistyy hyvinvointialueen terveydenhuollon- sekä rakennusalan ammattihenkilön kotikäynnillä, jonka jälkeen terveydenhuollon edustaja tekee kirjallisen lausunnon tarvittavista muutostöistä ja rakennusalan ammattilainen laatii töistä rakennusteknisen työselosteen ja kustannusarvion. Vakuutusyhtiön korvaamissa muutostöissä tilaajana toimii vammautunut itse.

Muutostöiden kustannusten korvaaminen perustuu lakiin. Korvattavia ovat sellaiset muutostyöt, jotka ovat välttämättömiä vammautuneen kotona suoriutumisen vuoksi. Esimerkiksi tavanomaisia peruskorjauksia tai asunnon arvoa nostavia perusparannustoimenpiteitä ei korvata.

Asunnonmuutostöihin on aina oltava asunnon omistajan lupa. Vakuutusyhtiö korvaa kustannukset korvauspäätöksen mukaisesti.

Lait ja asetukset: [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#)

10.2.5 Apuvälineet

Kuntoutuksen kuluina liikennevakuutuksesta ja tapaturmavakuutuksesta voidaan korvata myös apuvälineitä. Niiden tarpeen tulee johtua korvattavasta vammasta. Apuvälineiden osalta otetaan yhteyttä ensisijaisesti julkiseen terveydenhuoltoon. Terveydenhuollon ammattihenkilöt arvioivat apuvälineiden tarpeen ja tekevät maksusitoumuspyynnön vakuutusyhtiöön. Usein apuvälineet luovutetaan suoraan käyttäjälle julkisen terveydenhuollon apuvälineyksiköstä, joka laskuttaa kulut suoraan vakuutusyhtiöltä. Vakuutusyhtiöt korvaavat myös apuvälineitä, joita terveydenhuolto ei arvioi ja myönnä, kuten asuntoon tarvittavat, kiinteästi asennettavat laitteet. Näissä tapauksissa yhteyttä otetaan hyvinvointialueen vammaispalvelun sosiaalityöntekijään.

Auton lisävarusteiden osalta korvataan ajamisen vuoksi välttämättömiä ja kohtuuhintaisia lisävarusteita ja apuvälineitä kuten käsihallintalaitteita. Sen sijaan auton vakiovarusteita ei korvata vakuutusjärjestelmästä lainkaan. Vain vakituisesti työssä käyvien kuntoutujien on mahdollista saada auton hankintatukea.

Lait ja asetukset: [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#)

10.2.6 Avo- ja laitostuntoutus

Liikenne- tai työtapaturmavahingon jälkeen saatetaan tarvita kuntoutusta, esimerkiksi fysio-, toiminta- tai puheterapiaa tai neuropsykologista kuntoutusta. Terapia voidaan toteuttaa yksityisen terapeutin vastaanotolla vakuutusyhtiön maksusitoumuksella. Toisinaan tarvitaan myös laitostuntoutusjaksoja kuntoutuslaitoksessa.

Kuntoutustarpeen arviointi tapahtuu hoidon ja kuntoutuksen seurannasta vastaavan julkisen terveydenhuollon yksikössä. Heidän tehtävänsä on kartoittaa kuntoutuksen tarve ja laatia sen pohjalta kuntoutussuunnitelma, joka toimii maksusitoumuspyyntönä vakuutusyhtiöön. Kuntoutussuunnitelman pohjalta vakuutusyhtiö tekee ratkaisun kuntoutukseen myönnettävistä maksusitoumuksista.

Lait ja asetukset: [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#)

10.2.7 Avustus- ja tukipalveluiden järjestäminen kotiin

Jos kotona selviytyminen päivittäisistä toiminnoista tai asioinneista on vaikeutunut, otetaan tarvittaessa yhteys hyvinvointialueen vammaispalveluun. Vammaispalvelu arvioi henkilön palveluntarpeen ja laatii palvelusuunnitelman (ks luku [1.4.3](#)). Hyvinvointialue järjestää vammautuneen tarvitsemat palvelut ja tuet. Palveluiden, kuten henkilökohtaisen avun tai kuljetuspalveluiden aiheuttamat kustannukset peritään vakuutusyhtiöltä.

Vakuutusyhtiöt voivat maksaa korvausta kohonneista kodinhoitokustannuksista. Vaikeasti vammautuneelle henkilölle voidaan maksaa esimerkiksi siivouksesta aiheutuvia kustannuksia. Työtapaturmalain mukaisesti kohdalla kohonneita kodinhoitokustannuksia korvataan enintään yhden vuoden ajalta. Liikennevahinkolain mukaan korvattavissa kodinhoitokustannuksissa ei ole aikarajaa.

Lait ja asetukset: [Työtapaturma- ja ammattitautilaki](#), [Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta](#)

10.3 Muutoksenhaku lakisääteisissä vakuutuksissa

Lakisääteisissä vakuutuksissa, kuten tapaturma- ja liikennevakuutuksessa, on oma erillinen muutoksenhakujärjestelmänsä. Jos olet tyytymätön vakuutusyhtiön päätökseen, tutustu ensin päätöksen mukana tuleviin muutoksenhakuohjeisiin. Voit olla yhteydessä vakuutusyhtiön korvauskäsittelijään ja pyytää lisäohjeistusta tarvittaessa. Tee muutospyyntö tai valitus kirjallisesti vakuutusyhtiölle määräaikana. Vakuutusyhtiö voi tarkistaa ratkaisunsa ja muuttaa päätöstä asiakkaalle edullisemmaksi eli tehdä niin sanotun itseoikaisun.

10.3.1 Tapaturmavakuutus

Tapaturmavakuutuksen korvausasiassa vakuutusyhtiön päätökseen haetaan muutosta tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnalta. Valitusaika on kolmekymmentä (30) päivää päätöksen saamisesta.

Muutoksenhakulautakuntaan tehtävä kirjallinen valitus toimitetaan sille vakuutuslaitokselle, jonka päätökseen muutosta haetaan. Vakuutuslaitoksella on silloin mahdollisuus oikaista päätöstään vaatimuksen mukaisesti. Mikäli vakuutuslaitos ei hyväksy kaikkia valituskirjelmässä esitettyjä vaatimuksia, se toimittaa valituskirjelmän, valitusasiaa koskevat asiakirjat ja vastineensa muutoksenhakulautakunnan käsiteltäväksi. Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan käsittely on maksutonta, mutta asianomistajalla on mahdollisuus saada eräissä tapauksissa korvausta oikeudenkäyntikuluista.

Toinen muutoksenhakuaste on vakuutusosoikeus. Mikäli on tyytymätön tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen, voi siihen hakea kirjallisesti muutosta vakuutusosoikeudelta 30 päivän kuluessa. Tässäkin tapauksessa valitus toimitetaan sille vakuutuslaitokselle, jonka päätöksestä valitetaan.

Viimeisenä mahdollisuutena on hakea valituslupaa korkeimmalta oikeudelta, jos kyse on oikeudesta korvaukseen. Tältä osin muutoksenhaku on siis rajattu.

Lisätietoa [muutoksenhakulautakunnasta](#) ja [vakuutusosoikeudesta](#)

10.3.2 Liikennevakuutus

Jos on tyytymätön vakuutusyhtiön päätökseen liikennevahingon korvausasiassa, on henkilön mahdollista pyytää lausuntoa liikennevahinkolautakunnalta. Lautakunta antaa asiassa ratkaisusuosituksen. Lausuntopyyntö on tehtävä vuoden kuluessa korvauspäätöksen

antamisesta. Kirjallisen lausuntopyynnön voi tehdä vahinkoa kärsinyt, muu korvaukseen oikeutettu, vakuutuksenottaja, vakuutusyhtiö tai asiaa käsittelevä tuomioistuin.

Lautakunnan ratkaisusuositukset eivät sido vakuutusyhtiöitä, mutta niitä noudatetaan käytännössä lähes aina. Asian käsittely muutoksenhakulautakunnassa on maksutonta.

Vaihtoehtoisesti vakuutusyhtiötä vastaan voi nostaa kanteen yleisessä tuomioistuimessa. Tämä menettely on yleensä lautakuntakäsittelyä kalliimpi ja raskaampi tapa. Liikennevahinkojen kuntoutusasioissa muutosta haetaan kuitenkin poikkeuksellisesti vakuutusosoikeudesta.

Lisätietoa [liikennevahinkolautakunnasta](#)

11 Verotuksessa tehtävät vähennykset

11.1 Autovero

11.1.1 Autoveronpalautus ja -huojennus

Autoveronpalautusta ja -huojennusta haetaan verohallinnosta.

Vammaiselle henkilölle voidaan myöntää autoverolaissa (26 §) säädettyjen edellytysten mukaan palautus auton hintaan sisältyvästä autoverosta joko kokonaan tai osittain.

Autoveron palautuksen voi saada Suomessa ensi kertaa rekisteröitävästä autosta silloin:

- kun hakijan pysyvästä liikunta- tai näkövammasta aiheutuva haitta-aste on vähintään 80 prosenttia ja auto tulee hakijan henkilökohtaiseen käyttöön. Hakijan ei tarvitse itse toimia kuljettajana. Liikuntavammalla tarkoitetaan alaraajojen vammoja tai sairauksia.
- kun hakijan pysyvästä invaliditeetista aiheutuva haitta on vähintään 60 prosenttia ja auton hankinta on olennaisen tarpeellista työn, toimen tai ammattiin valmistumista varten tapahtuvan opiskelun vuoksi. Lukiolaiselle autoveroa ei palauteta.
- kun henkilön liikuntakyky on alaraajan tai -raajojen puuttumisen tai toiminnan vajavuuden vuoksi siten alentunut, että hänen pysyvä haitta-asteensa on vähintään 40 prosenttia, ja ajoneuvon hankinta on hänelle olennaisen tarpeellinen hänen työnsä, toimensa tai ammattiin valmistumista varten tapahtuvan opiskelunsa vuoksi. Tällöin autoverosta palautetaan 60 prosenttia, kuitenkin enintään 2 460 euroa.

Palautettavan autoveron enimmäismäärä on kohtien 1 ja 2 perusteella 3 770 euroa.

Automaattivaihteista autoa välttämättä tarvitsevalle (lääkärin kirjattava tarve lausuntoon) palautettava enimmäismäärä on kohtien 1 ja 2 perusteella 4 980 euroa.

Autoon asennetut lisävarusteet voivat korottaa autoveron palautuksen enimmäismäärää, mikäli asennetut varusteet ovat vaikuttaneet auton yleiseen vähimmäismyöntiarvoon perustuvaan autoveroon ja siitä kannettavaan arvonlisäveroon.

Autoveron palautusta haetaan kuuden kuukauden kuluessa auton rekisteröintipäivästä tai jos auto on ostettu osamaksulla, siitä kun hakija on tullut auton yksinomistajaksi. Palautusta haetaan [Omaverosta tai kirjallisesti](#).

Hakemukseen liitettävät asiakirjat:

- lääkärinlausunto (esim. B), jossa on tarkkaan kuvattu invaliditeetin laatu/haitta-aste prosentti ja toiminnallinen haitta.
- oikeaksi todistettu jäljennös hakijan ajokortista tai kuljettajana toimivan henkilön ajokortista
- luotettava selvitys siitä, mihin tarkoitukseen ja kuinka usein autoa käytetään. Jos perusteena on työn hoitaminen, tarvitaan työnantajan todistus, jossa selvitetään työsuhteen kesto, työmatkan pituus, mahdollisuus yleisten kulkuneuvojen käyttöön sekä auton tarve työmatkalla ja työn hoitamisessa.

Päätöstä autoveron palauttamisesta voi hakea myös ennakoon eli ennen kuin auto on rekisteröity hakijan nimiin tai jo ennen auton hankkimista.

Lisätietoa autoveron palauttamisesta saa [Verohallinnosta](#).

Jos vammainen tai pitkäaikaissairas ei ole oikeutettu autoveronpalautukseen, voi hänellä olla mahdollisuus saada autoveron veronhuojennus. Veronhuojennuksen perusteena voi olla

- Vamman laatu, jonka on oltava liikkumista estävä
- Auton tarpeellisuus
- Perheen taloudellinen ja muu sosiaalinen tilanne.

Vero voidaan erityisen painavista syistä palauttaa joko kokonaan tai kohtuulliseksi katsottu osa siitä. Verohuojennuksena autoveroa on palautettu myös vanhemmille, joille auto on vaikeavammaisen lapsen kuljetuksen vuoksi tarpeellinen.

Hakemukset osoitetaan ja lähetetään OmaVeroon. Hakemukseen on liitettävä samat asiakirjat kuin haettaessa veronpalautusta 26 pykälän perusteella. Siihen on lisäksi liitettävä selvitys hakijan ja hänen perheensä taloudellisesta asemasta.

Verohuojennusta voi hakea myös ennakoon.

Lisätietoa [veronhuojennuksesta](#) Verohallinnon verkkosivuilta.

Autoveronpalautuksesta ja autoveronhuojennuksesta saa lisätietoja puhelimitse **autoverotusneuvonnasta, p. 029 497 150**.

Lait ja asetukset: [Autoverolaki](#)

11.1.2 Vapautus ajoneuvoveron perusverosta

Ajoneuvoveron perusverosta voi saada vapautuksen, jos henkilöllä on Traficomien tai Poliisin myöntämä liikkumisesteisen pysäköintilupa tai oikeus autoveron palautukseen tai huo Jennukseen.

Vapautus myönnetään henkilölle, joka on ajoneuvosta verovelvollinen. Verovelvollinen on auton haltija. Vapautuksen voi saada vain perusverosta. Dies elkäyttöisestä ajoneuvosta on maksettava ajoneuvoveron käyttövoimaveroa.

Erillistä hakemusta ei tarvita, mikäli henkilöllä on ajoneuvorekisterissä merkintä ajoneuvoverolain 36 §:ssä tarkoitettusta autoveron palautuksesta. Muissa tapauksissa vapautusta on haettava erikseen esimerkiksi liikkumisesteisen pysäköintiluvan perusteella (ks. [luku 3.5.5](#)). Tällöin vapautusta koskeva hakemus tehdään Traficomille.

Hakemuslomakkeita saa [Traficomista](#), poliisilta ja katsastuspaikoilta. Hakemuksen vireille tulosta huolimatta ajoneuvovero on maksettava eräpäivänä. Jos hakemus hyväksytään, vero palautetaan hakemuksessa ilmoitetulle pankkitilille.

Auton verokausi on 12 kuukauden jakso, joka alkaa silloin, kun auto ensi- tai uudelleen rekisteröidään tai kun henkilö ostaa käytetyn auton.

Vapautuksen hakemiseen ja myöntämisperusteisiin liittyviin kysymyksiin saa tietoa [Traficomien ajoneuvoveroneuvonnasta](#) tai puh. 029 534 5125 (arkisin klo 8 – 18).

Lait ja asetukset: [Ajoneuvoverolaki](#)

11.2 Veronmaksukyvyn alentumisvähennys

Veronmaksukyvyn alentumisvähennyksen voi saada harkinnanvaraisesti esimerkiksi sairauden, työttömyyden tai elatusvelvollisuuden perusteella. Koko perheen tulot vaikuttavat vähennykseen.

Pelkkien suurten sairaskulujen perusteella kaavamaisen vähennyksen voi saada, kun verovelvollisen ja hänen perheensä yhteenlaskettujen sairauskustannusten määrä vuoden aikana on vähintään

- 700 euroa
- 10 prosenttia puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärästä (= kaikki tulot, joista on vähennetty tulonhankkimiskustannukset).

Vähennys on harkinnanvarainen, vaikka nämä edellytykset täytyisivätkin. Harkintaan vaikuttavat omat sekä puolison tulot ja varat. Vähennys ansiotuloista, joista on vähennetty tulonhankkimiskulut, on enintään 1 400 euroa.

Kuitit sairauskuluista tulee itse säilyttää.

Lisätietoa [veronmaksukyvyyn alentumisvähennyksestä](#) Verohallinnon verkkosivuilta.

Lait ja asetukset: [Tuloverolaki](#)

11.3 Kotitalousvähennys

Vuonna 2025 toteutetuista vähennysoikeudellisista töistä haetaan vähennystä vuonna 2026 edeltävälle vuodelle. Helpoiten hakeminen tapahtuu, kun saat esitetyt verotuspäätökset.

Kodissa tai vapaa-ajan asunnossa teetettävän kotitalous-, hoiva- ja hoitotyön, kunnossapito- ja perusparannustyön sekä tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvien laitteiden asennus-, kunnossapito- ja opastustyön kustannukset voi osittain vähentää verotuksessa.

Vähennysoikeus koskee myös omien tai puolison vanhempien kodissa tai vapaa-ajan asunnossa teetettävää työtä. Vähennys myönnetään sinä vuonna, jona työkorvaus tai palkka ja palkan sivukulut on maksettu. Tyypillisin tapa hakea kotitalousvähennystä on hakea korjausta edeltävän vuoden verotuspäätökseen.

Kotitalousvähennyksenä voidaan vähentää 13 prosenttia maksetusta palkasta sekä palkan sivukuluista tai 35 prosenttia ennakoperintärekisteriin kuuluvalla yrittäjälle tai yritykselle maksetusta työkorvauksesta. Kotitalousvähennyksen enimmäismäärä on verovelvollista kohti 1 600 euroa vuonna 2026. Vähennykseen liittyy 150 euron omavastuu.

Öljylämmityksestä luopumiseen kotitalousvähennyksen maksimi on 3 500 euroa henkilöltä. Omavastuu on 150 euroa vuodessa henkilöltä. Kotitalousvähennyksen saa vain työn osuudesta. Vähennys on 60 prosenttia työn osuudesta, jos työn on ostanut yritykseltä. Jos palkkaa työntekijän, voi vähentää 30 prosenttia palkasta sekä palkkaan liittyvät työnantajan sivukulut. Muutos koskee vuosia 2022–2027. Muiden remonttitöiden osalta kotitalousvähennys pysyy ennallaan.

Kotitalous-, hoiva- ja hoitotyön osalta kotitalousvähennyksen maksimi on 1 600 euroa henkilöltä. Omavastuu on 150 euroa vuodessa henkilöltä kuten aikaisemminkin. Kotitalousvähennyksen saa vain työn osuudesta. Vähennys on 60 % työn osuudesta, jos työn on ostanut yritykseltä. Jos palkkaa työntekijän, voi vähentää 30 % palkasta sekä palkkaan liittyvät työnantajan sivukulut. Korotettu kotitalousvähennys kotitalous-, hoiva ja hoitotöihin ei siis ole voimassa enää vuonna 2025. Voit hakea siihen liittyen muutosta vielä aiempien vuosien verotukseen.

Vähennystä ei voi saada, mikäli vähennykseen oikeutettu henkilö on saanut samaa työsuoritusta varten esimerkiksi omaishoidon tukea, lasten kotihoidon tai yksityisen hoidon tukea, hyvinvointialueen myöntämän sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelin tai jos asunnon korjaukseen on myönnetty valtion tai muun julkisyhteisön varoista korjausavustusta. Vähennykseen oikeuttavaa hoiva- ja hoitotyötä ei myöskään ole valvottu terveyden- ja sairaanhoitopalvelu kuten esimerkiksi lääkärin tai sairaanhoitajan tekemä työ.

Lisätietoa [kotitalousvähennyksestä](#) Verohallinnon verkkosivuilta.

Lait ja asetukset: [Tuloverolaki](#)

11.4 Arvonlisäveroton kotipalvelu

Kotipalveluja ja niiden tukipalveluja on mahdollista saada sosiaalihuoltopalveluina arvonlisäverottomasti. Palveluja arvonlisättömästi voi saada, kun on sosiaalihuollon tarpeessa esimerkiksi toimintakyvyn alentuessa iän tai sairauden vuoksi.

Kotipalveluilla tarkoitetaan esimerkiksi asumiseen, henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon sekä muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvia toimia tai niissä avustamista. Kotipalvelujen tukipalveluilla tarkoitetaan esimerkiksi ateria-, vaatehuolto-, siivous-, kylvytys-, ja saattajapalveluja sekä sosiaalista kanssakäymistä edistäviä palveluja.

Hyvinvointialueet, kunnat ja kuntayhtymät voivat myydä sosiaalihuoltopalveluja arvonlisäverottomasti. Yksityiset palveluntuottajat voivat myydä sosiaalihuoltopalveluja arvonlisäverottomasti vain, jos toiminta on sosiaaliviranomaisten valvomaa.

Palveluntuottajan tulee täyttää tarkat edellytykset. Edellytykset ovat:

- Palveluntuottaja on tehnyt ilmoituksen hyvinvointialueelle tai hänellä on lupa toimintaan (on merkitty palvelun antajien rekisteriin)
- Palveluntuottaja on tehnyt palvelusuunnitelman yhteistyössä kanssasi
- Palveluntuottaja on tehnyt kanssasi palvelusopimuksen palvelujen tuottamisesta sosiaalihuoltopalveluina
- Palveluntuottajalla on vastuuhenkilö, joka vastaa palvelujen laadusta
- Palveluntuottajalla on omavalvontasuunnitelma

Lisätietoa [arvonlisäverottomasta kotipalvelusta](#) Verohallinnon verkkosivuilta.

Lait ja asetukset: [Arvonlisäverolaki](#)

11.5 Tulonhankkimismenot

Tulonhankkimismenoilla tarkoitetaan kuluja, jotka aiheutuvat palkkatulojen hankkimisesta. Tällaisia kuluja ovat esimerkiksi omat työkalut ja ammattikirjallisuus.

Tulonhankkimismenot vähennetään palkkatuloista ja ne pienentävät verotettavan ansiotulon määrää. Palkkatuloista saa automaattisesti 750 euron vähennyksen, jonka tekee Verohallinto. Vähennys ei kuitenkaan voi olla suurempi kuin palkkatulon määrä. Jos tulonhankkimismenoja kertyy enemmän kuin 750 euroa vuodessa, ne ilmoitetaan kokonaan, eikä niistä vähennetä omavastuuosuutta itse.

Tulonhankkimisvähennyksen voi saada

- tietokoneista ja tietoliikenneyhteyksistä
- erityisalan kuluista

- työkaluista
- opiskelu- ja koulutusmenoista

Vuonna 2026 työmarkkinajärjestöjen **jäsenmaksut ja työttömyyskassamaksut** eivät ole enää vähennyskelpoisia. Ne voi vähentää tulon hankkimisesta aiheutuneina kuluina vielä vuoden 2025 verotuksessa. Verohallinto saa tiedon yleensä automaattisesti jäsenmaksusta. Esitäytetystä veroilmoituksesta tarkistetaan, että tiedot ovat oikein. Jos hoidat itse jäsenmaksujen maksut, niin ilmoita ne veroilmoituksella, kun saat ilmoituksen tarkistettavaksi.

Jos työskentelee kotona tai on hankkinut työskentelyä varten erillisen työtilan, voi vähentää työskentelystä aiheutuneita menoja **työhuonevähennyksenä**. Työhuonevähennys tehdään vielä vuodelle 2025 pääasiassa kaavamaisena työhuonevähennyksenä, jolloin kotona työskentelystä aiheutuvia todellisia menoja on yleensä mahdotonta erottaa asumis- ja muista elantomenoista, jotka ovat vähennyskeltottomia.

Kaavamaisista työhuonevähennyistä ei voi tehdä enää vuoden 2026 palkkatulojen verotuksesta. Yrittäjänä ja maatalousyrittäjänä vähennystä voi edelleen saada. Voit myös edelleen saada muualta hankittuun työtilaan työhuonevähennyksen.

Omaishoidettavan kanssa samassa taloudessa asuva hoitopalkkiota saava omaishoitaja voi vähentää asunnossa tehtävän omaishoitotyön perusteella työhuonevähennyksenä 490 euroa vuodessa (vuonna 2025). Jos omaishoitaja ei asu hoidettavan kanssa samassa taloudessa, hän voi vähentää työhuonevähennyksenä 490 euroa (vuonna 2025), jos hän tekee osapäiväisesti ja jatkuvasti kotonaan omaishoitoon liittyviä muistiinpano-, raportointi- tai muita vastaavia paperitöitä.

Kaavamainen työhuonevähennys vuodelle 2025

Työhuonevähennys 960 euroa

- Käytät asuntoasi jatkuvasti ja kokopäiväisesti tulojesi hankkimiseen.
- Teet etätyötä kokopäiväisesti yli 50 % kalenterivuoden työpäivien kokonaismäärästä

Työhuonevähennys 480 euroa

- Käytät asuntoasi jatkuvasti, mutta vain osapäiväisesti tulojesi hankkimiseen.
- Teet säännöllisesti etätyötä, mutta etätyöpäiviä on **enintään 50 %** kalenterivuoden työpäivien kokonaismäärästä.

Työhuonevähennys 240 euroa

- Käytät työhuonetta satunnaisten tulojen hankkimiseen.
- Teet etätyötä vain satunnaisesti.

Lisätietoa [tulonhankkimismenoista](#) ja [työhuonevähennyksestä](#) Verohallinnon verkkosivuilta.

Lait ja asetukset: [Tuloverolaki](#)

12 Kansainvälinen sosiaaliturva

EU-maat: Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Tanska, Tšekki, Unkari ja Viro.

Ison-Britannian ja EU:n välisen erosopimuksen siirtymäaika päättyi vuoden 2020 lopussa. Ennen siirtymäajan päättymistä Suomeen Isosta-Britanniasta muuttaneiden ja vastaavasti Isoon-Britanniaan Suomesta muuttaneiden sosiaaliturva säilyy pääsääntöisesti ennallaan myös siirtymäajan jälkeen. Siirtymäajan jälkeen muuttavien sosiaaliturvaoikeuksiin vaikuttaa EU:n ja Britannian välinen kauppa- ja yhteistyösopimus, johon sisältyy sosiaaliturvaa koskevia määräyksiä. Sopimus koskee mm. eläkkeitä, sairaanhoitoa, työtapaturma- ja ammattitautietuuksia sekä työttömyysetuuksia, mutta ei perhe-etuuksia. Britanniaan matkustavilla ja siellä tilapäisesti oleskelevilla, jotka eivät ole olleet rajat ylittävässä tilanteessa ennen 1.1.2021, on oikeus välttämättömään sairaanhoitoon. Hoito annetaan samoilla ehdoilla kuin paikallisille asukkaille. Oikeus osoitetaan Kelan myöntämällä eurooppalaisella sairaanhoitokortilla.

ETA-maat: Islanti, Liechtenstein ja Norja, jotka ETA-sopimuksen nojalla soveltavat EU-lainsäädäntöä.

Lisäksi Sveitsiin sovelletaan lähes samoja sääntöjä kuin EU/ETA-maihin.

12.1 Tilapäinen oleskelu ulkomailla

Suomessa asuva henkilö voi oleskella tilapäisesti ulkomailla ja kuulua silti Suomen sosiaaliturvan piiriin. Ulkomailla tilapäisesti oleskelevalla henkilöllä on yleensä oikeus etuuksiin, jos ulkomailla oleskelun suunniteltu kesto on enintään 6 kuukautta.

Yli 6 kuukauden oleskelua pidetään vakinaisena, jolloin oikeus Suomen sosiaaliturvaan päättyy. Kuitenkin jo lyhytkin työskentely toisessa EU/Eta-maassa tai Sveitsissä riittää yleensä siirtämään henkilön työskentelymaahan sosiaaliturvaan. Jos henkilö muuttaa ulkomaille tai oleskelee ulkomailla yli kolme kuukautta, on siitä aina ilmoitettava Kelaan.

Matkavakuutus lomamatkalle

Lomamatkan tai tilapäisen oleskelun ajaksi kannattaa aina ottaa matkavakuutus. Matkavakuutuksen ehdot on hyvä selvittää tarkasti vakuutusta otettaessa. Erityisesti mahdolliseen sairaankuljetukseen ja olemassa olevien pitkäaikaissairauksien oireiden uusimiseen tai pahenemiseen liittyvät ehdot on muistettava selvittää erikseen. Mikäli vakuutusasioissa on epäselvyyttä, on suositeltavaa keskustella vakuutusvirkailijan kanssa henkilökohtaisesti ja tarvittaessa kirjata asiat vakuutus sopimukseen.

Matkavakuutus haetaan yksityisestä vakuutusyhtiöstä. Joidenkin ammattiliittojen jäsenetuihin kuuluu matkavakuutus.

Eurooppalainen sairaanhoitokortti

Eurooppalaisen sairaanhoitokortin (EHIC-European Health Insurance Card) saa Kelasta. Se on maksuton. Sillä saa lääketieteellisesti välttämätöntä sairaanhoitoa EU/ETA-maassa tai Sveitsissä samaan hintaan ja samalla tavoin kuin kohdemaassa asuvat henkilöt. Lisäksi on aina todistettava henkilöllisyys passilla tai virallisella henkilöllisyystodistuksella.

Eurooppalaisella sairaanhoitokortilla saa sairaanhoitoa, jos sairastuu äkillisesti, joutuu tapaturmaan tai pitkäaikaissairaus edellyttää kiireellistä hoitoa. Kortilla saa myös raskauteen tai synnytykseen tarvittavaa hoitoa.

Kortti kelpaa EU/ETA-maissa ja Sveitsissä julkisessa terveydenhuollossa sekä sairausvakuutussopimuksen tehneiden yksityisten lääkäreiden vastaanotoilla/laitoksissa.

Eurooppalainen sairaanhoitokortti ei kata sairaanhoitokuluja, jos henkilö on matkustanut ulkomaille tarkoituksenaan saada hoitoa sairauteen tai vammaan, joka hänellä on ollut jo ennen matkustamista. Eurooppalainen sairaanhoitokortti ei myöskään korvaa ambulanssilientoa tai muuta kotiinkuljetusta.

Eurooppalaisen sairaanhoitokortin voi tilata [Kelasta](#) joko sähköisesti Kelan asiointipalvelusta, puhelimitse tai asioimalla Kelassa. Kortin voi tilata myös hakemuslomakkeella SV 193, jonka voi täyttää ja tulostaa Kelan internetsivuilla.

Sairaanhoito muualla

Suomi on solminut sosiaaliturva- ja sairaanhoitosopimuksia joidenkin EU:n ulkopuolisten maiden kanssa. Muualla kuin EU-alueella tilapäisesti oleskelevalle on sairaanhoidon kannalta merkitystä Australian, Kanadan Quebecin ja Pohjoismaiden kanssa solmituilla sopimuksilla. Oikeus sosiaaliturvaan todistetaan Suomen passilla ja Kela-kortilla. Pohjoismaissa yleensä riittää, että näyttää henkilötodistuksen. Isossa Britanniassa ja Pohjois-Irlannissa lääketieteellisesti välttämätöntä hoitoa saa näyttämällä eurooppalaisen sairaanhoitokortin. Passia ei tällä hetkellä hyväksytä hoito-oikeustodistuksena.

Australian kanssa Suomella on tilapäistä oleskelua koskeva sairaanhoitosopimus. Sen mukaan Suomen sosiaaliturvaan kuuluvalla on Australiassa tilapäisen oleskelunsa aikana oikeus välittömästi tarvittavaan sairaanhoitoon. Kanadan Quebecin sopimus koskee Suomesta Quebeciin lähetettyjen työntekijöiden terveydenhuoltoa ja sairausvakuutusta. Pohjoismaiden välinen sosiaaliturvasopimus kattaa välttämättömän sairaanhoidon lisäksi paluumatkan toisesta Pohjoismaasta Suomeen, jos paluumatkasta on aiheutunut sairauden vuoksi lisäkustannuksia alun perin suunniteltuun paluumatkaan verrattuna.

Niissä EU:n ulkopuolisissa maissa, joiden kanssa Suomella ei ole sairaanhoitosopimusta, hoidon saaminen ja siitä perittävät kustannukset perustuvat aina hoitoa antavan maan

lainsäädäntöön. Jos matkustaa EU- ja Eta-maiden ulkopuolelle, kannattaa selvittää etukäteen kohdemaan terveydenhuollon käytännöt sekä matkavakuutukseen liittyvät terveydenhuollon toimipisteet ja sairaalat.

Mikäli matkavakuutusta ei ole, peruseriaate on, että henkilö maksaa hoidon ja lääkkeet täysimääräisesti itse.

Lisätietoja [Kelan rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspiste](#)

Korvausten hakeminen jälkikäteen

Jos sairastunut maksaa Euroopassa saamastaan hoidosta kaikki kustannukset itse, voi hän hakea Kelasta jälkikäteen sairaanhoitokorvausta lomakkeella SV 128 'Ulkomailla syntyneet sairaanhoitokustannukset' ([Kelan lomakkeet](#)). Hakemuksen liitteenä tulee toimittaa maksukuitit, lääkemääräykset ja selvitys annetusta hoidosta.

Sairastunut voi korvaushakemuksessa itse valita joko Suomen lainsäädännön mukaisen korvauskäsittelyn tai hoitoa antaneen valtion lainsäädännön mukaisen korvauskäsittelyn. Jos henkilö valitsee Suomen lainsäädännön mukaisen korvauskäsittelyn, kustannukset korvataan hänelle enintään siihen määrään saakka, joka olisi aiheutunut vastaavan hoidon antamisesta henkilön hyvinvointialueen julkisessa terveydenhuollossa.

Sairastuneelta peritään aina asiakasmaksu, jonka hän olisi maksanut vastaavassa tilanteessa hyvinvointialueensa julkisessa terveydenhuollossa.

Lisätietoja oikeudesta saada Kelan tukia ulkomailla oleskeltaessa [Kelan sivuilta](#). [Kelan kansainvälisten asioiden keskus](#) neuvoo sekä puhelimitse että sähköpostitse.

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#), [Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa](#), [EU-asetus 883/2004](#), [EU-asetus 987/2009](#), [EU-asetus 1408/71](#), [Laki rajat ylittävästä terveydenhuollosta](#), [EU-direktiivi 2011/24/E](#), [Terveydenhuoltolaki](#), [Laki Kansaneläkelaitoksesta](#), [Pohjoismainen sosiaaliturvasopimus](#)

12.2 Työnteko tai muu pidempiaikainen oleskelu ulkomailla

Sen mukaan, kuuluuko henkilö Suomen sosiaaliturvan piiriin, määräytyy minkälaisia korvauksia hän voi saada tutkimuksista, hoidosta ja lääkkeistä ja mitä etuuksia maksetaan ulkomaille. Jos henkilö kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin ollessaan ulkomailla, hän voi yleensä saada samoja etuuksia, joita Suomessa asuessaan saisi. Muussa tapauksessa sovelletaan yleensä kohdemaan lainsäädäntöä.

Suomen sosiaaliturva perustuu maassa asumiseen. Lähdettyä ulkomaille työhön, työkomennukselle, opiskelemaan, työnhakuun tai muutettaessa ulkomaille pysyvästi, oikeus sosiaaliturvaan tulee selvittää Kelasta hyvissä ajoin ennen matkustamista tai muuttoa ulkomaille. Kela tekee päätöksen oikeudesta Suomen sosiaaliturvaan.

Pääsääntöisesti suomalaiseseen sosiaaliturvan piiriin voi kuulua enintään 6 kuukauden mittaisen ulkomailla oleskelun jakson ajan. Ulkomailla säännöllisesti yli puolet vuodesta oleskelevilla henkilöillä ei yleensä ole oikeutta Suomen sosiaaliturvaan.

Työskentelyn tai oleskelun aikainen sosiaaliturva riippuu myös kohdemaasta. Jos maa kuuluu Euroopan unioniin tai Euroopan talousalueeseen, sovelletaan EU-säädöksiä. Maalla voi olla Suomen kanssa kahdenvälinen sosiaaliturvasopimus ([ks. luku 12.3](#)) tai maa voi olla ns. kolmas maa, joka ei kuulu sopimusmaihin.

Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisen voi tarkistaa myös [Kelan asiointipalvelusta](#).

Työkomennus ulkomaille

Kun työntekijä lähtee työkomennukselle ulkomaille, on työnantajan vastuulla hakea yhdessä työntekijän kanssa päätöstä työntekijän säilymisestä Suomen sosiaaliturvan piirissä.

Jos työnantaja on lähettämässä työntekijän väliaikaisesti työkomennukselle toiseen EU- ja ETA-maahan tai Sveitsiin tai maahan, jonka kanssa Suomella on sosiaaliturvasopimus, hakemus lähetetään Eläketurvakeskukseen. Kela saa automaattisesti tiedon Eläketurvakeskuksen myöntämästä todistuksesta. Jos työnteko suuntautuu muuhun kuin edellä mainittuun maahan, hakemus lähetetään Kelaan.

Lisätietoja [Eläketurvakeskuksesta](#), [Kelasta](#), [Verohallinnosta](#) ja [Digi- ja väestötietovirastosta](#). Hyödyllisiä tiedonlähteitä ovat myös pitkäaikaissairaita ja vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen internet-sivut eri maissa.

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#), [Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa](#), [EU-asetus 883/2004](#), [EU-asetus 1408/71](#), [Laki rajat ylittävästä terveydenhuollosta](#), [EU-direktiivi 2011/24](#), [Terveydenhuoltolaki](#), [Laki Kansaneläkelaitoksesta](#)

12.3 Kahdenväliset sosiaaliturvasopimukset

Suomella on kahdenvälisiä sosiaaliturvasopimuksia joidenkin EU/ETA-maiden ulkopuolisten maiden kanssa. Näissä sopimuksissa määritellään sosiaaliturvaetuudet sekä niiden taso maasta- ja maahanmuuton yhteydessä.

Suomella on sosiaaliturvasopimukset Pohjoismaiden, USA:n, Kanadan, Chilen, Israelin, Intian ja Australian kanssa. Erikseen sosiaaliturvasta on sovittu Kanadan Quebecin osavaltion kanssa. Australian kanssa Suomella on myös tilapäistä oleskelua koskeva sairaanhoitosopimus. Sopimuksen mukaan Suomen sosiaaliturvaan kuuluvalla on Australiassa tilapäisen oleskelunsa aikana oikeus välittömästi tarvittavaan sairaanhoitoon. Oikeus sosiaaliturvaan todistetaan Suomen passilla ja Kela-kortilla.

Suomi, Kiina, Etelä-Korea ja Japani ovat solmineet sosiaaliturvasopimuksen, joka koskee eläkkeitä ja työttömyysvakuutusta.

Muissa, niin sanotuissa kolmansissa maissa, hoidon saaminen ja siitä perittävät kustannukset perustuvat aina hoitoa antavan maan lainsäädäntöön. Perusperiaate on, että henkilö vastaa itse hoidon kustannuksista.

Lisätietoa [Kelasta](#) ja [Eläketurvakeskuksesta](#)

Lainsäädäntö: [Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa](#)

12.4 Hoitoon hakeutuminen EU/ETA-maahan tai Sveitsiin

EU:n potilasdirektiivi selkeyttää potilaan oikeuksia tilanteissa, joissa tämä hakeutuu hoitoon toiseen EU-maahan. Sen perusteella hoitoon hakeutumiseen ei tarvita ennakkolupaa.

Lähtökohtana on, että henkilö voi hakea itsenäisesti terveyspalveluja toisesta EU-maasta ja Norjasta. Islanti, Liechtenstein ja Sveitsi eivät toistaiseksi sovelle direktiiviä.

Sairaanhoitokustannuksista vastuussa olevan maan tulee jälkikäteen korvata hoitokustannukset samoin kuin jos hoito olisi annettu omassa maassa. Direktiiviä sovelletaan sekä julkiseen että yksityiseen terveydenhuoltoon. Hoitoa saa toisessa jäsenmaassa samoin perustein kuin vastaavaa hoitoa kotimaassa.

Kustannusten korvaaminen

Henkilö maksaa hoitokustannukset hoidonantajalle aina ensin itse, mikäli hoitoon ei ole ennakkolupaa ([ks. luku 12.5](#)). Henkilö voi hakea jälkikäteen korvausta Kelasta hakemuksella SV 128 'Ulkomailla syntyneet sairaanhoitokustannukset' ([Kelan lomakkeet](#)). Hänellä on oikeus ns. Kela-korvauksiin sairausvakuutuslain mukaan eli korvaukseen lääkärin ja hammaslääkärin palkkioista sekä lääkärin ja hammaslääkärin määräämistä tutkimuksista tai hoidosta sekä lääkkeistä. Korvausta tulee hakea 6 kuukauden kuluessa.

Sairausvakuutuksesta korvataan myös matkakustannuksia. Matkat korvataan siten kuin ne olisi Suomessa tehty lähimpään sellaiseen hoitopaikkaan, josta henkilö olisi saanut tarpeellisen tutkimuksen tai hoidon.

Ulkomailta ostetuista lääkkeistä saa saman korvauksen kuin Suomessa ostetuista lääkkeistä.

Ennakkoilmoitus

Ennen hoitoon hakeutumista voi pyytää Kelaa selvittämään, voiko hoidosta saada korvausta ja mikä korvauksen määrä on. Ennakkoilmoitusta tulee pyytää Kelasta hyvissä ajoin ennen hoitoon hakeutumista. Ennakkoilmoitusta haetaan Kelan lomakkeella SV134 ([Kelan lomakkeet](#)).

Mistä hoidosta tai toimenpiteestä saa korvauksen?

Korvauksen saa ainoastaan suomalaisen terveydenhuollon palveluvalikoimaan kuuluvasta hoidosta tai toimenpiteistä. Samaa palveluvalikoimaa sovelletaan sekä kotimaisiin että rajat ylittäviin tilanteisiin. Poikkeuksena on tutkimus tai hoito, jos se on henkilön henkeä tai

terveyttä vakavasti uhkaavan sairauden tai vamman takia välttämätöntä henkilön terveydentila tai sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen.

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii palveluvalikoimaneuvosto, joka antaa tarkempia suosituksia palveluvalikoiman sisällöstä, mutta ei ota kantaa yksittäisen potilaan hoitopäätöksiin.

Jokaisessa EU-maassa on kansallinen yhteyspiste, jonka tehtävänä on tarjota tietoa hoitoon hakeutumisesta. Suomen yhteyspiste sijaitsee Kelassa.

Ulkomailta tulevan potilaan hoito Suomessa

EU-maista tulevilla potilailla on oikeus hakea terveystilapalveluja Suomesta. EU:n potilasdirektiivi velvoittaa kohtelevaan näitä henkilöitä kuten hyvinvointialueen asukkaita. Sama periaate koskee myös yksityistä terveydenhuoltoa. Terveystilahuollon palveluntuottajalla on velvollisuus ottaa vastaan tällainen henkilö, jos hänen tarvitsemansa hoito on sellaista, jota palveluntuottaja muutenkin järjestää.

Kiireellinen hoito on annettava potilaan kansallisuudesta tai asuinpaikasta riippumatta. Kiireellisen hoidon tarpeen määrittelee lääkäri. Potilaalta peritään asiakasmaksulain mukaiset potilasmaksut.

EU/ETA-etuuksiin ja sosiaalityrvasopimukseen perustuvat oikeudet on osoitettava eurooppalaisella sairaanhoitokortilla/E-lomakkeella, sairausvakuutuskortilla tai passilla. Asiakasmaksut ovat samat kuin Suomessa asuvilla. EU:n ulkopuolella asuvilta potilailta peritään hoidon todelliset kustannukset.

Pohjoismaista sosiaalityrvasopimusta lukuun ottamatta sopimukset tai asetus eivät sisällä määräyksiä potilaan siirtokustannuksista maiden välillä. Pohjoismaissa lähettävä sairaala huolehtii kuljetuksen järjestelyistä ja maksamisesta. Muihin maihin menevien sairaalasiirtojen maksaja ja järjestäjä pitää selvittää aina erikseen. Useimmiten ensisijaisena maksajana on potilaan vakuutusyhtiö.

Henkilö, jolla ei ole väestökirjanpidon mukaista kotipaikkaa Suomessa, voidaan ottaa kiireettömään hoitoon silloin, kun hänelle on myönnetty maksusitoumus.

Lisätietoja [Kela](#) ja [Kelan rajat ylittävän terveydenhuollon yhteyspiste](#), [Sosiaali- ja terveysministeriö](#), [Kelan kansainvälisten asioiden keskus](#), [EU-terveydenhoito-sivusto](#)

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#), [EU-asetus 883/2004](#), [EU-asetus 1408/71](#), [EU-direktiivi 2011/24](#), [Laki rajat ylittävästä terveydenhuollosta](#), [Terveystilahuoltolaki \(7 a § ja 78 a §\)](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista](#), [Laki Kansaneläkelaitoksesta](#), [Laki potilaan asemasta ja oikeuksista](#)

12.5 Hoitoon hakeutuminen ennakkoluvalla

EU/ETA-maahan tai Sveitsiin voi hakeutua hoitoon myös ennakkoluvalla. EU-lainsäädännön mukaan ennakkolupa on myönnettävä, jos lääketieteellisesti perusteltua sairaanhoitoa ei voida järjestää asuinvaltiossa.

Suomessa ennakkolupaa haetaan Kelasta hakemuksella SV 129 'Lupa saada hoitoa asuinvaltion ulkopuolella' ([Kelän lomakkeet](#)). Hyvinvointialueen julkisen terveydenhuollon tulee puoltaa luvan myöntämistä.

Jos ennakkolupa myönnetään Kelasta, hoitoa annetaan hoidonantajavaltion lainsäädännön ja järjestelmän mukaisesti. Ennakkoluvan saanut asiakas maksaa itse hoitoa antavan valtion lainsäädännön mukaisen asiakasmaksun. Matkojen, yöpymisten, lääkkeiden ja mahdollisen välttämättömän saattajan kustannuksista voi saada jälkikäteen korvausta Kelasta. Saattajan välttämättömyydestä on oltava maininta julkisen terveydenhuollon lausunnossa.

Lisätietoja [Kela](#)

Lait ja asetukset: [Sairausvakuutuslaki](#), [Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa](#), [EU-asetus 883/2004](#), [EU-asetus 1408/71](#)

12.6 Lääkkeet ulkomaille ja eurooppalainen lääkemääräys

Omaan hoitoon kuuluvat lääkkeet ja välineet on syytä ottaa kotimaasta mukaan. Matkalle kannattaa varata lääkkeitä mukaan runsaasti, esimerkiksi viikon matkalle kahden viikon lääkkeet.

Suomessa voi apteekista pääsääntöisesti lunastaa kerralla lääkkeitä kolmen kuukauden lääkemäärän, jolloin Kela maksaa niistä sairausvakuutuslain mukaisen korvauksen. Yli kolmen kuukauden lääkemäärän Kela voi korvata vain erityisestä syystä, esimerkiksi pitkän ulkomailla oleskelun takia. Tällöin lääkkeet tulee maksaa itse kokonaan ja hakea niistä korvaus Kelasta jälkikäteen.

Ennen matkaa tulee selvittää, millaisia rajoituksia lääkkeiden maahan tuonnissa on kohdemaassa ja läpikulkumailla. Resepti ei välttämättä aina riitä dokumentiksi, vaan joissakin maissa edellytetään esim. tuontilupaa, tullille esittämistä tai lähtömaan viranomaisen antamaa todistusta.

Reseptit kannattaa myös ottaa mukaan ja jättää niistä kopiot kotiin. Sähköistä reseptiä (eReseptiä) käytettäessä, voi matkalle ottaa mukaan jonkin seuraavista asiakirjoista:

- lääkärin tulostama potilasohje
- apteekista saatava yhteenvetotuloste
- yhteenveto, jonka voit itse tulostaa [OmaKannasta](#)

Jos matkohteen tullimääryksistä ei ole varmuutta, voi lääkäriltä pyytää paperiset lääkemääräykset. Lääkäriltä voi pyytää myös oman sairauden diagnoositietoja tai hoitokertomuksia. Joskus asiakirjojen käännettäminen englanniksi tai kohdevaltion kielelle voi olla järkevää.

Lääkkeet suoraan apteekista Euroopassa

EU- ja ETA-maissa voi lääkkeitä hakea paikallisesta apteekista, jos mukana on lääkemääräys ulkomailta ostoa varten. Henkilön on itse pyydettävä lääkemääräystä lääkäriltä Suomesta ennen ulkomaille matkustamista.

Lääkemääräyksen vastavuoroinen tunnustaminen ei toistaiseksi koske Sveitsiä, joka voi kuitenkin oman kansallisen lainsäädäntönsä perusteella hyväksyä myös Suomessa kirjoitetun lääkemääräyksen.

Lääkemääräyksessä tarkoitetulla lääkkeellä tulee olla myyntilupa siinä jäsenmaassa, jossa se aiotaan hankkia.

Pääsääntöisesti lääkäri kirjoittaa reseptin vaikuttavalla aineella, biologisia valmisteita lukuun ottamatta. Lääkemääräys voidaan kirjoittaa tuotemerkillä, jos lääkkeen määrääjä pitää sitä lääketieteellisistä syistä välttämättömänä, mutta lääkemääräyksessä on silloin esitettävä syyt tuotemerkin käyttöön.

Henkilö maksaa itse kokonaan Suomen rajojen ulkopuolella ostamansa lääkkeet ja hakee myöhemmin korvausta Kelasta. Lääkevalmisteen hinnasta saa sairausvakuutuskorvauksen, jos valmiste on Suomen lainsäädännön mukaan korvattava.

Eurooppalainen apteekki voi kieltäytyä toimittamasta lääkettä potilaalle, jos apteekissa herää epäily ulkomaisen reseptin aitoudesta, sisällöstä tai ymmärrettävyydestä.

Sähköisellä reseptillä voi ostaa lääkkeitä niiden Euroopan maiden apteekeista, joissa on valmius toimittaa toisessa maassa määrättyjä sähköisiä reseptejä. Lääkkeitä voi ostaa tällä hetkellä Viron, Liettuan, Kroatian, Portugalin, Puolan, Espanjan ja Tšekin apteekeista. Portugalissa, Puolassa, Tšekissä ja Espanjassa suomalainen resepti toimii tietyissä apteekeissa, Kroatiassa ja Virossa palvelun piirissä ovat kaikki apteekit. Lisää maita on tulossa mukaan vaiheittain.

Ennen lääkkeen ostamista tulee käydä antamassa OmaKanta-palvelussa suostumus siihen, että omat reseptitiedot voidaan luovuttaa toisen Euroopan maan apteekille. Lääkkeitä noutaessa on oltava mukana passi tai henkilökortti.

Sähköisellä reseptillä ei voi ostaa ulkomailta

- huumausaineita ja PKV-lääkkeitä
- apteekissa valmistettavia lääkkeitä

- itsehoitovalmisteita, jotka eivät ole lääkkeitä (esim. perusvoiteet, kliiniset ravintovalmisteet)
- hoitotarvikkeita, ravintolisiä ja sidetarpeita
- valmisteita, joita on määrätty tietylle ajalle (esim. lääkkeen kokonaismäärä on määrätty sanallisesti ”vuoden lääkemäärä”)
- valmisteita, jotka voidaan toimittaa määräajoin uudelleen (esim. kuukauden välein. Reseptissä lukee tällöin iter semel, iter bis tai iter ter)
- yhdistelmäpakkauksia eli pakkauksia, jotka sisältävät useita eri valmisteita
- potilaskohtaisia erityislupavalmisteita
- valmisteita, joihin liittyy lääkärinpalkkio ja joita ei ole vielä kertaakaan toimitettu Suomessa.

Lisätietoja [Kanta.fi](https://www.kanta.fi) sekä [Kelan verkkosivuilta](https://www.kela.fi).

Lisätietoja lääkkeiden maahantuontirajoituksista saa kohdemaan edustustosta Suomessa.

Lait ja asetukset: [EU-direktiivi 2011/24/EU](#), [Laki](#) ja [asetus sähköisestä lääkemääräyksestä](#), [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä](#), [Asetus lääkkeen määräämisestä](#)

13 Omaisen kuollessa

13.1 Eri tahoille tehtävät ilmoitukset ja muut käytännön asiat

Väestötietojärjestelmä saa tiedon henkilön kuolemasta suoraan sairaalasta, hoitolaitoksesta, kuoleman todenneelta lääkäriltä tai poliisilta. Myös Kela, työeläkeyhtiö, seurakunta sekä useimmat pankit ja vakuutusyhtiöt saavat tiedon viranomaisten kautta.

Läheisten tehtäväksi jää ilmoittaa vainajan työnantajalle sekä taloyhtiölle tai vuokranantajalle. Tieto kuolemasta kannattaa ilmoittaa mahdollisimman pian myös sähkölaitokselle sekä puhelin-, tietoliikenne- ja vastaaviin yrityksiin, joihin vainajalla oli asiakassuhde. Posti kannattaa kääntää jonkun läheisen osoitteeseen muuttoilmoitus.fi-palvelussa tai vastaavalla paperilomakkeella.

Vainajan pankkiasioden hoitamista varten tarvitaan väestötietojärjestelmän ote tai virkatodistus.

Väestötietojärjestelmän otteen voi tilata [Digi- ja väestötietovirastosta](#) sähköisesti, puhelimitse, sähköpostitse tai varaamalla käyntiajan toimipisteestä. Virkatodistuksen voi tilata Digi- ja väestötietovirastosta tai seurakunnan sähköisten palvelujen kautta tai puhelimitse. Näiden asiakirjojen avulla kuolinpesän osakkaat saavat tiedot vainajan

pankkitileistä sekä voivat tilata perunkirjoitusta varten tarvittavat asiakirjat ja katkaista suoravelotukset. Vainajan tileiltä on mahdollista hoitaa hautaukseen liittyviä kuluja ja maksaa hänen laskujaan, mutta niiltä ei voi nostaa rahaa ennen perunkirjoitusta.

Suomi.fi-verkkopalvelusta löytyy [Läheisen kuolema -opas](#) käytännön asioiden hoitoon.

13.2 Hautaus

13.2.1 Hautauslupa, kuolintodistus ja kuolinsyyn selvitys

Läheistä hoitanut lääkäri kirjoittaa kuolintodistuksen ja hautausluvan, kun vainajan kuolinsyyn on vahvistettu. Hautaamiseen liittyviä käytännön järjestelyjä on mahdollista tehdä jo hautauslupaa odottaessa.

Jos kuoleman syystä tarvitaan tarkempia selvityksiä ennen hautausluvan antamista, lääkäri päättää lääketieteellisestä ja poliisi oikeuslääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä. Lääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen liittyvä ruumiinavaus voidaan tehdä myös omaisen pyynnöstä tai viranomaisen pyynnöstä omaisen suostumuksella. Jos epäillään tapaturmaa, rikosta, itsemurhaa, ammattisairautta, myrkytystä tai hoitovirhettä, oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen tehdään joka tapauksessa eikä tähän tarvita omaisten lupaa. Ruumiinavauksesta ei koidu kuluja kuolinpesälle tai läheisille.

13.2.2 Hautauskulut

Hautauskulut maksetaan ensisijaisesti kuolinpesän varoista. Vainajalla voi olla oikeus työnantajan, ammattiyhdistyksen tai työeläkeyhtiön maksamaan hautausavustukseen. Hautausavustusta maksetaan myös pakollisista tapaturma-, liikenne-, sotilastapaturma-, sotilasvamma- ja potilasvakuutuksista.

Sotainvalidin kuolinpesällä voi olla oikeus Valtiokonttorin maksamaan hautausapuun. Lisätietoja saa [Valtiokonttorista](#).

Lisätietoa hautajaisjärjestelyihin saa [hautaustoimistoista](#).

Mikäli kuolinpesä on todettu varattomaksi, voi välttämättömiin hautauskustannuksiin hakea täydentävää toimeentulotukea. Lue lisää toimeentulotuesta sekä sen hakemisesta [oppaan luvusta 6.7.1](#).

13.3 Perunkirjoitus

Perunkirjoituksen tarkoituksena on selvittää kuolinpesän osakkaat sekä luetteloida kuolleen henkilön ja hänen mahdollisen puolisonsa varat ja velat perinnönjakoa varten.

Perunkirjoitusta varten tarvitaan katkeamaton virkatodistusketju eli sukuselvitys, jonka saa väestötietojärjestelmästä, kirkkoherranvirastosta tai seurakuntien keskusrekisteristä.

Perunkirjoitus on toimitettava kaikista Suomessa asuneista ja kuolleista henkilöistä kolmen kuukauden kuluessa vainajan kuolinpäivästä. Tarvittaessa perunkirjoitukselle voi hakea

jatkoaikaa. Perunkirjoitusta varten laaditaan perukirja, jossa ilmoitetaan mm. vainajan perilliset sekä pesän varat ja velat. Perunkirjoituksen voi hoitaa itse tai sen voi tehdä pankin lakimies, tuomari, oikeusaputoimiston oikeusavustaja tai hautaustoimisto. Perukirja toimitetaan kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta verotoimistoon perintöverojen määrittämistä varten ja se toimii kuolinpesän veroilmoituksena. Lisätietoja [verotoimistosta](#).

Lisätietoja ja apua perunkirjoituksen tekoon [Suomi.fi -sivuston oppaasta](#)

Lait ja asetukset: [Perintökaari](#)

13.4 Perhe-eläke

Suomessa on kaksi toisiaan täydentävää lakisääteistä perhe-eläkejärjestelmää, Kelan hoitama perhe-eläke ja työeläkejärjestelmän perhe-eläke, joka perustuu vainajan ansaitsemaan työ- tai yrittäjäeläkkeeseen. Kelan leskeneläkettä ei makseta 65 vuotta täyttäneelle leskelle, kun sen sijaan työeläkelakien mukaisella leskeneläkkeellä ei ole ikärajaa. Lapsi ja alle 65-vuotias leski voivat saada perhe-eläkettä samaan aikaan sekä Kelasta että työeläkkeitä hoitavista eläkelaitoksista. Kaikkia perhe-eläkkeitä voi hakea Kelan kautta.

Lait ja asetukset: [Kansaneläkelaki](#), [Työeläkelait](#)

13.4.1 Leskeneläke Kelasta

Kelan leskeneläkettä voi saada leski, joka ei ole täyttänyt 65 vuotta. Leskeneläkkeeseen kuuluvat alkueläke ja sen jälkeen mahdollisesti jatkoeläke. Alku- ja jatkoeläkkeen lisäksi Kela voi maksaa leskelle asumistukea.

Alkueläkettä maksetaan kuusi kuukautta tai enintään sen kuukauden loppuun, jona leski täyttää 65 vuotta. Lesken omat tulot saattavat vaikuttaa leskeneläkkeen määrään. Jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta, alkueläke lakkaa.

Jatkoeläke koostuu perusmäärästä ja tulosidonnaisesta täydennysmäärästä. Sitä maksetaan sen kuukauden loppuun, jona leski täyttää 65 vuotta. Jos leski solmii uuden avioliiton, ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta, Kela maksaa hänelle kertasuorituksena sen määrän, joka leskellä olisi ollut oikeus saada seuraavien kolmen vuoden ajalta. Edellytyksenä on, että hän on ehtinyt saada leskeneläkettä vähintään vuoden ajan ennen avioitumistaan.

Lisätietoa leskeneläkkeestä [Kelan verkkosivuilla](#).

13.4.2 Lapseneläke Kelasta

Lapseneläke maksetaan alle 18-vuotiaalle lapselle, jonka äiti, isä, äiti-/isäpuoli tai kasvattiäiti/-isä on kuollut. Jos nuori opiskelee päätoimisesti, Kela voi jatkaa lapseneläkkeen maksamista 21 ikävuoteen asti. Lapseneläke muodostuu perusmäärästä ja täydennysmäärästä.

Lisätietoa lapseneläkkeestä [Kelan verkkosivuilla](#).

13.4.3 Leskeneläke työeläkejärjestelmästä

Leskellä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos puolisoilla on tai on ollut yhteinen lapsi. Lisäksi puolisoiden tulee olla naimisissa toisen puolison kuollessa ja heidän avioliitonsa on solmittu ennen kuin kuollut puoliso täytti 65 vuotta. Rekisteröidyn parisuhteen osapuolella on oikeus leskeneläkkeeseen samoin edellytyksin kuin aviopuolisolla. Avioliitossa olevalla ei ole leskeneläkeoikeutta.

Leskeneläkkeen määrään vaikuttavat lasten lukumäärä sekä lesken omat eläkkeet tai ansiotulot. Omat eläkkeet ja tulot eivät kuitenkaan vaikuta eläkkeeseen ennen kuin nuorin lapsi täyttää 18 vuotta. Leskelle ja lapsille maksettavien eläkkeiden yhteismäärä voi enintään olla edunjättäjän eläkkeen suuruinen. Leskeneläke lakkaa, jos leski menee uudelleen naimisiin alle 50-vuotiaana. Tällöin leskelle maksetaan kolmen vuoden leskeneläkettä vastaava kertasuoritus.

Lapseton leski saa leskeneläkkeen, jos seuraavat edellytykset täyttyvät: avioliitto on solmittu ennen kuin leski on täyttänyt 50 vuotta, avioliitto on jatkunut vähintään viisi vuotta, avioliitto on solmittu ennen kuin kuollut puoliso täytti 65 vuotta, leski on vähintään 50-vuotias puolison kuollessa tai saanut työkyvyttömyyseläkettä vähintään kolme vuotta.

Lisätietoa työeläkejärjestelmän mukaisesta leskeneläkkeestä [Työeläke.fi-sivustolla](https://tyoelake.fi).

13.4.4 Lapseneläke työeläkejärjestelmästä

Lapseneläkkeeseen on oikeutettu alle 18-vuotias oma lapsi, ottolapsi ja puolison lapsi, joka asui puolisoiden yhteisessä kodissa sekä rekisteröidyn parisuhteen eloonjääneen osapuolen samassa taloudessa asuva lapsi. Rekisteröidyn parisuhteen lapsilla on samat oikeudet.

Avopuolison lapsi ei voi saada perhe-eläkettä avopuolison kuoleman jälkeen. Myöskään kasvattilapsella ei ole oikeutta työeläkelakien mukaiseen lapseneläkkeeseen kasvattivanhempansa kuoltua.

Työeläkelakien mukainen perhe-eläke (leskeneläke ja lapseneläke) määräytyy kuolleen henkilön oman eläkkeen mukaan. Jos hän ei kuollessaan saanut eläkettä, perhe-eläke määräytyy sen työkyvyttömyyseläkkeen mukaan, jonka kuollut henkilö olisi saanut.

Lapseneläkkeeseen vaikuttaa edunsaajina olevien lasten määrä. Leskelle ja lapsille maksettavien eläkkeiden yhteismäärä voi enintään olla edunjättäjän eläkkeen suuruinen. Lapseneläke lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Lisätietoa työeläkejärjestelmän mukaisesta lapseneläkkeestä [Työeläke.fi-sivustolla](https://tyoelake.fi).

13.4.5 Perhe-eläke vahinkovakuutuslaitokselta

Leski ja lapsi voivat saada perhe- tai huoltoeläkettä myös tapaturma-, liikenne-, sotilastapaturma-, sotilasvamma- ja potilasvahinkovakuutuksesta. Jos näiden

vakuutuslaitosten perhe-eläke antaa riittävän toimeentulon, Kela ei maksa perhe-eläkkeen täydennysmäärää.

Lisätietoja saa vakuutusyhtiöistä ja [Valtiokonttorista](#).

13.5 Työntekijäin ryhmähenkivakuutus

Leskellä ja lapsella voi olla oikeus korvaukseen ryhmähenkivakuutuksen perusteella, jos kuollut henkilö oli kuollessaan työelämässä. Useimpien alojen työehtosopimukset velvoittavat työnantajan vakuuttamaan työntekijänsä työntekijäin ryhmähenkivakuutuksella. Työntekijäin ryhmähenkivakuutuksesta maksetaan korvausta kaikenlaisissa kuolemantapauksissa. Edunsaajia ovat työntekijän puoliso, rekisteröidyn parisuhteen osapuoli ja alle 22-vuotiaat lapset.

Korvauksesta voi tiedustella työnantajalta tai Työntekijäin ryhmähenkivakuutuspoolista. Korvaussummaan vaikuttavat vakuutetun ikä kuolinhetkellä, korvaukseen oikeutettujen lasten määrä sekä se onko kuolema ollut tapaturmainen.

Lisätietoja [Työntekijäin ryhmähenkivakuutuspoolista](#)

13.6 Kuolinpesän verotus

Henkilön kuollessa muodostuu kuolinpesä. Kuolinpesän tulot verotetaan ja ilmoitetaan Verohallintoon samojen säännösten mukaan kuin muidenkin verovelvollisten. Kuolinpesän osakkaat ovat vastuussa sekä ilmoittamisesta että veron maksamisesta. Kuolinpesän osakkaita ovat kuolleen henkilön perilliset sekä yleistestamentin saajat ja ositukseen asti myös leski. Tietyn omaisuuden testamentilla perivä henkilö ei ole osakas.

Vainajan kuolinvuoden esitäytetyn veroilmoituksen tiedot voi tarkistaa ja ilmoituksen tarvittaessa palauttaa ja allekirjoittaa joku pesän osakkaista tai muu henkilö, jonka hallussa pesä on tai pesän asioista vastaava asianhoitaja, jos hänet on siihen valtuutettu.

Henkilön kuolinvuoden verotus toimitetaan samalla tavalla kuin jos henkilö itse olisi elänyt vuoden loppuun asti. Kuolinvuotta seuraavina vuosina kuolinpesää verotetaan erillisenä verovelvollisena sen tuloista ja varoista. Tuloja ja varoja ei siis jaeta verotuksessa osakkaiden tuloiksi ja varoiksi.

Kuolinpesä lakkaa olemasta, kun pesän kaikki varat on jaettu perillisten kesken. Kuolinpesän lakkaaminen Verohallinnossa edellyttää, että perinnönjakosopimuksesta toimitetaan kopio verotoimistoon. Kuolinpesä saa esitäytetyn veroilmoituksen vielä perinnönjakovuodelta.

Kuolinpesän verotusasioista saa lisätietoa [Verohallinnosta](#).

Ajankohtaisia muutoksia kuolinpesän hoitoon ja perillisten verotukseen liittyen

Vuonna 2026 perintöveron maksuajalta perittävä korko aleni 1,5 prosenttiyksikköä, eli

viivästyneestä maksusta täytyy maksaa korkoa aiempaa vähemmän. 1.1.2026 alkaen korko on Suomen Pankin vahvistama viitekorko korotettuna 2 prosenttiyksiköllä (aiemmin 3,5 prosenttiyksiköllä). Myös lahja- ja perintöveron verottomat rajat nousivat 1.1.2026. Lisätieto [Verohallinnon sivuilta](#).

Kuolinpesän asioiden odotetaan helpottuvan eri tavoin vuodesta 2027 alkaen. Lue lisää [Verohallinnon sivuilta](#).

13.7 Edunvalvonnan tarve kuoleman johdosta

Mikäli edunvalvojana tai huoltajana toiminut henkilö kuolee, voi tämä johtaa tarpeeseen hankkia uusi pysyvä tai tilapäinen edunvalvoja. Lasten vanhemmat toimivat huoltajina myös lasten edunvalvojina. Jos vanhemmista toinen kuolee, jäljelle jäänyt on edelleen huoltaja eli lapsensa edunvalvoja.

Lapsen edunvalvojalle joudutaan hankkimaan sijainen edustamaan lasta, jos edunvalvojan ja lapsen edut ovat ristiriidassa keskenään, esimerkiksi perinnönjaossa. Sijaisen tehtävä päättyy sitten, kun hän on hoitanut hänelle määrättyt tehtävät.

Jos lapsen vanhempi, joka oli ainoa huoltaja, kuolee, sosiaalitoimi selvittää onko lapsen edun mukaista määrätä hänelle uusi huoltaja vai edunvalvoja. Perinnönjaon yhteydessä lapsen edunvalvoja huolehtii lapsen omaisuudesta ja tekee tarvittaessa ilmoitukset Digi- ja väestötietovirastoon.

Tilapäisen edunvalvojan voi hakea myös itselleen erityistilanteissa, vaikka ei muutoin olisi edunvalvonnan tarpeessa. Esimerkki tämänkaltaisesta tilanteesta voi olla esimerkiksi, mikäli kokee että omat voimavarat eivät riitä omien etujen valvomiseen perunkirjoituksessa ja perinnönjaossa.

Lisää tietoa alaikäisen omaisuuden edunvalvonnasta [Digi- ja väestötietovirastosta](#).

13.8 Tukea surun keskellä

Omaisien kuollessa on mahdollista saada tukea ja apua surun käsittelyyn. Läheisen kuolema on voi olla pysäyttävä kriisi, johon voi liittyä monenlaisia tunteita. Järjestöt ja seurakunnat tarjoavat vertaistukea erilaisissa sururyhmissä sekä keskusteluapua.

Suruun on myös mahdollista hakea ammattiapua työterveyshuollosta tai hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollosta.

Alle on koottu tahoja, jotka tarjoavat apua läheisen menettäneille sekä sivustoja, joilta löytyy lisätietoa aiheesta.

- Sosiaali- ja kriisipäivystys (yhteystiedot löytyvät hyvinvointialueiden verkkosivuilta)
- Terveyskeskus

- Työterveyshuolto
- [Suomi.fi-palvelun Tukea suruun sivu](#)
- [Surevan kohtaaminen -verkkosivusto](#)
- [Mieli ry:n kriisipuhelin](#)
- [Mieli ry:n vertaistukiryhmät](#)
- [Nuoret lesket ry](#)
- [Käpy ry lapsen kuoleman kokeneille perheille.](#)
- [Surunauha ry tukee itsemurhan tehneiden läheisiä](#)
- [Henkirikoksen uhrien läheiset ry](#)
- [Seurakuntien tuki surevalle](#)